

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

26–27 жовтня 2018 р.
м. Київ

Київ
Інститут інноваційної освіти
2018

УДК 001(063):378.4 (Укр)
ББК 72я43
А43

*До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті),
надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.*

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

*Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого
Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.*

А43 **Актуальні проблеми розвитку науки в контексті глобальних трансформацій
інформаційного суспільства : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Київ, 26—27 жовтня 2018 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-
навчальний центр прикладної інформатики НАН України. — Київ : ГО «Інститут
інноваційної освіти», 2018. — 196 с.**

Матеріали наукового симпозіуму рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам,
здобувачам вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо.

Відповідальний редактор: *С.К. Бурма*
Коректор: *П.А. Нємкова*

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2018
© Інститут інноваційної освіти, 2018
© Друк ФОП Москвін А.А., 2018

Підписано до друку 01.11.2018. Формат 60x84/16.
Віддруковано з готового оригінал-макету.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Literaturnaya. Ум. друк. арк. 12,09.
Зам. № 0211-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., рос., англ.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Поліграфічний центр «Сору Art».
69095, Запоріжжя, пр. Леніна, 109. Тел.: +38-094-133-87-81.
Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.**

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

УДК 374.7(4)

А.В. Боярська-Хоменко,

кандидат педагогічних наук, докторант кафедри дошкільної, початкової та професійної освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ВИТОКИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В ЄВРОПІ

Анотація. У статті розкрито основні чинники, які сприяли розвитку ідеї освіти дорослих в Європі. Здійснено аналіз причин виникнення ідеї освіти дорослого населення. Визначено причини відкриття перших навчальних закладів для дорослих та виділено основні результати їхньої діяльності.

Ключові слова: освіта дорослих, неперервна освіта, формальне навчання дорослих.

Загальна суть проблеми. Освіта дорослих сьогодні має важливе значення в структурі організації безперервної освіти. Цьому сприяє участь у вирішенні питань освіти дорослих освітян, науковців, політиків та бізнесменів. Розвиток загальнодоступної безперервної освіти гарантує соціальний захист осіб, які стикаються з проблемами професійної невідповідності, відсутності мовної грамотності, економічної боротьби та проблем самореалізації. Урядовці європейських країн складають стратегії підвищення освіти для дорослих, підкреслюючи важливість доступності інформаційного змісту як основи інформованості громадськості про навчальні структури та курси, запропоновані для дорослих студентів, а також їхнє фінансування.

У світлі цих проблем актуальними постають питання вивчення позитивного європейського досвіду у галузі освіти дорослих. Аналіз історичних фактів щодо витоків ідеї освіти дорослих у Європі сприятиме переосмисленню особливостей організації безперервної освіти, збагаченню історико-педагогічної теорії, визначенню провідних етапів на шляху становлення європейської системи освіти дорослих.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальними питаннями освіти дорослих присвятили свої наукові праці Т. Андрющенко, С. Архипова, С. Болтівець, С. Гончаренко, Т. Десятов, І. Зязюн, Л. Лук'янова, Н. Мукан, Н. Ничкало, І. Носаченко, О. Отич, Л. Пуховська, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, А. Старєва, О. Титаренко.

Мета статті — визначити основні чинники та фактори, які сприяли становленню та розвитку ідеї освіти дорослих в Європі у XVIII–XIX ст.

Виклад основного матеріалу. Динамічний розвиток діяльності, пов'язаної з процесом освіти дорослих, почався в Європі у другій половині XVIII ст. Зростання значення ініціативи, спрямованої на підвищення рівня освіти дорослих у суспільстві, було наслідком швидких соціально-економічних змін, які почалися в Англії та поступово поширились в інших європейських країнах. Цей цикл змін відомий в історії під назвою промислової революції. Його наслідки, в тому числі і для сфери освіти та навчання, були надзвичайно серйозними, зокрема виникла необхідність у висококваліфікованих працівниках різних галузей промисловості. Очевидно, що потреба в більш освіченій робочій силі може бути досягнута лише в одному напрямку — через навчання та освіту дорослих.

У Великобританії стрімкий ріст потреб промислової революції створив новий клас здобувачів освіти «механіки» (*mechanics*) — інженери, які працювали у промисловості та потребували удосконалення своїх професійних знань і умінь. З метою навчання інженерів у 1796 р. було засновано «місячне» товариство Бірмінгема, яке стало попередником інститутів механіки (*Mechanics' Institutes*) — навчальні заклади, створені для забезпечення освіти дорослих, особливо у технічних дисциплінах. Інститути фінансувалися промисловцями та власниками підприємств на тій підставі, що в кінцевому результаті вони можуть отримати суттєву вигоду від більш висококваліфікованих працівників [1].

Зважаючи на позитивний досвід організації освіти дорослого населення Великобританії у галузі виробництва, по всій Європі почали відкривати курси для робітників промисловості — спочатку у формі зустрічей та дискусій, предмет яких дозволив працівникам ознайомитись з усіма «технічними новинками» та новими рішеннями, які використовувались у той час при будівництві та обслуговуванні машин [4, с 10].

Перша школа, де дорослі могли отримувати не лише професійні знання, а й елементарну освіту, була відкрита в Англії у 1798 р. у місті Ноттінгем, що поклало ґрунт для заснування подібних навчальних закладів для дорослих, які на початку XIX століття функціонували у багатьох країнах Європи [5].

На початку XIX ст. у Великобританії та Німеччині виникли перші заочні формалізовані навчальні заклади для дорослих. Їхня діяльність передбачала індивідуальне спілкування викладачів університетів зі своїми учнями через листування. Наприклад, в 1840 році англійський педагог Ісаак Пітман відправляв поштою своїм учням стенограми власних лекцій [3].

Велика роль, яку відіграла Англія у розвитку освіти дорослих, також підтверджується тим, що саме тут в 1873 році був заснований перший у світі Відкритий університет. Навчальна діяльність цього закладу полягала в організації публічних лекцій, в яких могли приймати участь всі бажаючі, незалежно від їхнього матеріального, соціального статусу та незалежно від віку. Згодом Відкриті університети почали функціонувати і в інших містах Англії [6].

У Центральній та Східній Європі Відкриті університети розпочали свою діяльність переважно в Австрії (1880 р.), Німеччині (1896 р.), Польщі (1898 р.). Заняття, організовані такими університетами, проводились відповідно до певних правил. Наприклад, лектори писали наукові доповіді чи трактати, а потім публічно

представляли свою роботу на певну тему. Після прочитання відбулася дискусія, під час якої обговорювався предмет дослідження та обмін думками. Окрім основної задачі — поширення знань та інформації, Відкриті університети виконували ряд інших функцій, у тому числі популяризацію освіти серед дорослих та поширення культури по всій Європі [4].

Велике значення для розвитку освіти дорослих в Європі відіграла Франція, так у 1833 році в країні було розпочато реформування системи освіти. У межах запропонованих реформ було створено освітні установи для навчання дорослих, які не завершили початкову освіту. Популяризація ідеї навчання дорослих у Франції відбулася завдяки підтримці власниками промислових підприємств, що було пов'язано із зростаючим попитом французької промисловості на працівників з вищою кваліфікацією, ніж раніше. Ще однією вагомою ініціативою, започаткованою у Франції в той час, було поширення освіти серед сільського населення. У сільській місцевості відкрито початкові школи, які спочатку виховували дітей та молодь, а пізніше почали залучати дорослих.

У розвитку системи освіти дорослих, окрім університетів загальної освіти, народні університети також відігравали важливу роль. Вони почали з'являтися у другій половині XIX століття в Данії, а пізніше і в інших країнах Північної Європи. Спочатку діяльність народних університетів була спрямована на молодих людей, які живуть у сільській місцевості, але з часом і дорослі почали приймати участь у заняттях. Функціонування університетів швидко стало популярним і в інших європейських країнах, включаючи країни Центральної та Східної Європи [4].

На розвиток та поширення ідей освіти дорослих у Європі вплинула і діяльність окремих викладачів. Зокрема в Австрії, викладач Віденського університету Л. Хартман започаткував так звані «наукові курси» для дорослих, які здобули особливої популярності у місті. Також Л. Хартман заснував Товариство народної освіти, ініціював роботу комісії з народних лекцій в університеті (1893 р.) [2].

Висновки. Отже серед чинників, які сприяли розвитку ідеї освіти дорослих можна виділити: потребу у підвищенні кваліфікації робітників підприємств, внаслідок промислової революції; відкриття курсів, навчальних закладів для дорослих людей та їх фінансова підтримка з боку власників промислових підприємств; прогресивна діяльність освітян та викладачів університетів; виникнення заочного формалізованого навчання.

Література

1. Kilgour F. The Evolution of the Book. New York., 1998. — p. 84.
2. Maliszewski T. On the History of Folk High Schools in Sweden. Folk High School — School for Life. Wieżyca, 2003. — P. 108—120.
3. Pitman B. Sir Isaac Pitman. His Life and Labors. Cincinnati., 1902. — p. 156.
4. Podstawy kształcenia ustawicznego. Łódź., 2010. — 142 s.
5. Popławski Z. Edukacja dorosłych. Wymóg współczesności, czy chęć indywidualnego rozwoju? // Kształcenie zawodowe w teorii i praktyce edukacyjnej. Poznań., 2006, T. 1. — s. 221.
6. Scisłowicz S. Z dziejów samokształcenia w Polsce i na świecie do połowy XX w. // Toruńskie Studia Dydaktyczne. Toruń., 1993, № 3. — s. 64.

І.П. Васильківський,
аспірант кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
науковий керівник: **Р.В. Сопівник,**
доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

СТИЛЬ ТА СТРАТЕГІЇ ЕМОЦІЙНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Останні роки науковці активно зацікавились прикладними питаннями ролі емоцій в житті людини, розробляючи нове розуміння їх функціонування в психіці особистості. Дані дослідження відбуваються в контекст вивчення достатньо нової структури особистості — емоційного інтелекту. Навчання і виховання підростаючого покоління в ХХІ ст. вимагає нових підходів до розуміння мети, завдань та змісту освіти. Однією із необхідних умовою самореалізації особистості є формування соціальних компетентностей, життєвих навичок адаптивної поведінки, здатностей до інноваційної діяльності, що детерміновано глобалізаційними процесами та інформаційною трансформацією суспільства. Сформований емоційний інтелект є необхідним атрибутом сучасної особистості, що обумовлює компетентність особистості конструктивно керувати емоціями та взаємодіяти в суспільстві. Школа, як соціальна інституція, має одну із ключових значень у формуванні емоційної розумності учнів у тандемі з родинним вихованням. Здібність розуміти відносини особистості, що репрезентовані в емоціях, і керувати емоційною сферою на базі прийняття рішень, сприяє соціальній адаптивності особистості учня, що здійснює фасилітуючий вплив для формування цілісної, гармонійної особистості у процесі виховання підростаючого покоління.

Дослідження у сфері включення соціального та емоційного навчання в програми закладів освіти США, Західної та Північної Європи та ін. країн (М. Elias, J. Zinz, R. Weissberg та ін.), концептуалізація змішаних моделей емоційного інтелекту (R. Bar-On, D. Goleman, Д.В. Люсін та ін.), реформування освітнього простору закладів середньої освіти України визначає актуальність впровадження інтегрованих курсів по формуванню емоційної розумності учнів закладів середньої освіти.

Середній шкільний вік (13—16 років) — це підлітковий вік. Він обумовлений швидким психофізіологічним розвитком, станом підвищеної емоційної чутливості, пошук себе через посилене абстрактно-логічне мислення. Цей віковий період є сензитивним для формування багатьох компонентів, зокрема емоційного інтелекту людини. Планомірно та ціленаправлено впливати на емоційну свідомість і емоційність у поведінці підлітків необхідно задля формування парціальних структур (емоційна обізнаність, емоційна саморегуляція, емпатія та ін.) емоційної компетентності, що в свою чергу детермінує розвиток інтегрального показника емоційного інтелекту особистості.

Слід зауважити, що при виховній роботі необхідно врахувати вікові психологічні особливості формування особистості, які викликані об'єктивними віковими закономірностями розвитку підлітків (процес ідентифікації, самосвідомості, побудови метакогнітивних стратегій та навичок, саморефлексія). Дотримання цих психологічних особливостей та оптимальної виховної методології дозволить цілеспрямовано впливати на особистісні структури учня для формування емоційних компетентностей, емоційного інтелекту зокрема.

До виховної методології по емоційному вихованню слід включити дотримання відповідного стилю та систему конструктивних стратегій цілеспрямованого впливу на особистість для досягнення поставленої мети — емоційно розвиненої людини. Відомий американський психолог, дослідник шляхів формування емоційного інтелекту дітей різного віку Дж. Готман визначає стратегії та стилі емоційне виховання. Він визначає емоційне виховання як систему послідовних дій, яка допомагає створювати емоційні зв'язки [1, с. 13]. Під емоційним зв'язком мається на увазі створення сприятливої довірливої емоційної взаємодії між дорослим та дитиною, яка «прибирає» бар'єри в міжособистісному спілкуванні. Цей процес складається із п'яти послідовних етапів: розуміння, яку емоцію відчуває дитина; будь-яка емоції є можливістю для зближення і подальшого навчання; співчутливого вислуховування і визнання почуттів дитини; допомоги дитині знайти слова для пояснення емоції, які вона відчуває; разом з дитиною визначити стратегії вирішення проблеми, одночасно встановлюючи межі [1, с. 23].

Емоційне виховання не означає, що не має дисципліни. На справді формується емоційний зв'язок порозуміння, емоційного зближення. Процес виховання є більш результативніший і носить довготривалий вплив, за рахунок залучення форм особистісного прийняття, співпереживання та емпатії. Така позиція дозволяє бути суворим та робити зауваження, проте вони базуватися на авторитеті, повазі та взаємовизнанні. Особливо гостро питання вибору вірних стратегій та стилю виховання стоїть в середньому шкільному віці. Роль дорослого, яка відповідала ролі менеджера в молодшому шкільному віці, змінюється на роль радника та наставника. Ефективність нової ролі, на нашу думку, можлива лише за використання правильних стратегій і стилю емоційного виховання. Професор І.С. Булах зазначає на активному «зростанні» особистості підлітка через такі новоутворення як: ціннісне самоусвідомлення власного «Я», нормативно-ціннісного ставлення до власного «Я», осмислення і емоційного переживання власних вільних дій. Базовою засадою особистісного зростання підлітка виступає самосвідомість [2, с. 208]. Окреслені психологічні вікові особливості, визначають провідну роль розвитку ідентичності особистості. Дотримання вірного стилю і стратегій емоційного виховання можуть забезпечити оптимальний шлях формування емоційної ідентичності особистості учня в закладі середньої освіти. Не зважаючи на те, що батьки знаходяться в привілейованій позиції по відношенню до виховання свої дітей, вчителям професійно необхідно володіти знаннями та вміннями емоційного виховання для реалізації політики нового недискримінаційного, толерантного освітнього простору, формування соціально-важливих вмінь і якостей для життя.

Дж. Готман наводить три стилі виховання, які, на думку дослідника, руйнують можливість до успішної взаємодії та не розвивають емоційний інтелект дитини, а саме: стиль відторгнення (педагог вважає почуття учня неважливими та несуттєвими; не цікавиться почуттями вихованців та ігнорує їх); стиль несхвалення (педагог осуджує та критикує емоційні прояви учнів, формує границі прояву та заборони, наголошує на стандартах поведінки, робить догани, проявляє строгість та карає учня за негативні емоції); стиль невтручання (педагоги із стилем виховання «невтручання» вільно приймають всі емоційні прояви учнів; не вчать учнів способам вирішення проблем; вважають, що з негативними емоціями нічого зробити неможна, крім як просто пережити їх) [1, с. 52].

При дотримання стилю емоційного вихователя педагог розцінює негативні емоції учнів як момент для зближення, будь-які емоції його не дратують, цінує і усвідомлює почуття вихованців. Вважає негативні емоції учня як область особистості, яка потребує педагогічної уваги. Такі педагоги не губляться та не тривожаться при прояві різних емоцій учнів, поважають емоції вихованців. Використовує емоційні моменти, щоб: вислухати учня, проявити емпатію, ідентифікувати емоції учня, запропонувати варіанти регуляції емоцій та границі прояву у відповідності до ситуації, виробити навички рішення проблем.

До додаткових стратегій емоційного виховання педагог може використати наступні: уникати надмірної критики, принизливих коментарів; використовувати для виховання техніку «надбудови» від меншого к більшому; уникати надмірного контролю; будувати ментальні інтелект-карт емоцій; не намагатися нав'язати власні рішення; формувати самооцінку учнів, даючи їм право вибору; бути чесними та терплячими з вихованцями; вірити в позитивну природу учня (-ів).

Отже, однією із ключових соціальних компетенцій для особистісної самореалізації учня є сформований емоційний інтелект (сукупність емоційних здібностей та особистісних рис, притаманних тій чи іншій людині). Дослідження показують, що ми не повинні окремо розділяти академічне і соціально-емоційне навчання. Академічна складова не може ігнорувати соціальний аспект життя, бо за своєю суттю навчання є соціальним процесом, а школа соціальною інституцією. Впровадження в освітній процес інтегрованих курсів по соціально-емоційній грамотності, використання в виховній практиці педагогами стилю та оптимальних стратегій емоційного виховання дозволило б зробити виховний процес більш результативним, академічні успіхи учнів більш високими та реалізовувати превентивну роботу по попередженню багатьох соціально негативних явищ викликаними низьким рівнем розвитку емоційно-вольової сфери школярів.

Література

1. Готтман Дж., Деклер Дж. Эмоциональный интеллект ребенка. Пер. с англ. Г. Федоровой. — М.: Манн, Иванов и Фербер, 2016. — 288 с.
2. Токарева Н.М., Шамне А.В. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. — К., 2017. — 548 с.

К.В. Волинець,
студентка факультету педагогіки та психології
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського
науковий керівник: **Д.В. Пустовойченко,**
викладач кафедри іноземних мов
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Зростання інтересу до проблеми формування професійної мобільності майбутніх фахівців зумовлено гуманістичною функцією неперервної освіти, яка надає можливість кожній людині одержувати ту професійну підготовку, яка їй потрібна для особистісного і кар'єрного і зростання, самореалізації в тій чи іншій професійній діяльності.

Сфера діяльності соціального працівника широка і не завжди може бути чітко окреслена, тому важливу роль у підготовці майбутніх фахівців у цій галузі, грає формування саме професійної самосвідомості як структурного компоненту професійної компетентності майбутнього фахівця. У сфері соціально-педагогічної роботи компетенцію розглядають як знання та навички, необхідні для виконання специфічної ролі спеціаліста в межах організації або агенції: захист і виховання дитини; підтримка стабільності в житті дитини; представництво інтересів дитини; робота в команді тощо. Компетенції соціального працівника реалізуються з орієнтацією на клієнта, його проблеми, потреби та інтереси, особливості віку.

Компетентнісний підхід до професійної підготовки фахівців соціальної сфери означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі. Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміють спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток базових компетентностей особистості майбутнього соціального працівника. Результатом формування компетентності соціального працівника є його спроможність відповідати новим професійним вимогам, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем та пошуку свого місця в соціальній сфері.

Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників, що має забезпечити формування ключових компетентностей протягом навчання у вищому навчальному закладі, буде ефективною за умов упровадження сучасних освітніх технологій у навчально-виховний процес; поєднання теоретичної і практичної складових їх особистісно-професійної підготовки, що сприятиме оволодінню багатоаспектними видами професійної діяльності та виконанню різних соціальних ролей.

В системі професійної освіти в становленні навчальної мотивації найважливішу роль відіграють не тільки пізнавальні інтереси, а й мотиви професійної діяльності: розвинена професійна мотивація є найважливішим фактором формування мотивації навчальної діяльності у студентів.

Таким чином, професійна мобільність виступає критерієм оцінки результативності професійного розвитку спеціаліста. Важливими факторами компетентності людини виступають отримана нею якісна освіта, накопичений життєвий досвід, вміння професійно застосовувати знання на практиці.

Література

1. Сайтарли І.А. Культура міжособистісних стосунків: Навч. посібн. / І.А. Сайтарли. — К : Академвидав. — 240 с.
2. Сушенцева Л.Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика: монографія / за ред. Н.Г. Ничкало; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. — Кривий Ріг: Вид. дім, 2011. — 439 с.

В.В. Грейнерт-Жукова,

студентка факультету філології та масових комунікацій
Маріупольського державного університету, м. Маріуполь, Донецька обл.

науковий керівник: ***Т.М. Грачова,***

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української філології
Маріупольського державного університету, м. Маріуполь, Донецька обл.

ПРОБЛЕМИ СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ МОЛОДШИМИ ПІДЛІТКАМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ШКОЛІ

Вивчення української літератури у межах шкільної Програми є складним процесом, пов'язаним із багатьма об'єктивними і суб'єктивним факторами, одним з яких є індивідуальний підхід до кожної дитини із урахуванням її вікових особливостей. Кожен віковий період у житті школяра, безумовно, має свої психофізичні відмінності, що зумовлює специфіку сприйняття учнями художніх текстів, формування умінь і навичок, літературних компетенцій дитини.

Враховуючи важливість зазначеної проблеми, психологи, методисти, вчителі постійно прагнуть на теоретичному і практичному рівнях вирішувати питання особливостей сприйняття навчального матеріалу на уроках літератури із урахуванням віку школярів. Серед фахівців, що займалися окресленою проблемою, варто назвати Т.В. Драгунову, Д.Б. Ельконіна, А.І. Липкіну, Є.А. Пасічника, Н.Д. Молдавську та ін. Варто зауважити, що Н.Й. Волошина обрала предметом наукової уваги безпосередньо вивчення української літератури у 5 класі [1]. Отже, не можна констатувати відсутності наукових розвідок з проблеми, натомість, слід говорити про необхідність проведення узагальнюючої роботи на новому фактичному матеріалі з акцентом на проблемах, що висуває перед педагогом-філологом сучасна школа.

Психологи зауважують, що молодший підлітковий вік (11–12 років) є важливим етапом для формування комунікативних навичок, і визначається він наявністю потреби у спілкуванні, становленням самооцінки, появи у дітей почуття дорослості як своєрідної форми самосвідомості, прагнення до рефлексії,

встановлення та розширення комунікативних контактів. Формуючи навчальний літературний контент для учнів 5–6 класів, важливо враховувати пізнавальні інтереси дітей, їх потреби у самовираженні. Важливо, на наш погляд, у підручниках подавати лише таку інформацію (завдання), які б стимулювали інтелектуальні потенції дітей, відповідали їх інтересам і підвищували самооцінку. Різноманітність запропонованих у навчальній літературі завдань зумовлена динамічністю інтересів, потреб і мотивів школярів цього віку. Навчальні інтереси дітей у віці 11–12 років перебувають у стадії становлення. Отже, бажано у навчальних матеріалах подавати лише таку інформацію, яка покращуватиме естетичні смаки молодшого підлітка, враховуватиме його життєвий досвід та матиме практичну спрямованість, очевидний зв'язок із життям.

Оскільки у 5–6 класах в учнів з'являється посилений інтерес до навколишнього світу, стимулюється й читацька активність дітей. Молодші підлітки у цьому віці рухаються у напрямку від уміння правильно виразно читати до здатності читати художні тексти напам'ять. У школярів на цьому етапі розвивається вміння аргументовано висловлювати власну думку, готувати невеличкі публічні виступи. Також еволюція спостерігається і на рівні писемного мовлення. Зокрема, діти у цьому віці спроможні написати невеличкий твір на задану (довільну) тему. Оскільки у дітей молодшого підліткового віку з'являється бажання фантазувати, особливий інтерес викликають у них вправи і завдання творчого характеру, з варіантами самостійності та ініціативи.

У зв'язку з тим, що у дітей у 5–6 класах починає формуватися здатність до діалогу з іншими людьми, толерантного ставлення до думки інших, відстоювання власної точки зору у процесі спілкування у межах колективу, варто запровадити у шкільну практику інтерактивні форми роботи, що дозволять максимально повно розкрити особливості комунікації під час вивчення навчального матеріалу з літератури (дискусія, акваріум, диспут та ін.).

Особливості логіки молодшого підлітка дозволяють починати дослідницьку роботу у традиційному (реферати, доповіді, пошук літератури до теми) або інтерактивному (навчаюся — вчуся, лекція з паузами, лекція за допомогою учнів, коло ідей, керована лекція, діалог, взаємне навчання) варіантах.

Під час вивчення нових теоретико-літературних понять у цьому віці варто запропонувати учням не лише репродуктивно відтворити інформацію, яку пропонує вчитель, але й спробувати на основі конкретних прикладів, власного життєвого досвіду учнів, знань, набутих раніше, сформувати свій варіант термінів і понять.

Оскільки у цьому віці зазнають змін механізми запам'ятовування та відтворення інформації, способи її пригадування, варто використовувати у роботі над художнім текстом письмовий план, який допоможе дітям відтворити необхідні асоціації, або словесний опис. Щоб досягти рівня усвідомленого запам'ятовування інформації слід пропонувати учням переказувати її своїми словами. Для підсилення ефекту засвоєння навчального матеріалу доцільно подавати його у різній формі (вербальній, схематичній, графічній тощо).

На уроках української літератури особливе місце відводиться формуванню морально-етичних концептів дитини. Для цього в арсеналі вітчизняної літератури є величезна база художніх текстів різних жанрів, тематики, ідейного спрямування. Словесник у цьому плані знаходиться у надзвичайно комфортних умовах.

Враховуючи вищезазначене, слід наголосити на необхідності постійного наукового пошуку з боку фахівців з метою вирішення проблем викладання філологічних дисциплін у школі з урахуванням постійних змін, що відбуваються у процесі навчання на різних етапах.

Література

1. Волошина Н. Й. Вивчення української літератури в 5 класі : метод. посібник. К. : Пед. думка, 1997. — 144 с.

С.В. Ефремов,

кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры иностранных языков
Харьковского национального фармацевтического университета

ПРОЕКТНОЕ ОБУЧЕНИЕ — МЕТОД НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ

Проектное обучение — метод научно-исследовательской работы студентов, который позволяет студентам быть включенными в научно-исследовательскую работу на протяжении обучения в высшем учебном заведении. Проектное обучение создает условия, благодаря которым студенты самостоятельно получают теоретические знания из разнообразных источников, обучаются использовать знания для решения познавательных и практических задач, получают коммуникативные умения, работая в разнообразных научных группах, развивают исследовательские умения (умения определения проблем, сбор информации, наблюдение, проведение эксперимента, анализ, построение гипотез, обобщение), развивают системное мышление.

Смирнова М.А. считает что, формирование проектной компетентности у студентов зависит от последовательного прохождения трех этапов: 1. мотивационно-ориентированного — создание позитивного отношения и формирование постоянного интереса студентов к проектированию в профессиональной сфере благодаря использованию информационных проектов; 2. формировавшегося — формирование готовности к проектированию в профессиональной деятельности студентов в исследовательских и практико-ориентированных проектах; 3. Я-концепции — формирование собственной позиции к проектированию в профессиональной деятельности студентов и познание ценностей проектной компетентности в исследовательских и творческих проектах [1, с. 20].

Осуществление научно-исследовательской работы дает возможность студентам получать умения и навыки используя алгоритм действий, а именно:

- разработка проекта — осуществление поискового вида деятельности;

- оформление результатов с помощью принятых норм;
- презентация — видеофильм, деловая игра, демонстрация, доклад, защита курсового проекта, инсценировка, конференция, реклама;
- рефлексия — подытоживание работы, обсуждение оценок за работу [2, с. 50].

Следует учесть, что использование других алгоритмов действий осуществления проектов может повлиять на развития научно-исследовательской работы студента, а именно:

1. разработка проекта;
2. усовершенствование проекта;
3. выполнение научно-исследовательских действий студентом в проекте;
4. практическое использование реализации проекта [3, с. 500].

Особенную роль проектные задания играют в становлении учебного сотрудничества в маленьких группах, где студенты взаимодействуют, понимая общие цели достижения, создают общую стратегию решения задач, распределяют обязанности, осуществляют взаимопомощь в процессе решения задания [4, с. 94—98].

Одно из средств лучшего выполнения студентами проектного задания — руководство преподавателя и осуществление пошаговых действий над проектом, а именно:

1. руководство направлениями осуществления проекта;
2. управление окончательным результатом проекта (письменный доклад, брошюра, презентация, видео, справочник);
3. управление структурой проекта от начала до завершения (распределение ролей, обязанностей, обмен собранной информацией);
4. наблюдение за студентами при сборе информации;
5. руководство студенческим библиотечным сбором информации;
6. предоставление консультаций касательно обработки и анализа библиотечных данных;
7. помощь студентам в использовании собранных полезных данных для проекта;
8. формирование окончательного варианта проекта;
9. осмотр студенческого проекта;
10. оценивание выполненного проекта [5, с. 19—20].

Метод проектов имеет свои преимущества, а именно:

- стремление самостоятельно получить знания;
- использование знаний для решения практических заданий;
- самооценка;
- развитие коммуникативных и исследовательских умений [6, с. 79—82].

Однако, несмотря на перспективы метода проектов, его осуществление имеет свойственные ограничения, а именно:

1. отсутствие конкретной методики проектной деятельности у конкретного преподавателя;

2. чрезмерное увлечение методом проектов в противовес другим методами и формам обучения;
3. существенный расход времени;
4. нечеткость критериев оценивания отслеженных результатов работы над проектом;
5. невозможность оценить реальный вклад каждого студента группового проекта;
6. недостаточность исследовательских навыков у студентов [7, с. 34–38].

Таким образом, метод проектов — является одним из важных методов самостоятельной научно-исследовательской работы студентов, который постоянно используется преподавателями высших учебных заведений и этот метод дает возможность студентам осуществлять исследовательские проекты под руководством преподавателя, используя алгоритм действий, который помогает студентам получить теоретические знания, навыки и умения в течении всего периода обучения. Преподаватель — основной источник поддержки и управления студентами от начала и до завершения всей научно-исследовательской самостоятельной работы в высшем учебном заведении.

Литература

1. Смирнова М.А. Развитие профессиональных компетенций бакалавров в условиях проектного обучения в вузе: автореф. дис. ... канд. пед. н.: 13.00.08 / М.А. Смирнова. — Калининград, Балт. гос. академия рыбопромыслового флота, 2007. — 24 с.
2. Образовательные технологии активного обучения как условие формирования общекультурных компетенций студентов. — Усачева А.В., г. Екатеринбург. — 150 с.
3. Управление проектом. Основы проектного управления / под ред. проф. М.А. Разу. — М.: КНОРУС, 2006. — 749 с.
4. Юрловская И.А. Проектные технологии как средство развития индивидуальности учащихся // Сибирский педагогический журнал (научно-практическое издание). — №3, 2013. — С. 94–98.
5. Столлер Ф. Установление теоретического фундамента для проектного обучения // Гринвич, Коннектикут: Информационный век публикации, 2006. — 100 с.
6. Зерщикова Т.А. О способах реализации метода проектов в вузе [Текст] // Проблемы и перспективы развития образования: Материалы междунар. науч.-практ. конф. (г. Пермь, апрель 2011 г.). — Т. II. — Пермь: Меркурий, 2011. — С. 79–82.
7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учеб. пос. / Г.К. Селевко. — М.: Народное образование, 1998. — 256 с.

С.В. Кундик,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

науковий керівник: **І.М. Зарішняк,**

кандидат педагогічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Невід'ємним компонентом процесу навчання у виші є самостійна робота студентів, яка набуває особливої актуальності у зв'язку з реалізацією Болонської угоди. Актуальність організації самостійної роботи студентів підвищується ще й через те, що протягом багатьох десятиліть українська система вищої освіти серед форм організації навчання найбільшу увагу приділяла розв'язку аудиторних занять. З переходом до європейської системи навчання, збільшується навантаження для самостійного опрацювання студентами навчального матеріалу, тож постає необхідність з'ясувати особливості, виявити труднощі, пов'язані з організацією самостійної роботи та створити умови для їх ефективного подолання.

Дослідженням проблеми організації самостійної роботи студентів свого часу займалися відомі педагоги: А. Алексюк, С. Архангельський, О. Астахова, В. Буряк, В. Козаков, В. Ляудіс, І. Прокопенко, В. Євдокимов, П. Підкасистий, І. Харламов та інші. Сьогодні психолого-педагогічні особливості організації самостійної роботи студентів розглядають як метри педагогічної думки, так і молоді науковці (Л. Головка, О. Гурська, Н. Мачинська, М. Мешко, І. Семенишина, С. Стельмах, Т. Туркот, М. Фіцула). Більшість сучасних дослідників розглядають специфіку самостійної роботи студентів під час вивчення хімії (О. Бешенцева, О. Гулай, Н. Грицай, Н. Сазоненко, Т. Слюсарська та інші). Методичні аспекти організації самостійної роботи студентів під час вивчення біології розглянуто у роботах І. Мороза, Н. Іванової, Н. Грицай, А. Степанюка, О. Цуруль та інших. Досвід організації самостійної роботи студентів з методики навчання географії та фізики досліджено у працях С. Коберника, Т. Івахи, І. Вальорко. Дослідники зазначають, що попри достатнє звернення науковців до проблеми організації самостійної роботи студентів і розробку основних її аспектів, не дослідженою залишається методична складова комплексної організації самостійної роботи студентів: розробка системи різнорівневих різногалузевих завдань та методичних рекомендацій щодо їх виконання, не з'ясовані мотиваційні механізми організації самостійної роботи студентів, відсутня інформація стосовно ставлення студентів до організації самостійної роботи.

Все зазначене вище зумовило нас з'ясувати стан організації самостійної роботи та ставлення студентів до її організації у сучасному ЗВО.

З метою визначення стану організації самостійної роботи у ЗВО ми провели опитування 30 студентів 1-2-го курсу Вінницького інституту Університету «Україна». Питання анкети ми будували, виходячи із визначених дослідниками

основних проблем в організації самостійної роботи студентів та основних вимог до ефективної її організації [1]. За результатами нашого анкетування ми з'ясували ставлення студентів до самостійної роботи. Більшість респондентів несистематично займаються самостійним вивченням матеріалу. У половини опитаних є необхідність у самостійній роботі. Труднощі самостійного опрацювання студентами навчального матеріалу пов'язані, по-перше, з великим обсягом останнього, по-друге, нерозумінням суті і змісту лекційного матеріалу. Серед основних форм самостійної роботи студентів названо конспектування, підготовку до виступів на семінарах, доповіді, реферати, виконання вправ за зразком. Також студенти відмічають, що не всі виконані самостійно роботи викладач оцінює. Тому в університеті недостатньо приділено уваги контролю за виконанням самостійної роботи з боку викладача.

Питання іншої анкети дозволили нам визначити міру оволодіння студентами навичками самостійної роботи. Студенти оцінили володіння такими навичками за критеріями роботи з навчальною, науково-методичною літературою, вміннями робити висновки із огляду літератури, виділяти найбільш актуальні проблеми розвитку, визначати основні, ключові поняття у будь-якому інформаційному матеріалі, уміння складати опорні схеми вивченої теми, самостійним засвоєнням педагогічних та психологічних понять за допомогою посібникових матеріалів, самостійним визначення проблеми та теоретичних і практичних її завдань, вміння ставити мету, планувати свою роботу, знаходити час для роботи із самовдосконалення. За самооцінкою студентів 67% вміють працювати з науково-методичною літературою, здійснюють підбір, аналіз прочитаного, пишуть конспекти, тези, вміють робити висновки із огляду літератури, вміють визначати найактуальніші проблеми розвитку, самостійно засвоюють психологічні поняття, самостійно визначають проблеми та завдання. Найкраще студенти володіють самоконтролем і самоаналізом власних дій під час виконання різних завдань (100%). Проте 56% опитаних респондентів не вміють систематизувати і групувати вивчені факти, не вміють складати схеми, графіки, таблиці, виділяти головні, ключові поняття в будь-якому інформаційному матеріалі, складати опорні схеми вивченої теми.

Проведене дослідження дозволило нам уточнити такі організаційно-педагогічні умови ефективної самостійної роботи студентів:

- 1) забезпечення студентів методичними рекомендаціями з вивчення усіх дисциплін у вигляді навчальних посібників;
- 2) планування систематичної роботи студентів із посильними завданнями та систематичним контролем за її виконанням з боку викладача;
- 3) удосконалення форм та методів самостійної роботи студентів (есе, проекти, кейси, презентації, опорні схеми);
- 4) підготовка студентів до організації самостійної навчальної діяльності (складання програми самонавчання та самовиховання).

Література

1. Гурська О.В. Основні аспекти та проблеми організації самостійної роботи студентів ВНЗ // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогіка А.С. Макаренка в полікультурному освітньому просторі», присвяченої 125-й річниці з дня народження А.С. Макаренка (м. Полтава, 12–14 березня 2013 р.). — Полтава, 2013. — 221 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2903/1/Gurska.pdf> (дата звернення 20.08.18).

В.О. Охріменко,

студентка Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

науковий керівник: **О.М. Тадеуш,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогічної творчості

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК НАПРЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТРЕНЕРА ТХЕКВОНДО

Однією з нагальних проблем, які стоять сьогодні перед тренерами тхеквондо є формування моральних якостей молодших школярів як необхідної складової розвитку їхньої гармонійної особистості.

Для того, щоб з'ясувати як здійснити процес формування моральних якостей молодших школярів у системі роботи тренера тхеквондо, вважаємо за доцільне розглянути сутність понять «*мораль*», «*моральна вихованість*», «*моральні якості*» й особливості їх формування в молодших школярів.

Ми повністю згодні з визначенням академіка С. Гончаренка, що «мораль — одна з форм суспільної свідомості, система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей [1].

Моральну вихованість особистості, на нашу думку, становить наявність сукупності сформованих моральних якостей особистості, що обумовлюють її поведінку. Ми згодні з М. Шиловой, яка вважає, що якості особистості — це результат і узагальнений вияв стійких відносин особистості, її діяльності та поведінки. Моральні якості розкривають ставлення людини до суспільства, праці, людей та самої себе [2]. До моральних належать такі якості особистості, як відповідальність, дисциплінованість, скромність, мужність, колективізм, принциповість, обов'язковість тощо.

На нашу думку, *моральні якості* — це усталені риси характеру особистості, що визначають її відносини з людьми, характеризують ставлення до себе й довкілля. Визначення якості вчинку є критерієм для його моральної оцінки.

На думку вчених (І. Бега, О. Богданова, О. Матвієнко, Г. Онищенко, А. Петров, О. Сухомлинського та ін.), у молодшому шкільному віці, зважаючи на те, що дитина тільки вчиться орієнтуватися в новому для себе оточенні, умовах навчання, доцільно формувати насамперед такі моральні якості, як: товариськість, дисциплінованість, воля, мужність, чесність, чутливість під час занять з тхеквондо. Розкриємо сутність деяких моральних якостей [3].

Важливою моральною якістю особистості є *товариськість*, що проголошує пріоритет інтересів і мети колективу як соціальної спільноти людей, об'єднаних суспільно значущими цілями, над прагненнями індивіда. Виховання товариськості — найважливіше завдання педагогів, які навчають молодших школярів [4].

Дисциплінованість — важлива моральна якість, яка характеризується відповідальним ставленням до справи, розвиненим почуттям обов'язку, високими вимогами до поведінки — своєї власної та інших людей. Але для того, щоб дисципліна сприймалася як явище моральне, у кожному колективі дітей слід роз'яснювати її необхідність, забезпечувати додержання доцільного, точного режиму. Покарання, спрямовані на зміцнення дисципліни, повинні, переважно, впливати на колектив і мати форму морального осуду. За С. Гончаренком, виховання дисциплінованості як однієї з моральних рис особистості включає: усвідомлення учнями норм і правил дисципліни; виховання навичок і звичок дисциплінованої поведінки; організацію їхньої щоденної практичної дисциплінованої поведінки (чіткий режим і педагогічно грамотна організація навчання, праці, дозвілля); формування вольових рис [5, с. 92].

Воля — свідомо саморегуляція людиною своєї поведінки й діяльності, регулююча функція мозку, що полягає в здатності активно домагатися свідомо поставленої мети, переборюючи зовнішні і внутрішні перешкоди. Високий моральний розвиток особистості — найважливіша й необхідна умова виховання волі і основний шлях її виховання [5, с. 59].

Значну роль у цілеспрямованості морального виховання відіграють уроки мужності, які можна планувати на заняттях з тхеквондо. Мужність — визначене, встановлене самою особистістю ставлення цієї особистості до труднощів взагалі, коли вона не боїться, переборює їх, ставить своє «Я» вище за перепони і перешкоди. Заняття тхеквондо — благодатний засіб проведення дитини через елементарну навчальну школу мужності: вони дозволяють формувати вміння не поступатися своїй слабкості, вміння перебороти свою розслабленість і лінь, уміння давати виклик труднощам, управляти собою, вони дають пізнати високі почуття задоволення перемогою над собою.

Молодший шкільний вік найбільш сприятливий для розвитку сміливості у процесі рухової активності. Тому *вибір правильної методики попередження та подолання страху* до занять тхеквондо є умовою успішного оволодіння важкими руховими діями. Вони не вступають у суперечність із загальнодидактичними принципами формування рухливих навичок, але залежно від конкретних умов можуть містити специфічні прийоми та правила.

Зауважимо, що неправильне ставлення тренера тхеквондо до переживань школяра може призвести до небажаних наслідків. Безглузді, іноді не завжди тактовні зауваження на адресу учня наносять дитині тяжкі моральні та психологічні травми, приниження її гідності послаблює віру у свої сили.

Молодший шкільний вік характеризується підвищеним сприйняттям до засвоєння моральних вимог і норм, що дозволяє своєчасно закласти моральний фундамент розвитку особистості. Тренер тхеквондо має невичерпні можливості і на поприщі морального й вольового виховання, не говорячи вже про

прищеплення норм культури поведінки. Тхеквондо — один з найбільш ефективних шляхів зав'язування і зміцнення товаришування та дружби, сміливості й рішучості, взаємодопомоги і взаємовиручки, чесності та справедливості, братського ставлення до представників різних національних груп і народів. Специфіка занять тхеквондо допомагає вправляти дітей у високоморальних, сміливих, рішучих, нерідко навіть мужніх вчинках.

На заняттях з тхеквондо виховують організація занять і відносини, які при цьому виникають. Якщо уроки проходять напружено, інтенсивно, але при цьому вчитель уміло вносить гумор, відзначає кожний маленький успіх учнів, це створює співучасть, бажання допомогти товаришу, намагання наздогнати кращих, заслужити похвалу улюбленого педагога, в такому разі виховується колективізм, дисциплінованість, організованість. Отже, на занятті з тхеквондо кожна хвилина — це навчання й виховання одночасно.

З огляду на вищезазначене, ми доходимо висновку, що моральні якості посідають важливе місце у структурі особистості молодшого школяра. Зусилля тренера тхеквондо повинні бути спрямованими на формування моральних якостей дітей, зважаючи на те, що його виховні впливи забезпечують формування, уточнення й закріплення знань, уявлень та понять про норми моральної поведінки, створення позитивного емоційного настрою перед виконанням вправ, пхумце з тхеквондо, включення в організовану колективну діяльність і в ході її залучення до культури поведінки.

Для того, щоб професійна діяльність тренера тхеквондо відбувалася ефективно, необхідно у системі методичної роботи їх постійно готувати до проведення цілеспрямованої праці з молодшими школярами з формування їх моральних якостей як складової розвитку гармонійної особистості.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. — Київ: Либідь, 1997. — 375 с.
2. Шилова М.И. Изучение воспитанности школьников / М.И. Шилова. — Москва: Педагогика, 1982. — 104 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: Підручник / І.Д. Бех. — Либідь, 2008. — 848 с.
4. Фіцула М.М. Педагогіка / М.М. Фіцула. — Київ: Академія, 2000. — 542 с.
5. Гончаренко С.У. Соціально-педагогічні проблеми розбудови української школи // Рідна школа. — 1993. — №4. — С. 31–34.
6. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформаційний збірник МОУ. — 1996. — № 13. — С. 2–5.
7. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Інформаційний збірник МОУ. — 2010. — № 22. — С. 7–21.

Н.О. Попова,

аспірант Центральнотукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

ПРОФЕСІЙНА ПОЗИЦІЯ МАЙБУТНЬОГО МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ

Анотація. В статті досліджено теоретичні питання проблеми формування професійної позиції майбутнього медичного працівника як обов'язкової умови професійного становлення фахівця під час навчання в медичному коледжі. Здійснено аналіз науково-педагогічної літератури щодо різних аспектів професійної позиції. Окреслено систему ціннісно-смыслових позитивних ставлень майбутнього фахівця до професійної діяльності, її особливостей, умов, результатів, соціокультурного простору. В ході дослідження визначено педагогічні умови, що забезпечуватимуть формування професійної позиції майбутніх медичних працівників: демократичне виховуюче середовище навчального закладу, професійно-етична культура медиків.

Ключові слова: професійна позиція, демократичне виховуюче середовище, компетентність, професійно-етична культура.

Постановка проблеми. Процеси європейської інтеграції, що відбуваються в сучасному суспільстві, вимагають від освіти і науки нових підходів і методів, форм роботи, які забезпечуватимуть подальший інтенсивний розвиток галузі та сприятимуть формуванню висококомпетентних фахівців, здатних до постійного пошуку та самовдосконалення. Завдання сучасної освіти — сформуванню особистості майбутнього фахівця, готового до успішної професійної діяльності, оновлення професійних знань, умінь проектування, професійне і особисте зростання» [1, с. 83].

Підготовка майбутніх медиків до трудової діяльності в нових умовах — одне з головних завдань сучасних медичних коледжів — ВНЗ I-II рівнів акредитації. З огляду на це, важливим завданням системи фахової підготовки в медичному коледжі є формування в майбутніх медичних працівників системи позитивної мотивації до праці, готовності до виявлення ініціативи та конкурентноспроможності, до самореалізації в умовах ринкових відносин. Тому процес фахової підготовки в медичному коледжі має передбачати не тільки оволодіння майбутніми медичними працівниками системою глибоких знань, навичок, а й формування в них професійної позиції задля успішної реалізації особистих інтересів суспільства.

Стан дослідження. У сучасній науково-педагогічній літературі різні аспекти соціально-професійної позиції (змістові, поведінкові, структурно-функціональні, процесуальні) досліджували Г. Аксьонова, І. Бех, К. Бондаревська, Н. Боритко, В. Войтко, О. Гонєєв, А. Григор'єва, Н. Гузій, О. Киричук, І. Колеснікова, Л. Кондрашова, І. Котова, А. Маркова, О. Познякова, Н. Селеванова, В. Сластьонін, С. Сливка, С. Смирнов, Є. Шиянов, Н. Щуркова, Р. Хмелюк та інші науковці. Науковець Л. Красовська зазначає, що професійна позиція особистості

інтегрує індивідуальні й професійні риси людини, зумовлюється її знаннями й уміннями; результативною професійною позицією особистості є активна позиція, яка забезпечує постійний професійний розвиток особистості загалом [2, с. 24]. Від вибору професійної позиції залежить успішність професійної діяльності майбутнього медичного працівника, його емоційне сприйняття і задоволеність умовами й результатами своєї праці, впевненість у власних можливостях, продуктивність та результативність його роботи, перспективи подальшого професійного зростання.

Формування професійної позиції особливо актуальне на етапі підготовки майбутнього фахівця, коли відбувається оформлення сфери його основних професійних компетенцій. Бути компетентним фахівцем — означає застосовувати отримані знання та досвід відповідно до конкретної ситуації: розуміти сутність проблеми, вміти вирішувати її практично, тому компетентність розглядають як особливий тип предметно-специфічних знань та вмінь, що дозволяють ухвалювати ефективні рішення [3, с. 215].

Головною метою цієї роботи є здійснити науковий аналіз проблеми формування професійної позиції майбутніх медичних працівників у сучасних соціокультурних умовах.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетними напрямками стратегії реформування освіти на сьогоднішній день є створення умов для самовдосконалення кожної особистості; формування у молоді сучасного світогляду, здібностей і навичок самостійного наукового пізнання — професійної позиції, навчання основним принципам побудови професійної кар'єри. Основна ідея — навчити молодь умінню використовувати здобуті у ВНЗ професійні знання для організації свого життя.

Завдання професійної освіти — формування та розвиток високого інтелекту майбутніх фахівців, їхніх особистісних рис, здібностей, талантів. Враховуючи умови зміни пріоритетів, як у політичній, економічній, так і у духовній сферах, необхідною є перебудова поглядів щодо ідейних переконань, ціннісних орієнтирів. У цьому ракурсі на новий рівень піднімається проблема формування професійної підготовки фахівців. «В умовах сучасної України професіоналізм особистості — один з видів її підготовленості — набув актуального значення як для неї, так і для суспільства» [4, с. 68]. Нагальним постає питання професійно-особистісної реалізації студентів-медиків як фахівців та формування їх професійної позиції відповідно до потреб сучасності. Підготовка майбутнього медика вимагає формування в нього психологічної готовності до трудової діяльності, адже медичний працівник повинен володіти такими якостями як гуманізм, толерантність, повага у поєднанні з певним рівнем професійної компетентності. Крім того, вагомим принципом є виховання морально-стійких працівників, які зможуть тверезо реагувати на те, що відбувається, та в змозі прийняти рішення у найскладнішій ситуації. Основне завдання медичних коледжів — виховання професійно-етичної культури студентів, модернізація підготовки професій середнього медичного персоналу: медичних сестер, фельдшерів, фармацевтів. Комплексний підхід до формування професійно-етичної культури студентів та

високий рівень мотивації до оволодіння фаховими компетентностями забезпечить необхідний рівень формування професійної позиції випускників медичних коледжів, і, як наслідок, забезпечить формування висококваліфікованого та конкурентноздатного майбутнього медичного працівника.

Для ефективної діяльності педагогічного колективу з формування професійної позиції майбутнього медика необхідно створення демократичного виховуючого середовища, яке сприятиме прояву творчого потенціалу майбутніх медиків, формуванню професійного становлення та професійного розвитку. Умовою, необхідною для формування професійної позиції майбутніх фахівців медичних спеціальностей є створення інноваційного соціально-педагогічного середовища в період навчання у вищому навчальному закладі. Вищий навчальний заклад є середовищем, в якому студенти отримують не тільки спеціальні знання й уміння. Тут накопичується досвід соціальних і професійних відносин, відбувається формування професійної культури, життєвих установок і професійно-ціннісних орієнтацій. Нарешті, в цьому середовищі майбутній фахівець, залучаючись до культури професійної діяльності, стає її носієм. Вищий навчальний заклад розглядається як центр організації виховання і створення виховуючого середовища, виховуючого простору, що адекватно відображає системність умов і мети, завдань та змісту виховання. Виховання спрямовується на створення умов для професійного становлення особистості, її творчого, наукового, морального та фізичного розвитку; створення єдиного академічного співтовариства, в основі якого лежить спільна життєдіяльність студентів та викладачів. Процес виховання у медичному коледжі розглядається як динамічна система виховної взаємодії інтегрованих суб'єктів (студентів і викладачів), спрямована на формування професійно свідомої особистості, здатної до професійного зростання на основі саморозвитку, самовиховання, самореалізації. Підтвердженням цієї думки є позиція Л. Лузіної, яка визначає співпрацю у процесі виховання спільним пошуком ціннісних основ, смислів, цілей, змісту методів, форм, засобів цієї діяльності і критеріїв оцінки її результатів [5, с. 5].

Крім того, професійне становлення повинно будуватися на засадах гуманізму та забезпечувати постійне збагачення професійно-етичних знань, вироблення свідомого ставлення до навчання, самоосвіти, виховання психологічної стійкості; розвитку громадянської позиції. Професійна позиція студентів-медиків базується на системі ціннісно-смыслових позитивних ставлень майбутнього фахівця до професійної діяльності, її особливостей, умов, результатів, соціокультурного простору. Неабиякого значення в цьому контексті набуває внутрішня духовна потреба студента бачення себе у професії; формування морального кредо людини, яка має такі моральні риси, як співпереживання та милосердя. Саме ці чинники є соціально-психологічною основою ефективного виховання професійно-етичної культури майбутніх медичних працівників. Таким чином, процес формування професійної позиції, можна розглядати як своєрідну технологію освітньої діяльності, що передбачає професійно-етичне самовизначення майбутнього медика та інтеграцію в процесі навчання окремих набутих професійно-етичних якостей у єдине ціле. Основа формування професійної позиції — гуманістичне

спрямування розвитку особистості, що передбачає добровільність, ініціативу, прагнення до самовдосконалення своїх професійних знань, а також зусилля викладачів медичного коледжу щодо мотивації та зацікавлення студентів у розвитку професійно-етичних якостей.

Підготовка майбутніх медиків є складовою професійної освіти і спрямована на забезпечення фахівців певним рівнем професійної майстерності, формування в них відповідних професійних якостей з одночасним розвитком культури особистості. На цьому етапі великого значення набуває морально-етична культура майбутнього медичного працівника, як складова професійної позиції. У зв'язку з цим необхідно визначити важливу роль морально-етичної культури і особливо освітнього виховуючого середовища в процесі становлення та розвитку свідомості й гуманістичних рис характеру студентства, оскільки саме культура вважається тим простором, у якому відбувається злиття і взаємодія гуманістичної свідомості етичних і деонтологічних норм як умови, і, одночасно, створення культурного середовища освітнього навчального медичного закладу. Тому середовище розглядається дослідниками в якості узагальнених, сукупних, об'єднаних, невід'ємних й цілісних стратегій і тактик розвитку особистості, яке детермінується як фундаментальний фактор освітнього процесу у вищому навчальному закладі. Саме створення культурно-освітнього виховуючого середовища сприятиме формуванню умов для розвитку особистості як інтерсуб'єктивного процесу формування фахівців медичної сфери. Таким чином, освітнє виховуюче середовище медичного коледжу може бути охарактеризоване як сукупність соціальних, виховних, культурно-професійних умов, у результаті взаємодії яких відбувається формування професійної позиції майбутніх медичних працівників, і, як наслідок — становлення майбутнього медика як особистості. Професійна культура особистості забезпечує необхідний рівень виконання професійних функцій та можливість подальшого самовдосконалення майбутнього фахівця.

Висновки. Враховуючи вище зазначене, можна стверджувати, що зміни, які відбуваються в суспільстві, визначають нову стратегію підготовки медичних кадрів — формування висококваліфікованого фахівця зі сформованою професійною позицією, здатного співпрацювати на засадах співробітництва, розвитку та реалізації власного потенціалу. Процес професійного становлення особистості під час навчання в медичному коледжі — складний, поетапний, динамічний. Суспільна значущість і складність професійних обов'язків медичних працівників вимагає високого рівня їхньої професійної підготовки, фундаментальних знань з теорії та практики медицини, опанування професійними навичками, прийомами та методами медичної діяльності. У сучасних умовах роль середнього медичного персоналу зростає. З огляду на це медичним працівникам потрібно прагнути до самовдосконалення на рівні сучасного стану медицини, бути компетентним не лише у загальномедичних питаннях, а й у галузі професійно-етичної культури. Фахівець сучасної медичної галузі, що розвивається, повинен бути готовий до навчання протягом життя.

Таким чином, сформована професійна позиція під час навчання у медичному коледжі забезпечить подальший розвиток медичного фахівця, здатного до постійного творчого пошуку, майбутнього фахівця — професіонала своєї справи.

Література

1. Шорникова О.Н. Технология формирования информационной компетентности студентов на основе междисциплинарной интеграции. О.Н. Шорникова. Современные наукоемкие технологии. 2010. — № 12. — 83 с.
2. Красовська Л.І. Формування професійної позиції вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01, 13.00.04 „Теорія та історія педагогіки”, „Теорія і методика професійної освіти” / Л.І. Красовська. — Луганськ, 1996. — 24 с.
3. Зінзюк Л.А. Професійна компетентність як системо утворюючий фактор професійної підготовки фахівця з медицини / Л.А. Зінзюк // Зб. наук. пр. інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / [заг. ред. С.Д. Максименка]. — К., 2008. — Т. X, Ч. 4., С. 213—220.
4. Сисоєва С. О., Поясок Т. Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Міленіум, 2005. — 520 с.
5. Лузина Л. Воспитание как событие / Л. Лузина // Воспитание школьников. — 2004. — № 9. — С. 4—6.

О.О. Радченко,

студентка факультету філології та масових комунікацій
Маріупольського державного університету, м. Маріуполь, Донецька обл.

науковий керівник: **Т.М. Грачова,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української філології
Маріупольського державного університету, м. Маріуполь, Донецька обл.

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ЕПІЧНИХ ТВОРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ШКОЛІ

Сучасний урок з української літератури є явищем складним і неоднозначним. Процес оновлення змісту і форм вітчизняного літературного дискурсу є постійним. Фахівці систематично тримають у колі своїх наукових зацікавлень проблеми, пов'язані з підвищенням якості засвоєння навчального матеріалу учнями у школі.

Одним із важливих завдань викладання української літератури у шкільній практиці є формування у школярів стійкого інтересу до художнього слова, бажання естетичного розвитку. З цією метою методисти, вчителі-філологи знаходяться у стані постійного руху у напрямку до найбільш продуктивних методик викладання української літератури. Отже, пошук шляхів оптимізації навчального процесу під час викладання української літератури у школі є актуальною проблемою, в межах якої свого вирішення чекає і питання естетичного аналізу художніх творів епічних жанрів.

Починаючи роботу над творами великих епічних форм, учителі та учні стикаються з проблемою, коли у межах уроку неможливо говорити про художній

твір як про явище мистецтва, оскільки учні часто не мають можливості фізично ознайомитися зі змістом твору. Оскільки стислі (хрестоматійні) варіанти художнього твору не можуть бути предметом повноцінного осмислення учнів, йдеться лише про повний авторський текст. Вихід залишається тільки один — учні до початку безпосередньої роботи з великою епічною формою (романом, повістю) повинні прочитати художній твір у позаурочний час. У цьому контексті мотивація учителя є важливим етапом роботи. Якщо дитина відчуває природне бажання читати художні твори різних жанрових форм, тоді завдання фахівця полягає лише у фокусуванні уваги учнів на базових літературних джерелах. Однак, всім відомою є категорія учнів, яких лякають будь-які розлогі форми, а художні тексти загалом не викликають ніякого зацікавлення. Такі школярі повинні стати об'єктом посиленої уваги з боку вчителя, незважаючи на те, що поступова і систематична робота над підвищенням читацької культури учнів є справою складною.

На уроці під час вивчення прозового твору вчитель повинен зорієнтувати дітей стосовно епохи написання художнього тексту для того, щоб учні (особливо старших класів) змогли акцентувати увагу на політичних, соціальних, економічних особливостях того історичного періоду, коли жив і працював митець і які мали вплив на формування його світоглядних переконань. Особливо це доречно, коли предметом осмислення учнів стають автобіографічні (М.П. Стельмах «Гуси-лебеді летять») або історичні твори (П.О. Куліш «Чорна Рада»). Бажано при цьому презентувати короткий екскурс стосовно загального літературного контексту написання твору. Цю інформацію слід подавати тоді, коли запропоновані Програмою твори є концептуальним відображенням літературних уподобань певного періоду вітчизняного літературного дискурсу (твори В.С. Стефаника, М.М. Коцюбинського).

Оскільки кожен письменник має власне творче обличчя, під час роботи над художнім текстом треба орієнтуватися на жанрові, сюжетно-композиційні, мовно-образні особливості кожного з митців і відповідно до цього враховувати стилістичні особливості письменників. Дуже часто у школі в процесі аналізу епічного тексту учні заміняють аналіз переказом художнього твору, тобто звертають увагу лише на сюжетний рівень. Завдання учителя-словесника полягає у переакцентуації уваги таких школярів на інші складові художньої конструкції. Теза про вивчення художнього твору в єдності змісту і форми є відомою і справедливою, однак на практиці учні дуже часто у ході аналізу розривають художнє ціле на елементи (сегменти), а момент синтезу, систематизації матеріалу залишається поза учнівською увагою.

Учителю-словеснику варто звернути увагу на вікові особливості учнів, оскільки це безпосередньо впливає на характер художнього матеріалу та методику його аналізу.

Щодо методичного інструментарію, який має у своєму арсеналі сучасна школа, під час аналізу епічних творів необхідно згадати про інтерактивні форми роботи, що дозволяють суттєво підвищити рівень учнівської активності на уроках української літератури. О.І. Пометун характеризує інтеракцію як організацію вчителем за допомогою певної системи способів, прийомів, методів освітнього

процесу, заснованого на: суб'єкт-суб'єктних стосунках педагога й учня (паритетності); багатосторонній комунікації; конструюванні знань учнем; використанні самооцінки та зворотного зв'язку; постійній активності учня [1, с. 7; 2]. Серед значної кількості методів, що пропонує інтерактивне навчання, під час вивчення епічних творів можна запропонувати лекцію з паузами, дискусію, читання у парах, спеціальні ролі в ході обговорення, «займи позицію», обмін проблемами, тиху (письмову) лекцію. Кожен з цих методів вимагає певної підготовки як від учителя, так і від учнів, а також врахування специфіки кожного художнього твору, що пропонується Програмою, індивідуальних (вікових, психологічних, інтелектуальних) особливостей школярів.

Отже, процес аналізу художнього твору епічного жанру у школі є тією проблемою, що, незважаючи на значну кількість наукових розвідок, не можна вважати вичерпаною, враховуючи її надзвичайну актуальність.

Література

1. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. — К. : Видавництво А.С.К., 2007. — 144 с.
2. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / за ред. О.І. Пометун. — К. : Видавництво А.С.К., 2004. — 192 с.

Г.А. Рідкодубська,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Хмельницького національного університету

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА УКРАЇНІ

Соціальна робота, як феномен сучасної цивілізації ґрунтується на синтезі концепцій і практичних підходів, що вирізняються правовими, психологічними, педагогічними, соціологічними, адміністративними, організаційними та іншими ознаками. Водночас - це безмежний простір для практичної діяльності, заснованої на ідеях щодо природи людської поведінки й соціальних проблем, етичних норм професій, переліку технологій, послуг та стратегій втручання, чіткому уявленні про логічну послідовність процесів соціальної роботи. Найактуальніші методологічні проблеми соціальної роботи стосуються її організації на такому рівні, який забезпечував би максимальну результативність здійснюваних заходів.

Досвід Великобританії у соціальній галузі має особливе значення для України, оскільки обидві держави об'єктивно впливають на формування інваріантних соціально-етичних пріоритетів майбутнього суспільства. Всебічне вивчення та аналіз цього досвіду — важливий чинник осмислення процесів взаємодії, взаємозбагачення соціальних систем, пошуку механізмів стимулювання інтеграційних процесів.

У цілому проблеми соціальної роботи активно досліджуються українськими О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Г. Лактіонова, І. Мигович, Л. Міщик, Н. Ничкало, С. Харченко ін. та англійськими М. Фолет, Ф. Селзнік, Р. Мертон ін. дослідниками.

На початку XX ст. соціальна допомога у Великій Британії забезпечувалась місцевими релігійними, громадськими, напівурядовими організаціями за відсутності централізованого контролю з боку держави. Такий підхід продемонстрував свої переваги і є надзвичайно актуальним сьогодні. Місцеві органи влади здатні ефективно реалізовувати більшість завдань соціальної політики, оскільки можуть враховувати при цьому різноманітні соціально-економічні, культурно-історичні, національні особливості відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Справді, методи розв'язання проблем великого депривованого міста, для прикладу, Глазго і сільськогосподарських районів Шотландського високогір'я не підлягають уніфікації. Звідси — необхідність децентралізації соціальної політики, що не лише не знизить ефективність її здійснення, але й посилить її як цілісну систему, дозволивши кожному суб'єкту зосередитись на вирішенні своїх завдань.

Що ж стосується України, то тут система розробки і реалізації політики у сфері соціального захисту та соціального обслуговування населення тяжіє до традиційної, зокрема, Законом України “Про соціальну роботу з дітьми та молоддю” закріплено державний, регіональний і місцевий рівні соціальної роботи, державного управління і контролю у цій сфері, причому, нагадує «перевернуту» британську. Сама система, на наш погляд, залишається вкрай централізованою і неадекватною сучасним потребам суспільної практики. Роль органів місцевого самоврядування, наприклад, у соціальному захисті неповнолітніх законодавство визначає таким формулюванням: «беруть участь у межах своєї компетенції». Саме тому у цій ситуації діяльність місцевих соціальних служб орієнтована не стільки на користувача, скільки на вищестоящі органи влади, складання звітів та виведення показників, часто надуманих. Підпорядкування, підзвітність різним інстанціям (замість громадськості) не сприяє взаємодії таких служб і, в кінцевому рахунку, ефективному задоволенню потреб місцевого населення. Громадська ініціатива у її масовому прояві залишається низькою й досі стримується минулими стереотипами патерналістської ролі держави у здійсненні соціального захисту.

З метою забезпечення отримання клієнтами насправді потрібних їм послуг формуються системи різноманітних соціальних послуг, розробляються гнучкі схеми надходження грошей. Як згадувалося раніше, найстарішою у Великобританії з недержавних організацій є — Національне товариство попередження жорстокого ставлення до дітей (NSPCC). Організація була заснована близько 120 років тому, у 1884 році, у відповідь на жорстоке поводження з дітьми і розпочала свою роботу з підготовки та лобіювання спеціального закону про захист дітей. Основними напрямками роботи організації є: розробка чітких правил найму на роботу соціальних працівників для роботи з дітьми; урізноманітнення послуг та збільшення чисельності постачальників соціальних послуг для дітей; здійснення внутрішнього моніторингу дотримання

стандартів якості соціальних послуг при роботі з дітьми; поширення застосування системи адвокації; розвитку систем забезпечення прав дітей; здійснення лобіювання та проведення кампаній з реформування законодавства; розробка системи моніторингу дотриманням прав дітей у школах; участь у розробці ефективної системи покарань за кривдження дітей.

Так, на сьогоднішній день Україна починає вміло брати уроки з європейської системи надання соціальних послуг та впроваджує інноваційні моделі соціальних послуг, що безумовно є кроком до інтеграції.

Література

1. Гайдук Н. М. Професійна підготовка соціальних працівників до здійснення посередництва (на матеріалах США і Канади). — Київ, 2004. — 264 с.
2. Зверева І. Розвиток соціальної роботи та соціальної педагогіки в Україні: досягнення, проблеми, перспективи. *Соціальна політика і соціальна робота*. 2004. — № 3. — С. 44—55.
3. Frick W. F. Social Work Education: Historical and Sociocultural Context. Westport: Greenwood Press, 1995. — 256 p.
4. Knight J. Internationalization: A Decade of Changes and Challenges. *International Higher Education*. 2008. Issue 50. pp. 6—7. URL: <https://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ihe/article/viewFile/8001/7152> (last accessed: 22.08.2018).

УДК 371.3

Т.М. Силук,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця
науковий керівник: **І.М. Зарішняк,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Анотація. У статті уточнено визначення поняття «конфлікт». Розкрито умови формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до розв'язання професійних конфліктів. Сформульовано компоненти готовності майбутніх вчителів початкової школи до розв'язання професійних конфліктів.

Ключові слова: конфлікт, конфліктологія, готовність майбутніх вчителів початкової школи до розв'язання професійних конфліктів, умови формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до розв'язання професійних конфліктів, компоненти готовності майбутніх вчителів початкової школи до розв'язання професійних конфліктів.

Постановка проблеми. У теперішніх умовах дефіциту духовного розвитку особистості постає проблема удосконалення роботи педагогічних закладів вищої освіти щодо підвищення рівня підготовки майбутніх вчителів. Професійна діяльність майбутніх вчителів потребує швидкого орієнтування у середовищі нового

суспільства, підвищення рівня толерантності, готовності до майбутньої викладацької діяльності. Всі ці компоненти потребують від майбутнього вчителя не тільки швидкого засвоєння теоретичних аспектів, практичних навиків, але й уміння втілити їх у конкретних педагогічних реаліях. Готовність до професійної діяльності дає змогу майбутньому педагогу впевнено відчувати себе в практичній діяльності, швидше адаптуватися, вдало розв'язувати важкі завдання освітньої роботи. Проте, на жаль, у сучасних реаліях педагогіки не надається належна увага як теоретичним, так і практичним засадам у формуванні готовності майбутніх педагогів до запобігання та розв'язання конфліктів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з даної проблеми, дозволив виявити низку *суперечностей*:

- між професійними вимогами й об'єктивною потребою початкової школи у фахівців, здатних запобігати професійним конфліктам й недостатнім рівнем їх конфліктологічної підготовки;
- між можливостями початкової школи щодо професійної підготовки фахівців до попередження конфліктів у професійній діяльності та не розробленістю технологічного формування готовності до попередження конфліктів у професійної діяльності фахівців;
- між стрімким розвитком суспільства й зростанням конфліктологічності професійного середовища.

Стан дослідження. Історія людства з давніх часів і до цього часу показала, що конфлікти завжди були, і будуть існувати стільки, скільки існує взаємодія людей. Людський досвід довів, що конфлікт не належить до тих явищ, якими можна керувати на основі життєвих знань і здорового глузду. Будь-який ефективний вплив на конфлікт може бути в тому випадку, коли ми досить глибоко розуміємо дійсні причини виникнення конфлікту, уявляємо закономірності його розвитку і володіємо механізмами вирішення.

Як стверджує Н. Волкова [1], у сучасному розумінні, конфлікти розглядаються як складне, багатопланове явище, дія якого може бути позитивною чи негативною, одночасно розвивати і руйнувати, слугувати стимулом до змін, прогресу.

У процесі дослідження був встановлений той факт, що кожен автор вкладає в поняття «конфлікт» свій сенс, але найчастіше під ним мають на увазі різні джерела його походження і розвитку: продовження конкуренції, антагоністичні стосунки, усвідомлення несумісності позицій чи дій, граничний випадок загострення протиріч тощо. Так, один із провідних німецьких фахівців в галузі конфліктів Р. Дарендорф [3] пов'язує конфлікт з конкуренцією та підкреслює, що він виникає тільки у випадку, якщо у сторін є несумісність дій.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження встановлено той факт, що важливою умовою формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до розв'язання професійних конфліктів є наявність відповідних якостей, і, в першу чергу, схильностей та здібностей особистості до майбутньої діяльності. Готовність вчителя до розв'язання професійних конфліктів, охоплюючи всі сфери функціонально цілісної психіки особистості, вимагає: спрямованості фахівця на здійснення антиконфліктної діяльності (ненасильницьку особистісно-професійну

діяльність, встановлення педагогічно доцільних взаємин з оточенням, коректну поведінку, безконфліктне спілкування); сформованості інтересу до проблем педагогічного врегулювання конфліктів, позитивної мотивації й потреби в пізнанні, самопізнанні, саморозвитку; особистісно- і професійно-значущих якостей (відповідальності, толерантності, витримки, врівноваженості, емпатії, перцептивних здібностей тощо); сукупності психолого-педагогічних і конфліктологічних знань, оволодіння якими забезпечує теоретичну готовність педагога до здійснення антиконфліктної діяльності; сукупності вмінь, якість засвоєння й узагальнення яких необхідні для успішної практичної антиконфліктної діяльності педагога; розвиненості здібностей аналізу, самоаналізу, самооцінки, осмислення, рефлексії своєї поведінки, вчинків, стосунків з оточенням і корекції результатів власної діяльності.

Що ж до готовності майбутніх вчителів початкової школи до попередження професійних конфліктів, то серед основних компонентів доцільно виділити: *мотиваційно-діяльнісний*, володіння яким допомагає вчителю початкової школи здійснювати попередження, запобігання, регулювання і розв'язання конфліктних ситуацій; *змістовий*, до якого належать методологічні, соціально-педагогічні, культурологічні, психологічні знання про конфлікт і стратегії його вирішення; *особистісний*, що включає в себе необхідні для професійної діяльності особистісні якості, такі як емпатія та емоційна стійкість; конструктивний, до якого відносяться вміння переконання та врегулювання спірних питань; *комунікативний*, володіння яким забезпечує ефективну взаємодію з учасниками конфлікту та сприяє швидкому налагодженню міжособистісних контактів.

Отже, на основі опрацювання зазначеного дослідження, у структурі готовності майбутніх вчителів початкової школи до розв'язання професійних конфліктів виокремлюємо чотири компоненти, а саме:

- *мотиваційно-комунікативний*, що передбачає сукупність мотивацій які спонукають майбутніх фахівців до вдосконалення власного рівня конфліктологічної готовності до розв'язання професійних конфліктів, у його структурі чільне місце посідають комунікативні уміння, які безпосередньо визначають професійну поведінку майбутніх вчителів початкової школи та обумовлюють його ставлення до участі у конфліктній взаємодії;

- *змістово-теоретичний*, який включає наявність ґрунтовних теоретичних знань у галузі конфліктології та широкий кругозір й загальну обізнаність у змісті, методах, формах та підходах до попередження й розв'язання професійних конфліктів, які можуть виникати у середовищі освітніх закладів, а також умінні проводити медіаторську діяльність;

- *практично-конструктивний*, що базується на сформованих уміннях і навичках з розв'язання професійних конфліктів та передбачає оволодіння конкретним арсеналом конструктивних дій у галузі застосування інноваційних стратегій діяльності з розв'язання професійних конфліктів;

- *особистісно-ціннісний*, який опирається на сформованих особистісних якостях та ціннісних орієнтаціях, що дозволять майбутньому фахівцеві професійно грамотно розв'язувати конфліктні ситуації в освітній структурі.

З метою оцінки рівнів готовності майбутніх вчителів початкової школи до розв'язання конфліктів у професійній діяльності, перш за все, необхідно виявити такі *критерії та показники*, які б дозволяли оцінити як зовнішні, так і внутрішні сторони конфліктологічної готовності професіонала. Для з'ясування даного питання, проаналізовано низку наукових джерел [1; 3; 4]. За С. Смирновим, встановлено, що критерієм називають засіб для перевірки істинності або помилковості того або іншого твердження [5, с. 193]. У нашому баченні, критерії дозволяють визначити реальний стан готовності вчителів початкової школи до розв'язання конфліктів у професійній діяльності та оцінити успішність роботи з її розвитку.

В процесі розробки критеріїв розвитку готовності майбутніх вчителів початкової школи до профілактики конфліктів у професійній діяльності враховано вимоги, яким вони повинні відповідати. На основі вивчення напрацювань С. Висоцького [2, с. 93] встановлено п'ять особливостей. По-перше, критерії мають відображати найбільш суттєві, стійкі та повторювані показники сформованості якостей особистості вчителя початкової школи; по-друге бути об'єктивними, тобто відображати ознаки, властиві предмету, незалежно від волі та свідомості суб'єкта; по-третє, обрані критерії мають об'єктивно оцінювати результат педагогічного впливу на особистість вчителя початкової школи; по-четверте, критеріальний склад має охоплювати основні види життєдіяльності (навчальну, науково-дослідну, суспільну, оперативно-службову діяльність та інше); по-п'яте, бути простими і зручними в роботі та дозволити провести діагностичні дослідження їх сформованості.

Висновки. Таким чином, аналіз філософських, соціологічних та психолого-педагогічних джерел показав, що конфлікти у педагогічному середовищі — це невід'ємна частина усього освітнього процесу. Тому майбутнім вчителям початкових класів необхідно знати і вміти розв'язувати конфлікти у педагогічному середовищі загальноосвітніх навчальних закладів.

Встановлено, що готовність, у загальному розумінні, є результатом всебічного особистісного розвитку з урахуванням вимог, зумовлених особливостями професійної діяльності.

Підтверджено той факт, що важливою умовою формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до розв'язання професійних конфліктів є наявність відповідних якостей, і, в першу чергу, схильностей та здібностей особистості до майбутньої діяльності.

Аналіз наукової літератури дав змогу з'ясувати, що готовність майбутніх вчителів початкової школи до попередження конфліктів у професійній діяльності - це завжди цілісний стан особистості, який виражає його загальну та конфліктологічну культуру, ціннісні орієнтації і морально-психологічну готовність до даного виду діяльності. На підставі аналізу наукової літератури визначено структурні компоненти основного феномену дослідження, а саме готовності майбутніх вчителів початкової школи до попередження конфліктів у професійній діяльності: мотиваційно-комунікативний, змістово-теоретичний, практично-конструктивний, особистісно-ціннісний.

Література

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : Навч. посіб. / Н.П. Волкова — К. : ВЦ «Академія», 2006. — 256 с.
2. Высоцкий С.В. Структура психолого-педагогических условий формирования поисково-творческой направленности личности в процессе обучения / С.В. Высоцкий // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К.Д. Ушинського : зб. наук. пр. — Одеса, 1999. — Вип. 8—9. — С. 90—94.
3. Дарендорф Р. Современный социальный конфликт [Текст] = Der moderne soziale konflikt : очерк политики свободы / Р. Дарендорф ; пер. с нем. Л.Ю. Паниной. — М. : РОССПЭН, 2002. — 288 с.
4. Леонов Н.И. Конфликтология : Учеб. пособие 2-е изд., испр. и доп. / Н.И. Леонов. — М. : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2006. — 232 с.
5. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С.Д. Смирнов. — М. : Академия, 2003. — 302 с.

А.В. Трутьень,

аспірант кафедри педагогіки,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

науковий керівник: **Р.В. Сопівник,**

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЗБЕРЕЖЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЯК ОСНОВНА МЕТА ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВОДНИХ РЕСУРСІВ У СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На сьогоднішній день, зменшення запасів безпечної питної води є однією з найбільш важливих проблем у світі. Від нестачі води страждає більше ніж 40% населення планети. Питання сталого розвитку, раціонального використання природних ресурсів та зменшення антропогенного впливу на навколишнє середовище стали займати важливе місце в національній політиці і законодавстві держави.

До однієї з сімнадцяти Глобальних цілей сталого розвитку 2030 відноситься забезпечення загального доступу до чистої води. Якість води має бути покращена за рахунок зменшення забруднення, скорочення наполовину кількості неочищених скидів та суттєвого збільшення рівнів повторного безпечного використання водних ресурсів [3].

Зміцнення здоров'я є головною складовою державної політики у сфері охорони громадського здоров'я. Це одна з визначальних концепцій сучасної охорони здоров'я, що вказує на центральну роль безпосередньо людини в створенні потенціалу для зміцнення здоров'я і довголіття.

У Національній доктрині розвитку освіти України та Державній національній програмі «Освіта» серед пріоритетів державної політики провідним є формування

в особистості національних та загальнолюдських цінностей, оскільки їх система є головним регулятивом діяльності та ставлення людини до навколишнього світу.

Основним суб'єктом виховання ціннісного ставлення студентів до водних ресурсів у вищому навчальному закладі є куратори академічних груп. Виховна ефективність екологічної діяльності підвищується за умови, коли студенти є не лише виконавцями, але і її організаторами.

Одним із найважливіших завдань вищого навчального закладу є підвищення екологічної грамотності студентів, озброєння їх навичками економного, бережливого використання природних ресурсів, формування активної гуманної позиції у ставленні до природи.

«На основі цінностей формується ціннісне ставлення людини до інших людей та оточуючого світу» [1, с. 227]. Виховання ціннісного ставлення до водних ресурсів відбувається в ході вивчення навчальних дисциплін, проведення практичних занять. Вивчення дисциплін гуманітарного та професійного циклу є надзвичайно важливим у фаховій підготовці студентів аграрних закладів вищої освіти.

Вивчення історії навчального закладу та рідного краю. Р.В. Сопівник, вважає, що студенти-першокурсники в першу чергу мають опанувати історію свого навчального закладу, бачити його структуру, познайомитися з його фундаторами, науковими школами за профілем освіти [2, с. 231]. Цікавим і пізнавальним у вищому навчальному закладі є музей. Саме там студенти знайомляться з основними етапами діяльності навчального закладу, його структурними підрозділами та особистостями, що склали його славу історію. Для глибшого пізнання історії рідної землі та здобуття професійних знань організовуються екскурсії у видатні історичні місця в передові аграрні господарства, зустрічі із відомими аграріями.

Проведення тематичних екологічних виховних заходів, метою, яких є формування в студентській молоді ціннісного ставлення до водних ресурсів. Наприклад, «Водний фестиваль», метою якого є залучення студентів до сучасних проблем водопостачання чистої питної води, збереження природних і штучних джерел водних ресурсів. У рамках фестивалю студенти активно беруть участь у різноманітних конкурсах, присвячених сучасним проблемам водних ресурсів.

Отже, освіта для сталого розвитку охоплює екологічну, економічну та соціальну проблематику навчання та виховання. Найпершою передумовою ефективності державної політики в поліпшенні якості життя громадян є збереження здоров'я нації. Виховання ціннісного ставлення до водних ресурсів у студентів відбувається в ході вивчення навчальних дисциплін, проведення практичних занять та в позааудиторній діяльності, проводиться ціла низка виховних заходів екологічного спрямування, студенти беруть участь в екологічних благоустроях територій.

Література

1. Сопівник І.В. Ціннісний (аксіологічний) підхід у вихованні особистості / І.В. Сопівник // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка, психологія, філософія». — 2016. — Вип. 239 — С. 225–229.
2. Сопівник Р.В. Планування виховної роботи у вищому навчальному закладі // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія». — 2016. — № 239. — С. 229-234.
3. Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика / [Андерсон В. М., Андреева Н.М., Алимов О.М. та ін.] ; За науковою редакцією д.е.н., проф. Хлобистова Є.В. / ДУ «ІЕПСР НАН України», ІПРЕЕД НАН України.

УДК 37.016:811.11

А.А. Трушик,

студентка Навчально-наукового інституту іноземної філології
Житомирського державного університету імені І.Я. Франка

науковий керівник: **Н.В. Горобченко,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської філології та зарубіжної літератури
Житомирського державного університету імені І.Я. Франка

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗНЗ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. В статті розглядається важливість формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи у процесі вивчення іноземної мови. Проведено аналіз останніх досліджень. Розглянуто погляди вчених щодо застосування соціокультурного підходу в навчанні іноземній мові. Уточнено поняття «соціокультурна компетенція». Виділено та охарактеризовано її компоненти.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, іноземна комунікативна компетенція, міжкультурне спілкування, старша школа, процес навчання, іноземна мова, соціокультурний підхід.

Постановка проблеми. Динаміка і тенденції в економічному, політичному, духовному та культурному розвитку нашої держави, розширення міжнародного співробітництва, інтеграція України у світову спільноту зумовили значне підвищення інтересу до вивчення іноземних мов і розширення можливостей міжкультурного спілкування. У зв'язку з цим виникає потреба суттєвих змін у підході до навчання іноземної мови, оновлення її змісту і методів. Саме тому нова навчальна програма з іноземних мов для старшої школи передбачає застосування соціокультурного підходу, тобто не тільки перегляду методики навчання окремих мовних аспектів, а й забезпечення культурознавчої спрямованості навчання. Формування іншомовної комунікативної компетенції учнів старшої школи повинно відбуватися на основі ознайомлення їх з культурою, традиціями та реалією країни, мова якої вивчається.

Стан дослідження. Проблема формування соціокультурної компетенції у процесі навчання іноземної мови розглядається багатьма вченими-методистами в

основному в процесі навчання усного іншомовного спілкування на різних ступенях загальноосвітньої школи: Баришніков М.В., Бондаренко О.Я., Голованчук Л.П., Коломінова О.О., Нікітенко З.М., Оберемко О.Г., Осіянова О.М., Саланович М.А. та інші.

Важливість формування соціокультурної компетенції у процесі міжкультурної комунікації розглядалися такими вченими як Аріян М.А., Бориско Н.Ф., Гез Н.І., Ішханян Н.Б., Козак С.В., Коломінова О.О., Корнаєва З.В., Ніколаєва С.Ю., Опанасенко Т.В., Пассов Ю.І., Первак О.П., Редько В.Г., Рудакова Л.В., Саланович Н.А., Скалкін В.Л., Топалова В.М., Третьякова Т.А. та Фіцула М.М. та інші.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення процесу формування мовного компоненту соціокультурної компетенції учнів старшої школи та виведення терміну «соціокультурна компетенція» та її складових частин.

Виклад основного матеріалу. Сучасний підхід до вивчення іноземних мов спрямований передусім на формування комунікативної компетенції, тобто на оволодіння учнями іноземною мовою як засобом спілкування, самореалізації, інструментом для обміну знаннями та думками, а також соціокультурної компетенції — міжкультурного спілкування. З огляду на це, слушною є думка Коваленко О.Я. про те, що вирішальним чинником успіху у вивченні мови є розуміння значення соціально-культурної спадщини, соціально-економічних, культурно-освітніх та політичних відносин у суспільстві кожного мовного користувача, тобто застосування соціокультурного підходу [4, с. 21].

На пріоритеті соціокультурного підходу у вивченні іноземної мови акцентовано увагу в Національній доктрині розвитку освіти та інших нормативних актах і документах. Зокрема, у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти зазначено: «велике значення для того, хто вивчає мову, має його/її особлива увага до соціокультурних знань, а надто коли інші аспекти знань лежать поза попереднім досвідом учня або викривлені стереотипами. Характерні риси певного європейського суспільства та його культури можуть бути пов'язані, наприклад, з такими чинниками як: повсякденне життя, умови життя, міжособистісні стосунки, цінності, ідеали, норми поведінки, мова тіла, соціальні правила поведінки» [3].

Тим самим сучасна концепція мовної освіти робить важливий акцент на необхідності не обмежувати вивчення іноземної мови її вербальним кодом, а формувати у свідомості учня «картину світу», притаманну носієві цієї мови як представникові певної культури і соціуму.

У чинній навчальній програмі з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів зазначено, що головна мета навчання іноземної мови полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Розвиток комунікативної компетенції залежить від соціокультурних і соціолінгвістичних знань, навичок і вмінь, які забезпечують входження особистості в інший соціум та сприяють її соціалізації в новому для неї суспільстві [7].

Старша школа як одна з ланок цілісної освітньої системи покликана

реалізовувати цю мету через формування й розвиток соціокультурної компетенції, яка, на думку багатьох вчених, є складовою комунікативної компетенції. Як зауважує Воробйова І.А., саме старший шкільний вік за психічними та мовленнєво-комунікативними особливостями можна вважати найбільш сприятливим для формування соціокультурної компетенції за умови послідовної орієнтації навчального процесу на пізнавальні та соціальні інтереси старшокласників, їхні комунікативні потреби [2, с. 44].

Рання юність, яка припадає на старший шкільний вік, є «сходинкою» між дитинством і дорослим життям, етапом самовизначення, формування потребово-мотиваційної сфери та системи цінностей, становлення світогляду і власного Я старшокласника. У цей період процес учіння стає провідним процесом у діяльності школяра. Орієнтованість на майбутнє, пов'язана з пошуком майбутньої професії, налаштованість на побудову власного життя викликає у старшокласників гостру потребу в досягненні успіху, прагнення до самоосвіти та удосконалення власних знань у певній області. Тому при виборі методів та форм роботи щодо формування мовного компоненту соціокультурної компетенції вчителю слід керуватися інтересами старшокласників та мотивувати їх до вивчення іноземної мови та культури країни, мова якої вивчається, вказуючи на перспективи, які відкривають ці знання у сучасному глобалізованому світі.

Ефективним для розвитку соціокультурної компетенції у старшокласників є використання автентичних матеріалів. Учні здатні порівнювати, аналізувати, оцінювати власну культуру і культуру носіїв мови, яка вивчається, так як розвиток абстрактного мислення у юнацькому віці переходить на вищий щабель, виникають нові індивідуальні стилі вирішення пізнавальних та практичних завдань, що сприяє кращому засвоєнню мовного матеріалу.

Незважаючи на вагомий науковий внесок вчених щодо формування соціокультурної компетенції, варто зауважити, що у науково-методичній літературі немає чіткого розмежування понять «соціокультурна компетенція» та «соціокультурна компетентність». Більшість дослідників у дослідженнях вживає поняття «соціокультурна компетенція», яке має чимало визначень.

Бех П.Р. зазначає, що соціокультурна компетенція включає знання, навички та вміння критично орієнтуватися в основних відмінностях, особливостях, перевагах та досягненнях культур країн, мова яких вивчається як іноземна, висловлювати свою обґрунтовану думку щодо нової культури і порівнюваних культур у цілому, розуміти реалії культури, що вивчається, толерантно, з повагою ставитися до інших культур [1, с. 35].

Воробйова І.А. трактує соціокультурну компетенцію як уміння усвідомлено враховувати знання культурного і соціального контекстів країни у процесі іншомовного спілкування [2, с. 45]. Вчена виділяє соціокультурну компетенцію в окремий компонент комунікативної компетенції та розглядає її як цілісну систему, до складу якої входять країнознавча, лінгвокраїнознавча та соціолінгвістична компетенції, взаємопов'язані та взаємозумовлені метою й завданням реального спілкування з носіями мови.

На думку Колодько Т.М. соціокультурна компетенція — це інтегративне утворення, яке включає: країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, соціолінгвістичні знання, навички та вміння співвідносити мовні засоби з метою та умовами спілкування; вміння організувати мовленнєве спілкування відповідно до соціальних норм поведінки, прийнятих у носіїв мови; вміння використовувати мовні засоби відповідно до національно обумовлених особливостей їх вживання [5, с. 7].

Таким чином, соціокультурна компетенція розглядається вченими як знання, навички і вміння інтерпретувати та використовувати мовні й мовленнєві одиниці, тексти та ситуації з урахуванням лінгвокраїнознавчих реалій і соціолінгвістичних особливостей мови народу-носія.

Як було зазначено вище, соціокультурна компетенція включає наступні складові: країнознавчу, лінгвокраїнознавчу та соціолінгвістичну компетенції.

Розглянемо структуру соціокультурної компетенції та її компоненти більш детально.

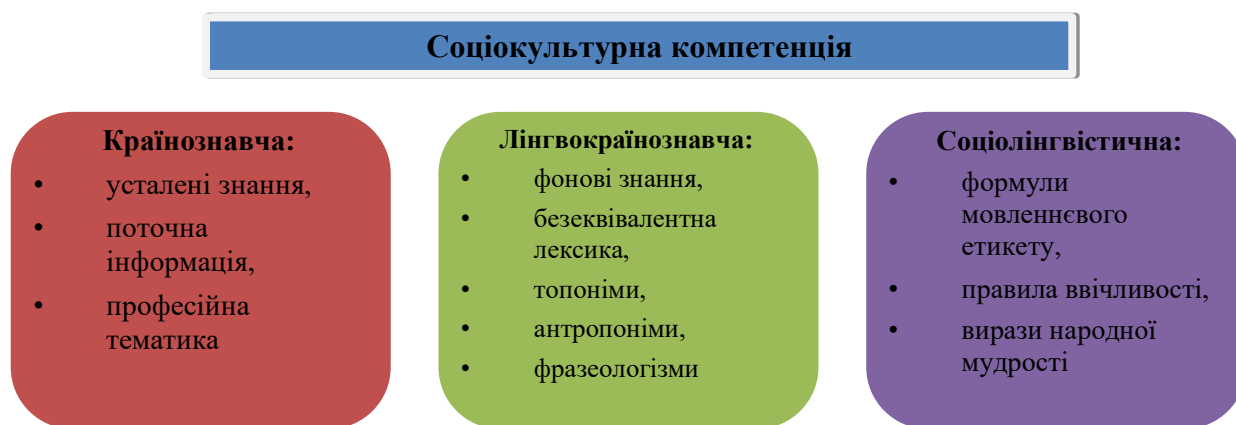

Рис. 1. Структура соціокультурної компетенції

Джерело розроблено авторами.

Країнознавча компетенція — це здатність особистості усвідомлювати знання про народ-носія мови, національний характер, суспільно-державний устрій, здобутки в галузі освіти, культури, особливості побуту, традиції. До лексичних одиниць, що характеризуються яскраво вираженою національною семантикою та відображають культурні особливості народу-носія мови, належать реалії (предмети або явища, характерні для однієї культури та відсутні в іншій), конотативна та фонові лексика.

Під лінгвокраїнознавчою компетентністю розуміється здатність особистості учня сприймати, аналізувати, оцінювати й використовувати одержані відомості про країни світу через ознайомлення з їхніми мовами, з'ясування належності мов до певної мовної групи, сім'ї; здатність сприймати мову в її культуротворчій функції, з національно-культурними особливостями. Цей компонент включає знання мовних одиниць з національно-культурним компонентом семантики, й уміння використовувати їх відповідно до соціально-мовленнєвих ситуацій. Для формування лінгвокраїнознавчої компетенції потрібні фонові знання, тобто

знання про країну та її культуру, відомі всім жителям країни, мова якої вивчається. Фонові знання реалізуються за допомогою певних мовних засобів, таких як фонова лексика та національні реалії, зазначені вище.

Третім компонентом соціокультурної компетенції є соціолінгвістична компетенція — знання особливостей національного мовленнєвого етикету й невербальної поведінки та навички врахування їх у реальних життєвих ситуаціях, здатність організовувати мовленнєве спілкування відповідно до комунікативної ситуації, соціальних норм поведінки й соціального статусу учасників комунікації (формули мовленнєвого етикету, правила ввічливості).

Якщо перераховані складові сформовані на належному рівні, то це дає змогу учневі легко орієнтуватися в іншомовному середовищі, швидко адаптуватися до нього та конструктивно вирішувати перешкоди, які виникатимуть у процесі міжкультурної комунікації. Саме тому процес навчання іноземних мов у старших класах слід спрямовувати на ознайомлення учнів із новим способом спілкування — міжкультурним спілкуванням, а також із культурою та звичаями народу, мова якого вивчається.

Висновки. Таким чином, соціокультурна компетенція є обов'язковою складовою процесу навчання іноземній мові. Формування в учнів соціокультурної компетенції передбачає ознайомлення учнів з фактами, особливостями життя й поведінки відповідного народу, зі специфічними прийомами використання мови в умовах певного соціального середовища, а це успішно формує готовність учнів до іншомовного спілкування, впевненість у своїх комунікативних можливостях, прагнення до активної навчальної роботи з удосконалення своєї іншомовної й культурної підготовки.

Метою процесу формування соціокультурної компетенції вважаємо розвиток у старшокласників умінь, необхідних для сприймання, інтерпретації та використання іноземної мови відповідно до культурного та соціального контекстів країни, мова якої вивчається, а завданнями — розвиток загальних комунікативних умінь; збагачення лексичного запасу учнів, зокрема словами та словосполученнями з національно-культурною семантикою; розвиток умінь використовувати країнознавчу інформацію, фонові знання, враховувати соціокультурні умови спілкування. Враховуючи психологічні особливості старшокласників, вищезгаданої мети можна досягнути, орієнтувавши навчальний процес на пізнавальні та соціальні інтереси учня, його потреби у спілкуванні, у тому числі іншомовного, та прагнення до самореалізації.

Література

1. Бех П.Р. З позицій комунікативної орієнтації // Іноземні мови в навчальних закладах. — 2002. — № 1–2. — С. 34 — 40.
2. Воробйова І.А. До питання про формування соціокультурної компетенції старшокласників у процесі навчання іноземної мови // Педагогіка і психологія. — 1999. — № 3. — С. 44–51.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю. Ніколаєва. Переклад з англ. — К. : Ленвіт, 2003. — 273 с.

4. Коваленко О.Я. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформацій іншомовної освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. — 2003. — Вип. 2. — С. 20—24.
5. Колодько Т.М. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т.М. Колодько. — Київ, 2005. — 24 с.
6. Максимець М. Формування соціокультурної компетенції у процесі вивчення іноземної мови / М. Максимець // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. пед.. — 2006. — Вип. 21, ч. 2. — С. 211—218.
7. Навчальні програми для 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869542/

Є.В. Шелевєй,

студент історичного факультету

Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

науковий керівник: **Д.В. Пустовойченко,**

викладач кафедри іноземних мов

Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Серед цих методів слід відзначити: використання хмаро орієнтованого навчального середовища (ХОНС), он-лайн навчання, створення та використання віртуальних класів, проведення веб-квестів, прослуховування аудіо-матеріалів мовою оригіналу, обмін інформацією з носіями мови в чаті та з використанням поштових програм обміну повідомленнями, перегляд відео кліпів.

Для полегшення вивчення іноземної мови та підвищення інтересу студентів у процесі роботи, викладачі використовують різні підходи та методи, які можуть допомогти студентам покращити свої навички навчання за допомогою технологій. До таких методів можна віднести: он-лайн навчання, створення та використання віртуальних класів, проведення веб-квестів, обмін інформацією з носіями мови в чаті та з використанням поштових програм обміну повідомленнями використання хмаро орієнтованого навчального середовища (ХОНС). Працюючи спільно з викладачем та виконуючи певні вправи, студенти мають змогу на практиці розвивати навички читання, говоріння, аудіювання та письма. Для виконання таких завдань, вони можуть використовувати різноманітні сервісні програми Office 365, що допоможе їм вивчити мову легко і ефективно.

Використання технічних засобів має істотний вплив на процес оволодіння цими навиками. Знання англійської мови класифікуються вхідними (аудіювання, читання) та вихідними (говоріння, письмо) вміннями. Зосередимо увагу на впливі технологій на розвиток наших знань, умінь та навичок англійської мови.

Аудіювання розглядається як основне мовне вміння. Слухаючи, люди можуть більш детально сприймати інформацію, різноманітні ідеї та їх розуміння світу. Для

поліпшення здатності прослуховування інформації учнями на уроках англійської мови можна використовувати програмні сервіси Office 365(з використанням Skype для бізнесу). Чималу значимість дає використання CD-плеєрів, компакт-дисків та інших інструментів для аудіювання. На них можна зберігати лекції та завдання для аудіювання.

Використання комп'ютерних програм може підвищити інтерес студентів до читання. За допомогою сервісної програми Office 365, Excel, під час навчання читання, викладач складає тест в опитувальнику Excel та перевіряє в серед студентів розуміння прочитаного. Комп'ютери також можна використовувати, щоб виправити відповіді студентів та надіслати їм результати роботи. Можливість отримати оцінку он-лайн, використання мультимедійних комп'ютерних програм: PowerPoint та Sway, які поєднують використання тексту, графіки, звуку, відео, анімації і сприяють підвищенню мотивації та розвитку їх словникового запасу і навичок читання.

Електронні словники — інший сучасний спосіб для поліпшення словникового запасу, допомагає у роботі з веб-квестами, розроблений спеціально для тих, хто вивчає англійську мову. Електронні словники прості у використанні і вміщують додатки для набуття словникового запасу.

Таким чином, використання вищезазначених компонентів навчання сприятиме підвищенню рівня володіння іноземних мов майбутніх фахівців. Використання сучасних хмарних технологій у вивченні іноземної мови стало необхідністю в наші дні і в свою чергу викладачі іноземних мов мають можливість використовувати ці технології для ефективного навчання та викладання іноземних мов.

Література

1. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков: Справочник / И.Л. Колесникова, А.О. Долгина. — СПб.: Рус.-Балт. информ. центр «Блиц», 2001. — 224 с.
2. Традиції та інновації в методиці навчання іноземних мов: [навч. посіб. для студ. і вчит.] / [за ред. М.К. Колкової]. — СПб.: КАРО, 2007. — 267 с.

І.Б. Якайтис,

здобувач Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Інноваційний розвиток суспільства передусім залежить від розвитку освіти, які сприяють безперервному прискореному оновленню знань і, як наслідок, — соціально-економічному зростанню країни. Проте, впровадження інновацій в освітню сферу України здебільшого проходить стихійно, а інколи й хаотично, без належного цілеспрямованого й системного впливу органів державної влади на орієнтацію освіти до інноваційних змін, визначення нових освітніх орієнтирів та нової якості державного управління.

Інноваційним продуктом освіти є освіченість людини, що відповідає зростаючим вимогам ринкового суспільства. Виходячи з проведеного аналізу наукових джерел, інноваційний розвиток освіти, на нашу думку, — це безперервний процес якісних змін в змісті, завданнях методах освіти на основі впровадження інновацій, завдяки чому освітня сфера отримує реальну можливість своєчасно реагувати на зростаючі соціально-економічні та культурні виклики суспільства. Узагальнюючи наведене вище можна стверджувати, що актуальним напрямом дослідження є визначення перспективних напрямів інноваційного розвитку освіти в Україні.

Сучасна модель освіти має включати дві головні складові: формування особистості та формування професіоналізму. Від того, наскільки гармонійно взаємопов'язані ці складові, залежить ефективність усієї системи освіти сьогодні, що відображає всі інноваційні процеси та новітні технології. У той же час у процесі постійних змін система освіти в наш час не справляється з завданнями підготовки випускника з актуальними знаннями. Причинами цьому є часовий розрив і помітна відмінність теорії та практики, слабе залучення практичного досвіду й інновацій, що не дозволяють відповідати змістовно-компетентнісному наповненню освітнього процесу вимогам часу. Однією з доволі серйозних проблем залишається проблема випуску кваліфікованих спеціалістів навчальними закладами з задоволенням попиту з боку ринку праці. У свою чергу це призводить до того, що навчальні заклади не здатні забезпечити в умовах швидких змін попит на ринку праці на нові професії та спеціалістів з нових технологій через високу інертність навчальних програм, нестачу висококваліфікованих педагогічних кадрів, вкрай обмежене фінансування для забезпечення освітнього процесу за новими технологіями [1–2].

Таким чином, інноваційний напрям розвитку освіти повинен визначатись перспективами освітньо-кваліфікаційної підготовки фахівців для знаннємістких видів економічної діяльності, які в майбутньому можуть спричиняти значний вплив на соціально-економічний поступ регіонів, а також через використання інформаційних технологій — як в організації навчального процесу, так і з можливістю доступу до освітніх послуг через використання транспортних комунікацій. Потребу посилення інноваційної складової навчального процесу вбачають і самі студенти. Зокрема серед відповідей респондентів щодо пропозицій поліпшення навчання домінують ті, які стосуються використання інформаційних технологій.

Окрім потреби покращення комп'ютерного забезпечення в освітніх закладах респонденти у відкритому питанні найчастіше також зазначають наступні пропозиції покращення навчання: відсутність хабарництва; більша практичність подачі матеріалу; більш відповідальне відношення викладачів до навчального процесу; додання формалізму практичного навчання; додання вимушеної подачі довідки про працевлаштування після завершення навчання й перед одержанням диплома про вищу освіту та ін.

Кожна з означених пропозицій формує колосальну проблему забезпечення достатнього рівня конкурентоспроможності сучасної освіти. Привертають увагу часті твердження респондентів щодо низького рівня викладання. Проблема формується в мотивації науково-педагогічних кадрів до якісного викладання. Її вирішення слід здійснювати не через примусове вимагання у викладачів покращення якості навчання, їх наукової діяльності, а через передбачення оплачуваного педагогічного навантаження на методичну й наукову діяльність. Нажаль, така практика у вітчизняних ВНЗ сьогодні практично відсутня в силу постійного дефіциту ресурсного забезпечення та суб'єктивного його перерозподілу [3–5].

Отже, перспективи інноваційного розвитку освіти згідно поданих результатів соціологічного дослідження є доволі проблемними. Забезпечення інноваційного розвитку освіти слід у першу чергу здійснювати через призму такої освітньо-кваліфікаційної підготовки фахівців, що б відповідало потенційним потребам регіональних ринків праці з орієнтацією на знаннємісткі види економічної діяльності. Це дозволить частково вирішити проблему недостатньої конкурентоспроможності одних закладів освіти проти інших з притягуванням на навчання осіб з інших територій. Водночас актуальною залишається проблема долаття хабарництва й формалізму при звітуванні результатів освітньої та наукової діяльності у вищій інстанції. У результаті виходить «замкнене коло», коли ВНЗ змушені адаптуватись і реагувати на нові вимоги, часто неприйнятні для їх ресурсних можливостей та інституційного середовища, а органи влади в силу непослідовності державної освітньої, соціальної політики і надалі впроваджують реформістські заходи в контексті слідування стандартам Болонського процесу та освітніх систем розвинених країн. Усе це руйнує передумови інноваційного розвитку освіти в Україні та відкидає їх за якісними характеристиками на периферійні позиції в європейському та світовому масштабі.

Література

1. Шестаковська Т.Л. Регулювання взаємодії ринків праці та освітніх послуг як шлях зміцнення економічної безпеки системи освіти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №5. — С. 42–46.
2. Bradley J. Integrity in higher education marketing? A typology of misleading data-based claims in the university prospectus. *International Journal for Educational Integrity*. 2013. Vol. 9, No. 2, December. — P. 74–88.
3. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком освіти України: моногр. / С.М. Ніколаєнко. — К. ; 2008. — 419 с.
4. Gryshova I.Yu., Nikoliuk E.V, Shestakovska T.L. Conceptualization of the Organizational Management Mechanism of the Development of the National Education System in the Context of Its Quality. *Science and education*. 2017. — №10. — С. 118–125.
5. Naumov O.B., Kovalenko O.M., Savin S.Yu. Technique of Assessing Future Managers' Leadership Qualities in Modern Socio-Cultural Environment. *Science and education*. 2017. — №10. — С. 126–132.

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ.
КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

Ю.В. Боровик,

студентка Навчально-наукового інституту іноземної філології
Житомирського державного університету імені Івана Франка

науковий керівник: **М.Л. Ліпівіцький,**

кандидат філологічних наук, доцент,

докторант Житомирського державного університету імені Івана Франка

**АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ТІЛЕСНІСТЬ»
У ФОКУСІ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ РОЗВІДОК**

Людина, як відомо, — це найскладніша саморегулююча біосоціальна функціональна система, що виникла в результаті тривалого синтезу різних природно-культурних систем, що еволюціонували і розвивалися в родовому досвіді усіх попередніх поколінь людей [3, с. 154]. Безперечно, людське тіло виявилось одним з найдоступніших об'єктів для спостереження та вивчення, вихідною основою концептуалізації світу, і слова, що позначають частини тіла людини, так само давні, як і сама людська свідомість, що задає поштовх для дослідження та аналізу поняття *тілесності*.

Ще у глибокому ХХ ст. науковці спостерігають суттєві зміни по відношенню до тіла. Саме з цього часу, тіло піддається все більшій інтерпретації, розумінню та розшифруванню. Поступово тіло розглядається не лише як суттєвий вимір людської діяльності, але й як один із основних знарядь переважної більшості людських здобутків, засобів, необхідних для сприйняття, дій та мислення.

У загальній картині сприйняття світу майже не існує усталеної та розвиненої практики, котра б проявляла себе без відповідного їй людського тіла. Безперечно, усвідомлення власної тілесності певною мірою пов'язане з соціокультурними факторами. Серед основних факторів, за допомогою яких у людини формується власне уявлення про тіло, варто виділити наступні: переживання хвороби, болю, загрози смерті; комунікації вербального і невербального характеру, міжособистісне спілкування тощо.

У історії дослідження феномену тілесності можна віднайти численні здобутки у системах різних наукових дисциплін. У багатьох працях дослідників досить часто поняття *тілесності* трактувалося саме у фокусі лінгвістичного дискурсу.

У сучасній лінгвістиці наявна величезна кількість різноманітних визначень *тілесності*, що становлять на сьогодні один із ключових системоутворюючих концептів лінгвістичного, культурологічного, соціального та деяких інших наукових досліджень. Проте, поняття *тілесності* не можна вважати достатньо вивченим у сучасній концептології, оскільки зацікавленість тілом досі залишається вагомим об'єктом у лінгвістичних та культурологічних дослідженнях. На думку В. Розіна, категорію *тілесності* до лінгвокультурологічного та соціогуманітарного дискурсу було запроваджено під впливом культурології та семіотики, які показали, що в різних культурах тіло відчувається та розуміється по-різному, поняття «біль», «хвороба», «організм» — не стільки «природні» стани тіла, скільки «культурні та ментальні концепції, які привласнює, формує і переживає людина» [2, с. 34].

Аналізуючи поняття *тілесності*, варто наголосити на тому, що тілесність фіксує людину у світі безпосередньо через сприйняття, просторовість та моторність. Саме тому поза чуттєвістю тілесності не існує. А тому реальність, що презентує чуттєво даний світ, можна означити поняттям тілесності [1, с. 74].

Різноманітні визначення концепту *тілесності* вказують на те, що поняття є структурованою одиницею свідомості, яка утворюється в результаті тілесної та розумової взаємодії людини з навколишньою дійсністю, вміщує індивідуальну та культурну інформацію про індивіда й соціум, а також вербалізується з а допомогою різнорівневих лексичних одиниць мови та мовлення.

Аналітичний огляд поняття *тілесності* у лінгвістичних джерел настановує на висновок, що долається уявлення про тіло як природний об'єкт, та все частіше виявляється його позаоб'єктна природа.

Література

1. Гомілко О. Феномен тілесності: дис. докт. філос. наук: спец. 09.00.04 «Філософська антропологія, філософія культури» / О. Гомілко. — К., 2007. — С. 73–74.
2. Розин В. Как можно помыслить тело человека, или на пороге антропологической революции / В. Розин // Философия науки. — 2006. — № 5. — С. 33–54.
3. Тараба І.О. Концептуалізація в ліриці Брехта (на прикладі віршів «Vom Klettern in Bäumen» та „Vom Schwimmen in Seen und Flüssen“) / І.О. Тараба // Брехтівський часопис (Brecht-Heft): статті, доповіді, есе: збірн. наук. праць (філологічні науки): № 4 — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка. — 2014. — 162 с. — С. 154–156.

О.В. Кузик,
викладач англійської мови,
Теребовлянське вище училище культури, м. Теребовля, Тернопільська обл.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Мова і культура є взаємопов'язаними елементами соціального життя. Тісний зв'язок і взаємопов'язаність вивчення іноземної мови і міжкультурної комунікації очевидні і без коментарів. Адже кожне іноземне слово відображає інший світ та іншу культуру. У наш час знати іноземну мову недостатньо, потрібно використовувати її як засіб реального спілкування з носіями інших культур. Згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями, сучасні мови повинні виконувати такі суспільні функції: полегшити спілкування та співпрацю між народами, що розмовляють різними мовами; готувати особистість до потреб міжнародної мобільності; забезпечити доступ до світового інформативного простору; сприяти взаємному пізнанню, збагаченню та розумінню.

З кожним роком зростає кількість людей, що мають гуманітарні, економічні, політичні контакти поза межами своєї культури. Таким чином, люди взаємодіють із представниками різних культур. Відмінності в мові, нормах суспільної поведінки роблять ці контакти важкими. Знання іноземних мов сьогодні дуже популярне. Сучасні умови життя вимагають використовувати подібні знання як засіб реального спілкування з носіями інших культур. Однак, знати слова і граматичні правила недостатньо для того, щоб володіти мовою. У сучасному світі відкриваються все нові можливості, види і форми спілкування, головною умовою ефективності яких є взаєморозуміння та діалог різних культур. Успіх у будь-якій сфері міжнародної діяльності багато в чому залежить від ступеня підготовки в галузі міжкультурної комунікації. Ефективній міжкультурній комунікації потрібно цілеспрямовано навчатися. Міжкультурна компетентність є результатом розвитку особистості і являє собою спеціальні знання національно-культурних особливостей країни, мова якої вивчається, та низку умінь, що сприятимуть досягненню успіхів у міжкультурній комунікації. Без знання світу досліджуваної мови неможливо вивчити мову як засіб спілкування. Кожен урок іноземної мови — це практичне зіткнення з іншою культурою. Теоретичні знання мови повинні доповнюватися практичними вміннями того, як можна використовувати значення даного слова в конкретному контексті. Організація культурно-побутових тем усної мови забезпечують реально-інформативну комунікацію на уроках. Інформативні бесіди є основною формою прояву міжкультурної комунікації у межах процесу навчання у вищому навчальному закладі. Інформативні бесіди класифікують згідно з різними критеріями, наприклад, підготовлені і непідготовлені бесіди за характером і ступенем підготовки. Хоча, можна сказати, що такий розподіл є умовним, оскільки будь-яку бесіду можна провести лише тоді, коли студенти опанували необхідні знання для ведення бесіди. Таким чином варто погодитись з тим, що всі бесіди є підготовленими за допомогою домашнього завдання чи безпосередньо завдання на

уроці. Важливою умовою проведення бесід є мотивація висловлювання студентів, вміння комунікантів включитися в розмову через потребу висловитися. Іноземна мова повинна вивчатися в нерозривній єдності із світом, культурою, традиціями народу, що говорить на цій мові.

Процес міжкультурної комунікації починається з визначення культурних відмінностей між представниками різних культур для подолання міжмовного та міжкультурного бар'єру. Вивчення культури народу, мова якого вивчається, дозволяє опанувати необхідні навички для успішної комунікації в різних сферах громадського життя. Адже, знання законів, звичаїв національного менталітету представника іншої культури дає можливість людині аналізувати ситуацію міжкультурного спілкування і вибирати правильну модель поведінки, яка відповідає очікуванням партнерів в цьому культурному контексті. Для подолання мовного бар'єру потрібно подолати бар'єр культурний. Адже мова не існує поза культурою, а являється складовою частиною культури.

При традиційному підході до вивчення іноземних мов, з чотирьох навичок володіння мовою в практичному плані реалізовувалася найпасивніша форма — читання. Однак, в умовах стрімкого розвитку освіти і науки, ті хто вивчають іноземну мову, прагнуть використовувати її як засіб спілкування з носіями інших культур. Дослідження міжкультурної комунікації набуває все більшого значення для розуміння закономірностей культурного розвитку як народів в цілому, так її індивідів зокрема. Викладання іноземних мов стало спрямованим на лінгвістику і міжкультурну комунікацію. Теоретичні знання мови слід доповнювати практичними вміннями. Потрібно точно знати, як можна використовувати значення слова в конкретному контексті. Лексика будь-якої мови не однорідна за вживаністю в різних функціональних стилях. Позначаючи один і той самий предмет або явище, слова в різних мовах відрізняються за семантичним обсягом, ступенем поширення та стилістичними конотаціями.

Стилістична обмеженість вживання тих чи інших лексичних одиниць досить істотно відрізняється в різних мовах. Більшість слів можуть мати кілька значень, причому у мовленні, як правило, в кожному конкретному випадку реалізується тільки одне, обумовлене сполучуваністю і контекстом. Теоретичні дослідження фразеологізмів різних мов обмежують чи розширюють визначуване поняття певними умовами. Також, у системі мови прислів'я та приказки займають особливе місце. Навіть, якщо вислови різних мов можуть бути подібні за лексичним складом, комунікативним значенням та стилістичним забарвленням, все ж значна їх частина має свої особливості, і відповідник у порівнюваній мові часто буває тільки приблизним. При перекладі паремій характерним є визначення спільного асоціативного значення, аналогічність ситуацій, у якій доречним є вживання прислів'я.

Отже, основними складовими ефективності заняття є теоретичні знання студентів, ретельне планування заняття та творчий підхід викладача. Сучасне навчання іноземній мові неможливе без знання іншомовної культури, тому пріоритетну увагу слід зосереджувати на навчанні реальному мовному спілкуванню.

Література

1. Гіренко І.В. Формування готовності студентів до самонавчання з іноземної мови / І.В. Гіренко // Викладання мов у ВНЗ освіти на сучасному етапі Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки: зб. наук. праць. — Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. — № 16. — С. 63—69.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. — К.: Ленвіт, 2003. — 273 с.
3. Методичний збірник «Актуальні проблеми вивчення мови та мовлення, між особовою та міжкультурною комунікації». — Харків, 1996. — С. 45—69.
4. Ніколаєва Н.В., Шерстюк О.М. Сучасні підходи до викладання іноземних мов // Іноземні мови. — 2001. — № 1. — С. 50—57.
5. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. — М., 1989.
6. Bialystok E. Communication strategies: A psychological analysis of second language use. — Oxford: Basil Blackwell Ltd, 1990. — 163 p.

В.Р. Світлицька,

викладач кафедри суспільних наук
Одеського національного медичного університету

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У МЕДИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Інновації в сучасному освітньому просторі зумовлені глобалізаційними процесами, зокрема, прагненням інтегрувати вітчизняну вищу школу до світової системи освіти, подолати проблеми, породжені консервативним підходом до викладання, а також прагненням крокувати в ногу з часом. Успішна освіта має бути гнучкою і відкритою до викликів сьогодення, суспільних запитів, адаптованою до перманентного процесу наукового прогресу. Важливе значення у трансформації освітньої підготовки у вищих навчальних закладах мають гуманітарні дисципліни. Роль гуманітарної складової у вихованні кваліфікованого фахівця полягає в актуалізації ціннісного, культурологічного та комунікативного компонентів підготовки.

Мета — проаналізувати інноваційні підходи до викладання гуманітарних дисциплін, зокрема, української мови як фахової у медичних вищих навчальних закладах.

Об'єкт дослідження — професійна підготовка лікарів у медичному вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження — методика викладання професійної української мови.

Стан дослідження теми. Вітчизняна методологія представлена напрацюваннями Е.І. Федорчук — із сучасних педагогічних технологій [1], П.Ю. Сауха, О.Є. Антонової, О.С. Березюк та ін. — із впровадження інновацій у вищу освіту [2], О.І. Пометун, Л.В. Пироженко — з проблем інтерактивного навчання [3], Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук, А.В. Ткач — з питань викладання української

професійної мови [4]. Власне викладання у медичних вищих навчальних закладах під різними кутами зору розглядалися такими дослідниками, як О.Б. Наливайко (формування професійної культури) [5], Н.В. Лобач (інформаційно-аналітична компетентність) [6], у публікаціях О. Мельничук та Л. Сілевич.

Відбір методів навчання під час викладання курсу української мови в медичному вищому навчальному закладі визначають такі фактори, як специфіка теми, що вивчається, програмні особливості, рівень володіння мовою студентами (система знань і вміння застосовувати їх на практиці), професійний контекст, «чутливість» студентської аудиторії до попередньо застосовуваних викладачем методів і технологій, а також особливості організації студентської групи.

Активне впровадження інтерактивних методів під час викладання гуманітарних дисциплін обумовлене такими факторами, як їх різноманітність і варіативність, можливість «підлаштування» під конкретні цілі навчального процесу, великий потенціал у реалізації принципів контекстного навчання і формуванні різного роду компетентностей майбутніх спеціалістів.

Компетентнісний підхід до системи виховання висококваліфікованого спеціаліста обумовлює розвиток і поширення ігрових технологій. Особлива популярність їх у медичних навчальних закладах пояснюється необхідністю підготувати студентів до практичної діяльності, що ґрунтується на постійній співпраці з людьми. Ігрові методи ефективні для так званої «професійної мобілізації» — практичної і психологічної готовності до типових і нетипових ситуацій (у тому числі мовних). У плані мовної підготовки можна зробити акцент на грі як формі спілкування.

Оскільки ігрова технологія має сенс лише тоді, коли задовольняє певні навчальні цілі, її правила зазвичай встановлює викладач. Крім описаних у сучасних джерелах технологій, можна створювати нові. Як правило, це навчальні ігри імітаційного характеру з акцентом на комунікативній діяльності.

Розглядаючи інтерактивні методи, найчастіше описують їх стимуляційні (пробудження більшої зацікавленості, подолання пасивності, сприяння самостійній роботі) й навчальні функції. Але для викладача, зокрема, викладача української мови, не менш значимою є можливість діагностики за підсумками інтерактивних занять. Спостереження й логічне підбиття підсумків дозволяє скласти уявлення щодо навчального прогресу, успіхів і невдач студентів, ефективності методів і змістового наповнення програми. Така проміжна діагностика допомагає скорегувати курс викладання, реалізувати принцип зворотного зв'язку «викладач — студент», «студент — викладач», оскільки одностороння спрямованість навчання довела свою безперспективність. Крім того, це можливість урізноманітнити традиційні методи проміжної діагностики знань, такі як усні й письмові опитування, тестування тощо.

На даний час доволі перспективними, але ще недостатньо використовуваними викладачами-філологами є інформаційні та інтернет-технології. Вони дозволяють реалізувати принцип індивідуально орієнтованого навчання, вивести навчальний процес за аудиторні межі, розширивши навчальний контекст. Інтернет-конференції, онлайн-консультації, просвітницькі блоги,

освітні інтернет-майданчики, електронні тести, навчальні електронні ігри — такий невичерпний перелік можливостей співпраці педагога і студента та активізації пізнавальної діяльності студентів. Більша неформальність у взаємодії студента й викладача, зняття напруги аудиторного формату, збільшення практики спілкування — це теж важливі плюси інформатизації гуманітарної підготовки.

Висновки. Викладання української мови у медичному вищому навчальному закладі ґрунтується на принципах контекстності, діалогічності, гнучкості, індивідуальної спрямованості, активної участі студентів у навчальному процесі. Виходячи з цього, відбувається модернізація методів викладання дисципліни. Ми проаналізували передумови використання різних методів та їх ефективність у досягненні таких цілей, як оволодіння термінологією, підвищення рівня грамотності, формування професійно-комунікативної компетенції майбутніх лікарів. Підвищення ефективності викладання забезпечують не окремі методи (навіть прогресивні) самі по собі, а логічно вивірена й узгоджена система методів, які взаємодоповнюють і розширюють зміст один одного. Важливою також є інтеграція дисципліни у загальну систему підготовки лікаря у медичному вищому навчальному закладі.

Література

1. Федорчук Е.І. Сучасні педагогічні технології: навчально-методичний посібник / Федорчук Е.І. — Кам'янець-Подільський: Абетка, 2006. — 212 с.
2. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи / [П.Ю. Саух, О.Є. Антонова, О.С. Березюк]. — Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. — 444 с.
3. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; за ред. О.І. Пометун. — К.: Видавництво А.С.К., 2004. — 192 с.
4. Шутак Л.Б. Українська мова професійного спрямування: навчально-методичний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів освіти I-IV рівнів акредитації / за ред. Г.В. Навчук. / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук, А.В. Ткач. — Чернівці, 2008. — 446 с.
5. Наливайко О.Б. Формування професійної культури майбутніх сімейних лікарів у процесі контекстної підготовки: дис. канд. пед. наук / Наливайко Ольга Борисівна. — Вінниця, 2016. — 286 с.
6. Лобач Н.В. Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх лікарів в освітньому середовищі вищого медичного навчального закладу: дис. спец. канд. пед. наук / Лобач Наталія В'ячеславівна. — Полтава, 2016. — 234 с.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА НОВИЗНА ПРИКМЕТНИКІВ У ДАВНІХ МОВАХ

В останні роки у мовознавстві значна увага приділяється питанням загальної теорії граматичної будови мови, системно-структурному та системно-семантичному опису явищ граматики. При цьому особливо значущим є вивчення семантичної мотивованості морфологічних одиниць, співвідношення в них семантичного і формально-граматичного змісту, визначення специфіки системності морфологічних одиниць, їх внутрішньоструктурної і зовнішньоструктурної взаємодії та взаємозв'язку з іншими мовними рівнями. У цьому аспекті надзвичайної актуальності набуває дослідження особливостей функціонування та семантичного складу прийменників як елементів мовної системи, зокрема, на матеріалі давньогрецької мови, яка дозволяє отримати дані про найбільш ранні етапи розвитку індоєвропейських мов [4, с. 15].

Окремим аспектам становлення прийменників, аналізу їх функціонування, а також причинам розширення сфери їх вживання у грецькій мові присвячені роботи Й.М. Тронського, О. Добіаша, С.І. Соболевського, А. Мейє, Ж. Вандрієса [6, с. 13]. Проте до цього часу відсутній єдиний структурний і функціонально-семантичний опис прийменникової системи грецької мови, хоча розробка цього питання має особливе значення для історичної граматики індоєвропейських мов, а також для розуміння основних факторів і закономірностей розвитку граматичної будови мови взагалі [2, с. 34].

Система прийменників грецької мови була і залишається досить актуальним предметом дослідження, оскільки дає цінний матеріал для вивчення парадигм прийменників різних індоєвропейських мов [5, с. 30].

Система прийменників грецької мови має чітку систему становлення та етапи історичного розвитку, поділ на класи, види та загальна структура [1].

Важливим аспектом системи давньогрецьких прийменників є диференціація вторинних прийменників та їх відокремлення до абстрактного виду, функціонування на семантичному, контекстуальному та граматичному рівнях [3, с. 76].

Аналіз досліджуваного об'єкта проводиться з позицій системного підходу, що передбачає розгляд мови як складного утворення, в якому можуть бути виділені певні компоненти й відношення між ними. Дослідження здійснюється шляхом поєднання структурного й функційного підходів. Перший передбачає вивчення форм з погляду їх структури, складу і будови; другий підхід ґрунтується на аналізі форм з погляду вираження ними граматичних значень у синтагматичному або парадигматичному плані. Значне місце в дослідженні мовних фактів посідає функційно-семантичний аналіз, який забезпечує встановлення істотних взаємозв'язків між мовними елементами [2, с. 76].

Порівняльно-історичний метод ілюструє історію розвитку прийменника у різних мовах. Його диференціацію, удосконалення та розвиток в системах різних граматичних категорій. Психоаналітичний метод досліджує сферу підсвідомих поглядів, а отже виникнення прийменників як результатом розумової діяльності людей які жили за античних часів, їх зацікавленості у появі нових допоміжних слів, та власне потреба у розвитку мовлення [2, с. 87]. В роботі також використано зіставно-типологічний метод, на основі якого порівнюються прийменники різних мов; трансформаційний метод, що формує правила семантичних перетворень первинних та вторинних прийменників; дистрибутивний аналіз, на основі якого простежується класифікація прийменників за видами; метод компонентного аналізу як базовий метод для з'ясування лексико-семантичної організації прийменників давньогрецької мови [1]. Усі ці методи тісно взаємопов'язані й у разі потреби можуть доповнювати один одного. Контекстний аналіз ілюструє семантику і функціонування прийменників у зв'язку з контекстним оточенням.

Результати дослідження мають велике значення для розробки таких питань загального мовознавства, як взаємодія картини світу і мовної картини світу, лексико-граматичний та лексико-семантичний зв'язок між мовними одиницями, співвідношення спільних закономірностей мовних процесів із специфічними явищами окремих національних мов.

Література

1. Дворецкий И.Х. Древнегреческо-русский словарь: в 2 т. // Москва, 1958.
2. Добиаш А. Опыт семасиологии частей речи и их форм на почве греческого языка // Прага: Тип. Грегга, 1877. — 544с.
3. Востоков А.Х. Русская грамматика // СПб, 1831. — 275 с.
4. Чекарева Є.С. Категорія простору в системі прийменникових конструкцій грецької мови: навч. посіб. для ВНЗ // Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2006. — 200 с.
5. Тронский И.М. Вопросы языкового развития в античном обществе // Л.: Наука, 1973. — 205 с.
6. Мейє А. Сравнительный метод в историческом языкознании. 2-е из. // 2004.
7. Кубрякова Е.С. О семантической функции предлогов // Номинация и дискурс // Рязань, 1999. — С. 5—9.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

УДК 339.188

Ю.С. Гавриш,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЮ БАЗОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Стаття присвячена питанню удосконалення обліку основних засобів в системі управління матеріально-технічною базою підприємства.

Ключові слова: матеріально-технічна база, закупівлі, ресурси, матеріально-технічне забезпечення.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку в Україні відбувається формування ринкових відносин, що вимагає розробки відповідного господарського механізму, докорінних змін у його функціонуванні та гармонізації інтересів усіх зацікавлених сторін [5].

Стан дослідження. Від того наскільки ефективно використовуються наявні засоби праці, від їх відповідності сучасному етапу розвитку матеріально-технічної бази, залежать і загальні результати роботи підприємства, створення принципово нових підходів до управління підприємством в цілому та основними засобами зокрема.

У зазначених процесах своєю актуальністю відрізняється проблема інформаційного забезпечення управління матеріально-технічною базою, що представлено на підприємстві системою обліку, аналізу, аудиторського контролю тощо.

Вивчення теоретичних положень, опублікованих праць вітчизняних і зарубіжних вчених, практики діяльності підприємств свідчить, що облік основних засобів в останній час дещо ускладнився, а ряд проблем негативно впливають на процес управління виробництвом, знижуючи ефективність використання основних засобів. До кола таких проблем можна віднести різні підходи до термінології та визначення сутності основних засобів у фінансовому обліку й

системі оподаткування, принципів оцінки основних засобів, проблеми вдосконалення системи амортизації, підвищення інформативності первинних документів з обліку основних засобів, а також аналізу ефективності використання основних засобів і можливості її прогнозування [2].

Виклад основного матеріалу. На підприємствах необхідні зміни, насамперед у частині підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління основними засобами підприємства, що вимагає вирішення наступних завдань:

- дослідження сутності основних засобів, їх складу класифікації в різних галузях економічної науки;
- узагальнення та систематизація класифікації основних засобів;
- дослідити діючу методику нарахування амортизації й обліку зносу основних засобів, встановити її ефективність і доцільність застосування на підприємствах різних галузей;
- проаналізувати діючу організацію та методику бухгалтерського обліку основних засобів, вплив на них змін податкової політики та виявити шляхи її вдосконалення;
- удосконалити методику аналізу матеріально-технічної бази підприємства;
- розробити рекомендації з удосконалення методики контролю ефективності використання основних засобів із застосуванням інформаційних систем і технологій [3].

Вирішення даних завдань на підприємствах передбачає:

- удосконалення методики обліку надходження основних засобів у системі аналітичних рахунків, що дозволить спростити систему бухгалтерських записів;
- розробки бухгалтерської моделі економічного механізму амортизації, що сприятиме вирішенню проблем фінансового, внутрішньогосподарського обліку амортизаційних процесів та їх податкового аспекту;
- удосконалення методики обліку витрат на ремонти основних засобів, що підвищить ефективність управління витратами;
- розробки моделі залежності експлуатаційних витрат від віку устаткування, яка дозволить визначити доцільність проведення ремонту основних засобів.

Це дасть змогу удосконалити організацію та методику обліку основних засобів, підвищити його інформативність і прогнозувати ефективність використання на підприємстві.

Проаналізуємо удосконалення обліку основних засобів за рахунок амортизаційних нарахувань. Більшість підприємств використовує прямолінійний метод нарахування амортизації, що не досить чітко відображає реальний стан підприємства. Краще використовувати виробничий метод. Це пов'язано з тим, що виробництво на підприємстві ведеться не постійно в одному обсязі, а обсяг постійно змінюється і залежить від таких факторів як сезонність, особливості замовлення та інших. Також, застосування виробничого методу можливе лише у випадку, коли фактичний місячний обсяг продукції (робіт, послуг) можна достовірно визначити. Цей метод змушує підприємство дбати про те, щоб виробничі об'єкти постійно експлуатувалися, тим самим швидше переносили свою вартість на вартість готової продукції. Відповідно до Закону України "Про

оподаткування прибутку підприємств", підприємства повинні проводити нарахування амортизації для обчислення прибутку, що підлягає оподаткуванню згідно норм цього Закону. Суми нарахованої таким методом амортизації відображаються у податковій декларації, і не є підставою для складання бухгалтерських проведення (звичайно, якщо підприємство використовує інші методи амортизації основних засобів) [4].

Прямолінійний ж метод не показує нам реальної картини, що відбувається на підприємстві.

Мета аналізу ефективного використання матеріально-технічних ресурсів полягає в одержанні найбільш інформативних ключових параметрів, які дають об'єктивну й точну оцінку наявності в підприємства різних видів матеріальних ресурсів з огляду забезпечення його конкурентоспроможності, уможливають оцінку ефективності управлінських рішень щодо формування портфеля замовлень на матеріальні ресурси, виявлення резервів підвищення ефективності використання ресурсів, розробку заходів для їх мобілізації [6]. У зв'язку із тим, що основу матеріально-технічної бази підприємств складають обладнання та техніка, доцільно запропонувати низку заходів, що можуть підвищити її ефективність:

- ввести систему щомісячних профілактичних оглядів обладнання з метою виявлення несправностей та своєчасного їх усунення для забезпечення безперебійності технологічного циклу;

- ввести практику щотижневого контролю за станом виробничого обладнання;

- систематично проводити якісний ремонт обладнання для відновлення втрачених унаслідок фізичного зносу;

- проводити щорічне відновлення 10–12% морально застарілого обладнання для підвищення прогресивності матеріально-технічної бази.

Також, доцільно створити на підприємстві маркетингову службу, головною функцією якої буде дослідження ринку, тобто пошук нових замовників; впровадження режиму надзвичайної економії матеріальних ресурсів, в першу чергу, енергетичних, що запровадить систему більш ефективного використання ресурсів і приведе до зменшення постійних витрат.

Отже, оцінка матеріально-технічного забезпечення підприємства та ефективність його управління в цілому дозволяють підприємству ефективно здійснювати виробничу діяльність в умовах трансформаційної економіки. Управління матеріально-технічним забезпеченням підприємства передбачає не тільки управління постачанням, а й виконання всіх функцій притаманних управлінню як виду діяльності:

- 1) накопичення інформації про стан матеріальних ресурсів підприємства, оцінку матеріаломісткості виробництва;

- 2) реалізація поставленого завдання, формування остаточного рішення про розвиток сировинної бази підприємства;

- 3) контроль за ефективністю формування та використання матеріально-технічних ресурсів [1].

Література

1. Атамас П.Й. Управлінський облік. Навчальний посібник. / П.Й. Атамас. — 2-ге вид. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 440 с.
2. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: Учебник. / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет. — 4-е изд. доп. и перераб. — М.: Финансы и статистика, 2002. — 416 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник / Ф.Ф. Бутинець. — 3-є вид., виправлене і доповнене. — Житомир: ПП «Рута», 2006. — 440 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» // затв. Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року №92.
5. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета. / Я.В. Соколов. — М.: Финансы и статистика, 2000. — 496 с.
6. Шмигель А.Д. Организация бухгалтерского учета в промышленности. / А.Д. Шмигель — К.: Изд. объедин. «Вища школа», 1978. — 208 с.

А.В. Грабова,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СТВОРЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ТА МАСОВИХ ПОДІЙ: EVENT-МЕНЕДЖМЕНТ (НА ПРИКЛАДІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕСІЛЬ)

В умовах, коли замовником створення корпоративних та масових подій виступають фізичні особи, виникає новий напрямок проектного менеджменту — event-менеджмент. Безперечно, великі компанії, що надають послуги з event-менеджменту надають широкий спектр послуг (проведення корпоративних заходів, прес-конференції, маркетингові програми та приватні події, на зразок весіль та коктейлів), проте в кінці ХХ ст. дедалі більшого поширення набуває організація саме приватних подій окремих фізичних осіб, що відіграють важливу роль у суспільстві або розвитку компанії.

Event-менеджмент, у своїх працях досліджували зарубіжні вчені у сфері маркетингу та менеджменту, а саме Джо Голдблатт, Ф. Джані, Дж. Нева, П. Нортон, Б. Перрі, Дж. Там, У. Хальцбаур, А. Шон та ін., а також вітчизняні: В.С. Агеев, О.В. Іванова, А. Назимко, О.М. Радіонова, Г.Л. Тульчинський, А.В. Шумович та ін. Ключовими питаннями досліджень виступали уточнення поняття «event-менеджмент», розробка класифікації його видів та окреслення особливостей окремих подій, однак додаткової уваги потребує вивчення особливостей застосування event-технологій у процесі організації весіль.

Категорія «event» ще не зафіксовано в українських етимологічних словниках, адже вона з'явилася в українській мові після 2000р. Досвід індустрії event-менеджменту охоплює заходи всіх форматів — від інавгурації президента до ділового сніданку на десять осіб. Кожна компанія, кожне товариство і група осіб проводять заходи того формату і розмаху, які переслідують конкретну мету [4].

Виділяють декілька визначень терміну «event» [5, с. 5]: подія, що відрізняється від звичайного життя; унікальний відрізок часу, що проводиться з використанням ритуалів і церемоній для задоволення особливих потреб; вид

людської діяльності, що передбачає зустріч і взаємодію різних людей, обмежений за часом і пов'язаний з реалізацією будь-яких спільних цілей.

Дослівно, event-management (від англ. Event — «подія») — це повний комплекс заходів щодо створення корпоративних та масових подій [1]. Причому якщо перші спрямовані в основному на зміцнення внутрішнього корпоративного духу, то другі надають потужну підтримку рекламним і PR-кампаніям. В цілому ж завдання event-менеджменту — зробити з банального заходу справжню подію, яку будуть згадувати і після його закінчення.

За цих умов, event-технологія передбачає перетворення заходу шляхом допоміжних ефектів у щось абсолютно виняткове з точки зору відвідувачів. В основу успіху event-технології покладено ретельне планування та бездоганна організація кожного заходу.

Обов'язковими умовами event-менеджменту є вивчення складнощів, тонкощів очікуваної події, цільової аудиторії, розробку концепції, планування логістики і координацію технічних аспектів безпосереднього виконання (включаючи умови проведення заходу).

Розглянемо технологію event-менеджменту на прикладі організації весілля. Весільні лав-сторі, виїзні церемонії та фуршети, розважальна програма за участю відомих зірок естради, вибір місця та часу проведення, численні весільні традиції та побажання наречених потребують додаткової допомоги у плануванні та організації весілля. Винятковість події приносить і додаткову вигоду, яка проявляється після святкування, коли стає ясно, що можливі збої та невдачі вдалося попередити, і підтверджується виправданість заходу.

Організації весілля з використанням технології event-менеджменту властиві такі стійкі характеристики [2; 3]:

- заздалегідь планується;
- висвітлює діяльність наречених та членів їх сімей з позитивного боку;
- враховує інтереси гостей та побажання наречених;
- влаштовується заради того, щоб про нього повідомили;
- передбачає драматизувати подію, більше ніж «звичайне» (володіє власним сюжетом, інтригою тощо);
- чималу роль у події грають знаменитості;
- добре організоване, доступне для спостереження, приваблює глядачів та учасників;
- про весілля заздалегідь інформують ЗМІ або спеціальними запрошеннями;
- справляє сильне, незабутнє враження;
- стає джерелом новин;
- породжує інші — аналогічні події (річниці, повторне святкування, хрестини тощо).

Результатом організації весілля за допомогою технології event-менеджменту є унікальність весілля; власне сам захід (його не можна ні відстрочити, ні виправити); порівняно з результатом підготовка набагато масштабніша як за витратами часу, так і за витратами коштів.

Отже, event-менеджмент означає перетворення заходу шляхом допоміжних ефектів в щось абсолютно виняткове з точки зору відвідувачів. В основу успіху івент-технології покладено ретельне планування та бездоганна організація кожного заходу.

Організація весіль за допомогою технології event-менеджмент направлена на створення унікального весілля, що формує незабутні враження за допомогою посилення значення події в житті наречених та гостей.

Література

1. Glenn Bowdin. Events Management / Glenn A. J. Bowdin. — Oxford : Butterworth-Heinemann, 2011. — 739 p.
2. Агенція «Персона Грата» [Електронний ресурс]. Офіційний сайт компанії. — Режим доступу: <http://persona-grata.biz/>
3. Агенція «Стильне свято». [Електронний ресурс]. Офіційний сайт компанії. — Режим доступу: <http://tsapuk-event.rv.ua/>
4. Маркетингові комунікації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://posibniki.com.ua/post-ivent-marketing-sutnist-ivent-marketingu>
5. Радіонова О.М. Конспект лекцій з курсу «Івент-технології» (для студентів 2-го курсу денної та заочної форм навчання напрямів підготовки 6.140101 — «Готельно-ресторанна справа», 6.140103 — «Туризм») / О.М. Радіонова; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. — Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. — 67 с.

О.В. Довгаль,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук
Миколаївського національного аграрного університету

СУСПІЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ, ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ЗМІНИ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ

Еволюція українського селянства — це довгий драматичний, часто трагічний, історичний поступ. Культурний феномен сучасної української нації полягає в тому, що її витoki беруть свій початок із селянства — панівного соціального класу суспільства впродовж багатьох століть. Із усіма його перевагами і недоліками. Одна із головних проблем українського селянства — це поступова втрата ініціативи у питаннях управління розвитком сільських територій та організації виробництва, яка розпочалася в кінці XVII ст. і закінчилася в 30-х рр. XX ст. створенням радянської колгоспно-радгоспної системи, як остаточної форми їх закріпачення

Починаючи із утворення першого колективного господарства, понад 70 років негативної селекції перетворив українських селян-колгоспників у безініціативних здебільшого байдужих до результатів колективної господарської діяльності найманих працівників. Які в другому-третьому поколінні, після втрати приватної власності на землю та майно, уже не відчували нестримного істинного бажання селянина до володіння землею. З цього приводу Юрчишин В.В. влучно відмічає,

що позбавлене у радянський період землі й можливостей працювати на ній відповідно до віками усталених на теренах України форм, примусово, у тому числі політичною силою об'єднане в колгоспи, вітчизняне селянство на кілька десятиліть стало безправним, політично, соціально та економічно приниженим заручником інтересів тодішньої правлячої політичної партії, що жорстким і жорстоким примусом насаджувала в країні свої порядки. Вчений цілком слушно зауважує, що певною мірою, в різних формах і проявах соціально-деградаційні процеси у вітчизняних селях почали проявлятися ще з того часу, коли після відміни НЕПу у 1928 році відбувалось і зрештою відбулося прискорене обезземелення селян, руйнування здавна властивого нашій країні способу сільського життя, примусово-злочинне околгоспнення селян, перетворення роботи на землі у примус, у тому числі рабського типу. У видозмінюваних формах подібні процеси відбувалися на селі після Великої Вітчизняної війни.

Поряд з іншими чинниками, цим пояснюється напрочуд квола реакція селян на можливість отримання власного земельного паю та початок власної господарської справи. З цього приводу Дієсперов В.С. справедливо вказує на те, що ніяка допомога ззовні не дасть вагомого результату, якщо самі селяни залишатимуться пасивними, бездіяльними. Це незручна історична правда, яка є непопулярною у сучасній українській дискусії на аграрну тематику — провали у реформуванні сільського господарства значною мірою були обумовлені несподіваною байдужістю багатьох селян до володіння і господарського використання власного земельного паю. Радянська колгоспно-радгоспна система виховала кілька поколінь селян, які не звикли покладатися на себе, а усю відповідальність за результати господарської діяльності традиційно переносили на державу в особі адміністрації колгоспу (радгоспу). Реформування аграрного сектору розпочало руйнування старої системи господарювання, яка мала низький, часто від'ємний, рівень економічної ефективності, проте яка дозволяла у неформальний спосіб користуватися результатами колективної праці без особистої відповідальності за це — використання колгоспної (радгоспної) техніки (автомобілі, трактори тощо) та стаціонарного обладнання (млини, олійниці, крупорушки, пилорами тощо), продукції (корми для годівлі худоби, молоко, плодова та овочева продукція, зерно тощо), паливно-мастильних матеріалів (за рахунок обліку виконаної роботи по кількості спаленого пального) тощо. Збитки сільськогосподарських підприємств, отримані в результаті неефективного використання ресурсів, списувалися державою. Але при цьому економіка особистих селянських господарств колгоспників (радгоспників), не зважаючи на низьку продуктивність праці на основному місці роботи, процвітала.

Історичний злам в 1991 р. згодом поставив більшість селян перед болючим вибором — робота у стагнуючому колективному господарстві із багатомісячною заборгованістю по оплаті праці й різким скороченням можливостей неформального перерозподілу колективних ресурсів, чи початок приватної господарської справи із усвідомленням повної власної відповідальності за її результати. Більшість селян віддали перевагу першому варіанту. Із руйнуванням колективних сільськогосподарських підприємств, ті хто так і не наважився

працювати на власній землі, мігрували із села в місто та закордон. Історичний розрив селян із землею тривалістю три покоління зруйнував традиційне відношення до землі як до годувальниці. Це стало однією із головних причин пробуксовування аграрної реформи та не появи, всупереч очікуванням, великої кількості селян-одноосібників, які б обробляли власні земельні паї та об'єднувалися у спілки. З цього приводу Павлов О.І. справедливо зазначає, що для більшості сільської молоді сільські території не є життєздатними й привабливими. І тільки у невеликій кількості сільських жителів, які проживають у приміській та приморській зонах, склалося ставлення до сільських територій як до вернакулярних (рідних).

У сучасних наукових публікаціях та дискусіях на тему значення українського селянства для розвитку нації, зберігає популярність тематичний мейнстрим, який можна сформулювати як надання українському селянству ролі націоутворюючого месіанства. На нашу думку, такий підхід дещо переоцінює націоутворюючу та націозберігаючу роль селянства на сучасному етапі, оскільки слабо враховує історичні реалії. В історичній ретроспективі націоутворююча роль українського селянства зберігалася до 1932 року. По-перше, це обумовлено тим, що на той момент понад 80% українців проживали у сільській місцевості. Зважаючи на це, природно, що саме у сільській місцевості було зосереджено критичну масу національносвідомих пасіонаріїв. Підтвердженням цьому є те, що усі повстання українців проти окупаційної російської більшовицької влади були селянськими. По-друге, сталінський штучний голод 1932–1933 рр. зломив хребет українському селянству, як націоутворюючій спільноті — найбільш активні селяни були або знищені, або емігрували, рятуючись від репресій. Ті, хто залишився і зумів пережити голод, стали заляканими слухняними виконавцями чужої волі. До традиційного консерватизму українських селян додався глибоковкорінений страх, який паралізував волю, ініціативу та став «щепленням», у поганому значенні цього слова, від вільнодумства та національно-визвольних ідей. В подальшому ідеї національно-визвольної боротьби, як каркас утворення української нації, перейшли від селян до міської інтелігенції та молоді. Підтвердженням цьому є те, що в другій половині ХХ ст. та на початку ХХІ ст. активними творцями української незалежності, починаючи від «шістдесятників» та продовжуючи «Революцією на граніті» 1990 р., «Помаранчевою революцією» 2004 р. і «Революцією гідності» 2014 р., була саме українська інтелігенція, молодь та жителі міст.

Разом з тим, сказане зовсім не применшує суспільної ролі українського селянства. Наразі ця роль полягає у зберіганні традицій дрібно- й середньотоварного виробництва та перспективах формування, уже звичних для країн із розвинутим аграрним сектором економіки, спілок сільськогосподарських товаровиробників. Це — надзвичайно важлива місія селянства з точки зору забезпечення продовольчої безпеки країни. Вона проявляється через просторову орієнтацію сільськогосподарських товаровиробників — великі сільськогосподарські підприємства (агрохолдинги) сформували галузеву структуру, яка зорієнтована на зовнішній ринок. Внаслідок різниці світових (вищих) та внутрішніх (нижчих) цін, можливості мінімізації трансакційних витрат та маючи

додатковий стимул до експорту завдяки компенсації ПДВ, вони будують стратегію орієнтовану на збільшення ринкової частки за рахунок зовнішнього ринку. Натомість дрібні та середньотоварні сільськогосподарські товаровиробники, не володіючи збутовими перевагами великих господарюючих суб'єктів, зорієнтовані на внутрішній ринок. А отже, по-суті, саме вони формують левову частину пропозиції агропродовольчої продукції, яка є основою продовольчого забезпечення населення країни.

Важливим дослідницьким завданням у питанні завершення реформування аграрного сектору економіки та обґрунтування перспектив розвитку сільських територій, є визначення теоретичного базису побудови відповідної конструкції. На наш погляд — це теорія інститутів або інституціоналізм.

Література

1. Юрчишин В.В. Село і селяни України в системі історично і суспільно зумовлених вітчизняних національних цінностей. *Економіка АПК*. 2011, №2. — С. 87–99.
2. Юрчишин В.В. До проблеми невідповідності суспільної долі сучасного вітчизняного селянства віковичним надбанням історично-селянського роду України. *Економіка АПК*. 2010, №1. — С. 110–123.
3. Дієсперов В.С. Історична доля українського селянства. *Економіка АПК*. 2009, №12. — С. 96–103.
4. Павлов О.І. Сутність теоретичних засад руралістики: понятійно-категоріальний апарат. *Економіка АПК*. 2016, №5. — С. 30–37.
5. Хоменко А. Населення України 1897–1927 рр. Харків: Центральне статистичне управління УСРР, 1927. — 73 с.
6. Нагаєв В.М., Саладей В.Н. Організаційно-правові форми аграрного господарювання у контексті збереження та розвитку українського села. *Економіка АПК*. — 2012, №7. — С. 9–14.

Л.В. Іванченкова,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Одеської національної академії харчових технологій

МОНІТОРИНГ І КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ

Контроль у сучасній економіці є функцією управління розвитком продуктивних сил й ринкових відносин. У своєму розвитку контроль пройшов ряд етапів:

- описовий, пов'язаний зі збором фактів й їх первісним групуванням;
- логіко-аналітичний — якісний аналіз фактів і потім поєднання якісних і кількісних (математичних) методів наукового пізнання.

Отже, контроль містить у собі, з одного боку, факти й дані досвіду, а з іншого боку — певну систему знань — теорію.

Факти становлять реальну основу висновків контролю. Без систематизації й узагальнень, без логічного осмислення не може існувати контроль, тому що в

ньому не буде суспільної потреби. Факти стають складовою частиною наукових знань лише тоді, коли вони виступають у систематизованому, узагальненому вигляді, будучи базисом й підтвердженням законів дійсності. Закони й факти в контролі одержують певну інтерпретацію й служать базою для управління економікою за умови, коли вони узагальнені в теоріях. Тому в основі функції контролю лежить наукове дослідження — процес вивчення певного об'єкту (предмету або явища) з метою встановлення закономірностей його виникнення, розвитку й перетворення в інтересах раціонального використання в практичній діяльності людей. Отже, виникає необхідність розвитку контролю як складової економічної науки.

Поняття науки базується на її змісті й функціях у суспільстві. Змістом науки є:

- теорія як система знань, що є формою суспільної свідомості;
- суспільна роль у практичному використанні рекомендацій для виробництва благ, що є життєвою потребою людей.

У сучасному суспільстві найважливішою функцією науки є розвиток системи знань, що сприяють найбільш раціональній організації соціально-економічних відносин і використання продуктивних сил в інтересах всіх членів суспільства. Вона містить у собі ряд конкретних функцій:

- пізнавальну — задоволення потреби людей у пізнанні законів природи й суспільства;
- культурно-виховну — розвиток культури, інтернаціонального виховання й формування нової людини;
- практично діючу — удосконалювання виробництва й системи суспільних відносин, тобто функцію безпосередньої продуктивної сили матеріального виробництва.

Предмет науки — це пов'язані між собою форми руху матерії або особливості їх відбиття у свідомості. Саме матеріальні об'єкти природи визначають існування багатьох галузей знання. Систематизація наукових знань є адекватним відбиттям, відтворенням структури об'єкта в системі наукових знань про нього. Отже, наука являє собою знання, зведені в систему.

Слід зазначити, не всі знання, зведені в систему, адекватні науці. Наприклад, конкретні практичні рекомендації представляють певну систему знань, але їх не можна віднести до наукових знань, оскільки вони не розкривають нових явищ у технології виробництва, а містять конкретні прийоми виконання постійно повторюваних робіт.

Наука — це динамічна система знань, що розкривають нові явища в суспільстві й природі, з метою застосування їх у практичній діяльності людей.

Економічна наука розвивається разом з розвитком продуктивних сил і господарських відносин у конкретних суспільно-економічних формаціях. Розвиток кожної науки заснований на її власних законах й історичних умовах, властивих даній формації. Разом з тим, у кожній формації діють загальні економічні закони, що впливають на розвиток науки.

Таким чином, виходячи з концепції науки контроль являє собою динамічну систему економічних знань, спрямованих на виявлення й усунення негативних явищ у розвитку продуктивних сил і соціально-економічних відносин, з метою їх регулювання у розширеному відтворенні.

Вивчаючи найважливіші проблеми розширеного відтворення, контроль як галузь економічної науки сприяє оптимізації варіантів пропорцій у національній економіці, територіального розміщення виробництва по регіонах країни, а також досліджує трудові, матеріальні й фінансові ресурси у всіх сферах національного господарства з метою їх раціонального використання.

Контроль, як і вся економічна наука, вивчає проблеми розширеного суспільного відтворення. Тому у вирішенні цих проблем контроль не може обмежуватися лише якісними визначеннями економічних законів, категорій, він вивчає і їх кількісні співвідношення. Розвиток продуктивних сил і соціально-економічних відносин у сучасному суспільстві обумовили появу нових функціональних економік: наукова організація й економіка праці; ефективність інвестицій і інновацій; ціноутворення; фінанси, грошовий обіг і кредитування; бухгалтерський облік, контроль й аналіз господарської діяльності; математичні методи й застосування обчислювальної техніки в економічні дослідження: управління національним господарством і його галузями. Контроль тісно взаємозалежний із стратегічним плануванням, управлінням й обліком. Цей зв'язок проявляється в тому, що функціональні економічні науки досліджують той самий об'єкт, але з різною особистою цільовою функцією. В умовах інноваційного розвитку виникає потреба комплексного вивчення об'єкта й великих проблем, наприклад, дослідження економіки галузі національного господарства, виробничої діяльності інтегрованих виробничих структур тощо.

Таким чином, контроль у своєму розвитку інтегрується з іншими функціональними економічними науками.

У процесі взаємодії наук досягнення одних наук вивчаються методом і засобами інших. Потоки інформації ряду наук переробляються однією наукою. Так, інформація про розвиток національного господарства збирається, аналізується й узагальнюється статистикою, хоча ці інформаційні потоки утворилися в процесі взаємодії й впливу на господарські процеси стратегічного планування, бухгалтерського обліку й аналізу господарської діяльності, фінансування й інших економічних наук, але правдивість цієї інформації, її об'єктивність і достовірність встановлюються контролем.

Таким чином, контроль як функціональна економічна наука, використовуючи сучасну економічну теорію, виконує суспільну роль у забезпеченні практичними рекомендаціями виробництво життєво необхідних благ для задоволення потреб споживачів. Виявляючи диспропорції й негативні явища в суспільстві, контроль сприяє їх усуненню й попередженню повторення, раціональної організації виробничих відносин й оптимальному використанню продуктивних сил.

Контроль виконує конкретні функції економічної науки: пізнавальну — виявлення факторів, що негативно впливають на розвиток продуктивних сил й соціально-економічних відносин, з метою їх регулювання; культурно-виховну —

прищеплює почуття ощадливості у витраті матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; практично-діючу — забезпечує управління економікою конкретними методиками.

Звідси, контроль як економічна наука володіє інтегративними якостями в системі економічних наук і є безпосередньою продуктивною силою.

Аналіз конкретних питань організації, функціонування й ефективності контролю методологічно не виправданий без попереднього розгляду проблеми, що ж являє собою контроль у самому широкому розумінні незалежно від різноманіття його видів й організаційних форм.

Методологічно обґрунтовано відповісти на ці питання можна, тільки опираючись на таку настанову: сутність контролю може бути зрозуміла тільки за умови комплексного, системного підходу до її аналізу.

У науковій літературі контроль розглядається як один з атрибутів державного й суспільно-політичного життя, найважливіша умова нормального функціонування економіки. Контроль як соціальна функція існує в системі господарського й державного управління незалежно від суспільно-політичного ладу. Однак зміст контролю і його місце в системі управління обумовлені характером виробничих відносин і організації суспільства.

Організаційне відділення виробничої бухгалтерії від фінансової підприємства дозволяє підприємцям усувати доступ сторонніх осіб до комерційних таємниць. Ґрунтуючись на даних фінансового обліку, відірваного від виробничого, підприємці всіляко фальсифікують свої звіти, приховуючи реальні прибутки.

У більшості опублікованих робіт економічна необхідність контролю аргументується силою економічного закону розподілу праці, необхідністю найсуворішого контролю з боку суспільства й держави над мірою праці й мірою споживання. Такі погляди, на наш погляд, відображають суперечливий і недостатньо аргументований підхід до трактування сутності контролю.

Література

1. Гузеева А.В. К вопросу определения сущности финансово-экономического потенциала организации / А.В. Гузеева // Молодой ученый. — 2014. — №10. — С. 228–231.
2. Мельниченко Ю.О. Роль фінансово-економічного потенціалу у виробничо-господарській діяльності підприємства / Ю.О. Мельниченко, Ю.В. Шпак // Наука — 2010: проблеми та перспективи розвитку: тези виступів та доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, Черкаси, 22–23 квітня 2010 р.: у 2 т. — Черкаси: СУЕМ, 2010. — С. 30–32.
3. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. — К.: Вища школа. — 2003. — 178 с.

Т.О. Іванчик,

студентка факультету торгівлі, маркетингу та сфери обслуговування
Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

науковий керівник: **Г.О. Пчелянська,**

кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу та реклами

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

ВПЛИВ ІМІДЖУ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ, ТОВ «БАРЛІНЕК ІНВЕСТ»)

В умовах жорсткої конкурентної боротьби, правильно сформований імідж підприємства відіграє важливу захисну та наступальну функцію, тому, розробці повноцінної іміджевої стратегії свого підприємства потрібно приділяти особливу увагу. Одним із ключових етапів створення позитивного іміджу є розробка загальної концепції і створення цілісного образу компанії, які мали б максимальний вплив на споживача.

Проблему правильної побудови іміджевої кампанії досліджували: В.А. Полторак, В.Ю. Строцюк, Ю.Р. Ясінська та Л.Г. Шморгун, на думку якого, імідж фірми є спеціально створеним образом компанії на ринку товарів і послуг [3].

Під час формування загальної концепції іміджу ТОВ «Барлінек Інвест» були враховані наступні принципи, які мають найбільший вплив на потенційну споживчу аудиторію:

1. Захист екології — один з ключових принципів компанії. Оскільки, деревообробна промисловість належить до критично небезпечних для довкілля галузей людської діяльності, керівництвом підприємства було прийняте рішення, за кожен куплений упаковку товарів з наклейкою «Barlinek Eco», фінансувати з резервного бюджету посадку одного дерева. За інформацію, надану офіційним сайтом компанії, «Барлінек Інвест» сприяли посадці більше 13 тис. одиниць дерев [1]. Цей принцип є дуже важливим для іміджу компанії, оскільки останнім часом досить гостро постало питання про охорону природних ресурсів Землі. Також, завдяки дотриманню цього принципу, діяльності підприємства не перешкоджають різноманітні природоохоронні організації.

2. Висока якість продукції — гарантія позитивних відгуків про компанію. «Барлінек Інвест» виготовляє свою продукцію з дотриманням усіх особливостей виробничого процесу деревообробної галузі, а використання високоякісного обладнання — дозволяє отримати певну перевагу як на українському промисловому ринку, так і на ринках Європи й США [2].

3. Прийнятна цінова політика — досить важливий фактор, який має значний вплив на рішення клієнтів щодо покупки. Завдяки використанню сучасних технологій та високому підготовчому рівню фахівців, компанії вдалося віднайти найбільш оптимальне співвідношення якості продукції і ціни, що дозволило

запропонувати своїм клієнтам найбільш вигідні ціни, порівняно зі своїми конкурентами.

4. Стабільність — ТОВ «Барлінек Інвест» намагається забезпечити стабільні умови співпраці як з партнерами, так і з клієнтами. Стабільна політика компанії щодо вигідного поєднання якості і ціни позитивно впливає на імідж компанії загалом.

5. Надійність — «Барлінек Інвест» є надійним бізнес-партнером та виробником, налаштованим на довготривалі та міцні стосунки з клієнтами. Добре налагоджена організація роботи та високий технологічний рівень виробничого процесу дозволяє виконувати свої зобов'язання перед покупцями точно і вчасно.

Не менш важливим чинником для покращення іміджу підприємства виступає рекламна кампанія, яка спрямована проінформувати громадськість щодо дій підприємства і вплинути на потенційних покупців.

Аналіз показав, що рекламні заходи, організовані і проведені ТОВ «Барлінек Інвест» мають високий рівень ефективності.

В табл.1 наведені дані щодо бюджету, виділеного для проведення певних рекламних заходів і рівня їхньої рентабельності на ринку України протягом 2015-2017 рр.

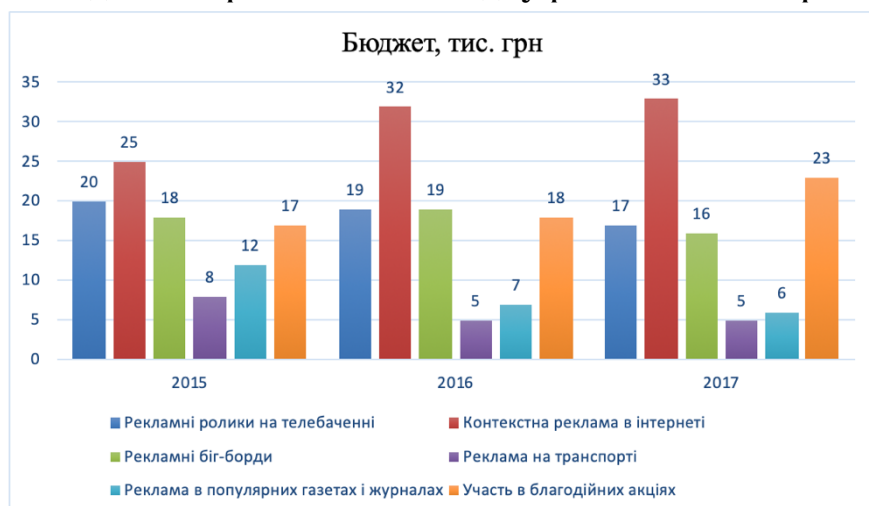
Таблиця 1

Аналіз бюджету, виділеного на проведення рекламних заходів і рівень їхньої рентабельності

Назва рекламних заходів	Бюджет, тис. грн			Рентабельність, %		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Рекламні ролики на телебаченні	672	757	632	20	19	17
Контекстна реклама в Інтернеті	329	614	718	25	32	33
Рекламні білборди	92	131	164	18	19	16
Реклама на транспорті	58	65	86	8	5	5
Реклама в популярних газетах і журналах	284	336	399	12	7	6
Участь в благодійних акціях	295	362	436	17	18	23

Рисунок 1

Відображення динаміки рентабельності іміджу-реклами ТОВ «Барлінек Інвест»

Проаналізувавши отримані дані, ми дійшли висновку, що, починаючи з 2015 р. маркетинговий відділ ТОВ «Барлінек Інвест» активно вкладав кошти в контекстну інтернет-рекламу та участь у проведенні різних благодійних акцій, що призвело до зросту рентабельності (ефективності) цього напрямку розвитку. Натомість частка, закладена для реклами на телебаченні, щороку зменшувалася. Фактично на низькому рівні знаходиться реклама на міському транспорті, оскільки вона визнана маркетологами компанії як малоефективна [4]. В основному, реклама на транспорті обмежується власним автомобільним парком, кожне авто з якого має нанесений логотип компанії. Найбільш ефективною є реклама в Інтернеті та участь в благодійних акціях, оскільки щороку кількість користувачів мережею збільшується, а благодійність стає все більш актуальною у зв'язку з пониженням загального благополуччя в Україні.

Отже, для покращення іміджу та ще більшої впізнаваності, ми пропонуємо підприємству «Барлінек Інвест», яке знаходиться у м. Вінниця, взяти до уваги наступні пропозиції:

1. Створити власну презентаційну залу — спеціалізованого місця, де покупець, приїхавши до офісу компанії, зміг би власноруч оглянути товар, перевірити точність його фізичних характеристик, якості, зовнішній вигляд тощо.

2. Створити клуб лояльності «БарлінекПлюс» — клієнтську програму відкритого типу, яка надасть своїм учасникам певні переваги, пільги та знижки.

3. Перенести офіс підприємства у центральний район міста, ближче до потенційних покупців.

4. Випустити власний вузькоспеціалізований журнал, де б розглядалися актуальні тенденції з деревообробної і деревопереробної промисловості, розміщувалися напрацювання та розробки дизайнерських проектів, ескізи із застосуванням продукції «Барлінек Інвест» [5].

Література

1. Загальноукраїнські та регіональні довідники і бази даних по підприємствах, товарах і виробниках / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mcta-ukraine.com/WINP/spravka>
2. База маркетингової інформації. Аналіз ринків. Огляд ринків / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.marketing.vc>
3. Електронна енциклопедія маркетингу / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.marketing.spb.ru>
4. Українська асоціація маркетингу / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uam.in.ua>
5. Барлінек Інвест [Офіційний сайт компанії]: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.barlinek.ua/>

О.Д. Мамченко,
здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
С.Д. Мамченко,
кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
Національного університету державної фіскальної служби України

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК

Анотація. У статті досліджена динаміка інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) як в розрізі глобальних тенденцій так і в регіональному розрізі. Обговорюється питання аналізу та оцінки інвестиційної привабливості ТНК.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток світового господарства супроводжується процесами інтернаціоналізації та транснаціоналізації. Важливими суб'єктами міжнародного бізнесу на рівні з країнами є транснаціональні корпорації (ТНК). ТНК — це сучасна форма міжнародної корпорації, що володіє зарубіжними активами, які отримані на основі прямих іноземних інвестицій, здійснює спільну політику контролю закордонних комплексів виробництва та розподілу продукції з єдиного центру материнської компанії в країні базування, функціонує на принципах корпоративної власності і суттєво впливає на визначену економічну сферу декількох країн світу. Наразі ТНК притаманна опора на передову науку і інноваційний бізнес, що робить їх головними генераторами та розповсюджувачами наукових ідей і концепцій. Ефективність ТНК оцінюється також з позиції запровадження та виконання концепції сталого розвитку. Дослідження процесів розвитку інвестиційної діяльності ТНК в умовах становлення інформаційного суспільства та інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і нових форм господарювання зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світова і вітчизняна економічна наука має певні здобутки щодо теоретичних основ дослідження міжнародної інвестиційної діяльності ТНК. Методологічні й методичні питання інвестиційної привабливості ТНК знайшли відображення в працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених як І.Т. Балабанов, Дж. Бейлі, В. Беренс, Г. Бірман, І.О. Бланк, Р. Брейли, І.Р. Бузько, А.Ф. Гойко, В.М. Гриньова, Т.С. Клебанова, В.В. Ковальов, Д.Г. Лук'яненко, І. Мейо, Я.С. Мелкумов, Л.І. Нейкова, П.А. Орлов, Т.В. Орехова, Є.Г. Панченко, А.А. Пересада, К. Рейли, Л.В. Руденко-Сударєва, Н.В. Резнікова, А.А. Садеков, В.Г. Федоренко, П.М. Хавранек, В.М. Хобта, Я. Хонко, У. Шарп, В.В. Шеремет, С. Шмідт, В.І. Щелкунов, А.І. Яковлев. На увагу заслуговують також роботи [1-5].

Однак інвестиційна діяльність ТНК в умовах глобальної конкуренції, динамічності та стохастичності фінансового ринкового середовища містить ще багато недосліджених питань. Подальшого дослідження потребують системні та динамічні властивості інвестиційної діяльності ТНК.

Мета статті — дослідження динаміки міжнародної інвестиційної діяльності ТНК та реакції країн-реципієнтів на них.

Виклад основного матеріалу дослідження. На відміну від великих підприємств ТНК переміщують за кордон не товари, а гроші, ресурси, технології і сам процес виробництва технологій, товарів та послуг. Поеднуючи їх із місцевою робочою силою, виступають джерелом прямих іноземних інвестицій для країн їх перебування - реципієнтів. В умовах глобальної економіки злиття та поглинання стають ключовим джерелом конкурентної сили транснаціональної корпорації за рахунок можливості швидкого формування інвестиційного портфеля з локальних активів в різних державах, отримання нових джерел сировини і нових стадій виробничого процесу, освоєння нових ринків.

Роль ТНК у сучасному світовому господарстві [6] така:

— ТНК контролюють приблизно 2/3 світової торгівлі, причому 40% цієї торгівлі здійснюється всередині ТНК, тобто вона відбувається не за ринковими цінами, а за так званими трансфертними цінами, які формуються не під тиском ринку, а завдяки довгостроковій політиці материнської корпорації; — на ТНК припадає близько половини світового промислового виробництва; — на підприємствах ТНК працює приблизно 10% усіх зайнятих у несільськогосподарському виробництві; — ТНК контролюють приблизно 4/5 усіх наявних у світі патентів, ліцензій і ноу-хау.

Близько 75-80% загальносвітового обсягу наукових досліджень і розробок здійснюється в рамках ТНК. Під контролем ТНК знаходиться 90% світового ринку пшениці, кави, кукурудзи, лісоматеріалів, тютюну, джгуту і залізняку; 85% ринку міді і бокситів; олова — 80%; бананів — 75%, натурального каучуку і сирої нафти. Близько 60% всіх іноземних інвестицій здійснюється в межах 100 найбільших ТНК, тому активізація діяльності ТНК для економіки кожної країни відкриває нові можливості для інтеграції у світовий поділ виробництва, сприяє збільшенню конкурентоздатності на міжнародному ринку. Ринкова капіталізація окремих ТНК складає понад 500 млрд. дол. США, а щорічні обсяги продажів — 150-200 млрд. дол. США. В міжнародному рейтингу Fortune Global 500 транснаціональні корпорації групують за обсягом виручки щорічно. У табл. 1 наведено рейтинг Топ-10 найбільших ТНК за версією Fortune Global 500 2018. [8].

Підтримуючи оборот капіталів, людей і технологій, ТНК сприяють економічному зростанню і розвитку приймаючих національних економік. Водночас ТНК прагнуть прибутків за рахунок монополістичних переваг у певних країнах. Для них важливим є доступ до сировинних ресурсів і транспортних систем приймаючої країни.

Просторова і часова динаміка прямих іноземних інвестицій (ПІІ) чинить суттєвий вплив на розвиток національних економік як у глобальному розрізі, так і регіональному. Цей факт формує тенденцію поступового вирівнювання економік країн.

Таблиця 1

Топ 10 найбільших ТНК за версією Fortune Global 500 2018

№	Компанія	Країна	Вид діяльності	Виручка, \$ млрд.
1	WalMart	США	Роздрібна торгівля	500,343
2	State Grid	Китай	Електроенергетика	348,903
3	Sinopec Group	Китай	Нафтохімічна промисловість	326,953
4	China National Petroleum	Китай	Видобуток і переробка нафти і природного газу	326,008
5	Royal Dutch Shell	Велика Британія	Видобуток і переробка нафти і природного газу	311,870
6	Toyota Motor	Японія	Автомобілебудування	265,172
7	Volkswagen	Німеччина	Автомобілебудування	260,028
8	BP	Велика Британія	Нафтопереробка	244,582
9	Exxon Mobil	США	Нафтопереробка	244,363
10	Berkshire Hathaway	США	Страховання	242,137

Глобальні потоки ПІІ у 2015 році зросли на 38% і склали \$1,76 трлн., у 2016 році — становили \$1,87 трлн., у 2017 році — скоротились на 23%, що відповідає \$1,43 трлн.[9]. В 2017 році ПІІ в економіки країн, що розвиваються, становили 47% їх притоку у всі країни світу. У 2016 році цей показник складав 36%. При цьому прямі іноземні інвестиції значно скоротилися в розвинутих економіках та країнах з перехідною економікою, тоді як країни, що розвиваються, залишалися стабільними. Одним із факторів зниження ПІІ в деякі економіки є значний спад рівня доходів від ПІІ упродовж останніх п'яти років (табл. 2). У 2017 році загальна прибутковість внутрішніх ПІІ знизилась до 6,7 відсотків. Темпи доходності у розвинутих економіках протягом цього періоду зменшилися, але стабілізувались. Незважаючи на те, що в країнах з економікою, що розвивається, та в країнах з перехідною економікою, норми доходу залишаються вищими, більшість регіонів відповідають означеній тенденції.

Наприклад, у Африці прибуток від інвестицій знизився з 12,3 відсотка у 2012 році до 6,3 відсотка в 2017 році. Це частково пояснюється зниженням цін на товари протягом періоду. Однак падіння продовжувалось в 2016 році, коли ціни стабілізувались, а показники рентабельності ПІІ для багатих нафтою країн Західної Азії не зменшилися настільки ж, як у Африці. Це свідчить про те, що структурні чинники, в основному зменшивши можливості для арбітражу у фінансових та виробничих цілях у міжнародних операціях, також можуть відображатись на діяльності корпорацій. Аналіз даних таблиці засвідчує, що Азія відновила свою позицію в якості найбільшого регіону - одержувача ПІІ. На тлі скорочення світових прямих іноземних інвестицій її частка у світовому припливі ПІІ зростає з 25% у 2016 році до 33% у 2017 році. Найбільшими отримувачами

ПІ стали: Китай, Гонконг (Китай) та Сінгапур. З огляду на те, що поточні надходження досягли найвищого показника, Китай продовжував залишатися найбільшим реципієнтом прямих іноземних інвестицій серед країн, що розвиваються.

Тенденція зниження прибутковості інвестицій продовжується і в 2018 році. Як приклад, у табл. 3 відображені фінансові результати діяльності ТНК Henkel [10].

Таблиця 2. Динаміка прибутку від інвестицій, %.

Складено за даними [9].

Регіон \ рік	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Світова економіка	8,1	7,8	7,9	6,8	7,0	6,7
Розвинені економіки	6,7	6,3	6,6	5,7	6,2	5,7
Економіки, що розвиваються	10,0	9,8	9,5	8,5	8,1	8,0
Африка	12,3	12,4	10,6	7,1	5,4	6,3
Азія	10,5	10,8	10,6	9,9	9,5	9,1
Східна і південно-східна Азія	11,5	11,8	11,7	11,0	10,3	10,1
Південна Азія	7,2	6,7	6,1	5,5	6,4	5,7
Західна Азія	5,5	5,4	4,9	4,6	4,6	3,4
Латинська Америка	7,9	6,7	6,6	5,2	5,3	5,6
Транзитивна економіка	14,4	13,9	14,6	10,2	11,1	11,8

Таблиця 3. Порівняльна таблиця підсумків діяльності корпорації Henkel упродовж 2017–2018 рр.

Фінансові показники	Q2/ 2017	Q2/ 2018	+/-, %	1-6/ 2017	1-6/ 2018	+ / - , %
Продажі, млн. євро	5098	5143	0,9	10162	9978	-1,8
Операційний прибуток (EBIT), млн. євро	839	814	-3,0	1662	1553	-6,6
Чистий прибуток, млн. євро	631	602	-4,6	1238	1150	-7,1
Рентабельність капіталу (ROCE), %	18,6	16,3	-1,7	17,8	15,9	-1,9

Світовий інвестиційний звіт 2018 [9], свідчить, що останнім часом все більша кількість країн зайняли дещо критичну позицію щодо іноземних інвестицій. Нові інвестиційні обмеження та положення в 2017 році відображають стурбованість щодо національної безпеки та іноземної власності на землю та природні ресурси. Деякі країни посилили вивчення іноземних поглинань, зокрема стратегічних активів та технологічних фірм. Також країни розглядають посилення процедур перевірки інвестицій. Укладання інвестиційних договорів досягло переломного моменту. Кількість нових міжнародних інвестиційних угод (MIA), укладених у 2017 році, дорівнювала 18-ти і була найнижчою з 1983 року. Масштаби і диверсифікація діяльності ТНК супроводжуються дедалі більшою концентрацією

корпоративного капіталу, що акумулюється і перерозподіляється на глобальному фінансовому ринку. Його неоднорідність і нестабільність обумовлюють необхідність аналізу і оцінки інвестиційної привабливості корпорацій, що дає потенційним інвесторам можливість визначити коло об'єктів для капіталовкладень, здатних задовольнити їх інтереси з урахуванням очікуваної прибутковості та можливих ризиків. Актуальним чинником інвестиційної привабливості ТНК стала наявність певного набору характеристик, що є обов'язковими для визнання успішності компанії на світовому ринку. Запропонована в [2] методика аналізу інвестиційної привабливості ТНК з урахуванням їх особливостей включає показники інвестиційної привабливості компанії, згруповані залежно від ступеня інтересу окремих груп суб'єктів інвестиційної діяльності у такі групи: фінансовий стан; галузева значимість; стабільність оточуючого середовища країни; ринкові параметри компанії; відповідність вимогам глобального фінансового ринку; відповідність принципам сталого розвитку. Інтегральний показник дозволяє порівняти корпорації між собою і слугує підставою для побудови рейтингу інвестиційної привабливості групи ТНК.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки. ТНК відіграють важливу роль на сьогоднішньому етапі розвитку світового господарства. Залучення ПІІ відкриває для країни - реципієнта доступ до фінансових ресурсів ТНК, а також полегшує інтеграцію до світових економічних процесів, доступ до зовнішніх ринків. Проте аналіз світового інвестиційного звіту та літературних джерел свідчить про формування у багатьох країн більш критичного ставлення до прямих іноземних інвестицій та ТНК, що зумовлене питаннями національної безпеки та правом вибору власного шляху розвитку. Динаміка інвестиційних процесів демонструє на часовому періоді 2016 — перше півріччя 2018 років спад прибутковості інвестованого капіталу ТНК. Запровадження та виконання концепції сталого розвитку ТНК робить їх привабливішими для країн — реципієнтів. Динамічні процеси інвестиційної діяльності ТНК, їх інвестиційної привабливості та впливу на національні економіки потребують подальших досліджень.

Література

1. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності. Навч. посіб. / За ред. Якубовського С.О., Козака Ю.Г., Логвінової Н.С. — 2-ге вид. перероб. та доп. — К.: Центр учбової літератури, 2014. — 472 с.
2. Сулейманова О.Ю. Інвестиційна привабливість ТНК в системі глобального фінансового ринку. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>
3. Немировська О.В. Механізм регулювання взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями / О.В. Немировська // Економіка та держава. — 2015. — № 12. — С. 121—125.
4. Мікаелян С.Г. Позиції ТНК на світовому ринку високотехнологічної продукції / С.Г. Мікаелян // Ефективна економіка. — 2014. — № 1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2690>
5. Скавронська І.В. Місце і роль ТНК у розвитку національних економік / І.В. Скавронська // Молодий вчений. — 2016. — № 4(31). — С. 197—200.

6. Чумак Н.В. Проблемні аспекти діяльності транснаціональних корпорацій в Україні / Н.В. Чумак // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2016. — Вип. 9. — С. 719—723.
7. Fortune Global 500 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fortune.com/global500/state-grid/>
8. WORLD INVESTMENT REPORT 2018. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf
9. Henkel Q2 Quarterly financial report / Half-year financial report 2018. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.henkel.com/blob/869196/8723be0bf7ae03d3c1007e125e7f18e0/data/2018-q2-report.pdf>

М.І. Мартиненко,

студентка економічного факультету

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

науковий керівник: **Л.В. Проковець,**

кандидат економічних наук,

асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СУСПІЛЬСТВІ

Підприємництво — невід’ємна частина економічної системи кожної країни. Саме тому актуальним є питання співвідношення інтересів підприємства та суспільства, у якому це підприємство функціонує. Питання про зв’язок між отриманням прибутку і виробництвом благ повинне вирішуватися з позиції соціальної функції бізнесу в суспільстві. Саме тому світові тенденції ведення бізнесу все частіше сходяться на соціальній орієнтації підприємництва. **Соціальне підприємство** — це бізнес, метою якого є вирішення соціальних проблем. Прибутки соціального підприємства спрямовуються головним чином на розвиток бізнесу, громадські справи чи на вирішення гострих суспільних проблем. Соціальне підприємство від комерційного відрізняється за об’єктами соціальних інвестицій, та має такі критерії:

- 1) доходи від підприємницької діяльності переважно спрямовуються на благодійну діяльність чи статутну діяльність неприбуткових організацій;
- 2) підприємницька діяльність прямо пов’язана з соціальною місією. а її учасники або бенефіціари — представники соціально вразливих груп;
- 3) пряме сприяння позитивним системним змінам у суспільстві засобами, відмінними від традиційної благодійності [2].

Термін соціальне підприємництво не достатньо однозначно визначено, і його компоненти нечітко висвітлені у науковій літературі.

Серед найбільш вживаних в наукових дослідженнях визначень соціального підприємництва можна виділити три, які найчастіше зустрічаються: перший акцентує увагу на здатності соціального підприємництва до здійснення трансформацій у суспільстві та певних соціальних змін; другий підхід визначає соціальне підприємництво як інноваційний, підприємницький спосіб створення

соціального ефекту; третій підхід заснований на важливій умові існування та збереження стабільності в соціальному підприємництві — досягнення «подвійного ефекту» — соціального й економічного [5].

Основною метою соціального підприємництва є пошук і вирішення соціальних потреб суспільства, в якому розвивається підприємництво. Російські вчені А. Курило та О. Немкович зазначали, що соціальні підприємства — це комерційні підприємства, які, задовольняючи суспільні потреби, методично вирішують проблеми соціальнонезахищених категорій громадян, отримуючи при цьому оптимальний прибуток. В той час як некомерційні організації і благодійні фонди вирішують проблеми соціально незахищених громадян за рахунок благодійних внесків, грантів, державної підтримки [3].

Функціонування соціального підприємництва базується на припущенні створення цінності для розвитку суспільства за рахунок пропозиції продукції незалежно від умов функціонування економіки, а також спрямуванні доходів на розвиток підприємства та усунення соціальних проблем. Соціальне підприємництво спрямовує свою діяльність на створення нових робочих місць, розвиток економіки в цілому, що безпосередньо пов'язано з матеріальним споживанням і заощадженням, а також зростанням платоспроможності населення [4].

Отже, соціальне підприємництво — це поєднання соціальної місії та комерційного підходу [2]. Виконуючи функції комерційного підприємництва в його класичному розумінні, соціальне підприємництво вирішує такі проблеми, як працевлаштування населення, в тому числі малозабезпечених на соціально незахищених його груп, впровадження інновацій для забезпечення потреб неплатоспроможного населення, стимулювання економічного розвитку в цілому, здійснення суспільних трансформацій. Саме тому, хоча соціальне підприємництво і є відносно новим соціально-економічним явищем, воно набуває все більшого поширення як в малорозвинених, так і у високорозвинених країнах світу.

Література

1. Dees J.G. Enterprising nonprofits / J.G. Dees // Harvard Business Review. — 1998. — Vol. 76. — Issue 1. — P. 55–66.
2. Галушка З. І. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні / З.І. Галушка // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Економіка. — К.: ВПЦ «Київський національний університет». — №148. — 2013. — С. 15–17.
3. Курило А. Е. Зарождение социального предпринимательства в Республике Карелия / А. Е. Курило, Е. Г. Немкович // Научные ведомости Белгородского государственного университета. — 2012. — №7 (126), Вып. 22/1. — С. 14.
4. Наумова М. Сутність соціального підприємництва та його роль у соціально-економічному розвитку суспільства / М. Наумова // Україна: аспекти праці. — 2014. — № 4. — С. 34–39
5. Никифорак В.А. Соціальне підприємництво: сутність та особливості розвитку / В.А. Никифорак // Економіка і суспільство. — УДК 334.72:364.2. — №8. — 2017.

Н.І. Моїсєєва,

кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри ЮНЕСКО
“Філософія людського спілкування” та соціально-гуманітарних дисциплін
Харківського національного технічного університету
сільського господарства ім. Петра Василенка

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

Розвиток туристичної сфери регіону є пріоритетною складовою регіональної політики. Туристична сфера сприяє формуванню сучасних інструментів управління регіону, які засновані на використанні інноваційних технологій, та збільшує зайнятість населення у регіоні. Туристичну політику як складову соціально-економічної національної політики формують державні та недержавні організаційні й управлінські структури, які реалізують свої рішення через важелі впливу: нормативно-правове регулювання, податкову, митну, грошово-кредитну політику, інформаційне забезпечення [4, с. 157].

Проблемними питаннями щодо інституційного забезпечення туристичної сфери як на національному, так і на регіональному рівнях є: вітчизняне законодавство та інституційне забезпечення у сфері туризму поступається міжнародному інституційному забезпеченню туристичної сфери; нестабільність інститутів управління туристичною сферою; виробництво українського туристичного продукту не відповідає міжнародним стандартам; нерозвиненість відповідних структур туристичної сфери на місцях; відсутність налагодженої роботи підприємств туристичної галузі, нерозвинений інститут конкуренції; відсутність стратегії розвитку туристичного бізнесу на тривалий період та інші.

Для успішності розв’язання цих та інших питань в першу чергу необхідно розробити належне інституційне забезпечення функціонування туристичної сфери, тому що існуюче, в умовах сьогодення, гальмує позитивні зрушення, посилює деформаційні тенденції туристичних регіонів.

Теоретичні та прикладні аспекти інституціонального забезпечення розвитку туристичної сфери висвітлено у працях провідних вчених: Н. Антонюк, І. Вахович, Т. Галушкіної, З. Герасимчук, Б. Данилишина, С. Дорогунцова, М. Мальської, В. Савчука, М. Хвесика, Є. Хлобистова та ін.

Інституціональне забезпечення функціонування туристичної сфери — це дії влади, спрямовані на встановлення інститутів (норм, правил, обмежень) і визначення порядку їх дотримання, досягнення цілей і завдань, які ставить влада у взаємодії із суб’єктами. Завдання інституціонального забезпечення функціонування туристичної сфери на рівні регіону полягає в координації дій учасників ринку з забезпеченням одночасних та взаємопов’язаних дій у різних сегментах відпочинку. Інституціональне забезпечення туризму враховує діяльність туристичної галузі на основі складових, оптимізація діяльності яких розширює можливості розвитку туристичного бізнесу.

Аналіз інституціонального забезпечення розвитку туристичної галузі в Україні засвідчує, що нині діє близько 600 законів, указів Президента, постанов

Кабінету Міністрів, відомчих нормативних актів, що прямо або опосередковано стосуються туристичної сфери. Про визнання вагомості туризму, його впливу на суспільний розвиток та посилення значення в зростанні економіки України свідчать Закони України «Про туризм», «Про курорти», «Про природно-заповідний фонд України», «Про спеціальну економічну зону туристично-рекреаційного типу «Курортотоліс Трускавець» та Укази Президента України «Про день туризму», «Про підтримку розвитку туризму в Україні», «Про заходи щодо забезпечення реалізації державної політики у галузі туризму», «Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні».

Важливим програмним документом в сфері розвитку туризму в Україні є Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 рр., метою якої є створення конкурентоспроможного міжнародного ринку національного туристичного продукту, здатного задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечення на цій основі комплексного розвитку регіонів за умови збереження екологічної рівноваги та культурної спадщини, посилення позицій України на міжнародному туристичному ринку, залучення більшої кількості іноземних та внутрішніх туристів до подорожей країною, збільшення надходжень до державного бюджету. На основі Програма на регіональному рівні державними адміністраціями були розроблені та прийняті програми розвитку туризму для областей. Програма передбачає значну кількість заходів важливих для раціонального, збалансованого та ефективного розвитку туристичної сфери, які зумовлюють необхідність скоординованої співпраці між різними органами виконавчої влади, міністерствами та відомствами. Проте відсутність належного державного фінансування туристичної сфери в Україні протягом кількох років спричинили до невиконання передбачених заходів. Негативною рисою також є відсутність громадського моніторингу та публічного звітування органів управління про пророблену роботу та виконання програмних завдань. Іншою комплексною міжгалузевою та стратегічно важливою для країни та регіонів є Програма розбудови туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004—2010 рр., яка передбачає заходи загальнодержавного рівня з метою надання можливості українським об'єктам туризму приєднатися до загальноєвропейської мережі туристичних маршрутів, що сприятиме туристичній привабливості України та повноцінному використанню вітчизняного туристичного потенціалу [1, 2].

В Україні кількість інституцій та їхні повноваження постійно змінюються, фінансування їхньої діяльності строкате, регіональна мережа інституцій відсутня, тому ефективність роботи наявних організацій не забезпечує достатньою мірою реалізацію заходів, необхідних для популяризації туризму. Така функція місцевих органів управління туристичною діяльністю, як забезпечення раціональності використання та збереження туристичних ресурсів, природного та історико-культурного середовища відповідних регіонів, є малоефективною в силу відсутності чітких законодавчих імперативів.

Сьогодні в Україні реалізація управління туристичною галуззю забезпечується через Департамент туризму та курортів при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України. Департамент туризму та курортів не спроможний врахувати регіональні особливості поширення туристичних ресурсів при формуванні пропозицій з питань раціонального використання та охорони туристичних ресурсів. Проте, незважаючи на те, що туризм визнано одним з пріоритетних напрямків розвитку економіки, державна політика щодо формування механізму управління туристичною галуззю характеризується недостатньою послідовністю.

Ефективне інституційне забезпечення туристичної галузі має базуватися на таких принципах: ефективності, систематичності, оперативності, активної співпраці з недержавними структурами в сфері туризму [3, с. 78].

Інституціональне забезпечення розвитку туристичної сфери досягається через відповідні організації: органи державної влади та місцевого самоврядування (координація діяльності, підтримка ініціатив інших учасників); професійні асоціації, спілки регіонального рівня; агенції регіонального та місцевого розвитку (розробка стратегії розвитку туристичної сфери регіону; участь у регіональних програмах міжнародного співробітництва щодо розвитку туризму; представлення регіону на національному та міжнародному ринках туристичного продукту); туристично-рекреаційні заклади, неурядові організації з підтримки розвитку туристичної сфери (організація заходів для відвідувачів, розробка маршрутів, розширення асортименту та якості послуг, вдосконалення матеріально-технічної бази, гнучка цінова політика, впровадження інноваційних продуктів та послуг); господарства населення (сільський туризм, надання послуг туристам).

Література

1. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002–2010 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 583 // Інтернет-ресурс Верховної Ради України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження Програми розбудови туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004–2010 рр. : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2004 р. // Кабінет Міністрів України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kmu.org.ua>.
3. Цопа Н.В., Зарочинцева Е.В. Организационно-правовой аспект управления развитием туристической отрасли // Экономика и управление. — 2008. — № 5. — С. 76–81.
4. Яровий В.Ф. Сутність та вдосконалення інституційного забезпечення розвитку туристичної галузі на регіональному, національному та міжнародному рівнях // Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове фахове видання. 2017. Випуск 15. — С. 156–159.

А.Г. Пліско,
студентка факультету психології
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
науковий керівник: **О.А. Невоєнна,**
кандидат психологічних наук, доцент,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ПРОЩЕННЯ». КОНТЕКСТИ ТА КОРЕЛЯЦІЇ

Анотація. У соціальній науці аналіз літератури є важливою діяльністю, яка інформує вчених і дослідників про останні події. У цій оглядовій статті обговорюються питання, що стосуються прощення (і непростення) в понятті визначення, контекстів і корелятив. Цей огляд намагається перерахувати боротьбу концепції — прощення, для виокремлення форм та типів прощення. Дане теоретичне дослідження сприяє дослідникам і практикам позиціонувати і розглянути концепцію прощення в її повноті сутності.

Ключові слова: прощення, емпатія.

Люди приймають безліч положень перед обличчям міжособистісних порушень, таких як активна або пасивна відданість, невдоволення та відмова в тяжкості ситуації. Невтомні реакції на образника є звичайними тенденціями. Нейтральна реакція на образника і протидія прощення вивчаються як частина потреб у виживанні або потребах влади в людях. Але людина володіє гуманною здатністю подолати цей «приємний бар'єр» через емпатію і прощення. З точки зору гуманізму, відпустити або простити — це якість росту, прояв особистості людини. Іншими словами, у людей є здатність вибирати прощення, а не негативну реакцію на образника. Головні релігії, такі як християнство, іудаїзм, іслам, буддизм та індуїзм, відзначають прощення говорячи: «...здійснення помилок є природним і гуманним, але прощення — божественним» [1]. Учені в області поведінкової науки ідентифікували особистісні та міжособистісні переваги прощення, такі як когнітивні, емоційні, мотиваційні та соціальні аспекти прощення. Отже, ми маємо на меті теоретично оглянути три розділи: визначення, контексти і кореляти прощення.

Визначення прощення має важливе значення, саме тому вчені намагалися уточнити визначення прощення на основі його концептуальних та емпіричних робіт. Існує два підходи. Перший підхід намагається виокремити прощення від неминучих дій та результатів, а другий підхід спробував пояснити процеси та результати прощення.

Вальронд-Скіннер [2] запропонував класифікацію прощення до якої входить 7 типів, а саме:

- передчасне миттєве прощення: недостовірною формою прощення, позначене відхиленням або запереченням ситуації;
- арештоване прощення: прощення від жертви та образника відхиляється;
- умовне прощення: прийняття прощення за певних умов, таких як вибачення, прийняття та зміни неприпустимої поведінки;

- псевдо або взаємне прощення: процес, в якому незріле прощення дається або приймається в необхідності відновлення предконфліктних відносин;
- колізійне прощення: процес виключення конфлікту або протистояння навіть у разі не вирішеної жорстокої несправедливості;
- повторюване прощення: послідовні, але неповні спроби припинити реляційну трансгресію;
- аутентичне прощення: безумовно-альтруїстичний, соціальний мотив для не відхилення соціально схвалених рис себе та образника.

Томсон [3] визначає прощення як звільнення від негативної прив'язки до джерела, яке переслідувало людину. Енпрат [4] визначив прощення як «готовність відмовитися від права на обурення, негативне судження та безпомічну поведінку по відношенню до того, хто несправедливо заподіяв нам біль, одночасно заохочуючи незаслужені якості емпатії, щастя і навіть любові до нього». На думку Маккалоу [5], прощення — це соціальна мотивація, яка виражається в зниженні бажання уникнути переслідувача людини і нанести шкоду цій людині, натомість підсилити бажання діяти позитивно щодо тієї самої людини. Отже, узагальнення визначення прощення включає в себе два аспекти: відсутність негативних емоцій та наявність позитивних емоцій у відношенні образника. Прощення також включає вираження альтруїзму та моральної відповіді від жертви, яка прагне подолати неправду з добротою. У прощенні просоціальні зміни відбуваються з думкою, емоціями та поведінкою жертв відносно образника.

Існує три контексти для прощення. Одні вибачають іншому, другі прощають себе і треті прощають ситуацію або обставини.

Прощення іншої людини — це найбільш обговорюваний контекст, в якому відносини між двома або більш ніж двома індивідами торкаються словесної, поведінкової, емоційної трансгресії. Існують моделі, що пояснюють як відбувається прощення в цих випадках. У разі міжособистісних порушень, таких як порушення довіри до життя партнера Гордон [6] запропонував модель прощення. Відповідно до цієї моделі, першим кроком є просування реалістичної оцінки відносин між двома людьми. Другий крок — заохотити їх порушувати зв'язок їх рудиментарного впливу на образника. Останній погляд — допомогти жертві зняти або зменшити бажання наказати порушника, друга чи партнера.

Прощення себе самого — найміцніша форма прощення. У деяких випадках люди відчують гнів на себе, коли будь-яка їхня поведінка, вербальна або невербальна, приводить до будь-якого значного саморуйнування або незмінного впливу. Самопрощення визначається як процес звільнення від обурення по відношенню до себе. Холл і Финчэм [7] вказують, що жити без самопрощення важче, ніж без прощення інших. Причина в тому, що відсутність самопрощення завдає шкоди особистості, що веде до депресії та самознищення, коли непростення інших впливає тільки на зовнішню позитивну взаємодію і адаптацію. Практика прощення допомагає клієнтам зрозуміти, як їх поглинають почуття та як останні заважають позитивному життю. Прощення застосовується не лише для окремих осіб, але й для ситуацій, таких як стихійні лиха, такі як землетрус, торнадо, пожежі або травмуючі події особистого життя, такі як смерть важливих

людей або хронічна хвороба. Ці ситуації роблять людей злими та безнадійними. Неадаптованість до подібних ситуацій робить людину безнадійною і поступово розвиває негативне ставлення до зовнішнього світу.

Прощення — одна з декількох якостей, заснованих на теплі. Його виключення або прийняття має фізичні, психологічні, соціальні та духовні наслідки. Прощення приводить до фізичного та психологічного здоров'я шляхом поліпшення позитивного настрою та міжособистісних відносин. Коли хтось не прощає, він зосереджує в собі негативні емоції, такі як знущання, ненависть, ворожнеча, гнів і страх. Це може привести до індивідуального психологічного дискомфорту.

Відсутність прощення сприяє психологічній напрузі і може знизити рівень психологічного благополуччя. Неможливість вибачити людей, до яких людина відчуває сильну прихильність, приводить до зниження рівня задоволеності життям і самоуваги, а також до більш високих рівнів інших негативних ефектів.

Дослідники повідомляють, що прощення — це заміна негативних неможливих емоцій позитивними емоціями, позитивним впливом, самоповагою, що сприяє задоволенню життям і негативно пов'язано з психологічним розладом.

Отже, прощення — це не тільки позитивний показник психічного здоров'я, але й фізіологічного здоров'я. Дослідники демонструють, що невтомні думки не тільки приводять до негативних емоційних переживань, але й надають негативний фізіологічний вплив, наприклад, більш висока електроміограма, провідність шкіри, серцевий ритм і зміна артеріального тиску [9].

Психологія як наука про благополуччя, не надавала великого значення особистим силам прощення. Але позитивна гуманістична психологія виступала за те, щоб прощення і подяка були кращими зразками людської творчості, інтелекту та людських якостей з особистими, міжособистісними та духовними перевагами.

Література

1. Lopez FG (2009) Adult attachment security: The relational scaffolding of positive psychology. In: C.R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Oxford Handbook of Positive Psychology*. Oxford University Press, New York.
2. Walrond-Skinner S (1998) The function and role of forgiveness in working with couples and families: Clearing the ground. *J Fam Ther* 20: 3–19.
3. Thompson LY, Snyder CR, Hoffman L, Michael ST, Rasmussen HN, et al. (2005) Dispositional forgiveness of self, others, and situations. *J Pers* 73: 313–360.
4. Enright RD, Freedman S, Rique J (1998) The psychology of interpersonal forgiveness. In: R.D. Enright & J. North (Eds.), *Exploring Forgiveness*. University of Wisconsin Press, Madison, WI.
5. McCullough ME (2000) Forgiveness as human strength: Theory, measurement, and links to well-being. *J Soc Clin Psychol* 19: 43–55.
6. Gordon KC, Baucom DH, Snyder DK (2004) An integrative intervention for promoting recovery from extramarital affairs. *J Marital Fam Ther* 30: 213–232.
7. Hall JH, Fincham FD (2005) Self-forgiveness: The stepchild of forgiveness research. *J Soc Clin Psychol* 24: 621–637.
8. Witvliet VC, Ludwig TE, Vander Laan KL (2001) Granting forgiveness or harboring grudges: Implications for emotion, physiology, and health. *Psychol Sci* 12: 117–123.

О.С. Сокол,

учитель, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
Опорний заклад Скадовський навчально-виховний комплекс «Академічна гімназія»
Скадовської районної ради Херсонської області Скадовського освітнього округу

Ю.А. Балан,

учениця Опорного закладу Скадовський навчально-виховний комплекс «Академічна гімназія»
Скадовської районної ради Херсонської області Скадовського освітнього округу

ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ «ІНТЕРНЕТ-БОТУЛІЗМУ» ЯК ЗАСОБУ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

Анотація. Пропаганда, як засіб цілеспрямованого формування суспільного світогляду шляхом розповсюдження ідей та поглядів, існувала впродовж усієї історії людства. В умовах швидкого розвитку глобального інформаційного суспільства й широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій мережі Інтернет у всіх сферах життя, особливого значення набувають проблеми захисту від інформаційної агресії та деструктивного впливу на громадян України з боку окремих держав, організацій та груп осіб, які здійснюють свою діяльність на шкоду національним інтересам нашої держави. Електронні засоби масової інформації взяли на себе значну функцію з формування світогляду людей, встановлення їх ціннісних орієнтацій, поглядів, переконань та вподобань.

Поширення недостовірної інформації через мережу інтернет, форуми, блоги, соціальні мережі, електронні ЗМІ впливає на масову свідомість, на оцінку історичних подій громадянами, що дестабілізує ситуацію в суспільстві. Враховуючи ситуацію в країні, яка знаходиться у розпалі інформаційної війни, одним із інструментів ведення якої є розповсюдження неправдивої інформації важливим є саме збереження і захист власної інформації та інформаційного простору.

Ключові слова: соціологія, інформаційні технології, інформація та психологічний вплив, соціальні мережі, інформаційна війна, віртуалізація, інформаційні відносини, інформація.

Постановка проблеми. В умовах становлення інформаційного суспільства, суспільства масової культури, у ході глобалізації інформаційних процесів та демократизації суспільства, тобто участю в соціальному житті все більших людських спільнот, стало очевидним відокремлення такого явища, ж інформаційна війна. Вона є важливою складовою сучасного глобалізаційного процесу і без розуміння її сутності неможливо в повній мірі оцінити наслідки глобалізаційного тиску.

Розвиток світової спільноти наочно демонструє, що останнім часом критично важливим державним ресурсом, який надає все більший вплив на національну безпеку, стає інформація, що циркулює в автоматизованих системах управління та зв'язку. Дані системи є невід'ємним компонентом структури управління державою, соціумом й особистістю. Прискорений розвиток комп'ютерних технологій не тільки в значній мірі сприяло підвищенню ефективності їх функціонування, а й відкрило додаткові можливості для навмисного деструктивного впливу на них протилежної сторони.

У сучасних умовах проблеми інформаційних воєн актуалізувалися у зв'язку з глобалізацією інформаційних процесів, бурхливим розвитком і пануванням інформаційних технологій, що дозволяють політикам експлуатувати інформаційний простір, процес взаємодії масових комунікацій і їх аудиторії.

У даний час відбувається процес докорінного переосмислення сформованого образу інформації а також сутності інформаційних воєн, їх цілей та методів. Це особливо важливо для вироблення нового підходу до розуміння загального зв'язку явищ і реальних кроків у напрямку формування більш конструктивних взаємин усередині людського співтовариства й забезпечення інформаційної безпеки на всіх рівнях і для всіх суб'єктів.

Для сучасного глобалізованого світу характерні інформаційні війни, провідною метою яких є маніпуляція суспільною свідомістю, тобто навмисна підміна в масовій свідомості змісту явища, коли при збереженні ідентичних зовнішніх ознак, явище набуває деструктивного сенсу або асоціюється з ним [2]. Складність ідентифікації маніпуляційних технологій полягає в можливості неоднозначних інтерпретацій результатів їх застосування, труднощі виявлення всіх елементів маніпуляційної програми, складності доведення навмисності тієї чи іншої маніпуляції.

У розроблюваних на Заході концепціях інформаційної війни значна увага приділяється поширенню по інформаційних каналах противника або у світовому інформаційному просторі дезінформації, або тенденційної інформації дня впливу на оцінки, наміри й орієнтацію населення та осіб, які приймають рішення, з метою формування громадської думки, вигідної для конкретного суб'єкта.

Інформаційні війни в сучасному світі в істотній мірі є формами соціальної взаємодії різних суб'єктів глобалізації, які керуються у своїх діях стандартами відповідних моделей світу. Саме тому дія і життєздатність процесів глобалізації передбачає класифікацію агресивних інформаційних впливів з урахуванням їх характеру, спрямованості та адресності.

Стан дослідження. Ступінь наукової розробки даної тематики в Україні є вкрай незадовільним, що неодноразово вказує на його актуальність.

Виклад основного матеріалу. Сучасна війна починається тільки тому, що існують установлені умови для того, щоби її вести. І ці умови є буквально соціологічними. Українці почасти звикли уявляти соціологів, як таких собі майстрів виявляти громадську думку зазвичай для потреб політичних проєктів, маркетингових діагностик і, відповідно, різнокаліберних маніпуляцій, пов'язаних із згаданими галузями. Проте практична соціологія давно є прикладною наукою, здатною змінювати поведінку величезних мас людей і контролювати її. Це своєрідна соціальна інженерія, що або розкриває внутрішній потенціал певної соціальної системи, або формує в ній слабіну та знищує її.

Сьогодні поряд з традиційними способами інформаційно- психологічного впливу все активніше й масштабніше в інтересах інформаційного протиборства використовується мережа Інтернет [1]. Активне її використання для ведення інформаційного протиборства обумовлено наявністю низки суттєвих переваг мережі перед звичайними засобами й технологіями: оперативністю,

економічністю, прихованістю джерела впливу, дистанційного характеру впливу, масштабності можливих наслідків, комплексності подачі й сприйняття інформації, а також її доступності. Інтернет-технології дають змогу користувачам не лише отримувати різну інформацію фактично з усього світу, а й самим виступати в ролі її творців і розповсюджувачів. Крім того, використання мережі Інтернет при проведенні інформаційних операцій дає можливість встановити контакт із противником без залучення урядових структур.

Суть мережевого принципу полягає в тому, щоб забезпечити обмін інформацією — максимальне розширення форм виробництва цієї інформації, доступу до неї, її розподілу та зворотного зв'язку.

Використання мереж в інформаційній війні дає можливість здійснювати різноспрямовані широкомасштабні пропагандистські кампанії горизонтального типу. Ефективність таких кампаній зумовлена тим, що вони базуються на схемах міжособистісної комунікації, поширенні повідомлень із начебто незаангажованих джерел. Такий підхід сприяє зниженню критичності у сприйнятті інформації, підвищенні емоційної залученості та довіри до повідомлень.

В інформаційній війні проти України Росія максимально використовує можливості та переваги мережі для управління громадською думкою та встановлення контролю над внутрішнім і зовнішнім інформаційним простором [7]. Відзначимо й те, що важливим залишається прагнення користувача самореалізуватися в мережі, приміряти на себе якусь іншу роль або ж вільно виголошувати свої думки, прикриваючись анонімністю, яку надає мережа.

Додаток 1.

Що стосується проросійської пропаганди в соціальних медіа, слід зауважити, що охопити увесь масштаб, формати та змістовне наповнення розповсюджуваних повідомлень надзвичайно складно через їх величезну кількість [6]. Так, на сьогодні виявлено понад півтори тисячі антиукраїнських співтовариств та груп. Нами проведено аналіз співвідношення кількості груп, де в назві зустрічається слово «Новоросія» та співвідношення кількості учасників в таких групах в різних соціальних мережах.

Додаток 2.

Соціальна мережа	Кількість груп	Кількість учасників
«Вконтакті»	2063	444275
«Однокласники»	1206	918000
«Фейсбук»	43	5100

Аналіз публікацій у соціальних медіа свідчить про те, що в мережі Інтернет російська сторона продовжує пропагандистську кампанію, розпочату в традиційних ЗМІ [4]. Простір соціальних медіа заповнений інформацією, що або абсолютно не відповідає дійсності, або суттєво спотворює реальний стан справ.

Завдання, які вирішуються за допомогою різного роду дезінформації, не відрізняються новизною — це насамперед створення негативного іміджу політичного керівництва України й демонстрація жорстокості українських військових.

Значну частину повідомлень у мережі Інтернет присвячено жахам війни, що позиціонуються як наслідки дій української армії [3]. Як і в традиційних ЗМІ, у соціальних медіа антитерористична операція Збройних Сил України позиціонується як каральна й нещадна. Тому державі необхідно приділити особливу увагу розвитку такої галузі соціології, як військова соціологія. Адже саме вона розробляє сценарії дій відповідно до навколишнього соціального ландшафту — ставлення людей на території до армії, взаємин з іншими соціальними інститутами.

Проаналізувавши вище зазначені завдання, ми виділили основні формати засобів диверсифікації суспільної думки в Україні.

Додаток 3.

Діяльність на випередження

- поширення в певному інформаційному полі інформації, яка може бути інструментом атаки з відповідними поясненнями

Оперативне реагування

- надання якісної інформації спростовуючого та роз'яснювального характеру.

Створення ментального бар'єра

За базовими принципами щодо пошуку та опрацювання інформації аналітичні дослідження в соціальних комунікаціях умовно можна поділити на два рівні — первинна та поглиблена аналітика.

До первинної аналітики відносяться методи та інструменти збору даних, які дають швидкі результати та не потребують значних матеріально-технічних витрат. Найбільше поширеними в цьому плані є моніторинг ЗМІ та різноманітні експрес-опитування, вивчення громадської думки.

Поглиблена аналітика здійснюється за допомогою багаторівневих дослідницьких процесів або шляхом застосування комплексних інтегрованих методик. Типовим дослідницьким ланцюгом є послідовність: польовий збір інформації — систематизування — опрацювання — аналітична оцінка.

Найкращим форматом боротьби з інформаційними атаками є розвінчення фейку із тлумаченням характеру та реального змісту повідомлення [5]. Тому людині життєво необхідна медіаграмотність і критичне мислення. Медіаграмотність — це навик громадянина, риса стилю життя особистості, необхідність у сучасному соціумі. Особистість, у якій розвинене критичне мислення, якщо бачить сумнівну інформацію, то намагається її перевірити: це особистість, яка не просто пливе за інформаційною течією, а критично сприймає цей потік. Медіаграмотними людьми важче керувати, важче маніпулювати. Якщо буде критична маса медіаграмотних людей в Україні, це формуватиме нову систему координат узагалі в нашій державі.

Висновки. Отже, сучасна війна починається тільки тому, що існують усталені умови для того, щоби її вести. І ці умови є буквально соціологічними. Соціологи можуть багато зробити для зміцнення обороноздатності країни. Звісно, за умови належного фінансування. Приміром, розвивати спеціальні технології на кшталт методик так званої формуючої соціології. Це, власне, є імітація під соціологію, але вона — достатньо серйозна зброя. Умовно кажучи, у районах, що нас цікавлять, проводять масові опитування, де задають питання, які формують громадську думку, а не віддзеркалюють її. Нові форми комунікації держави та суспільства створюють передумови розвитку інститутів й організацій громадянського суспільства, які забезпечують нарощування соціального капіталу всіх учасників певної комунікації.

Таким чином, мережа Інтернет створює нові можливості для ведення інформаційної війни. Інтернет є ідеальним простором для проведення високоефективних пропагандистських кампаній, що створюють інформаційне павутиння, яке постійно розширюється та забезпечує оперативне розповсюдження пропагандистських повідомлень для різних цільових аудиторій. За цих умов для керівництва держави вкрай важливо розробити комплексну стратегію моніторингу та протидії поширюваній дезінформації, аби заповнювати інформаційний простір правдивими й переконливими повідомленнями. Розробниками й координаторами реалізації цієї стратегії мають бути зовнішньополітичне відомство країни та державні органи, відповідальні за національну безпеку й оборону. До виконання визначених у стратегії оперативно-тактичних завдань доцільно залучити представників громадянського суспільства, адже озброєний — значить озброєний.

Література

1. Пелешин, А. М. Інтернет-джерела як засіб використання інформації для джерелознавців [Текст] / А.М. Пелешин, Т.М. Білушак // Сумський історико-архівний журнал. — 2016. — № XXVI. — С. 16—23.
2. Дугин А. Сетевые войны [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://spkurdyumov.ru/networks/setevye-vojny/>
3. Інформаційна війна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bezpeka.com/ru/lib/spec/law/methods-information-warfare.html>

4. Попова М. Боты вернулись: как работает российская интернетпропаганда [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://biz.liga.net/all/all/stati/274913O-boty-vozvrashchayutsya-kak-rabotaet-rossiyskaya-intemet-propaganda-.htm>
5. Сайт для проверки фактов Stopfake.org [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.stopfake.org/>
6. Терористи створили тисячі антиукраїнських співтовариств в соцмережах [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://espreso.tv/news/2014/06/25/terorysty_stvoryly_bilsh_nizh_pivtory_tysyachiantyukrayinskykhspivtovarystvvsocmerezhakh
7. Цветков О. Інформаційна війна в Інтернеті [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.perehid.kiev.ua/16.html>

УДК 159.9

Н.В. Тарасова,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр» факультету психології
Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв

науковий керівник: **Ю.В. Вербина,**

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СПОРТСМЕНІВ ПІДЛІТКОВО-ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню мотиваційної сфери спортсменів підлітково-юнацького віку. Розглядається ієрархія мотивів, які спонукають представників різної статі професійно займатися спортом, аналізується значення окремих мотивів для досягнення їх повноцінної спортивної самореалізації.

Ключові слова: мотив, мотивація, спортивна діяльність, особистість спортсмена, психологічна підготовка.

Постановка проблеми. Сьогодні однією з проблем психологічної підготовки спортсменів є збереження бажання спортсменів підлітково-юнацького віку до постійного вдосконалення протягом тривалого часу. З особливою гостротою ця проблема проявляється в останні роки у зв'язку з різко зростаючими тренувальними і змагальними навантаженнями, фізичними і психічними напруженнями, витратами часу.

Спортивна діяльність окремого спортсмена або команди у будь-якому виді спорту завжди зумовлена тими чи іншими мотивами, які мають як особистісну, так і суспільну цінність. Вони виступають у якості внутрішніх спонукань до діяльності. У якості мотивів спортивної діяльності можуть виступати різні інтереси, прагнення, потяги, установки, ідеали [2, с. 94].

Характеристика мотиваційної структури окремого спортсмена ускладнюється не тільки складністю наявної у нього системи цінностей, але й можливістю впливу його минулого досвіду на формування відносин до успіху, спорту, праці, авторитетів. Крім того, дослідження мотиваційної сфери несе низку практичних завдань, оскільки комплексне дослідження цього феномену відкриває та окреслює

можливості ефективної оптимізації спортивної діяльності спортсменів шляхом підсилення одних мотивів та корекції інших.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Цю актуальну у наш час проблему досліджувало багато вчених, зокрема, О.М. Леонтьєв, Є.П. Ільїн, Х. Хекхаузен, А. Маслоу, Дж. Аткинсон, В.К. Вілюнас, Г.Д. Горбунов та ін. Проте усі аспекти проблеми досі не вивчені і потребують подальшого ґрунтовного аналізу.

О.М. Леонтьєв розглядає мотив як системне утворення особистості, системний спосіб організації активності людини. Внутрішня психологічна структура мотиву складається, на його думку, з двох підструктур: підструктури властивостей, що утворюють мотиваційне ядро, і підструктури функцій, в якому проявляються його властивості. У свою чергу, в центральній частині мотиву виділяються такі властивості: змістовні, установочні, вольові, а також спрямованість, значущість, динамічність, емоційність [2]. Є.П. Ільїн розкрив основні питання теорії та методології вивчення мотивації, де особлива увага приділяється аналізу уявлень про сутність мотиву, його структуру, різновиди [1].

Мета статті — з'ясувати особистісні особливості мотиваційної сфери спортсменів підлітково-юнацького віку, які сприяють та суперечать їх оптимальній спортивній самореалізації.

Виклад основного матеріалу. З метою вивчення мотиваційної сфери спортсменів нами проведено дослідження на базі ліцею спортивного профілю Миколаївського вищого училища фізичної культури та Миколаївського вищого училища фізичної культури. Групу респондентів склали 392 спортсмени віком від 15 до 21 років, серед них: 256 юнаків і 136 дівчат, які систематично займаються спортом.

У дослідженні застосовували методи теоретичного аналізу наукової, методичної, спеціальної літератури, узагальнення практичного досвіду щодо цієї теми, а також метод бесіди (бесіди також проводились з тренерським складом, який працює з самими спортсменами), *методику «Мотиви занять спортом»* (А.В. Шаболтас), опитувальник «МАС» (М.Л. Кубишкіна).

На початку нашого дослідження ми провели анкетування серед спортсменів. Отримані відповіді дозволили виявити мотиви приходу у спорт окремо як юнаків, так і дівчат. Отже, результати анкетування показали, що мотивом приходу у спорт є: *за порадою батьків, родичів*: юнаки — 41%, дівчата — 27%; *за сімейними традиціями*: юнаки — 7%, дівчата — 6%; *за порадою друзів, товаришів*: юнаки — 23%, дівчата — 34%; *бажання у майбутньому пов'язати вид спорту з професійною діяльністю*: юнаки — 29%, дівчата — 33%.

Для наочності отриманих даних побудовано діаграму, яка відображає відмінності у мотивах приходу у спорт між представниками різної статі (див. рис. 1).

З метою подальшого аналізу результатів дослідження за методикою «Мотиви занять спортом» (А.В. Шаболтас), що призначена для виявлення домінуючих цілей (особистісних смислів) занять спортом і включає в себе 10 мотивів-категорій. Здійснено відсотковий розподіл домінантних ланок ієрархії. Отримані результати представлені у табл. 1.

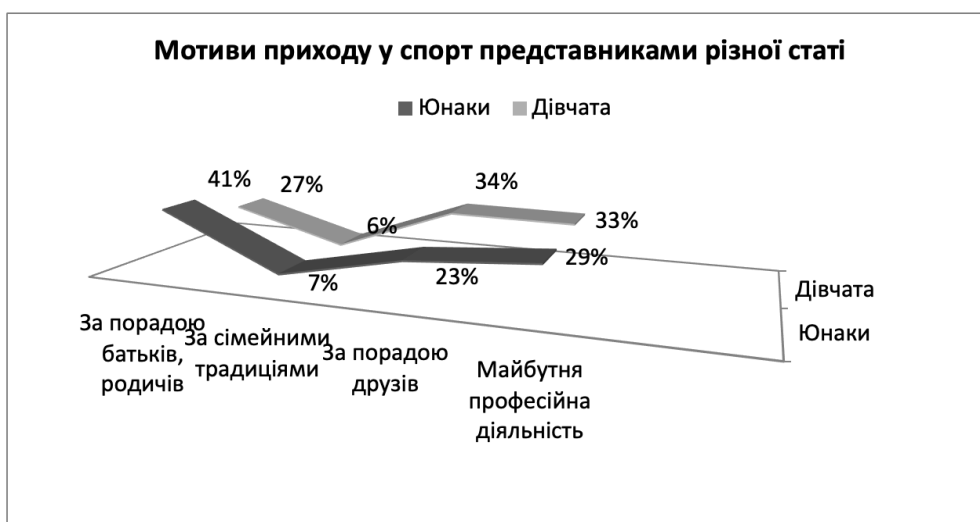

Рис. 1. Відмінності у мотивах приходу у спорт між представниками різної статі

Таблиця 1

Відсоткові частки респондентів по домінуючих мотивах-категоріях

Стать спортсменів	Мотиви-категорії у %									
	ЕЗ	СС	ФС	СЕ	СМ	ДУ	СП	РВ	ПД	ЦП
Юнаки	10,92	18,72	6,63	2,34	1,56	19,50	1,56	13,26	15,21	10,14
Дівчата	15,43	8,14	5,18	11,02	2,94	14,70	4,41	10,29	16,90	11,02

***Примітка:** ЕЗ — Мотив емоційного задоволення; СС — Мотив соціального самоствердження; ФС — Мотив фізичного самоствердження; СЕ — Соціально-емоційний мотив; СМ — Соціально-моральний мотив; ДУ — Мотив досягнення успіху у спорті; СП — Спортивно-пізнавальний мотив; РВ — Рационально-вольовий (рекреаційний) мотив; ПД — Мотив підготовки до професійної діяльності; ЦП — Цивільно-патріотичний мотив.

Мотив емоційного задоволення (ЕЗ) базується на отриманні позитивних емоцій від процесу і результату спортивної діяльності. Орієнтацію на мотив «емоційне задоволення» обрали 28 респондентів чоловічої статі (11,02%), 21 представниця жіночої статі (15,43%) і визначили це, як задоволення від рухового навантаження, відчуття напруження м'язів, що надихає і дає змогу відчути хвилювання і в той же час — впевненість у можливості реалізувати свій потенціал.

Мотив соціального самоствердження (СС) пов'язаний з почуттям власної гідності, самолюбством, коли людина прагне довести оточуючим, що вона на щось здатна, прагне отримати чи підтримати високий соціальний статус, позитивну оцінку оточуючих, бажає, щоб її поважали і цінували. 48 юнаків (18,72%) прагнуть проявити себе у процесі рухової активності і розглядають свої досягнення з точки зору ризикованих учинків, особистого престижу, самоповаги, і лише у 11 дівчат (8,14%) виявлено цей мотив.

Мотив фізичного самоствердження (ФС) спостерігається у 17 юнаків (6,63%) і 7 дівчат (5,18%), які висловили бажання до фізичного розвитку, формування характеру.

Соціально-емоційний мотив (СЕ) — прагнення до спортивних подій через їх високу емоційність, неформальність спілкування, соціальної та емоційної

розкнутості домінує у 6 спортсменів чоловічої статі (2,34%) і 15 респондентів жіночої статі (11,02%). Останні також прагнуть отримати можливість пережити позитивні релаксаційні відчуття та почуття незалежності від соціуму.

Соціально-моральний мотив (СМ) — прагнення до успіху своєї команди, заради котрого треба тренуватися, мати хороший контакт з партнерами, тренером. Цей мотив домінував переважно у тих 4 юнаків (1,56%) і 4 дівчат (2,94%), які займаються командними видами спорту. Такі спортсмени дуже відповідальні та розуміють, що заради командного результату необхідно наполегливо працювати.

Мотив досягнення успіху в спорті (ДУ) виражається у прагненні до досягнення успіху, покращання особистісних якостей та власних спортивних результатів і переважає у 50 юнаків (19,50%), порівняно з 20 дівчатами (14,70%).

Спортивно-пізнавальний мотив (СП) — бажання до вивчення питань технічної і тактичної підготовки, науково обґрунтованих принципів тренування, розуміння принципів методик тренування домінує у 6 представниць жіночої статі (4,41%), порівняно зі спортсменами чоловічої статі — 4 особи (1,56%).

Раціонально-вольовий (рекреаційний) мотив (РВ) обирають ті 34 юнаки (13,26%) і 14 дівчат (10,29%), які готові працювати для компенсації нестачі рухової активності при підвищеному розумовому навантаженні.

Мотив підготовки до професійної діяльності (ПД) розглядається як прагнення займатися спортом для підготовки обраної професійної діяльності у 39 спортсменів чоловічої (15,21%) та 23 представниць жіночої статі (16,90%).

Цивільно-патріотичний мотив (ЦП) — прагнення до спортивного вдосконалення задля успішного виступу на змаганнях для підтримки престижу колективу, міста, країни проявили 26 юнаків (10,14%) і 15 дівчат (11,02%).

Таким чином, в порядку їх значущості, найвищий відсоток спортсменів чоловічої статі вмотивовують заняття спортом в рамках досягнення успіху, соціального самоствердження і підготовки до майбутньої кар'єри, наступні мотиви мали більш емоційний характер; серед представниць жіночої статі найвищі показники мають — підготовка до майбутньої кар'єри, мотив емоційного задоволення від спортивної діяльності та мотив досягнення успіху. Найнижчий рівень спостерігався у групах респондентів із спортивно-когнітивною та соціально-моральною мотивацією.

Динаміка мотивації для всіх параметрів показує індивідуальне ставлення спортсменів підлітково-юнацького віку до свого фізичного стану і здоров'я. У той же час певною мірою це можливе для визначення й особистої орієнтації на їх життєві цінності, перспективу у подальшій роботі, сподіваючись тільки на свої індивідуальні здібності. По суті мотиви, що вивчалися, це — своєрідні орієнтири не тільки у сфері фізичної активності, але й нові життєві установки, що виховують особистість.

Результати дослідження за методикою «МАС» М.Л. Кубишкіної, на виявлення устремління (мотивації) людини на досягнення мети, суперництва

(азартності) та устремління до соціального престижу представлені графічно на рис. 2.

Рис. 2. Відмінності у домінуючих мотивах у спортсменів підлітково-юнацького віку різної статі

Таким чином, ми можемо стверджувати, що спортсмени різної статі у віці від 15 до 21 років, мають досить серйозні мотивації щодо занять спортом, серед юнаків основним є устремління до суперництва (57% респондентів) та устремління до досягнення мети є також домінуючим (22% респондентів). Ці показники свідчать про позитивне й активне ставлення до дійсності, бажання представників чоловічої статі досягти успіху, високих спортивних результатів. Серед спортсменів — представниць жіночої статі переважають мотиви устремління до суперництва (51% респондентів), більше значення для них має соціальний престиж (37% респондентів), аніж мотив досягнення мети (12% респондентів). Такі результати вказують на їх бажання покращити стан здоров'я, розвинути фізичні якості та удосконалити форми тіла.

Висновки. Процес формування мотивації спортсменів підлітково-юнацького віку нерозривно пов'язаний зі специфічними психологічними характеристиками, рівнем фізичної і психологічної підготовленості та спортивним результатом. Питання мотивації спортсменів потребує подальших комплексних досліджень у поєднанні з дослідженнями їх емоційно-вольової сфери.

Література

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. — СПб.: Издательство «Питер», 2000. — 502 с.
2. Клименко В.В. Психология спорта / В.В. Клименко. — К.: Академія, 2006. — 437 с.
3. Практикум по спортивной психологии / Под ред. И.П. Волкова. — СПб.: Питер, 2002. — С. 172—181.
4. Ханин Ю.Л. Проблемы мотивации в спорте // Спорт в современном обществе / Ю.Л. Ханин, В.М. Выдрин. — М.: Физкультура и спорт, 1980. — С. 124—184.
5. Шаболтас А.В. Мотивы занятий спортом / А.В. Шаболтас — К.: Олімпійська література, 2004. — 189 с.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Г.М. Шаульська,

кандидат наук з державного управління, головний консультант
Інституту законодавства Верховної Ради України

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Один із основоположників концепції постіндустріального суспільства Даніель Белл визначив, що в постіндустріальному суспільстві змінюється характер соціальної структури, виникають нові мережеві структури, відбувається перехід «від товаровиробляючого суспільства до інформаційного суспільства, або суспільства знань» [1]. В умовах реформування головних сфер життєдіяльності нашої країни (економічної, політичної), коли закладається нова модель публічного управління в державі, про що ми писали у статтях [2; 3; 4], важливо приділяти увагу соціальній і духовній основі громадянського суспільства. Розглянемо сучасний його стан за соціокультурним критерієм на наявність ідеологічного і релігійного плюралізму, свободи слова і незалежності засобів масової інформації, які є також основними ознаками й показниками його розвитку.

У демократичних країнах ідеологічний плюралізм закріплюється через визнання і гарантування політичних, громадянських прав і свобод людини. Так у статті 15 Конституції України зазначається: «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Цензура заборонена» [5]. Тобто офіційно наголошується на існуванні різних ідеологічних течій, жодна з яких не може претендувати на статус державної. Закріплення такої норми в Основному законі нашої держави є підтвердженням демократичних цінностей, за наявності яких і може розвиватися громадянське суспільство.

Після тривалих десятиліть перебування України у складі СРСР, коли державно-партійний апарат намагався планувати життя і навіть контролювати думки людей, а інакомислення існувало лише як дисидентство, — у суспільстві з'явилися умови розкритися ідеологічному плюралізму. Але, за відсутності протягом тривалих років можливостей висловлювати власну думку, це призвело до того, що у громадян не сформувалися традиції демократичної культури. Отже, ідеологічний плюралізм, як одна з важливих ознак громадянського суспільства, хоча і унормований в нашій державі законодавчо, але ще має розкритися у суспільстві в цивілізованій формі.

У цьому сенсі дещо інакше виглядає релігійний плюралізм. Можна сказати, що Україна — релігійно різноманітна країна з часу появи її, адже так склалося історично. Вона розташована між Заходом і Сходом, між різними релігійними системами: християнством та ісламом, православ'ям та католицизмом. Крім цих основних релігій на території нашої держави з давніх часів проживали представники різних релігійних вірувань, що й закріпило в ній релігійний плюралізм.

Століттями у світогляді нашого народу багатоманітність релігійного співжиття формувала толерантність по відношенню до інших релігій, інших національностей, інших культурних проявів. На становлення поліконфесійності (наявності багатьох релігійних течій на території однієї країни) вплинуло чимало чинників. Серед основних — це ментальний, який виражається у багатовікових гуманістичних традиціях нашого народу. На поліконфесійність вплинула й особливість української духовності, яка характеризується динамізмом, а не ортодоксальністю.

Отже, закономірним можна вважати появу Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 № 987-XII [6], який закріпив релігійний плюралізм законодавчо: «кожному громадянину в Україні гарантується право на свободу совісті. Це право включає свободу мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором і свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культи, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання. Ніхто не може встановлювати обов'язкових переконань і світогляду». Закономірним є закріплення релігійного плюралізму у Конституції України, у статтях 15 і 35, де визначено: «кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої... Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа — від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова і т. інше» [5].

Але поліконфесійність може створювати умови для релігійних протистоянь і, навіть, загроз державної безпеки. Не секрет, що більшість релігійних організацій не тільки відображає події в суспільстві, але й бере пряму участь у творенні цього суспільства. Особливо відчутним це стало в останні роки, коли жодна впливова конфесія України не залишилася осторонь подій, які сколихнули наше суспільство. Позитивний момент цього полягає у тому, що налагоджується і міжконфесійний діалог, і діалог релігійних інститутів з суспільством, що сприяє розвитку громадянського суспільства в Україні, а це, в свою чергу, сприяє позитивним змінам у політичній системі, яка має бути направлена на захист інтересів громадян.

Релігійні інститути мають бути помітними у суспільстві, вони можуть і повинні бути дієвим елементом громадянського суспільства, впливаючи на процеси самоорганізації громадян. В межах свого прямого призначення сприяти розвитку духовної сфери суспільства, підтримувати стабільність, духовно-

моральний клімат, при цьому зміцнюючи духовну самобутність українського народу.

Отже, релігійний плюралізм, що став породженням соціально-психологічних та історико-географічних чинників є невід'ємною рисою українського суспільства. Він розвивається у сукупності з іншими демократичними цінностями, які характеризують сучасний стан нашого громадянського суспільства, зокрема такими, як: свобода слова і незалежність засобів масової інформації.

Ситуація зі свободою слова в Україні є комплексно складною. У щорічному індексі свободи ЗМІ в світі станом на 2018 рік міжнародної правозахисної організації «Репортери без кордонів» Україна зайняла 101 місце серед 180 країн. У порівнянні з торішнім рейтингом це краще на одну позицію (31,16 бала). У 2017 році стан свободи слова в країні оцінили на 33,19 бала.

Для порівняння — рейтинг очолює Норвегія, а останнє місце займає Північна Корея. У десятку країн, де ситуація зі свободою слова експертами оцінюється високо, увійшли Швеція (2), Нідерланди (3), Фінляндія (4), Швейцарія (5), Ямайка (6), Бельгія (7), Нова Зеландія (8), Данія (9) і Коста-Ріка (10). Показники розраховувалися за такими параметрами, як: умови роботи журналістів та самоцензури, правовий захист та інституційна прозорість, різноманітність медіа та їх незалежність.

На жаль, щодо незалежності у сфері свободи слова Україна поки не демонструє суттєвого прогресу. Медіа продовжують залежати від олігархів, а свободу слова було вимушено обмежено заходами уряду, спрямованими на боротьбу з російською пропагандою. Продовжують фіксуватися й напади на журналістів.

Нагадаємо, засоби масової інформації у загальній системі публічного управління відіграють роль інструменту, за допомогою якого здійснюється взаємодія між органами державної влади, місцевого самоврядування, громадянами і суспільством загалом. Ця взаємодія не може бути ефективною без повноцінної роботи такого важливого інструменту як ЗМІ, не може повноцінно розвиватися і громадянське суспільство в країні.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, за соціокультурним критерієм сучасне громадянське суспільство характеризується позитивними ознаками і наявністю проблемних моментів. Створені і законодавчо закріплені умови для розвитку ідеологічного і релігійного плюралізму, які ще мають розкритися у суспільстві, що було десятиліття позбавлене демократичних цінностей. Так само потрібен певний час, щоб суспільство набуло культури щодо свободи слова, припинилися напади на журналістів, перешкоджання їх діяльності, стали незалежними засоби масової інформації.

Література

1. Bell D. The Coming Post-Industrial Society. — N.-Y., 1973. — P. 20
2. Шаульська Г.М. Короткий огляд еволюції громадянського суспільства в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. — Київ, 2018. — № 1. — С. 101–105. URL: <http://instzak.rada.gov.ua/instzak/doccatalog/document?id=98223>
3. Шаульська Г.М. Законодавче забезпечення розвитку громадянського суспільства в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. — Київ, 2018. № 4. — С. 99–104. URL: <https://instzak.com/index.php/journal/issue/view/49>
4. Шаульська Г.М. Громадянське суспільство в Україні: деякі проблеми розвитку. Visegrad Journal on Human Rights. м. Братислава, 2018. № 3 (Volume 2) С. 185–188. URL: <http://vjhr.sk/ukr/3-2018-2>
5. Конституція України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
6. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/987-12>

В.В. Алексейчук,

головний судовий експерт-вибухотехнік

сектору вибухотехнічних та пожежотехнічних досліджень

Рівненського Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДІВ МІСЦЯ КРИМІНАЛЬНОГО ВИБУХУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

Анотація. У статті розглядаються особливості оглядів місць кримінальних вибухів, визначаються передумови ефективної роботи на місці події, повної фіксації та вилучення, а також попереднього дослідження слідів вибуху зокрема значення слідів закопчення поверхні об'єктів, що знаходилися в близькій зоні дії вибухового пристрою.

Ключові слова: огляд місця вибуху, вибух, вибуховий пристрій, сліди вибуху.

В останні роки в Україні кількість злочинів, що вчиняються з використанням вибухових пристроїв і вибухових речовин, зросла, що в свою чергу ще більше підвищує гостроту проблеми боротьби з ними. Дані злочини мають підвищену суспільну небезпеку, викликають значний суспільний резонанс і пов'язані, як правило, з людськими жертвами, що сприяє втраті почуття особистої безпеки в суспільстві. Розслідування, даної категорії злочинів, дуже часто було пов'язане з складнощами саме початкової стадії розслідування, як найбільш важливої для збирання криміналістичної інформації яка в подальшому буде основою доказової бази по кримінальному провадженню.

Вибухотехнічна експертиза призначається при розслідуванні різноманітних злочинів — вбивств, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, пошкоджень державного і особистого майна, при здійсненні яких використовувалися вибухові пристрої (ВП). Головною задачею, яка вирішується при проведенні таких експертиз, є визначення виду ВП (його вигляд, конструкція, призначення, принцип приведення в дію, спосіб виготовлення тощо). При цьому, на експертизу представляються як ВП, які не вибухнули (не спрацювали з технічних причин або були вилучені правоохоронними органами), так і їх залишки після вибуху (осколки, деталі тощо), вилучені з місця події. На місці вибуху ВП утворюються різноманітні сліди (повне або часткове руйнування конструкцій з різних матеріалів, пробоїни, продукти вибухового перетворення вибухових речовин тощо), результати дослідження яких можуть допомогти при вирішенні поставлених перед експертизою питань.

Практика показує, що саме від повноти і якості направленої на експертизу матеріалу, вилученого в ході огляду місця події (ОМП) - залежить ефективність вибухотехнічних експертиз. Саме тому ОМП розглядається як один з важливих моментів підготовки до призначення в наступному судових вибухотехнічних експертиз. Основні умови для її успіху, а відповідно і можливості перспективного розслідування, визначаються проведенням даного огляду у повній відповідності з вимогами КПК України на сильній тактичній і техніко-криміналістичній базі, а також правильному фіксуванні ходу і результатів огляду, належного документального оформлення виконаної на місці події роботи [1, 2].

До числа головних задач ОМП відносяться виявлення, огляд, фіксація і вилучення слідів вибуху. Кваліфіковане вирішення цих задач вимагає спеціальних пізнань у криміналістичній вибухотехніці, правильної організації робіт з матеріальними носіями інформації, спеціального техніко-криміналістичного забезпечення.

При ОМП по факту кримінального вибуху, як спеціалісти, згідно ст. 71 КПК України, залучаються відповідні спеціалісти (для здійснення огляду, а також для проведення спеціальних вибухотехнічних робіт та для надання іншої технічної допомоги) [3].

Перед початком огляду місця події фахівцями з пошуку і знешкодження проводиться його перевірка на наявність вторинних ВП, вибухонебезпечних фрагментів, що залишились після вибуху, тощо, а також, із залученням відповідних фахівців, виявляються інші чинники, що можуть впливати на безпеку людей в процесі огляду місця події. В подальшому здійснюється загальний огляд місця події. Він проводиться без будь-якої зміни обстановки. Предмети, що знаходяться на місці події, не переміщуються і не беруться в руки. У всіх випадках пересуватися по території, що оглядається, необхідно з обережністю, так, щоб не пошкодити і не знищити наявні сліди і мікрооб'єкти та не наступити на вибухонебезпечні залишки пристрою, що, можливо, спрацював частково [5, с.29].

На місці події, по факту вибуху, обов'язково, проводиться попереднє вивчення виявлених об'єктів та слідів. Попереднє вибухотехнічне дослідження, яке проводиться в ході ОМП за обставинами вибуху, відноситься до не процесуальної форми використання спеціальних знань. Дослідження слідів вибуху проводяться відносно об'єктів, аналіз яких не допускає зволікання з використанням методів польової криміналістики, результативність яких багато в чому залежить від науково-технічного забезпечення спеціалістів, що проводять огляди. При огляді місця вибуху використовуються спеціальні технічні засоби, що дозволяють виявляти пари вибухових речовин після їх вибуху, орієнтувати на визначення їх марки, здійснювати збір фрагментів (осколків) вибухових пристроїв, проводити рентгенівський контроль підозрілого пристрою, який знаходився в зоні вибуху, на належність його до ВП або до його частин з метою попереднього вивчення його конструкції. Металеві осколки і фрагменти ВП виявляють за допомогою різних типів пошукової техніки, тобто: металощукачів, пересувної магнітної платформи, магнітів, магнітних підйомників і магнітних пензлів. Для виявлення дрібних об'єктів застосовують різні збільшувачі, лупи, у

тому числі з підсвічуванням. Для виявлення осколків у важкодоступних місцях можна використовувати металеві щупи, портативну рентгенівську техніку. Витягування осколків і фрагментів вибухових пристроїв з об'єктів навколишньої обстановки вимагає використання певного набору столярно-слюсарних інструментів, який необхідно мати у виїзних комплектах спеціалістів [4, с. 34].

Передумовою ефективної роботи на місці вибуху, що інколи проходить в умовах великої кількості неочевидних об'єктів, є тісна взаємодія слідчого, оперативних працівників і спеціаліста-вибухотехніка. Дана взаємодія повинна реалізовуватися шляхом спільної оцінки загальної ситуації на місці вибуху, виявленні слідів вибуху, слідів криміналістичного походження, а також інформації, що одержують оперативним шляхом. В подальшому, на основі зібраної попередньої інформації, здійснюється опрацювання версій про механізм злочину, спосіб підризу і особу злочинця. На основі сприйняття загальної картини події виділяються об'єкти і сліди, причинно пов'язані з подією, складається попередня думка щодо можливого механізму вибуху, місця розташування центру вибуху і його категорії, а також можливої маси підірваного заряду ВР, місць локалізації залишків ВП і слідової кількості ВР, що не прореагувала. Так центр вибуху характеризується найсильнішими руйнуваннями. З центром вибуху завжди зв'язані сліди бризантної (подрібнювальної) і теплової (термічної) дії вибуху на предмети обстановки, які з віддаленням від центру вибуху втрачають свою інтенсивність. Центр вибуху встановлюється в результаті комплексного аналізу всієї сукупності ознак, є підсумком логічних висновків і уявного відтворення первинної речової обстановки [5, с. 26].

У центрі вибуху необхідно здійснити заміри воронки, відмітити її на план-схемі і вказати вид ґрунту або іншої поверхні, на який стався вибух. Зафіксувати зовнішній вигляд проявів руйнівної дії вибуху, навколишнього оточення, розміри осколкових пробоїн в предметах, характер матеріалу, в якому вони утворені, а також місце розташування щодо центру вибуху. Зібрати предмети з найбільшими слідами кіптяви і оплавлень, а якщо цього не можна зробити через їхню громіздкість, зробити необхідні змиви. Провести збір залишків вибухового пристрою, якщо вибух стався на ґрунті, взяти проби ґрунту безпосередньо з центру вибуху і як контрольні зразки порівняння в кількох місцях навколо нього, де відсутні сліди вибуху [5, с. 30]. При необхідності великогабаритні об'єкти, які постраждали під час вибуху, розмістити в закритому приміщенні з метою збереження для повторного огляду. Також вживають заходи для можливого додаткового огляду всього сміття, що залишилося на місці вибуху навіть якщо на перший погляд він не має відношення до вибухового пристрою.

При розслідуванні злочинів, пов'язаних з вибухами, слід відзначити важливе значення інших видів судових експертиз. Незважаючи на специфічний характер таких злочинів, особливостей механізму слідоутворення при вибуху, необхідно приділяти належну увагу також пошуку традиційних криміналістичних слідів злочину (сліди рук, взуття, транспортних засобів, сліди виробничих механізмів і інструментів, сліди біологічного походження), які допомагали і допомагають в розслідуваннях (встановленні особи злочинця, діагностуванні його окремих

прикмет, встановленні та ідентифікації знаряддя злочину, інших предметів, що мають відношення до події).

В ході огляду місця події по факту вибуху звертається увага на сліди закопчення поверхні об'єктів, що знаходилися в близькій зоні дії вибухового пристрою, що є одним з найбільш суттєвих та помітних ознак вибуху. Кіптява, що утворюється під час вибуху ВР, має ряд характерних ознак: колір сажі зазвичай чорний (в тонкому шарі - сірий), ослаблення інтенсивності закопчення від центральної частини до периферії; наявність в зоні закопчення чистих (незакопчених) ділянок; наявність на ділянці з рівномірним закопченням - ділянок з більшою інтенсивністю закопченості.

Одним з важливих умов отримання обґрунтованих, достовірних висновків експерта при виконанні вибухотехнічної експертизи є правильна упаковка об'єктів. Вона повинна забезпечувати збереження ознак вибуху на об'єкті і захищати від можливих ушкоджень при подальшому транспортуванні. Більш прийнятними пакувальними засобами є картонні коробки, дерев'яні ящики, стакани з щільними кришками, паперові і поліетиленові пакети (заклеєні липкою стрічкою), скляні ємності і пробірки з притертими (герметичними) кришками, щільний папір, поролон і вата (у якості прокладки). Фрагменти ВП повинні упаковуватися в герметичні поліетиленові і паперові пакети і конверти. Перед упакуванням в межах одного сектора або ділянки фрагменти ВП можуть сортуватися по родовій приналежності і упаковуватися групами: металеві осколки окремо, пластмасові - окремо тощо. Крупні фрагменти ВП упаковуються окремо. Залишки і мікрочастинки ВР, що не прореагували, конденсовані продукти вибуху, а також марлеві і ватні тампони з кіптявою упаковуються індивідуально в герметичні скляні ємності з притертими кришками або (при їх відсутності) в сейф-пакети з тим щоб виключити випаровування летючих компонентів вибухової композиції [5, с. 32].

Об'єкти криміналістичної вибухотехніки досить різноманітні їх дослідження охоплює сфери знань таких наук як хімія, фізика, біологія, матеріалознавство. За результатами проведення огляду місця події слідчим відповідно до статей 104, 237 КПК України складається протокол, у якому детально описуються виявлені вибухові матеріали, їх частини, конструктивно схожі предмети, інші сліди кримінального правопорушення, які мають значення для кримінального провадження.

Практика показує, що розкриття та розслідування злочину багато в чому залежить від правильної підготовки і ретельності проведення огляду місця події. Слід відмітити, що результати огляду місця вибуху, являються найважливішим першоджерелом орієнтуючої і доказової інформації, яка в подальшому визначає весь напрямок розслідування злочину. Судова вибухотехнічна експертиза потребує підвищеної уваги до пошуку, виявлення, збору, документального оформлення, вилучення та пакування речових доказів на місці події, що надалі дозволить забезпечити результативність дослідження складних речових доказів.

Література

1. Пащенко В.І., Ткаченко Е.М., Грущенко С.А. Оцінка потужності заряду вибухової речовини по слідах вибуху. Методичні рекомендації. Випуск 1. — Київ, РВВ МВС України, 1998.
2. Дильдин Ю.М. и др. Место взрыва как объект криминального исследования. — М., ВНИИ МВД СССР, 1989.
3. Інструкція про поводження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України затверджена наказом МВС України №653 від 09.07.2014.
4. Пащенко В.І., Ткаченко Є.М., Грущенко С.А., Кобець М.В. та ін. - Огляд місць подій за фактами вибухів. Довідково-методичний посібник — Київ, ДНДЕКЦ МВС України, 2004р. — 69 с.
5. Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху / [Прохоров-Лукін Г.В., Пащенко В.І., Биков В.І. та ін.] — К. : ТОВ «Еліт Прінт», 2011. — 216 с.:іл.
6. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI.

Н.М. Змієвська,

студентка факультету соціології і права,
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
науковий керівник: ***Ж.А. Огороднік,***

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського та адміністративного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЦІЛІ СТВОРЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Право кожного на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом закріплюється Конституцією України. Підприємництво в Україні утвердилось після проголошення незалежності, внаслідок глибоких демократичних трансформацій [1].

Господарським кодексом підприємство визначається як самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами [2, ст. 62]. З цього визначення можна зробити висновок, що підприємства можуть створюватися з метою здійснення як комерційної, так і некомерційної діяльності.

Підприємства мають самостійно визначати цілі та напрями своєї діяльності й розробляти стратегію її ефективного ведення. В залежності від ситуації на ринку пріоритети діяльності можуть змінюватися, що може потягнути за собою зміну стратегії.

Існує певна ієрархія, в межах якої реалізується стратегія розвитку підприємства: “місія — цілі — завдання — програми”. Базисним елементом цієї ієрархії є генеральна мета підприємства, або його місія.

Виділимо види цілей підприємств за деякими критеріями:

- за об'єктом спрямованості: фінансові; пов'язані з виробництвом; пов'язані з ринком діяльності організації; пов'язані з персоналом; пов'язані з дослідженнями та розробкам;
- за ступенем відкритості: офіційно проголошені; неофіційні (закриті, таємні);
- за організаційним рівнем: загально-організаційні; дивізійні; групові; індивідуальні;
- за часовим інтервалом: короткострокові; довгострокові [3].

Важливу роль у визначенні цілей та пріоритетів відіграє побудова ієрархії цілей. На мою думку, це необхідно для конкретизації цілей більш високого рівня в цілі нижчого рівня.

Співвідношення цілей різних рівнів в ієрархії таке:

- а) цілі вищого рівня завжди мають ширший характер і більший часовий інтервал для досягнення;
- б) цілі нижчого рівня є засобом досягнення цілей вищого рівня.

В цілому, якщо ієрархія цілей побудована правильно, то кожний підрозділ, досягаючи своїх цілей, робить внесок у досягнення цілей підприємства в цілому. Важливо також зазначити, що цілі підприємства не бувають незмінними. Адже вони залежать від їх попередньої оцінки, формування, ситуації на ринку - все це вимагає постійного перегляду цілей, розв'язання їх конфлікту [4, с. 121].

На мою думку, цілі є дуже важливим критерієм в оцінці роботи кожного підприємства. Завдяки ним можна виявити досягнення та провали, а в загальному — ефективність функціонування. Конкретне визначення цілей — запорука успіху і розвитку, без них неможливо зрозуміти мету та напрямки діяльності будь-якого підприємства.

Література

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 436-IV // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Ковальчук І.В. Економіка підприємства [Текст]: навч. посібник / І.В. Ковальчук. — К.: Знання, 2008. — 679 с. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://westudents.com.ua/knigi/105-ekonomika-pdprimstva-kovalchuk-v.html>
4. Саєнко М.Г. Підручник. — Тернопіль: «Економічна думка». — 2006. — 390 с. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://buklib.net/books/21878/>

Ю.О. Капкаєва,
студентка факультету соціології і права,
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

В Україні інформаційне поле формується під могутнім впливом закордонних чинників. Внаслідок збільшення ролі та значення інформації в життєдіяльності суспільства, а також у функціонуванні державних і недержавних інституцій, все більшої актуальності в системі національної безпеки України набуває забезпечення її інформаційної складової. У відповідності до статті 17 Конституції України — захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [1]. Безпосередньо з норм цієї статті й впливає, що зовнішній та внутрішній інформаційний простір є частиною інформаційної безпеки держави.

Згідно з положеннями ст. 1 Закону України «Про інформацію» захист інформації це — сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї [4].

Інформаційна безпека — стан захищеності потреб особи, суспільства та держави в інформації незалежно від внутрішніх і зовнішніх загроз. Щодо національних інтересів інформаційна безпека означає такий стан захищеності інформаційних ресурсів особи, суспільства й держави, який забезпечує реалізацію та прогресивний розвиток життєво важливих для них інтересів. Щодо можливих негативних впливів різних видів інформаційної безпеки — це захищеність інформації та підтримуючої інфраструктури від випадкових чи навмисних природних або штучних впливів, які можуть заподіяти шкоду їхнім власникам або користувачам.

Інформаційна безпека також означає рівень захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання та розвиток в інтересах громадян, організацій, держави і нейтралізації негативних наслідків інформатизації суспільства [2].

Аналіз та експертиза українського інформаційного законодавства, котра неодноразово здійснювалась протягом останніх років, зокрема представниками ОБСЄ, свідчить про те, що в Україні законодавча база в сфері регулювання інформаційної безпеки знаходить на середньому рівні, порівнюючи із Західними країнами. Але якщо формальна сторона справи, не викликає істотного занепокоєння, то існує реальна проблема недотримання встановлених норм усіма суб'єктами інформаційних відносин, зокрема органами державної влади всіх рівнів [3].

Однією із головних проблем залишається певна несистемність вітчизняної правової політики в інформаційній сфері. Велика кількість нормативно-правових

актів, які стосуються інформаційної безпеки, ставлять перед собою вирішення певних тактичних завдань, задоволення сьогоденних інтересів, без врахування стратегічних орієнтирів та реальних українських умов.

Також, існує проблема невизначеності понять, певна їх розмитість, неточність. Фактично відсутні визначення конкретних механізмів оприлюднення інформації, конкретних документів, що мають публікуватися. Не встановлюється термін цієї діяльності, майже відсутні норми прямої дії щодо фінансового та кадрового забезпечення [3].

Зараз питання забезпечення інформаційного захисту в країні вивчаються багатьма авторами. Більшість з них вважають, що одним із напрямів удосконалення системи інформаційного законодавства України є створення Інформаційного кодексу України. Що дозволить розв'язати проблему протиріч між різними нормативно-правовими актами, будуть визначені основні терміни і поняття, відносини на які поширюватиметься сфера впливу даного нормативного акту.

Таким чином, правове регулювання інформаційної безпеки в Україні безперечно, існує, але не на тому, достатньому рівні, який би наблизив нас до Європейських країн. Тому, необхідно створити єдиний нормативний акт, який дозволить врегулювати всі відносини, які стосуються інформаційної безпеки.

Література

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996 р. — № 30. — Ст. 141.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. — 864 с.
3. Кудрявцева С.П., Колос В.В. Міжнародна інформація. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2005. — 400 с. — С. 52–53.
4. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 року № 2657-XII // Офіційний вісник України. — 1992 р. — №48. — Ст. 650.

О.С. Кременовська, І.В. Рачок,

студенти Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

науковий керівник: ***О.Ю. Минюк,***

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права та процесу

Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

СПОСОБИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до Конституції України, держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки.

Усім суб'єктам правовідносин гарантується захист їх прав, свобод і законних інтересів незалежним і неупередженим судом, утвореним відповідно до закону.

Суб'єкти господарювання вправі звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських спорів за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених Законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

Організація і діяльність господарського суду визначаються Конституцією України, Законом України «Про судоустрій України», Господарським процесуальним кодексом України (далі — ГПК), іншими законодавчими актами України, а також міжнародними договорами.

Право на захист — один з основних елементів утворення та існування правого суспільства в державі. Це нормативне врегульована можливість уповноваженого суб'єкта застосувати засоби правоохоронного характеру для відновлення порушеного права та застосування передбачених законом методів для припинення дій, завдяки яким право було порушене [1, с. 67].

Згідно з ч. 5 ст. 55 Конституції України у кожного є право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права та свободи від порушень та протиправних посягань. Тобто кожна особа має право вільно обирати незаборонений законом засіб захисту прав і свобод.

Захист суб'єктивних господарських прав та охоронюваних законом інтересів здійснюється у передбаченому законом порядку із застосуванням певних форм, засобів та способів захисту. Розрізняють дві основні форми захисту — юрисдикційну та неюрисдикційну. До юрисдикційної форми захисту відносять діяльність уповноважених державою органів щодо захисту порушених або оспорюваних прав. До таких органів відносить суд, органи державної влади України, Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування та нотаріусів. Неюрисдикційна форма захисту охоплює дії громадян та організацій у захисті прав, які здійснюються ними самостійно без звернення до компетентних державних органів [2, с. 124].

Основні спори вирішуються в судовому порядку. Господарський суд є однією з гілок судової влади (поряд із загальними судами), на яку законом покладено здійснення правосуддя у господарських відносинах. Він є незалежним органом у вирішенні всіх господарських спорів, що виникають між юридичними особами, державними та іншими органами.

Відповідно до стаття 5 ГПК України, здійснюючи правосуддя, господарський суд захищає права та інтереси фізичних і юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законом або договором. У випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону [3].

Новим ГПК розширено способи судового захисту. Зокрема, у даній статті передбачається можливість захисту прав не лише у спосіб, визначений законом або договором, але і в інший вказаний у позові спосіб, який не суперечить закону та ефективно захищає право. Дана можливість вільного, законного вибору

способу захисту своїх прав та законних інтересів осіб свідчить про зацікавленість держави у наданні безпечного, правового середовища для громадян.

Захист прав суб'єктів господарювання здійснюється господарськими судами і в окремих випадках — загальними судами. Стаття 1 Господарського процесуального кодексу України передбачає право звернення до господарського суду усіх юридичних осіб, а також громадян, які займаються підприємницькою діяльністю. Господарському суду підвідомчі також спори за участю іноземних фірм, організацій та громадян-підприємців, які знаходяться на території іншої держави. Звернення суб'єктів господарювання до суду з позовом про захист власних прав і законних інтересів є на сьогодні найбільш ефективною формою встановлення порушених прав. Переваги судового захисту очевидні, оскільки суд є незалежним і підпорядковується лише закону.

Діяльність господарського суду з розгляду господарських справ і вирішення господарських спорів розвивається у певній послідовності та складається з окремих стадій, основною з яких є порушення справи, розгляд справи та винесення законного рішення по справі.

Отже, судова реформа та новий ГПК спрямовані на прискорення судових розглядів та надання учасникам більш гнучких інструментів для знаходження компромісу і досягнення необхідного результату при захисті своїх прав та законних інтересів у судовому порядку чи іншим способом, який не суперечить закону.

Література

1. Господарське процесуальне право; Підручник / О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, Т.В. Степанова та ін.; за заг. ред. О.П. Подцерковного, М.Ю. Картузова. — Х.: Одіссей, 2012. — 400 с.
2. Світличний О. П. Господарський процес: підручник за заг. ред. Світличного О.П. — К.: НУБіП України., 2016 — 337 с.
3. Господарський процесуальний кодекс України від № 2475-VIII від 03.07.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>

А.О. Кушнір,

студентка юридичного факультету

Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

науковий керівник: **О.А. Зуєва,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

Харчова промисловість завжди вважалася для України пріоритетною і стратегічно важливою галуззю, яка здатна забезпечити не тільки потреби внутрішнього ринку, а й вагоме місце держави серед країн світу. В результаті аграрних реформ, в рамках переходу української економіки до функціонування в

ринкових умовах управління, багато підприємств галузі харчування стали неефективними та припинили свою діяльність, що призвело до значних соціальних потрясінь. Так, кожне підприємство виступає самостійним суб'єктом господарювання та є самостійною ланкою в економічній та соціальній складовій розвитку держави. Економічний розвиток підприємництва є основою зростання виробничого потенціалу країни. Прискоренню цього розвитку сприяє, зокрема, розробка і впровадження інновацій в роботі підприємств. Проте, процеси з впровадження інновацій на теренах України супроводжуються численними проблемами, що в свою чергу гальмує економічний розвиток країни.

Вихідні правові передумови державної інноваційної політики закладено в Конституції України. Стаття 54 Конституції України гарантує громадянам свободу наукової і технічної, а також інших видів творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав. У цій самій статті визначено, що держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством [1].

Окрім цього слід вказати, що ВРУ прийняла Концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України від 13.07.1999 р. Ця Концепція містить основні цілі, пріоритетні напрями та принципи державної науково-технічної політики, механізми прискореного інноваційного розвитку, орієнтири структурного формування науково-технологічного потенціалу та його ресурсного забезпечення [2].

Для забезпечення постійного оновлення продукції і вдосконалення виробничих процесів на підприємстві слід постійно виявляти поточні та майбутні проблеми, пов'язані зі зміною життєвого циклу продукції й технології. Це означає здійснення пошукової інноваційної діяльності в різних напрямках з виділенням окремих інноваційних проектів, пріоритетних на час їх актуалізації. Успішне здійснення інноваційної діяльності на підприємстві забезпечує ефективне його функціонування. Згідно ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» інноваційна діяльність — діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [3]. На підставі ст. 3 Закону України «Про інвестиційну діяльність» інноваційною діяльністю є сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій відповідно до базового закону з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності [4].

На підставі ч. 1 ст. 325 Господарського кодексу України, інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя [5].

Як бачимо, інноваційна діяльність тісно пов'язана з інвестиційною. Так, Мілева М. визначає інвестиційно-інноваційну спрямованість як основну складову

стратегічного розвитку харчових підприємств України та у межах цього виділяє методи зупинення негативних тенденцій інноваційного розвитку підприємств шляхом розробки комплексних стратегій розвитку з використанням ефективних форм інвестування промисловості [6].

Державні пріоритети інноваційної діяльності викладені в Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», що визначає правові, економічні й організаційні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в країні [7].

Окрім цього варто погодитися зі Старшинським В.І., який проводив дослідження щодо економічних особливостей впровадження інноваційної діяльності на підприємствах харчового сегменту. Так, науковець говорить, що інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості знаходиться на досить низькому рівні. Для того, щоб прискорити розвиток інновацій, стимулювати розробку і введення проектів, потрібне збільшення державного фінансування. Старшинський В.І. цілком справедливо вказує, що державна фінансова політика сприяння інноваційній діяльності має бути скерована на збільшення потенціалу державного фінансування інновацій; підтримання інноваційно-активних підприємств за допомогою розширення інвестицій; спонукання збільшення обсягів власних коштів підприємств, що витрачаються з метою активізації інноваційної діяльності; розширення обсягів кредитування інноваційних проектів [8].

Найпоширенішим типом впроваджених інновацій було та залишається придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, що, у свою чергу становить значну частину витрат. Так, фінансування інноваційної діяльності як промисловості загалом, так і харчової галузі зокрема здійснюється переважно за рахунок власних коштів підприємств. На жаль, розвиток інвестиційних та інноваційних процесів в Україні є дуже низьким. Держава нині не здатна забезпечити належне фінансування та підтримку українського виробника. Більш того, часті зміни законодавства в частині ведення бізнесу призводять до виходу з ринку малих та подекуди середніх підприємств, що в свою чергу лише сприяє процесам монополізації. Низька інноваційна активність підприємств обумовлена відсутністю істотних інвестицій в технічну і технологічну модернізацію.

Зазначимо, що інноваційні процеси харчової промисловості мають багато перешкод, подолання яких пов'язане з вирішенням соціальних, економіко-правових та інших питань. Інноваційній діяльності притаманна незбалансованість між потенціалом харчової промисловості та можливостями його фінансування. Тому, для того, аби харчова промисловість в Україні розвивалася та удосконалювалася державі необхідно, по-перше, нормативно врегулювати та поліпшити впровадження інноваційної діяльності на підприємствах, по-друге, сприяти залученню інвестицій харчової промисловості в Україні, по-третє, вжити заходів щодо зменшення податків та поліпшення процесів кредитування підприємств харчової промисловості. Також варто нормативно врегулювати розвиток інноваційних структур харчової промисловості, регламентувати створення умов щодо розвитку інноваційних технологій тощо.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України: Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 37. Ст. 336.
3. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266.
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.08.1991 № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, №19-20, №21-22. Ст. 144.
6. Мілева М.Д. Інвестиційно-інноваційна спрямованість як основна складова стратегічного розвитку харчових підприємств України [Електронний ресурс] / М.Д. Мілева // — 2008. — Режим доступу: www.confcontact.com/2008febr/5/mileva.doc.htm.
7. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 05.12.2012 № 3715-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №20-21. Ст. 166.
8. Страшинський В.І. Інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості України: тенденції і пріоритети / В.І. Страшинський // Наукові праці Національного університету харчових технологій. — 2016. — Т. 22, № 1. — С. 42—50. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2016_22_1_7.

В.Б. Поліщук,

студентка факультету соціології і права,
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
науковий керівник: **І.В. Павленко,**

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри публічного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДЕРЖАВНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день корупція визнана однією з найбільших загроз для національної безпеки нашої держави. Україна зайняла 130-е місце з 180-ти в рейтингу Transparency International — Індекс сприйняття корупції (CPI) за 2017 рік. Про це свідчать результати дослідження організації від 21 лютого 2018. Зазначається, що Україна отримала 30 балів зі 100 можливих. Це на 1 бал більше і на 1 позицію вище, ніж у минулому році (29 балів, 131-е місце з 176 країн). Але в динаміці результати минулого року нижчі (1 бал проти 2), ніж у 2016 році [1].

Для таких високих показників сприйняття корупції громадянами є багато причин. Із загальносоціальних, потрібно вказати наступні, які мають великий вплив на дане явище. Мова йде про незадовільне матеріальне забезпечення великої кількості населення, низькі соціальні стандарти та недостатній рівень життя багатьох громадян нашої держави.

Беручи до уваги результати міжнародних досліджень, корупція найпоширеніша в бідних країнах третього світу. Крім того, на підставі таких досліджень можна визначити характерні причини існування і поширення корупції.

Основними серед них є сприйняття, розуміння корупції як норми в діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та правоохоронних органів. Проблема в тому, що багато людей сприймають корупцію як «подяку» за позитивне вирішення того чи іншого питання або ж прискорення вирішення того чи іншого питання. У зв'язку з цим потрібно відзначити важливість дієвих реформ у сфері протидії корупції і поширення позиції, яка б змінювала погляд нашого населення відносно корупційних явищ, тобто сприйняття корупції виключно як соціально-негативної практики та порушення прав людини.

Стоїть на заваді повної реалізації антикорупційної політики дещо неефективна діяльність антикорупційних органів щодо виявлення корупційних правопорушень та притягнення винуватців до відповідальності.

Те, що зроблено в Україні сьогодні, було ключовими рекомендаціями Групи держав проти корупції (GRECO) та ЄС, які включали в себе: утворення антикорупційних інституцій, проведення реформ прокуратури, державної служби, створення систем контролю щодо запобігання конфлікту інтересів та доброчесності походження активів посадовців [2, с. 4].

Ми вважаємо, відповідно до вище зазначених рекомендацій необхідно ухвалити новий стратегічний курс, який би визначив першочергові заходи із запобігання та протидії корупції, а також посилив ефективність цієї боротьби і став би основою для подальшого проведення реформи у даній сфері. Протидія цьому явищу стала однією із найважливіших справ і вимагала визначення основних шляхів та засобів діяльності в напрямку запобігання корупції. Отже, виникла необхідність формування державної політики у сфері протидії корупції.

Відповідно до статей 5 та 6 Конвенції ООН проти корупції держави, учасниці мають розробляти і здійснювати ефективну скоординовану політику щодо протидії корупції та утворити з цією метою спеціально уповноважений орган (органи). Відповідні рекомендації надані Україні Групою держав проти корупції (GRECO), Організацією економічної співпраці та розвитку (ОЕСР) та експертами ЄС [2, с. 4].

Відповідно до статті 18 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено, що засади антикорупційної політики визначаються Верховною Радою України. З цією метою Верховна Рада України щороку не пізніше 1 червня проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики.

На основі вищенаведеного можна дійти висновку, що державна антикорупційна політика формується враховуючи багато факторів таких як: міжнародна практика, наукові дослідження та соціальні чинники. А її завданням є встановлення курсу для боротьби з корупцією та згрупування всіх необхідних засобів для цього.

Література

1. Україна піднялася в рейтингу сприйняття корупції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ua.korrespondent.net/business/financial/3943583>.
2. Романов М.В. Основні засади запобігання корупції / М.В. Романов; ГО «Харківська правозахисна група». — Харків: ТОВ «Видавництво „Права людини“», 2017. — 176 с.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
4. Про запобігання корупції: Закон від 14.10.2014 № 1700-VII.

УБК 343.34

О.С. Сокол,

учитель, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,

Опорний заклад Скадовський навчально-виховний комплекс «Академічна гімназія»

Скадовської районної ради Херсонської області Скадовського освітнього округу

В.А. Бабенко,

учень Опорного закладу Скадовський навчально-виховний комплекс «Академічна гімназія»

Скадовської районної ради Херсонської області Скадовського освітнього округу

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ

Анотація. Тероризм являє собою найбільш суспільно небезпечне та важкопрогнозоване явище, яке останнім часом набуло широкого розповсюдження у світі та нових різноманітних форм. Діяльність терористичних організацій становить загрозу не лише національним інтересам, а й безпеці всього світу.

Тероризм весь час видозмінюється, як за своїми цілями, так і за формами та методами. Він передбачає вплив не тільки політичний, а й направлений на руйнування національних, релігійних основ держави, суспільства. Не слід забувати про таку видозмінену його форму як сепаратизм, який становить загрозу національній безпеці України, а також розповсюджений у всьому світі.

Для України важливе усвідомлення та розуміння актуальності боротьби з тероризмом. Важливим і дієвим є практичний рівень протидії загрозам тероризму, який повинен ґрунтуватися на законодавчій базі, якісному управлінні антитерористичними операціями на основі взаємодії та координації між суб'єктами боротьби з тероризмом.

Ключові слова: протидія, тероризм, терористична загроза, боротьба з тероризмом, доктрина, кримінальне право, злочин.

Постановка проблеми. Стан протидії тероризму в Україні потребує як з'ясування теоретичного та прикладного змісту терористичних загроз, які існують в реальній дійсності.

Саме визначення поняття «тероризм» в кримінальному праві України є актуальним і перспективним науковим завданням, вирішення якого сприятиме єдності теорії й практики в реалізації кримінальних норм. Це пов'язано із взаємозалежністю науки та практики реалізації норм Кримінального кодексу України, а також значенням проблеми тероризму в сучасних умовах і перспектив

її правового регулювання. Саме тому створення дієвого законного та практичного рівня протидії загрозам тероризму, повинно ґрунтуватися на законодавчій базі та створенні механізму його реалізації в сучасних реаліях геополітики України.

Стан дослідження. Вагомий внесок у дослідження теоретично-методологічних засад та вивчення окремих аспектів протидії тероризму здійснили такі українські та зарубіжні вчені: О.М. Бандурко, Н.П. Бортник, І.П. Голосніченко, В.Л. Грохольський, Є.В. Додін, А.І. Долгов, В.В. Коваленко. Тема актуальна, враховуючи сучасну ситуацію в геополітиці світу та України, але слід врахувати, що аналіз динаміки здійснення терористичних актів як в Україні так і у світі свідчить про застосування терористами нових форм, засобів, висування нових вимог, обґрунтувань та виконавців, що свідчить про доцільність подальшого вивчення науковцями і практиками цих ганебних явищ з метою їх уникнення.

Виклад основного матеріалу.

Зміна характеру терористичної загрози в Україні вкрай негативно позначилася на криміногенній ситуації [6]. За даними Генеральної прокуратури України, в Україні зареєстровано кримінальні правопорушення за статтями КК України:

- 258 (терористичний акт): у 2013 р. — 4, у 2014 р. — 1515, у 2015 р. — 1305, у 2016 р. — 1869, у січні—квітні 2017 р. — 538;
- 258—1 (втягнення у вчинення терористичного акту): у 2013 р. — 0, у 2014 р. — 7, у 2015 р. — 1, у 2016 р. — 5, у січні—квітні 2017 р. — 0;
- 258—2 (публічні заклики до вчинення терористичного акту): у 2013 р. — 2, у 2014 р. — 5, у 2015 р. — 5, у 2016 р. — 5, у січні—квітні 2017 р. — 0;
- 258—3 (створення терористичної групи чи терористичної організації): у 2013 р. — 1, у 2014 р. — 489, у 2015 р. — 877, у 2016 р. — 411, у січні—квітні 2017 р. — 130;
- 258—4 (сприяння вчиненню терористичного акту): у 2013 р. — 0, у 2014 р. — 12, у 2015 р. — 7, у 2016 р. — 4, у січні—квітні 2017 р. — 0;
- 258—5 (фінансування тероризму): у 2013 р. — 3, у 2014 р. — 60, у 2015 р. — 184, у 2016 р. — 99, у січні—квітні 2017 р. — 23 [3].

Набагато гірша ситуація в порівнянні кількості між кількістю відкритих проваджень та тими, що було передані до суду. Так, за даними Генеральної прокуратури України, у 2015 р. було обліковано 1295 кримінальних правопорушень за статтею 258 ККУ, а надіслано до суду лише 35 проваджень, у 2016 р. ці дані становили відповідно 1865 і 20, за 4 місяці 2017 р. — 538 і 1 відповідно. Тобто зусилля правоохоронних органів, спрямовані на розслідування терористичних актів, а також пов'язані з цим фінансові витрати поки що не дають очікуваних результатів [1].

Щоб удосконалити антитерористичний захист в Україні потрібно детально проаналізувати основні існуючі проблеми [2]. Аналіз діяльності структури спеціалізованих державних органів в Україні, завданням яких є організація й координація боротьби з тероризмом, свідчить про недоліки в цій діяльності:

1. Відсутність спільної роботи правоохоронних органів різних рівнів по попередженню злочинних посягань, руйнуванню міжнародних і міжрегіональних зв'язків злочинних угруповань, як наслідок ліквідації терористичних організацій.

2. Відсутня інформаційна база даних про всі раніше здійснені терористичними групами злочини й учасників цих груп.

3. Процес ресоціалізації приводить до того, що поза наглядом залишаються багато громадян, які раніше відбули покарання за скоєння злочинів терористичного характеру та продовжують займатися антигромадською діяльністю, зберігають вогнепальну зброю, покривають осіб, що знаходяться в розшуку.

4. Витік інформації про підготовці слідчо-оперативних заходів приводить до безрезультативності обшуків у місцях проживання передбачуваних членів терористичних угруповань.

5. Створення ефективної системи попередження і протидії тероризму можливе лише при сумісній діяльності з міжнародними організаціями.

6. Однією також із важливих проблем є кіберпростір, який не обмежений часом і кордонами і який стає все важче контролювати.

7. Реагування в основному відбувається на вже здійснені злочини терористичної спрямованості.

8. Відомча роз'єднаність у питаннях обліку, реєстрації злочинів, пов'язаних з тероризмом, так дані Генпрокуратури і СБУ суттєво відрізняються.

Аналіз останніх подій на сході нашої держави та безліч терактів в інших країнах світу, способи та засоби їх здійснення потребують перегляду не тільки механізму проведення АТО, а й розробку нових форм її підготовки та проведення [5].

1. Для подолання політичних та юридичних розбіжностей поширювати норми, заборони на тероризм і відповідальність за нього, що існують у гуманітарному праві та Правилах війни, на будь-які акти терору, виконані чи підготовлені організованою групою або організацією.

2. Проводити розробку та впровадження ряду міжнародних договорів та договорів, спрямованих на запобігання актам тероризму.

3. Посилити значення інституту видачі злочинців для боротьби з міжнародним тероризмом. Досягти дотримання країнами міжнародних зобов'язань про видачу терористів. У цій ситуації необхідно ширше залучити дипломатичні засоби впливу, у тому числі через апеляції до думки світової спільноти, шляхом повідомлення про такі факти в щорічно представлених в ООН доповідях держав про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму [4].

З нашого погляду, подібний підхід дозволить подолати існуючі юридичні та політичні розбіжності, створити дійсно ефективне правове поле для спільних антитерористичних дій [7].

Основні напрямки боротьби з тероризмом в Україні це:

1. Здатність передбачити й оцінити ризики і загрози, прогнозувати їх характер і можливі масштаби.

2. Створити резерви в державній системі протидії тероризму.

3. Забезпечити стійкість держави в створенні альтернативних стратегій та дій.

4. Адаптувати державну систему протидії тероризму в зв'язку з чинним законодавством та реаліями геополітичних процесів.

5. Забезпечення швидкого реагування державної системи протидії тероризму передбачає швидку мобілізацію зусиль в умовах дій загроз різного рівня та характеру.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що відновлення державної системи протидії тероризму можливе лише у разі, якщо попередні критерії національної безпеки реалізовані на достатньо високому рівні.

Висновки. Проблема запобігання тероризму та нейтралізації загрози тероризму стала однією з найважливіших проблем сучасних міжнародних відносин. Пов'язано це з еволюцією самого феномена тероризму, який з локального явища поступово перетворився в міжнародний. На сьогодні у терористів з'явилося більше засобів для здійснення своєї злочинної діяльності, і суспільство стало більш уразливим. Еволюціонуючи, феномен тероризму надає вплив і на зміст поняття безпеки як у її національно-державному, так і в міжнародному, глобальному аспекті. Змінюється місце такої діяльності, як протипротиборство тероризму у структурі пріоритетів забезпечення інтересів безпеки кожної окремої держави та безпеки всього світового співтовариства.

Для тероризму як соціально-політичного явища характерні внутрішні протиріччя, що випливають з природи самого політичного відношення. Різні політико-ідеологічні, релігійні та етнонаціональні мотиви можуть не співпадати з цінностями, на яких ґрунтується політика окремих держав, так само як цілі цієї політики можуть співпадати з конкретними цілями дії тих чи інших терористів. Усе це неминує породжує подвійні стандарти в оцінці тероризму і перешкоджає міжнародному співробітництву в боротьбі з тероризмом. Підсумовуючи, можна констатувати, що Україна в цілому створила необхідні законодавчі умови для забезпечення успішної протидії тероризму. Однак наведене вище певним чином знижує ефективність застосування положень антитерористичного законодавства та результативність діяльності правоохоронних органів у цій сфері. Це обумовлює необхідність пошуку рішень щодо удосконалення вітчизняного антитерористичного законодавства.

Література

1. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. № 638-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 25. — Ст. 180.
2. Ліпкан В.А., Никифорчук Д.Й., Руденко М.М. Боротьба з тероризмом. — К.: «Знання України», 2002. С.253
3. Лист Генеральної прокуратури України від 22.05.2017 № 19/4-741. Вих. — 17.
4. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України», Указ Президента України від 24.09.2015 року №555/2015// Офіційний вісник України. — 2015р. — №78. Ст. 2592. — С. 38.
5. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 26.05.2015 року № 287/2015 // Офіційний вісник України. 09.06.2015. — №43. — Ст. 1353. — С. 38.

6. Фурашев В.М., Джердж С.Ф. Національна безпека України: шляхи забезпечення, роль і місце суспільства. Євроатлантичний курс. — К.: «Синопсис», 2009. — 176 с.
7. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»» від 26 травня 2015 р. № 287/2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

Н.В. Хіміч, Я.І. Мінчук,

студенти Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України

науковий керівник: **О.П. Мельник,**

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фінансового права

Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА РОЛЬ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні питання здійснення та розвитку фіскальної політики є досить актуальним як в економічному так і соціальному житті. Це зумовлено новими процесами у економіці, зокрема направленість політики на ринкові відносини, де податки є одним із найефективніших методів державного регулювання економіки. Економічне становище будь-якої держави є одним із керівних показників її як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Стабільність суспільства та добробут кожного громадянина безпосередньо залежить від стійкості економіки. Якісно спланована й належним чином реалізована стратегія держави у фінансовій сфері зумовлює ефективність її економіки. Визначальною в цьому напрямі є оптимальна фіскальна політика держави. Саме цим і обґрунтовується актуальність нашої теми. При цьому, потребують узагальнення погляди науковців щодо ролі фіскальної політики у розвитку країни, визначення основних проблем її здійснення та необхідність систематизації заходів підвищення ефективності фіскальної політики.

Дослідженням даної проблематики займаються чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, В. Андрущенко, О. Васирик, Т. Єфименко, А. Крисоватий, П. Мельник, О. Музиченко, А. Соколовська, В. Ревун та інші. Незважаючи на значні здобутки у дослідженнях, незавершеною є низка питань щодо реформування фіскальної політики України.

Чіткого визначення поняття «фіскальна політика» не існує. Одночасне використання різної термінології потребує уточнення їх змісту, роз'яснення відмінностей та особливостей застосування. Адже паралельне використання не завжди відображає реальні процеси, що відбуваються в економіці. Зважаючи на відсутність законодавчого закріплення визначення поняття «фіскальна політика», необхідним є аналіз доктринальних тлумачень цієї категорії.

Першоджерелом слова «політика» є грецьке «*politikos*» — «державна діяльність» або «громадянська, суспільна діяльність». Не ставлячи за мету

висвітлення історико-етимологічного аспекту терміну «політика» та дослідження його лексико-семантичних особливостей, зазначимо, що сучасне розуміння політики характеризується такими змістовими ознаками: наука й мистецтво життя в суспільстві, керувати ним, управляти людьми [1].

Один із західних економістів А.С. Блайндер виділяє три підходи до визначення поняття «фіскальна політика» [2], зокрема: комплексний — система регулювання урядом економіки за допомогою змін державних видатків, податків і стану державного бюджету з метою зміни реального обсягу виробництва, зайнятості, контролю над інфляцією та прискорення економічного покращання; фінансовий — сукупність фінансових заходів держави з регулювання урядових доходів і видатків з метою досягнення певних соціально-економічних цілей; за видатками — заходи уряду зі зміни державних видатків, оподаткування та стану державного бюджету, спрямовані на забезпечення повної зайнятості, рівноваги платіжного балансу й економічного покращання під час виробництва неінфляційного валового внутрішнього продукту.

На нашу думку, податкова політика — це сукупність різногалузевих заходів держави у сфері оподаткування щодо регулювання податкових відносин, за допомогою яких держава забезпечує надходження податків до централізованих фондів грошових коштів держави і стимулює економічне зростання за допомогою фіскальної системи.

Головною метою податкової політики є пошук оптимального співвідношення між фінансовими можливостями держави та обсягом видаткових статей соціально-економічного характеру за певних умов розвитку країни.

Перший вид податкової політики характерний для тих держав світу, які основним своїм завданням вбачають нарощення обсягів виробництва, вихід та експансію на зовнішні ринки, збільшення доходів своїх громадян. Для такого виду притаманне жорстке обмеження величини податкових вилучень, яке супроводжується згортанням соціальних програм; надання податкових преференцій при здійсненні інвестицій. Найчастіше такий вид політики застосовують держави, які переживають кризові явища у своїй економіці.

Другий вид податкової політики характерний для країн із розвинутою ринковою економікою, які у своєму економічному розвитку досягають «стелі» та основне своє завдання вбачають у запровадженні та підтримці високих соціальних стандартів та боротьбі за збереження своїх конкурентних позицій на світовому ринку. Характерними ознаками країн, що з такою податковою політикою, є високі ставки податків, використання у торгівельних операціях ПДВ, податкове стимулювання міжнародної міграції капіталів [3, с. 167—168].

Таким чином, фіскальна політика є, з одного боку, ефективним інструментом стабілізації економіки, усунення безробіття та стримання інфляції, а з іншого — вона може викликати бюджетний дефіцит, державну заборгованість та інфляцію. В сучасних умовах головним для фіскальної політики є не збалансування бюджету, а стабілізуючий вплив на економіку, застосування державних заходів, щоб своєчасно запобігати виникненню негативних явищ, пов'язаних з циклічними коливаннями.

Проведення ефективної фінансової політики пов'язане з низкою проблем:

1. Проблема, часу:

а) складність своєчасного визначення початку кризи чи зростання;
б) адміністративні затримки, тобто час необхідний для проходження заходів фінансової політики через законодавчі органи. За цей час економічна ситуація може змінитися;

в) функціональне запізнення — між прийняттям фінансових заходів законодавчими органами і часом, коли ці заходи почнуть вливати на економічну ситуацію.

2. Політичні проблеми:

а) економічна стабільність не є єдиною метою влади, вона повинна вирішувати й інші проблеми (наприклад, виробництво суспільних товарів);

б) стимулюючі заходи, є дуже популярними у виборці, тому представники влади в здійсненні фінансової політики, напередодні виборів керуються не інтересами економіки, а бажанням бути переобраними на наступний термін.

3. Ефект витискання: сутність його в тому, що стимулююча фінансова політика веде до підвищення процентних ставок і відповідно до скорочення інвестиційних витрат, і в кінцевому підсумку - до скорочення виробництва.

4. Інфляція: коли економіка наближається до стану повної зайнятості, частина впливу стимулюючої фінансової політики проявляється в зростанні інфляції а не в зростанні реального виробництва і зайнятості.

5. Фінансова політика може бути неефективною, або невідповідною внаслідок непередбачених подій у світовій економіці, перш за все, так названих міжнародних шоків сукупного попиту, які можуть скоротити вітчизняний ВВП і знецінити заходи фінансової політики. Крім того, фінансова політика може прискорити появу змін валютного курсу, що послабить її ефект [4, с. 580—582].

Таким чином, метою податкової політики є пошук оптимального співвідношення між фінансовими можливостями держави та обсягом видаткових статей соціально-економічного характеру за визначених умов розвитку країни. Реалізація податкової політики здійснюється з урахуванням визначених принципів, таких як відносна рівність зобов'язань, економічна нейтральність, організаційна простота, гнучкість, контрольованість податків з боку платників, обов'язковість, справедливість та інші. На сьогодні вітчизняна податкова політика має ряд проблем: нестабільність податкового законодавства; надмірний податковий тиск на платників податків; нерівномірність податкового тягаря; невідповідність принципів формування й реалізації податкової політики України та країн ЄС та інші. Отже, реформування чинної податкової системи повинно відбуватися у напрямку подолання даних проблем й створення сприятливих умов для вітчизняних товаровиробників, стимулювання вкладення коштів у інвестиційні програми. З метою формування раціональної податкової політики необхідно використовувати регулюючу функцію податкової системи у вигляді надання пільгового оподаткування, зробити пільги більш прозорими та підвищити їх стимулюючі і регулюючі властивості.

На підставі зазначеного та з урахуванням сучасних економічних умов у яких перебуває Україна та зарубіжного досвіду, можна стверджувати, що основним пріоритетом фінансової політики у перспективі має стати: створення сприятливих умов для розвитку підприємницької та інвестиційної діяльності та зниження податкового тиску, а також їх ефективний захист.

Література

1. Трофимова Ю.В. Концепт «политика» в русской языковой картине мира : дис. ... канд. юрид. наук : 10.02.01 / Трофимова Юлия Вячеславовна. — Новосибирск, 2004. — 152 с.
2. Блайндер А.С. Экономикс: Принципы и политика : [учеб.] / А. С. Блайндер. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. — 904 с.
3. Фрадинський О.А. Основи оподаткування: навч. посібник / О.А. Фрадинський. — Львів: «Новий світ. — 2000», 2010. — 344 с.
4. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи [Текст] : монографія / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, З.С. Варналій [та ін.] ; за ред. З.С. Варналія. — К. : Знання України, 2008. — 675 с.

Н.С. Зикова,

кандидат технічних наук, інженер кафедри біохімії, мікробіології та фізіології харчування
Одеської національної академії харчових технологій

О.В. Зиков,

кандидат технічних наук, доцент кафедри процесів, обладнання та енергетичного менеджменту
Одеської національної академії харчових технологій

ОТРИМАННЯ ДІЄТИЧНОЇ ДОБАВКИ «НАНОСЕЛЕНІУМ» З УЧАСТЮ КУЛЬТУРИ *LACTOBACILLUS ACIDOPHILUS*

В останні роки особливу цікавість представляють комплексні препарати на основі наноструктур хімічних елементів. Наноструктури мають малі розміри, що дозволяє легше проникати в клітини та характеризуються всім спектром позитивних впливів мікроелементів на організм господаря. Одним із таких мікроелементів є селен (Se), який характеризується високими антиоксидантними, антимутагенними, антиканцерогенними властивостями. Наноструктури селену (Se^0) є побічним продуктом в циклі перетворення селеноцистеїну (SeCys) до гідроселенід-аніону (H_2Se^-). Вони характеризуються меншою токсичністю, ніж його неорганічні форми та вищою біологічною доступністю для організму [1, 2]. Біотехнологічний метод отримання наноструктур селену можна здійснювати з використанням мікроорганізмів. Цей метод має ряд переваг через короткий час культивування мікроорганізмів та унеможливлення утворення побічних токсичних продуктів [1]. В бактеріальних клітинах наноструктури селену накопичуються у внутрішньоклітинному просторі, частина із них через пори клітинної стінки потрапляє до середовища культивування.

Метою роботи було отримання дієтичної добавки на основі наноструктур селену, з використанням культури *Lactobacillus acidophilus*.

У роботі використовували музейну культуру *Lactobacillus acidophilus* 412/307. Культивування проводили на середовищі на основі сирної сироватки. В якості неорганічного джерела селену використовували селеніт натрію (Na_2SeO_3). 0,1 % розчин Na_2SeO_3 вносили в середовище культивування безпосередньо перед інокуляцією мікроорганізмів, в концентрації 20 мкг/см³. Інокулят добової культури лактобактерій вносили в кількості 5 %. Культивування проводили протягом 24 годин, при 37 °C. Кількісний вміст селену визначали за допомогою флуориметричного методу, з використанням 2,3-діамінонафталіну [3].

На першому етапі досліджень вивчали акумуляцію селену досліджуваними мікроорганізмами. Початковим фактором, характеризуючим інтенсивність

накопичення селену біомасою лактобактерій, був показник інтенсивності люмінесценції досліджуваного зразка, який становив 98, що відповідало 4698 мкг/г біотрансформованого селену.

Наноструктури селену утворюються і розміщуються у цитоплазмі мікроорганізмів. Саме тому важливим етапом досліджень для виділення Se^0 з цитоплазматичних структур є руйнування клітинної стінки бактерій.

Таблиця 3.13.

Вплив факторів на руйнування бактеріальних клітин

№ досліджу	Обробка соляною кислотою	Заморожування	Вплив мікрохвильового поля	Результат впливу
1	-	-	+	Клітинна стінка не зруйнована
2	+	-	+	Клітинна стінка частково зруйнована
3	-	+	+	Клітинна стінка не зруйнована
4	+	+	+	Клітинна стінка зруйнована

Для цього було використано деякі фізико-хімічні методи руйнування клітинної стінки мікроорганізмів.

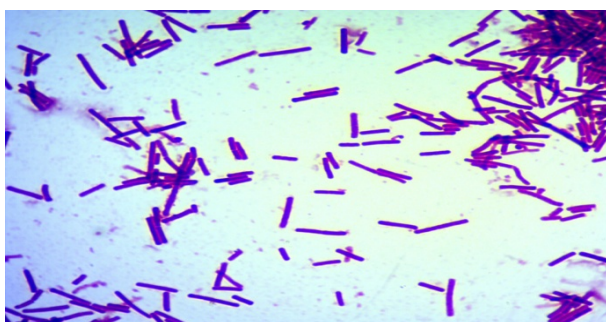

Рис.1. Клітини лактобактерій в нормі

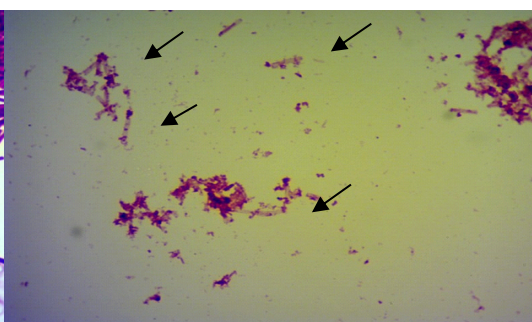

Рис.2. Зруйновані стінки бактерій

Для відокремлення клітинних уламків від суспензії наночасток селену біомасу розводили стерильною водою та фільтрували за допомогою вакуум-фільтру. Після видалення залишкової вологи отримували дієтичну добавку «Наноселеніум», із порошкоподібною структурою, світло-рожевим кольором, специфічним смаком та запахом. Кількісний вміст селену становив 180 ± 1 мкг/г.

В процесі зберігання препарату «Наноселеніум», протягом 12 місяців вивчали кількісний вміст селену в отриманій дієтичній добавці. Відзначено підтримання вмісту селену в продукті на рівні 180 мкг/г.

Література

1. Omer Y., Kayvani F. Enhanced Adsorption of Selenium ions from aqueous solution using iron oxide impregnated carbon nanotubes // Bioinorganic Chemistry and Applications journal. — 2017. — Vol. 3. — P. 35–47.
2. Xiaona Z., Chunyue Z. Antioxidant capacities of the selenium nanoparticles stabilized by chitosan // Journal of Nanobiotechnology. — 2017. — Vol. 10. — P. 34–36.
3. Капрельянц Л.В., Лівенцова О.О., Трегуб Н.С. Культивування біфідо- і лактобактерій на середовищах із селенітом натрію // Харчова наука і технологія. — 2016. — Вип. 1. — Т. 10. — С. 26–31.

Т.О. Кирільченко,

студентка факультету природничо-географічної освіти та екології
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Н.В. Мельниченко,

кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри біології
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИТОСТАТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ *VACCINIUM MYRTILLUS L.*

Vaccinium myrtillus L. є цінною плодовою, лікарською, фітомеліоративною та декоративною культурою.

Актуальність дослідження цитостатичної активності полягає у важливості розширення знань про протипухлинні властивості рослин та створення методичної бази для швидкого та результативного лікування цієї недуги [3, с. 84].

Цитостатичну активність досліджено за методикою Є.І. Бистрової та В.Б. Іванова [2, с. 196], яка полягає в тому, що при вибіркового гальмуванні мітозу на головних коренях проростків рослин бічні корені не утворюються, а ріст головних коренів сильно пригнічується. Як тест-об'єкти для таких досліджень, за В.Б. Івановим [1, с. 944], зручно використовувати проростки *Cucumis sativus L.* Ранній розвиток на головному корені бічних коренів є характерною особливістю *Cucumis sativus* та інших гарбузових (*Cucurbitaceae*). Це зумовлено тим, що в корені зародка насінини, за спостереженнями В.Г. Дубровського [2, с. 197], є закладені примордії бічних коренів, в яких після набухання починаються клітинні поділи. У коренях гарбузових закладка бічних коренів відбувається в базальній частині меристеми, а в коренях більшості інших рослин — у зоні диференціювання клітин після завершення розтягування. Закладені у насінні зачатки бічних коренів складаються з кількох десятків клітин. Поява бічного кореня на поверхні головного можлива лише після проходження ними кількох мітотичних циклів. Отже, інгібітори мітозу зупиняють ріст бічних коренів, хоча головний може деякий час рости за рахунок розтягування клітин зародкового корінця [3, с. 86].

Об'єктом дослідження є узвар продів *Vaccinium myrtillus*. Цитостатичні властивості узвару плодів *Vaccinium myrtillus L.* обрано як предмет дослідження. Для їхнього вивчення поставлено за мету встановити силу цитостатичних

властивостей відвару пагонів. Для реалізації цього задуму виконано наступні завдання:

- 1) відібрати досліджуваний матеріал — плоди *Vaccinium myrtillus* L. ;
- 2) приготувати узвар з ягід *Vaccinium myrtillus* L. ;
- 3) 11 чашок Петрі ретельно протерти спиртом з метою стерилізації, дочекатися висихання;
- 4) помістити в кожен чашку Петрі фільтрувальний папір та по 10 насінин *Cucumis sativus*;
- 5) залити в кожен чашку Петрі різну концентрацію досліджуваного узвару, підписати;
- 6) помістити чашки Петрі з досліджуваним матеріалом в термостат на десять діб;
- 7) після завершення термостатування виміряти проростки за допомогою лінійки, зробити відповідні висновки за кількістю проростків, за середніми арифметичними розмірів кореня і пагона та за кількістю бічних коренів.

У результаті десятиденного термостатування з'ясовано вплив узвару плодів *Vaccinium myrtillus* L. на проростання насіння *C. sativus*, зокрема проаналізовано схожість тест-об'єкта (табл. 1). Встановлено, що при концентраціях 9 мл води до 1 мл узвару та 7 мл води до 3 мл узвару та 4 мл води до 6 мл узвару проросло 90% насіння *C. sativus*. У концентрації 8 мл води : 2 мл узвару та 6 мл води до 4 мл узвару та 5 мл води до 5 мл узвару та 10 мл узвару проросло 80% насіння. У концентрації 2 мл води до 8 мл узвару та 1 мл води до 9 мл узвару проросло 60%. У концентрації 3 мл води : 7 мл узвару проросло 20% насіння.

Таблиця 1

Вплив відвару пагонів *Armeniacae vulgaris* на проростання насіння *C. sativus*

Концентрація відвару пагонів <i>Armeniacae vulgaris</i>	к-ть проростків	% схожості
Контроль (10 мл води)	10	100
9 мл води : 1 мл узвару	9	90
8 мл води : 2 мл узвару	8	80
7 мл води : 3 мл узвару	9	90
6 мл води : 4 мл узвару	8	80
5 мл води : 5 мл узвару	8	80
4 мл води : 6 мл узвару	9	90
3 мл води : 7 мл узвару	2	20
2 мл води : 8 мл узвару	6	60
1 мл води : 9 мл узвару	6	60
10 мл узвару	8	80

Важливим показником впливу узвару плодів *Vaccinium myrtillus* L. на насіння є розмір кореня і пагона. Під час аналізу результатів з'ясовано, що у контрольному зразку середнє арифметичне розмірів пагона *C. sativus* дорівнює 33 мм, у концентрації 9 мл води до 1 мл відвару — 37 мм, що у 4 рази більша, ніж у контролі. Розмір пагона при концентрації 8 мл води до 2 мл узвару — 32 мм, у

концентрації 7 мл води до 3 мл відвару — 35 мм, у концентрації 6 мл води до 4 мл відвару — 20 мм, у концентрації 5 мл води до 5 мл відвару — немає, у концентрації 4 мл води до 6 мл відвару — 20 мм, у концентрації 9 мл води до 1 мл узвару та 3мл води до 7 мл узвару та 2 мл води до 8 мл узвару та 1 мл води до 9 мл узвару — немає (рис. 1).

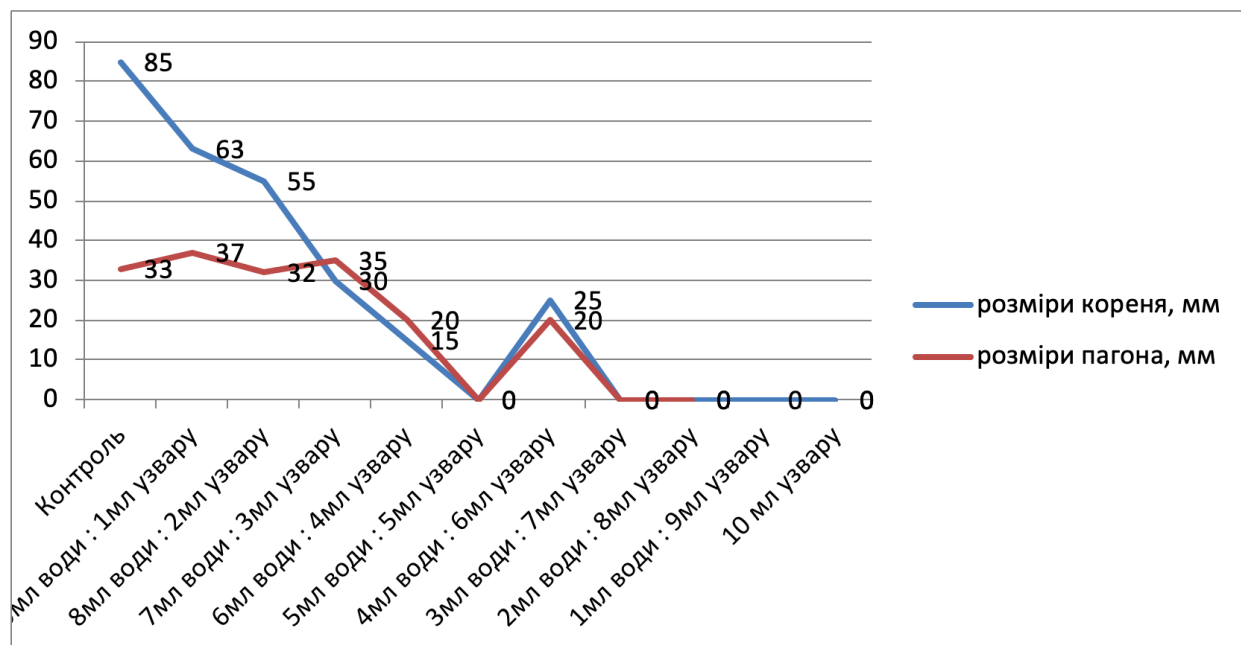

Рис. 1. Вплив узвару плодів *Vaccinium myrtillus* L. на розміри морфологічних частин проростків *C. sativus*

Оскільки кількість бічних коренів тест-об'єкта є найважливішим показником цитостатичності досліджуваного розчину, нами підраховано кількість бічних коренів проростків *C. sativus* у кожній чашці Петрі, знайдено їхнє середнє арифметичне (табл. 2) та співставлено дані з досліджуваною концентрацією узвару плодів *Vaccinium myrtillus* L. (рис. 2).

Таблиця 2

Вплив узвару плодів *Vaccinium myrtillus* L. на кількість бічних коренів проростків *C. sativus*

Концентрація відвару пагонів <i>Armeniaca vulgaris</i>	Кількість бічних коренів проростків <i>C. Sativus</i>
Контроль	88,3
9мл води : 1мл узвару	16,8
8мл води : 2мл узвару	18,4
7мл води : 3мл узвару	10,5
6мл води : 4мл узвару	3
5мл води : 5мл узвару	0
4мл води : 6мл узвару	12
3мл води : 7мл узвару	0
2мл води : 8мл узвару	0
1мл води : 9мл узвару	0
10мл узвару	1

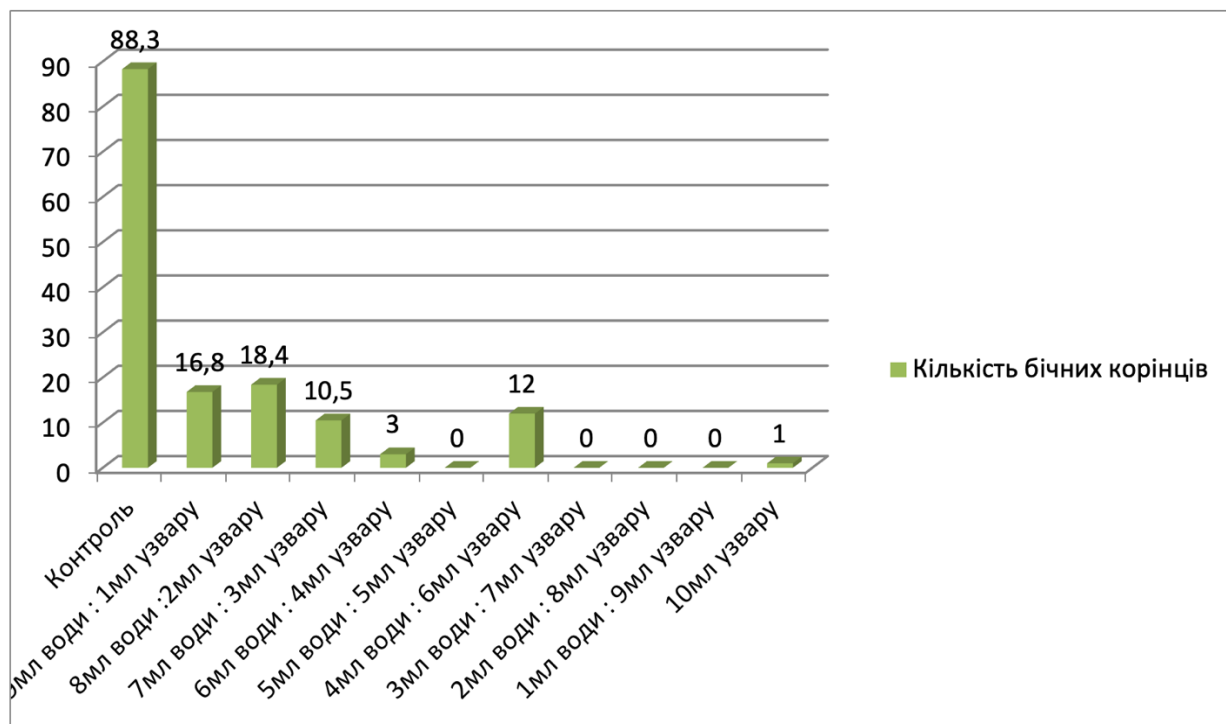

Рис. 2. Вплив узвару плодів *Vaccinium myrtillus* L. на кількість бічних коренів проростків *C. sativus*

Отже, чим менша кількість бічних корінців тест-об'єкта, тим більша цитостатична активність досліджуваного розчину, тому маємо підстави рекомендувати рослинну сировину подів *Vaccinium myrtillus* L. для подальших цитостатичних досліджень у вигляді узвару в концентраціях 1:9, 2:8, 3:7 і 5:5 та концентрований узвар, виготовлений у співвідношеннях 50 г плодів до 150 мл води.

Література

1. Иванов В.Б. Использование корней как тест-объектов для оценки биологического действия химических соединений / В.Б. Иванов // Физиология растений — 2011. — Т. 58, №6. — С. 944–952.
2. Иванов В.Б. Проростки огурца как тест-объект для обнаружения эффективных цитостатиков. / В.Б. Иванов, Е.И. Быстрова, И.Г. Дубровский // Физиология растений. — 1986. — №1. — С. 195–199.
3. Мегалінська А.П. Вирощування деяких лікарських рослин на територіях, забруднених радіоактивним цезієм / А.П. Мегалінська, Н.Р. Дев'єр // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 20: Біологія. — 2008. — Вип. 2. — С. 84–89.

МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА

В.С. Іордакі,студентка механіко-математичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончаранауковий керівник: **В.П. Моторний,**член-кореспондент НАН України, доктор фізико-математичних наук,
професор кафедри математичного-аналізу і теорії функцій
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара**ОЦІНКИ КОНСТАНТ ЛЕБЕГА ЧАСТНИХ СУМ
РЯДІВ ФУР'Є ПО ОРТОГОНАЛЬНИМ ПОЛІНОМАМ**

Многочлен Якобі, ортогональні на відрізку $[-1, 1]$ з масою $\omega(x) = (1-x)^\alpha(1+x)^\beta$ ($\alpha, \beta > -1$), нормовані умовою $P_n^{(\alpha, \beta)}(1) = \binom{n+\alpha}{n}$. Многочлен Лежандра $P_n(x)$ є частним випадком многочленів Якобі при $\alpha = 0, \beta = 0$.

В даній роботі буде використано наступні відомі факти.

$$P_n^{(\alpha, \beta)}(x) = (1-x+n^{-2})^{-\frac{\alpha}{2}-\frac{1}{4}} O\left(n^{-\frac{1}{2}}\right), (1) \text{ [см. (1)]}$$

Для $P_n^{(\alpha, \beta)}(x)$ має місце рівність

$$P_n^{(\alpha, \beta)}(x) = (-1)^n P_n^{(\alpha, \beta)}(-x) \quad (2)$$

Твердження 1: Для будь-якої інтегрованої функції $f(x)$

$$s_n(f; x) = \int_{-1}^1 K_n(x, y) f(y) dy \quad (3)$$

— часткова сума ряду Фур'є - Лежандра. Ядро $K_n(x, y)$ можемо подати у вигляді
[см. (2)]

$$K_n(x, y) = \alpha_n h_1(n, x, y) + \beta_n [h_2(n, x, y) + h_3(n, x, y)], \quad (4)$$

де

$$h_1(n, x, y) = (n + 1)P_n(x)P_n(y),$$

$$h_3(n, y, x) = h_2(n, x, y) = \frac{n(1 - y^2)P_n(x)P_n^{(1,1)}(y)}{x - y}$$

α_n, β_n - обмежені послідовності.

Наступні твердження належать Б. Маккенхоупту [см. (3)]

Твердження 2: Якщо $1 < p < \infty, r, s > -1$ та $F(x) = \int_x^\infty |f(t)| dt$, тоді існує константа C , що не залежить від $f(x)$, така

$$\int_0^\infty x^r (1 + x)^{s-r} F^p(x) dx \leq C \int_0^\infty x^{p+r} (1 + x)^{s-r} |f(x)|^p dx. (5)$$

Твердження 3: Нехай $\omega(x)$ - додатня функція, задовольняє нерівність $\omega(2^n) \leq B\omega(x) \leq B^2\omega(2^n), x \in [2n, 2n + 1](n = 0, \pm 1, \pm 2, \dots)$, де B - деяка константа, та

$$\hat{f}(x) = \int_{\frac{x}{2}}^{\frac{3x}{2}} \frac{f(y)}{x - y} dy$$

існує константа C , яка залежить тільки від p та B , така, що

$$\int_0^\infty |\hat{f}(x)|^p \omega(x) dx \leq C \int_0^\infty |f(x)|^p \omega(x) dx, \quad 1 < p < \infty (6)$$

Твердження 4: Якщо $1 < p < \infty, r, s > -1$ та $F(x) = \int_x^\infty |f(t)| dt$, тоді існує константа C , що не залежить від $f(x)$, така, що

$$\int_0^\infty x^r (1 + x)^{s-r} F^p(x) dx \leq C \int_0^\infty x^{r+p} (1 + x)^{s-r} |f(x)|^p dx. (7)$$

Введемо до розгляду простір L_p^γ на відрізку $[-1, 1]$, який визначений наступною

$$\text{нормою } \|f\|_{L_p^\gamma}^\gamma = \left[\int_{-1}^1 \left(f(x) \sqrt[p]{1-x^2} + \frac{1}{n} \right)^{-\gamma} |f(x)|^p dx \right]^{1/p} \quad (8)$$

Лемма: Нехай $p > 1, s - p \geq -1, \gamma \geq 0, |f(x)|^p \in L_{(0,n)}$ та

$$F(x) = \int_0^x |f(t)| dt. \quad \text{Тоді}$$

$$\begin{aligned} & \int_0^n (1+x)^s F^p(x) dx \leq \\ & \leq \begin{cases} (n+1)^\gamma \ln^p(n+1) \int_0^n |f(x)|^p (1+x)^{s+p-\gamma} dx, s - \gamma = -1, \\ C_\gamma n^\gamma \int_0^n |f(x)|^p (1+x)^s dx, s - \gamma < -1. \end{cases} \quad (9) \end{aligned}$$

Теорема: Нехай $A : L_p \rightarrow L_p^\gamma, 1 < p \leq \frac{4}{3}$ та $\gamma \geq \frac{2}{p} - \frac{3}{2}$, тоді для

$\forall f(x) \in L_p^\gamma$ справедлива оцінка

$$\|A\|_{L_p^\gamma}^p \leq \begin{cases} C_{\gamma,p}, \text{ якщо } \gamma > \frac{2}{p} - \frac{3}{2} \\ C_p \ln^{\frac{p}{q}} n, \text{ якщо } \gamma = \frac{2}{p} - \frac{3}{2} \\ C \ln^p n, \text{ якщо } p = \frac{4}{3}. \end{cases} \quad (10)$$

Доведення:

Нехай $I_k = \int_{-1}^1 \left| \int_0^1 h_k(n, x, y) f(y) dy \right|^p dx, k = 1, 2, 3.$ Для доведення даної

теорема достатньо показати що кожний інтеграл I_k не перевищує правої частини нерівності (10), завдяки (2) та представленню ядра $K_n(x, y)$ формулою (4).

Використовуючи нерівність Гьольдера та рівність (4) маємо:

$$\begin{aligned} I_1 & \leq C \int_{-1}^1 \left\{ \int_0^1 (1-x^2+n^{-2})^{-\frac{1}{4}} (1-y+n^{-2})^{-\frac{1}{4}} |f(y)| dy \right\}^p dx \leq \\ & \begin{cases} C_\gamma \int_{-1}^1 \left| f(x) (\sqrt{1-x^2} + n^{-1})^{-\gamma} \right|^p dx, \gamma > \frac{2}{p} - \frac{3}{2}, \\ C' \ln^{p/q} n \int_{-1}^1 \left| f(x) (\sqrt{1-x^2} + n^{-1})^{-\gamma} \right|^p dx, \gamma = \frac{2}{p} - \frac{3}{2}. \end{cases} \end{aligned}$$

Для того щоб отримати оцінку I_2 розіб'ємо на два інтеграла від -1 до $-\frac{1}{2}$ і від $\frac{1}{2}$ до -1 . Перший інтеграл оцінимо аналогічно як оцінили I_1 , використовуючи нерівність $x - y > \frac{1}{2}$. Другий інтеграл, в силу нерівності (1), не більше

$$C_1 \int_{-\frac{1}{2}}^1 \left| \int_0^1 \frac{f(y)(1-y)\varphi(y,n)dy}{(1-y+n^{-2})^{\frac{3}{4}}(1-x+n^{-2})^{\frac{1}{4}}(x-y)} \right|^p dx, \quad \text{де } \varphi(y,n) - \text{ обмежена функція.}$$

Застосовуючи твердження 2,4 і 3, при заміні $u = n^2(1-x)$, $v = n^2(1-y)$ до трьох інтегралів внутрішнього розбиття $\left[0; \frac{u}{2}\right], \left[\frac{u}{2}; \frac{3u}{2}\right], \left[\frac{3u}{2}; n^2\right]$

Отримаємо необхідну оцінку $I_2 \leq C_4 \|f(x)\|_{L_p}^p$.

Щоб отримати оцінку для I_3 треба провести аналогічні дії та замість твердження 2 застосувати Лему, таким чином,

$$I_3 \leq \begin{cases} C'_{\gamma,p} \int_{-1}^1 |f(x)(\sqrt{1-x^3} + n^{-1})^{-\gamma}|^p dx, & \gamma > \frac{2}{p} - \frac{3}{2}, \\ C_p \int_{-1}^1 |f(x)(\sqrt{1-x^3} + n^{-1})^{-\gamma}|^p dx, & \gamma = \frac{2}{p} - \frac{3}{2}, \quad p < \frac{4}{3}, \\ C \ln^p n \|f(x)\|_{L_p}^p, & p = \frac{4}{3}. \end{cases}$$

Література

1. Сеге Г. Ортогональные многочлены / Г. Сеге. — М. : Гос. издательство физ.-мат. лит., 1962. — 500 с.
2. Muckenhoupt B., Mean convergence of Jacobi series, Proc. Amer. Math. Soc., 23, №2 (1969) 306–310.
3. Muckenhoupt B., Mean convergence of Hermite and Laguerre series. II, Trans. Amer. Math. Soc., 147, №2 (1970) 433–460.

К.Ю. Конограй,
студентка механіко-математичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
науковий керівник: **О.В. Коваленко,**
кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри математичного аналізу і теорії функцій
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

АНАЛОГИ ТЕОРЕМ ПОРІВНЯННЯ КОЛМОГОРОВА ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

Скажемо, що $\varphi \in C(-\infty; \infty)$ є функцією порівняння для функції $f \in C(-\infty; \infty)$, якщо $\forall c, \alpha \in \mathbb{R}$ різниця $\varphi(t) - [f(t + \alpha) + c]$ на кожному проміжку монотонності $\varphi(t)$ або не змінює знак, або змінює один раз, до того ж з «+» на «-» там, де $\varphi(t)$ спадає, і з «-» на «+» там, де $\varphi(t)$ зростає. Зрозуміло, що якщо функція $\varphi(t)$ є функцією порівняння для функції $f(t)$, то функція $\varphi(t + \beta)$ є функцією порівняння для функції $f(t)$.

Введемо позначення:

$\varphi_r(t)$ – ідеальний сплайн Ейлера, порядку r .

$L_\infty(R)$ – простір вимірних і суттєво обмежених функцій $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ з нормою $\|f\| = \|f\|_{L_\infty(R)} = \text{ess sup} \{|f(t)| : t \in R\}$.

$L_\infty^r(R)$, $r \in \mathbb{N}$ – простір функцій $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ таких, що похідна $f^{(r-1)}, f^{(0)} = f$, локально абсолютно неперервна і $f^{(r)} \in L_\infty(R)$.

Для чисел $\alpha, \beta > 0$ позначимо $\|f\|_{\infty, \alpha, \beta} := \|\alpha f_+ + \beta f_-\|_\infty$, де $f_+(t)$ та $f_-(t)$ – відповідно додатна та від’ємна частини функції $f(t)$, а через $W_{\infty, \alpha, \beta}^r(R)$ позначимо клас функцій $f \in L_{\infty, \infty}^r(R)$, таких, що $\|f^{(r)}\|_{\infty, \alpha^{-1}, \beta^{-1}} \leq 1$.

$L_{\infty, \infty}^r(R) := L_\infty^r(R) \cap L_\infty(R)$.

$W_\infty^r(R) = \{f(t) : f \in L_{\infty, \infty}^r(R), \|f^{(r)}\|_\infty \leq 1\}$.

Теорема порівняння у симетричному випадку (див. [1], с. 119):

Теорема А. Нехай $r \in \mathbb{N}$. Якщо функція $f \in W_\infty^r(R)$ і число λ вибрано так, що $\|f\| \leq \|\varphi_{\lambda, r}\|$, то функція $\varphi_{\lambda, r}$ є функцією порівняння для функції f .

Теорема порівняння у несиметричному випадку (див. [1], с. 127):

Теорема В. Нехай $r \in \mathbb{N}$; $\alpha, \beta > 0$; $f \in W_{\infty, \alpha, \beta}^r(R)$ і число λ обрали так, що для всіх $t \in R$

$$\min_{t \in R} \varphi_{\lambda, r}(t; \alpha, \beta) \leq f(t) \leq \max_{t \in R} \varphi_{\lambda, r}(t; \alpha, \beta).$$

Тоді функція $\varphi_{\lambda, r}$ є функцією порівняння для функції f .

У даній роботі розглядається клас $W_{\alpha, \beta, \gamma, \delta}^r(R)$, на якому заданий несиметричний сплайн $\varphi_{\alpha, \beta, \gamma, \delta}(a; t)$.

$W_{\alpha, \beta, \gamma, \delta}^r(R)$ – клас усіх функцій f , де $f \in L_{\infty, \infty}^r(R)$, які мають $r-1$ похідну, $f^{(r-1)}$ – локально абсолютно неперервна і $\|f^{(r)}\|_{C; \gamma, \delta} \leq 1$, $\|f^{(r-1)}\|_{L_{\infty, \alpha, \beta}} \leq 1$.

Нехай $\gamma < \delta$, побудуємо функцію $\varphi_{\alpha, \beta, \gamma, \delta}(a; t)$.

$$\varphi_1(\alpha, \beta, \gamma, \delta, a; t) = \begin{cases} \alpha t, t \in \left[0; \frac{\gamma}{\alpha}\right], \\ \gamma, t \in \left[\frac{\gamma}{\alpha}; \frac{\gamma}{\alpha} + a + a_0\right], \\ -\beta \left(t - \left(\frac{\gamma}{\alpha} + a + a_0\right)\right) + \gamma, \\ t \in \left[\frac{\gamma}{\alpha} + a + a_0; \frac{\delta + \gamma}{\beta} + \frac{\gamma}{\alpha} + a + a_0\right], \\ -\delta, t \in \left[\frac{\delta + \gamma}{\beta} + \frac{\gamma}{\alpha} + a + a_0; \frac{\delta + \gamma}{\beta} + \frac{\gamma}{\alpha} + a + a_0 + \frac{\gamma}{\delta} a\right], \\ \alpha \left(t - \left(\frac{\gamma + \delta}{\alpha} + \frac{\delta + \gamma}{\beta} + a + a_0 + \frac{\gamma}{\delta} a\right)\right) \\ t \in \left[\frac{\delta + \gamma}{\beta} + \frac{\gamma}{\alpha} + a + a_0 + \frac{\gamma}{\delta} a; \frac{\gamma + \delta}{\alpha} + \frac{\delta + \gamma}{\beta} + a + a_0 + \frac{\gamma}{\delta} a\right]; \end{cases}$$

Нехай $a \geq 0$, a - довільне, $b = \frac{\gamma}{\delta} a$, $a_0 = \frac{1}{2} \left(\frac{1}{\alpha} + \frac{1}{\beta}\right) \frac{\delta^2 - \gamma^2}{\gamma}$. Продовжимо функцію $\varphi_1(\alpha, \beta, \gamma, \delta, a; t)$ періодично на всю вісь з періодом

$$T = \frac{\gamma + \delta}{\alpha} + \frac{\delta + \gamma}{\beta} + a + \frac{1}{2} \left(\frac{1}{\alpha} + \frac{1}{\beta}\right) \frac{\delta^2 - \gamma^2}{\gamma} + \frac{\gamma}{\delta} a.$$

Покажемо, що $\int_0^T \varphi_{\alpha, \beta, \gamma, \delta}(a; t) dt = 0$. Дійсно:

$$\int_0^T \varphi_{\alpha, \beta, \gamma, \delta}(a; t) dt = \frac{1}{2} \gamma \frac{\gamma}{\alpha} + (a + a_0) \gamma + \frac{1}{2} \gamma \frac{\gamma}{\beta} - \left(\frac{1}{2} \frac{\delta}{\beta} \delta + b \delta + \frac{1}{2} \frac{\delta}{\alpha} \delta\right) = 0. (1)$$

Розглянемо $\varphi_2(\alpha, \beta, \gamma, \delta, a; t)$, що є первісною $\varphi_1(\alpha, \beta, \gamma, \delta, a; t)$ з нульовим середнім на періоді. Тоді в силу (1) $\varphi_2(\alpha, \beta, \gamma, \delta, a; t)$, є також періодичною. Аналогічно для будь-якого $r \in \mathbb{N}$, $\varphi_r(\alpha, \beta, \gamma, \delta, a; t)$ - це первісна функції $\varphi_{r-1}(\alpha, \beta, \gamma, \delta, a; t)$ з нульовим середнім на періоді.

Лема. Нехай f належить простору $W_{\alpha, \beta, \gamma, \delta}^r(R)$.

Тоді $\exists a \geq 0$:

$$\min_{t \in R} \varphi_r(a; t) \leq f(t) \leq \max_{t \in R} \varphi_r(a; t) \quad \forall t.$$

Теорема. Якщо $f \in W_{\alpha, \beta, \gamma, \delta}^r(R)$, $r \in \mathbb{N}$ і $a \geq 0$ таке, що

$$\min_{t \in R} \varphi_r(\alpha, \beta, \gamma, \delta, a; t) \leq f(t) \leq \max_{t \in R} \varphi_r(\alpha, \beta, \gamma, \delta, a; t)$$

для будь-якого $t \in R$, то функція $\varphi_r(\alpha, \beta, \gamma, \delta, a; t)$ є функцією порівняння для функції $f(t)$.

Література

1. Корнейчук Н.П. Точные константы в теории приближения. — М.: Наука, 1987. — 424 с., с. 94, с. 104, с. 119.

Б.І. Сафонюк,

студент механіко-математичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

науковий керівник: **Є.В. Турчин,**

кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри диференціальних рівнянь

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

КЛАСИФІКАЦІЯ ХВОРИХ ДЕРЕВ ЗА ДОПОМОГОЮ РЕГРЕСІЙНИХ МОДЕЛЕЙ

Нами розглядається задача виявлення хворих дерев (хвороба — це Japanese Oak Wilt та Japanese Pine Wilt) по супутниковим знімкам (див. статтю [2]). Залежна змінна є бінарною (у фрагменті знімка хворі дерева або присутні, або відсутні), незалежними змінними є “кольори” фрагмента — середні значення по зеленому, червоному та ближньому інфрачервоному діапазонах (змінні x_{m_green} , x_{m_red} , x_{m_NIR}), а також параметри структури фрагмента знімка.

Зазначимо, що наша задача — це задача “незбалансованої” класифікації (хворих дерев набагато менше ніж здорових) і тому більшість алгоритмів машинного навчання не будуть давати добрі результати (тобто здорові дерева можуть класифікуватися добре, але хворі — погано). Ми порівнюємо класифікацію за допомогою логістичної регресії та класифікацію з використанням узагальнених адитивних моделей.

Узагальненою адитивною моделлю (див. [3]) називається модель вигляду

$$g(\mu_i) = \mathbf{A}_i \boldsymbol{\theta} + f_1(x_{1i}) + f_2(x_{2i}) + f_3(x_{3i}, x_{4i}) + \dots,$$

де $\mu_i = \mathbf{E}Y_i$, Y_i — залежна змінна, розподіл якої належить до експоненційної сім'ї розподілів, x_{ji} — незалежні змінні.

Рівняння логістичної регресії, що описує залежність імовірності наявності хворих дерев на фрагменту знімку від значень незалежних змінних (змінні, що відповідають структурі знімка, виявилися незначущими і в модель включені не були):

$$P\{Y_i = 1\} = \frac{1}{1 + \exp\{-(68,94 - 0,64 x_{m_green} + 0,45 x_{m_red} + 0,02 x_{m_NIR})\}}.$$

Таблиця класифікації (для тестової вибірки):

Класифіковано як	Справжній тип фрагмента знімка	
	Хворих дерев немає	Хворі дерева присутні
Хворих дерев немає	886	0
Хворі дерева присутні	28	40

Було перебрано декілька узагальнених адитивних моделей, яким відповідали різні сплайни. Найкраща з цих моделей має вигляд

$$P\{Y_i = 1\} = \frac{1}{1 + \exp\{-(s_0 + s_1(x_{m_green}) + s_2(x_{m_red}, x_{m_NIR}))\}},$$

де $s_1(x), s_2(x)$ — так звані кубічні регресійні сплайни. Вона також дозволяє досягнути непоганої класифікації хворих дерев. Таблиця класифікації (для тестової вибірки):

Класифіковано як	Справжній тип фрагмента знімка	
	Хворих дерев немає	Хворі дерева присутні
Хворих дерев немає	904	1
Хворі дерева присутні	10	39

ROC-крива для GAM-моделі наведена на рис. 1.

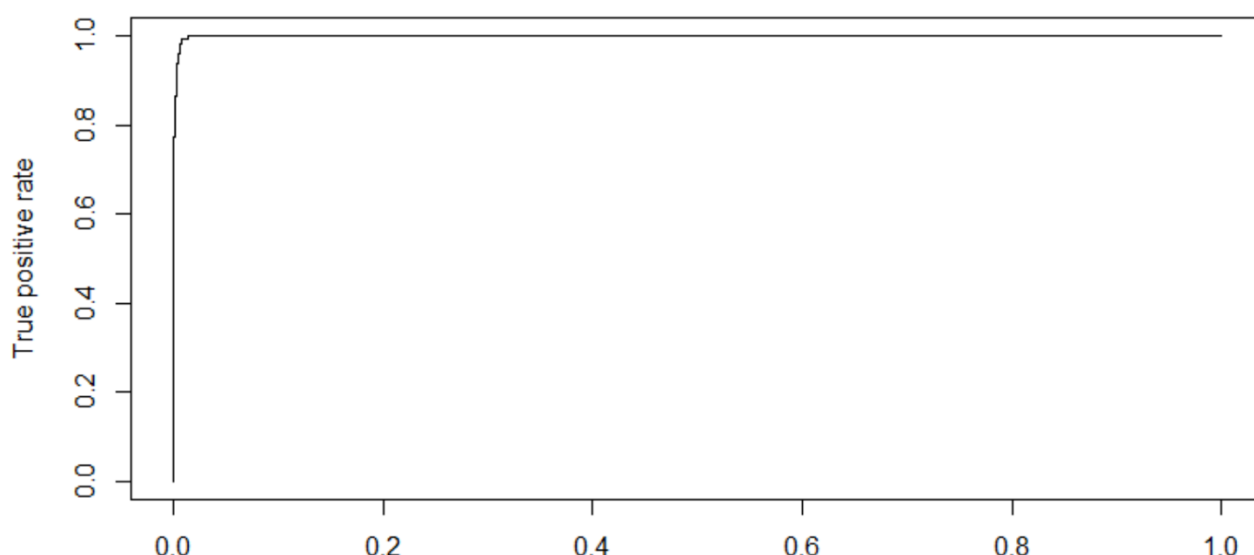

Рис. 1. ROC-крива для GAM-моделі

Слід сказати, що наведені вище моделі були побудовані по даним, з яких були вилучені викиди. Але одна з переваг GAM-моделі у тому, що вона дозволяє добре класифікувати хворі дерева навіть коли викиди з набору даних не вилучаються.

Література

1. Dobson A. An Introduction to Generalized Linear Models / A. Dobson. — Boca Raton: Chapman & Hall/CRC, 2002.
2. Johnson B.A. A hybrid pansharpening approach and multiscale object-based image analysis for mapping diseased pine and oak trees / B.A. Johnson, R. Tateishi, N.T. Hoan // International Journal of Remote Sensing. — 2013. — 34 (20). — P. 6969–6982.
3. Wood S.N. Generalized Additive Models: An Introduction with R / S.N. Wood. — N.Y.: CRC Press, 2017.

Введемо вектор з відповідними координатами $\vec{l}(\vec{l}_x, \vec{l}_y, \vec{l}_z)$ у площині $\overline{yOz}$, де діє лазер. Знайдемо ці координати. Так як $\frac{y-y_l}{z_l} = \tan \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}$, то:

$$\vec{l}_x = 0 \quad (1)$$

$$\vec{l}_y = [\vec{l}] \sin \alpha = \sin \alpha \quad (2)$$

$$\vec{l}_z = [\vec{l}] \cos \alpha = \cos \alpha \quad (3)$$

Отже, вектор $\vec{l}$ має координати $\vec{l}(0, \sin \alpha, \cos \alpha)$. Далі запишемо рівняння прямої лазера в залежності від кута α :

$$\frac{x}{0} = \frac{y - y_l}{\sin \alpha} = \frac{z_l}{\cos \alpha} \quad (4)$$

Усі точки прямої $\overline{KP}$ неможливо відрізнити з точки зору камери, тобто будь-яке точкове джерело світла, що знаходиться на прямій $\overline{KP}$ буде давати одну й ту саму точку на фотографії. Означимо точку $C(x_c, y_c, z_c)$, як точку перетину прямої $\overline{KP}$ з площиною $\overline{xOy}$, тобто з площиною, у якій обертається диск. Образ точки $C(x_c, y_c, z_c)$ позначаємо через $\tilde{C}(\tilde{x}_c, \tilde{y}_c)$. Зазначимо, що образи точок співпадають: $\tilde{P}(\tilde{x}_k, \tilde{y}_k) = \tilde{C}(\tilde{x}_c, \tilde{y}_c)$. Для визначення точки C розглянемо безпосередньо саму схему фотографії (див. рис. 2).

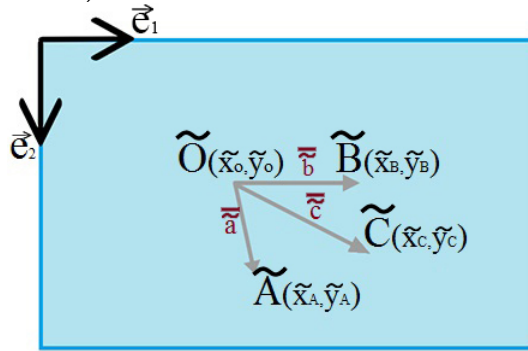

Рис. 2. Схема зробленої фотографії

Бачимо образи точок прив'язки A, B, O і точку $\tilde{C}(\tilde{P})$. Камера K не може відрізнити точки C і P , тому означимо через $\vec{e}_1, \vec{e}_2$ базисні вектори на площині фотографії. Будемо вважати, що $\vec{e}_1$ направлений зліва направо, а $\vec{e}_2$ зверху вниз. Тобто, верхній лівий піксель фотографії має координати $(0,0)$, а його сусідній справа має координати $(1,0)$.

Представимо вектори $\overrightarrow{OA}$ та $\overrightarrow{OB}$ через базисні вектори $\vec{e}_1, \vec{e}_2$:

$$\overrightarrow{OA} = \vec{e}_1 \cdot (\tilde{x}_A - \tilde{x}_O) + \vec{e}_2 \cdot (\tilde{y}_A - \tilde{y}_O) \quad (5)$$

$$\overrightarrow{OB} = \vec{e}_1 \cdot (\tilde{x}_B - \tilde{x}_O) + \vec{e}_2 \cdot (\tilde{y}_B - \tilde{y}_O) \quad (6)$$

Запишемо лінійну комбінацію $\overrightarrow{OC}$ векторів $\overrightarrow{OA}$ та $\overrightarrow{OB}$ з коефіцієнтами α, β , а потім знайдемо самі коефіцієнти, розв'язавши систему двох лінійних рівнянь методом Крамера. [1, с. 17]

$$\overrightarrow{OC} = \alpha \cdot \overrightarrow{OA} + \beta \cdot \overrightarrow{OB} \quad (7)$$

$$\begin{cases} (\tilde{x}_C - \tilde{x}_O) = \alpha \cdot (\tilde{x}_A - \tilde{x}_O) + \beta \cdot (\tilde{x}_B - \tilde{x}_O) \\ (\tilde{y}_C - \tilde{y}_O) = \alpha \cdot (\tilde{y}_A - \tilde{y}_O) + \beta \cdot (\tilde{y}_B - \tilde{y}_O) \end{cases} \quad (8)$$

Будемо мати коефіцієнти $\alpha = \frac{\det G}{\det F}$, $\beta = \frac{\det H}{\det F}$ при векторах $\overrightarrow{OA}$ і $\overrightarrow{OB}$ відповідно наступними:

$$\alpha = \frac{(\overline{x_C} - \overline{x_O})(\overline{y_B} - \overline{y_O}) - (\overline{x_B} - \overline{x_O})(\overline{y_C} - \overline{y_O})}{(\overline{x_A} - \overline{x_O})(\overline{y_B} - \overline{y_O}) - (\overline{x_B} - \overline{x_O})(\overline{y_A} - \overline{y_O})} \quad (9)$$

$$\beta = \frac{(\overline{x_A} - \overline{x_O})(\overline{y_C} - \overline{y_O}) - (\overline{x_C} - \overline{x_O})(\overline{y_A} - \overline{y_O})}{(\overline{x_A} - \overline{x_O})(\overline{y_B} - \overline{y_O}) - (\overline{x_B} - \overline{x_O})(\overline{y_A} - \overline{y_O})} \quad (10)$$

Пов'яжемо піксельні координати з координатами у площині. Знайдемо координати точки $C(x_C, y_C, z_C)$, яка лежить у площині xOy і через яку проходить пряма $\overrightarrow{KC}$. Нехай задані вектори $\overrightarrow{OA}$ та $\overrightarrow{OB}$ з відомими координатами $A(x_A, y_A, z_A)$, $B(x_B, y_B, z_B)$, $O(x_O, y_O, z_O)$. Знайдемо лінійну комбінацію вектора $\overrightarrow{OC}$, представленого через коефіцієнти α, β при векторах $\overrightarrow{OA}$ і $\overrightarrow{OB}$ відповідно:

$$\overrightarrow{OC} = \alpha \cdot \overrightarrow{OA} + \beta \cdot \overrightarrow{OB} \quad (11)$$

Так як для тривимірних векторів $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ виконуються співвідношення (11), як і для піксельних $\vec{\tilde{a}}, \vec{\tilde{b}}, \vec{\tilde{c}}$ виконуються співвідношення (7) з однаковими коефіцієнтами, то:

$$\begin{cases} \overrightarrow{OC} = \alpha \cdot \overrightarrow{OA} + \beta \cdot \overrightarrow{OB} \\ \overrightarrow{\tilde{OC}} = \alpha \cdot \overrightarrow{\tilde{OA}} + \beta \cdot \overrightarrow{\tilde{OB}} \end{cases} \quad (12)$$

Підставимо коефіцієнти α, β з другого рівняння системи (12) у перше рівняння даної системи. Таким чином, будуть знайдені координати точки C . Перепишемо перше рівняння системи (12):

$$(x_C - x_O, y_C - y_O) = \alpha \cdot (x_A - x_O, y_A - y_O) + \beta \cdot (x_B - x_O, y_B - y_O) \quad (13)$$

Підставивши коефіцієнти α, β при векторах $\overrightarrow{OA}$ і $\overrightarrow{OB}$ відповідно, отримаємо:

$$\begin{aligned} (x_C - x_O, y_C - y_O) = & \\ = & \frac{(\overline{x_C} - \overline{x_O})(\overline{y_B} - \overline{y_O}) - (\overline{y_C} - \overline{y_O})(\overline{x_B} - \overline{x_O})}{(\overline{x_A} - \overline{x_O})(\overline{y_B} - \overline{y_O}) - (\overline{x_B} - \overline{x_O})(\overline{y_A} - \overline{y_O})} (x_A - x_O, y_A - y_O) + \\ + & \frac{(\overline{x_A} - \overline{x_O})(\overline{y_C} - \overline{y_O}) - (\overline{x_C} - \overline{x_O})(\overline{y_A} - \overline{y_O})}{(\overline{x_A} - \overline{x_O})(\overline{y_B} - \overline{y_O}) - (\overline{x_B} - \overline{x_O})(\overline{y_A} - \overline{y_O})} (x_B - x_O, y_B - y_O) \end{aligned} \quad (14)$$

Перепишемо рівність (14) наступним чином:

$$\begin{cases} (x_C - x_O) = \alpha \cdot (x_A - x_O) + \beta \cdot (x_B - x_O) \\ (y_C - y_O) = \alpha \cdot (y_A - y_O) + \beta \cdot (y_B - y_O) \end{cases} \quad (15)$$

З системи (15) виразимо координати точки $C(x_C, y_C, z_C)$. Оскільки точка C лежить у площині xOy , то координата z дорівнює нулю:

$$x_C = \alpha \cdot (x_A - x_O) + \beta \cdot (x_B - x_O) + x_O \quad (16)$$

$$y_C = \alpha \cdot (y_A - y_O) + \beta \cdot (y_B - y_O) + y_O \quad (17)$$

$$z_C = 0 \quad (18)$$

Координати точки K і координати точки C відомі. Можна знайти рівняння прямої $\overrightarrow{KC}$:

$$\frac{x - x_C}{x_K - x_C} = \frac{y - y_C}{y_K - y_C} = \frac{z}{z_K} \quad (19)$$

З рівнянь (19) та (4) отримуємо розв'язок другої задачі, тобто, знаходимо координати точки P :

$$\begin{cases} \frac{x - x_c}{x_K - x_c} = \frac{y - y_c}{y_K - y_c} = \frac{z}{z_K} \\ \frac{x}{0} = \frac{y - y_l}{\sin \alpha} = \frac{z_l}{\cos \alpha} \end{cases} \quad (20)$$

Далі знаходиться точка перетину цих прямих. Якщо вони не перетинаються, то шукається найближча відстань між ними і точки, які її реалізують — між точками на двох прямих проводиться відрізок, середина якого — це точка, через яку буде проводитись зображення поверхні. Після знаходження точок перетину, проводиться поверхня (полігон), яка проходить через дані точки. Так і отримується тривимірна модель об'єкту (див. рис. 3).

Усі алгоритми без виключення мають свої переваги та недоліки. Результати дослідження можуть бути застосовані для побудови тривимірної моделі матеріального об'єкта у багатьох сферах.

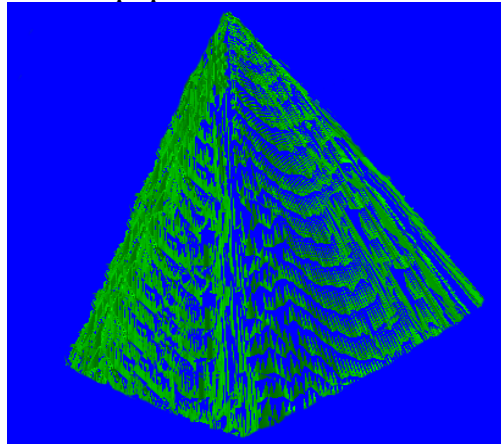

Рис. 3. Тривимірна модель об'єкту, що сканувався

Література

1. Новиков С.П., Тайманов И.А. Современные геометрические структуры и поля. — Изд. «МЦНМО», 2005 — 584 с.

С.А. Шелудько, С.А. Гончарук,
викладачі природничо-математичних дисциплін
Вінницького коледжу будівництва і архітектури
Київського національного університету будівництва і архітектури

РОЗВИТОК ТА ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Анотація. Стаття присвячена аналізу математичних методів і моделей, які є складовою методів і моделей економічної теорії. Їх використання, разом зі змістовним економічним аналізом, що відкриває нові перспективи для економічної науки й практики. Головним інструментом дослідження й прогнозування економічних об'єктів та явищ стала економіко-математична модель. Ідеться не просто про оволодіння студентами математичними методами, а й про вміння самостійно застосовувати ці знання для побудови економіко-математичних моделей.

Ключові слова: економіко-математична модель, міжгалузевий баланс, лінійна залежність в економіці.

Постановка проблеми. В умовах перетворення середньої професійної освіти продовжується обговорення питань, які стосуються ефективності роботи цієї системи і необхідності змін з метою підвищення якості освіти у контексті вимог ринка праці. В цій статті розглядається роль математики як фундаменту для підготовки спеціалістів фінансово-економічного профілю [2, с. 6]. Роздуми та висновки з цих питань можуть бути застосовані в інших предметних галузях.

Стан дослідження. Головним інструментом дослідження й прогнозування економічних об'єктів та явищ стала економіко-математична модель. Ідеться не просто про оволодіння студентами математичними методами, а й про вміння самостійно застосовувати ці знання для побудови економіко-математичних моделей.

Економіко-математичну модель визначають як внутрішньо несуперечливу замкнену систему математичних відношень, призначену для відтворення певних властивостей досліджуваного реального явища чи процесу. Прикладами економічних моделей є моделі споживчого вибору, моделі економічного росту, моделі рівноваги на товарних, ресурсних і фінансових ринках. Будуючи моделі, економісти виявляють істотні фактори, що визначають досліджуване явище, й відкидають деталі, несуттєві для розв'язання поставленої проблеми. Формалізація основних особливостей функціонування економічних об'єктів дає змогу оцінити можливі наслідки дії на них та використовувати такі оцінки в управлінні.

Виклад основного матеріалу. До задач економічних, що зводяться до систем лінійних рівнянь, відносяться задачі балансового аналізу. Мета балансового аналізу-відповісти на питання, що виникає в макроекономіці і пов'язане з ефективністю ведення багатогалузевого господарства: яким має бути обсяг виробництва кожної з n галузей, щоб задовольнити всі потреби у продукції цієї

галузі? При цьому кожна галузь виступає, з одного боку, як виробник деякої продукції, а з іншої-як споживач і своєї, і виробленої іншими галузями продукції.

Зв'язок між галузями, як правило відбивається в таблицях міжгалузевого балансу, а математична модель, що дозволяє їх аналізувати, розроблена в 1936 р. американським економістом В. Леонтьєвим. Розглянемо докладно модель Леонтьєва багатогалузевої економіки.

Припустимо, що розглядають n галузей промисловості, кожна з яких виробляла свою продукцію. Частина продукції йде на внутрішньо-виробниче споживання даною галуззю та іншими галузями, а решта призначена для мети кінцевого (поза сферою матеріального виробництва) особисто і суспільного споживання [1, с. 89].

Розглянемо процес виробництва, наприклад за рік.

Введемо такі позначення: x_i - загальний (валовий) обсяг продукції i -тої галузі ($i=1, n$);

x_{ij} - обсяг продукції i -тої галузі, що споживається j -тою галуззю в процесі виробництва ($i, j=1, n$);

y_i - обсяг кінцевого продукту i -тої галузі для невиробничого споживання. Оскільки валовий обсяг продукції будь-якої i -тої галузі дорівнює сумарному обсягу продукції, що споживається n галузями, і кінцевого продукту, то

$$x_i = \sum_{j=1}^n x_{ij} + y_i, i = 1, n$$

Це співвідношення балансу. Будемо розглядати вартість міжгалузевого балансу, коли всі величини, що входять у рівняння балансу, мають вартісне вираження.

Введемо коефіцієнт прямих витрат:

$$a_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_j}, \quad i, j=1, n,$$

що показують витрати продукції i -тої галузі на виробництво одиниці продукції j -тої галузі. Можна вважати, що в деякому проміжку часу коефіцієнти a_{ij} будуть сталими і залежатимуть від технології виробництва, що склалася. Це означає лінійну залежність матеріальних витрат від валового випуску, тобто $x_{ij} = a_{ij}x_j, i, j=1, n$.

Так побудована модель міжгалузевого балансу отримала назву лінійної.

Запишемо співвідношення балансу у вигляді

$$x_i = \sum_{j=1}^n a_{ij}x_j + y_i, i = 1, n$$

Введемо позначення:

$$Q = \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ \dots \\ x_n \end{pmatrix}, A = \begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{pmatrix}, Y = \begin{pmatrix} y_1 \\ y_2 \\ \dots \\ y_n \end{pmatrix}$$

де Q -вектор валового випуску;

Y -вектор кінцевого продукту;

A -матриця прямих витрат.

Тоді співвідношення балансу у вигляді

$$Y=AQ+Y$$

Основна задача міжнародного балансу відшуканні такого вектора валового випуску O , який при відомій матриці прямих витрат забезпечує заданий вектор кінцевого продукту Y .

Перепишемо співвідношення балансу у вигляді

$$Y=(E-A)Q$$

Це система лінійних рівнянь відносно Q

Якщо матриця $(E-A)$ не вироджена, тобто $\det(E-A) \neq 0$, то існує єдиний розв'язок системи, що знаходиться матричним способом

$$Q=(E-A)^{-1}Y$$

Матриця $S=(E-A)^{-1}$ називається *матрицею повних витрат* [2, с. 34].

Задачі економічного змісту.

Розглянемо деякі приклади застосування лінійної залежності в економіці.

1. Якщо через k позначити тариф перевезення вантажу на одиницю відстані, b - витрат при перевезенні вантажу, на відстань x можна обчислити за допомогою формули $y=kx+b$.

2. Якщо позначити через y витрати підприємства в продовж місяця при випуску x одиниць однорідної продукції, то y може бути визначено за формулою $y=kx+b$, де величина kx буде визначати змінні витрат, що залежать від обсягу випуску (де k -витрати підприємства впродовж місяця на одиницю продукції). Величина b визначає постійні витрати підприємства, які не залежать від обсягу продукції, що випускається (витрат за рахунок амортизації будинку, заробітної плати підприємства охорони, службовців і допоміжних виробників, опалення будинку тощо) [3, с. 67].

Приклади розв'язування задач.

Валова продукція на 1 га сільськогосподарських угідь за чотири роки збільшились на 24%. Скласти рівняння прямої, яка відображує зміни валової продукції на 1 га протягом чотирьох років за умови, що валова продукція у відсотках змінюється пропорційно часу. Дослідити вплив розширення тракторного парку на зростання зернових врожаїв.

Розв'язок. Валову продукцію, випущену у перший рік, приймаємо за 100% і будемо шукати рівняння прямої у вигляді $y=kx+b$

$$k = \frac{24}{4} = 6,1; 100 = 6,1 * 1 + b; b = 93,3$$

Отже $y=6,1x+93,3$, де x -рік.

В 1980 р. держава мала 108,5 тисяч тракторів і одержала з одного 1 гектара 8,5 ц зернових. В 1995 р. держава мала 510 тисяч тракторів і одержала з одного гектара 21 ц зернових.

Розв'язок. Позначимо час- x , кількість тисяч тракторів — y /врожай, який одержали з одного гектара, позначимо- z (центнерів).

За умовою задачі маємо чотири точки:

$A(x_1y_1)$; $x_1=1980$, $y_1=108,5$;

$B(x_2y_2)$; $x_2=1995$, $y_2=510$;

$M(x_1z_1)$; $x_1=1980$, $z_1=8,5$;

$M(x_2z_2)$; $x_2=1995$, $z_2=21$.

Знайдемо рівняння прямих-графіків зростання тракторного парку та врожайності зернових з одного гектара за 1980-1995 роки у вигляді $y=kx+b$, рівняння прямої з кутовим коефіцієнтом.

Використовуючи рівняння прямої, що проходить через дві задані точки, одержимо:

$$\begin{aligned} \frac{x-1980}{1995-1980} &= \frac{y-108,5}{510-108,5} \Rightarrow \frac{x-1980}{15} = \frac{y-108,5}{401,5} \Rightarrow \\ \Rightarrow 401,5x - 401,5 \cdot 1980 &= 15y - 15 \cdot 108,5 \Rightarrow \\ \Rightarrow 15y &= 15 \cdot 108,5 + 401,5x - 401,5 \cdot 1980 \Rightarrow \\ \Rightarrow 15y &= 401,5x - 793342,5 \Rightarrow y = \frac{401,5}{15}x - \frac{793342,5}{15} \end{aligned}$$

Таким чином, кутовий коефіцієнт прямої зростання тракторного парку буде:

$$k_1 = \frac{401,5}{15} \approx 26,77$$

Використовуючи точки M_t та M_y аналогічно знаходимо рівняння прямої зростання врожайності зернових з одного гектара.

$$\begin{aligned} \frac{x-1980}{1995-1980} &= \frac{z-8,5}{21-8,5} \Rightarrow \frac{x-1980}{15} = \frac{z-8,5}{12,5} \Rightarrow \\ \Rightarrow 12,5x - 1980 \cdot 12 &= 15z - 8,5 \cdot 15 \Rightarrow \\ \Rightarrow 15z &= 12,5x - 12,5 \cdot 1980 - 8,5 \cdot 15 \Rightarrow \\ \Rightarrow 15z &= 12,5x - 24877,5 \end{aligned}$$

Отже її кутовий коефіцієнт буде:

$$k_2 = \frac{12,5}{15} \approx 0,83$$

З умов задачі можна зробити висновок, що при зростанні тракторного парку врожайність зернових за 1 га зростає. Але кутовий коефіцієнт k_1 графіка зростання кількості тракторів значно більший за кутовий коефіцієнт k_2 графіка зростання врожайності зернових. Таким чином, зростання тракторного парку сприяє зростанню врожайності. Зернових, але не пропорційно. Зростання кількості тракторів-енергоозброєності сільського господарства не є основним фактором у підвищенні ефективності сільського господарства. Необхідно врахувати вплив інших факторів ,наприклад, якості насіння, культуру агротехніки [4, с. 22].

Висновки. Економіко-математична модель, що описує дане економічне явище або об'єкт, будується таким чином:

- формується предмет і визначається мета дослідження;
- у розгляданій економічній системі виокремлюються структурні й функціональні елементи, що відповідають даній меті, виявляються їхні найважливіші якісні характеристики;

- словесно, якісно описуються взаємозв'язки між елементами;
- вводяться символічні позначення для характеристик економічного об'єкта або явища й формалізуються, наскільки це можливо, взаємозв'язки між ними. Тим самим формується економіко-математична модель;
- проводяться розрахунки за економіко-математичною моделлю та аналізується добутий розв'язок.

Якщо з певних причин цей розв'язок не може бути застосований на практиці, то процес побудови економіко-математичної моделі доцільно повторити. Для цього постановку задачі й добутий розв'язок аналізують, досліджують, чи враховані всі початкові дані, порядок їх групування, взаємозв'язок величин тощо. Після такого аналізу модель змінюють.

Розрахунки в економіці ґрунтуються на математичних моделях. Тому економісти мають володіти мовою математичних понять, уміти здійснювати математичні операції над числами, символами, множинами, функціями, оперувати рівняннями й нерівностями, розрахунковими математичними інструментами, вміти ставити проблеми, розв'язувати їх, аналізувати добуті результати.

Нині завдяки сучасним комп'ютерним технологіям можливості математичного моделювання практично безмежні, але скористатися ними повною мірою вдається лише тим фахівцям, які вільно володіють математичними методами [2].

Література

1. Болюбаш Н.М. Теоретичні засади формування професійної компетенції майбутніх економістів / Н.М. Болюбаш // Наукові праці: Науково-методичний журнал. — Вип. 99. Т. 112. Педагогіка. — Миколаїв: Видавництво ЧДУ ім. П. Могили, 2009. — С. 88—95.
2. Грисенко М.В. Математика для економістів: Методи й моделі, приклади й задачі: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2007. — 720 с.
3. Камінський Б.Т. Проблема інтеграції дидактичних комплексів у цілісну педагогічну систему / Б.Т. Камінський // Наукові записки: збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. — 1999. — Ч. 2. — С. 63—69.
4. Миронець О.М. Використання кейс-проектів для ПТНЗ сільськогосподарського профілю. Удосконалення управління регіональною системою професійно-технічної освіти в Україні. — Дніпропетровськ : Інформаційно-аналітичний збірник за підсумками обласного ярмарку педагогічної та учнівської творчості професійно-технічних навчальних закладів, 2008. — С. 19—23.

УДК 681.323

А.В. Ковтун,

студент Национального технического университета Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

АРХИТЕКТУРА ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ V.I.P.E.R.

Введение. Написание качественного программного обеспечения — процесс трудоёмкий и сложный. Это касается не только удовлетворении требований заказчика, главным образом продукт должен быть надежными, безопасным, тестируемый и достаточно гибок к росту и изменению. Хорошим подходом для решения вышеуказанных проблем является — «чистая архитектура» [1].

Clean Architecture. Данный термин ввел Роберт Мартин. Этот подход может быть использованный при разработке любого программного приложения [2].

Идея проста: чистая архитектура представляет собой набор правил для системы, такие как:

- независимость от сторонних библиотек;
- тестируемость;
- независимость от графического интерфейса;
- независимость от поставщика данных.

Принципы чистой архитектуры можно продемонстрировать следующей схемой (Рис. 1).

Концентрические круги представляют различные слои программного обеспечения. Чем дальше вы перемещаетесь по кругу, тем выше уровень программного обеспечения становится [3, 4].

Главное правило, которое делает эту архитектуру рабочей — это правило круговой зависимости. Правило гласит, что компонент во внутреннем круге не может знать о внешнем круге. К тому же, форматы данных, используемых во внешней цепи, не должны использоваться внутренним кругом, особенно, если эти форматы генерируют с помощью внешних библиотек во внешнем круге.

Вы можете выделить для себя больше, чем 4 круга. Нет запретного правила, которое говорит, что вы должны всегда иметь только эти четыре цепочки. Тем не менее, правило круговой зависимости применяется всегда. Зависимости исходного кода всегда указывают внутрь. По мере продвижения внутрь уровень абстракции возрастает.

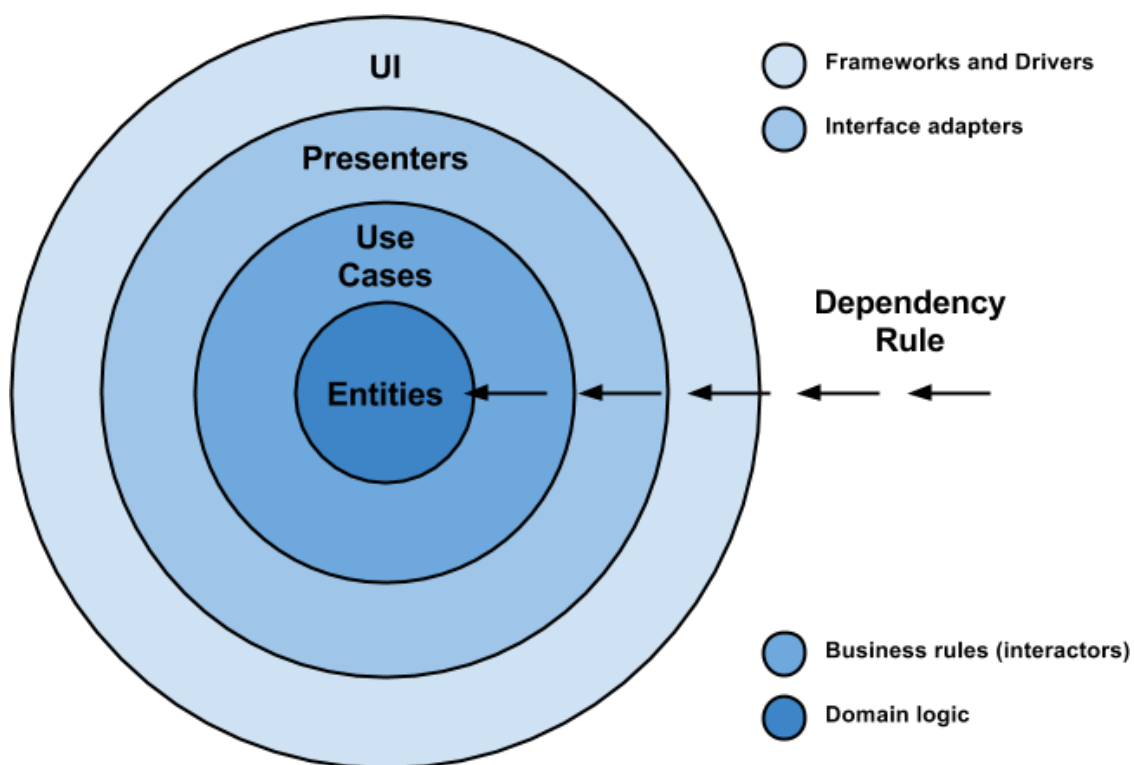

Рис. 1. Clean Architecture scheme

V.I.P.E.R. «V.I.P.E.R.» является реализацией принципа чистой архитектуры. Слово VIPER — бэкроним для View, Interactor, Presenter, Entity и Routing. Структура VIPER представлена на следующей схеме

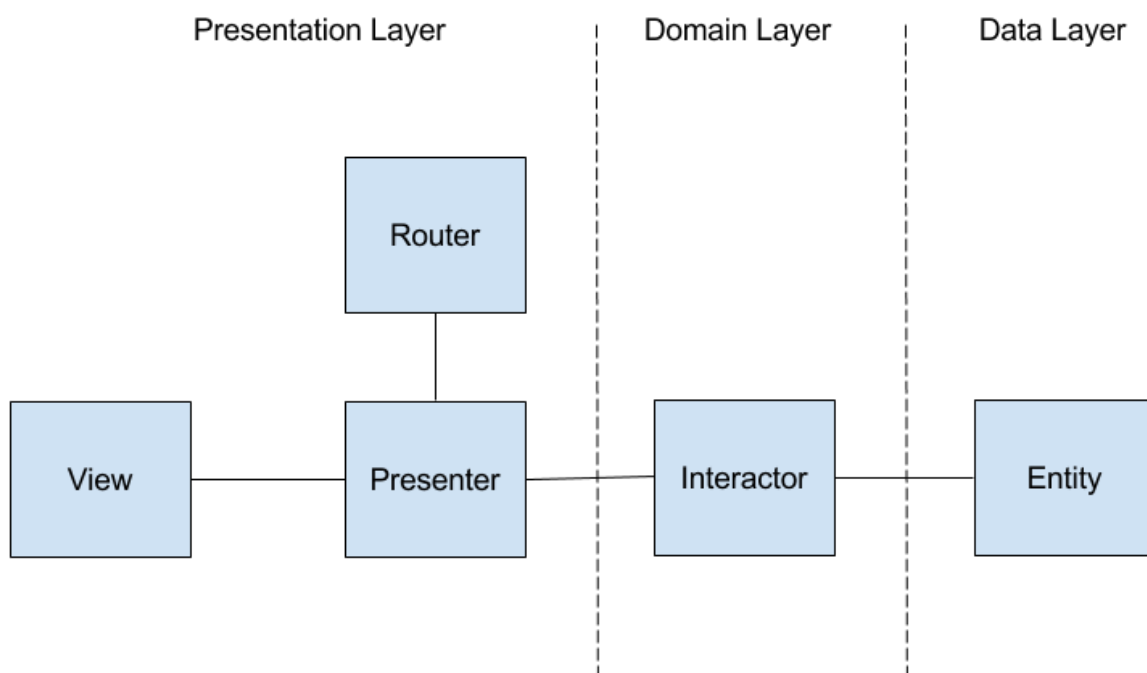

Рис. 2. VIPER components

Interactor/Интерактор. Interactor является простым компонентом, который содержит бизнес-логику для управления объектами Entity, чтобы выполнить определенную задачу. Задача выполняется в Interactor'e, независимо от любого графического интерфейса. Поскольку Interactor является компонентом, который прежде всего содержит логику, следовательно, его легко разработать при помощи TDD (Разработка через тестирование). [5]

При использовании TDD для разработки Interactor'a, возможно отключить производственное хранилище данных с помощью mock тестов. Не обращаясь к удаленному серверу (для веб-сервиса) или диска (для базы данных), данный метод позволяет тестировать систему без повторяемых тестов и сокращает время тестирования.

Entity/Сущность. Entity — это объекты, которые представляют модель данных, но не реализуют бизнес-логику системы. Entity компонентом может управлять исключительно Interactor. Слой Entity никогда не передает сущности уровню представления (т.е. Presenter'y).

Data Store/Хранилище данных. Data Store отвечает за предоставление Entity компонента в Interactor. Поскольку Interactor применяет свою бизнес-логику, он осуществляет выборку Entity из хранилища данных, управляет Entity а затем возвращает обновленные Entity обратно в хранилище данных. Для этого удобно использовать Observable объект который позволит мгновенно уведомить подписчиков об изменении данных. Этот подход существенно облегчает бизнес-логику Presenter'a.

Хранилище данных управляет персистентностью Entity. Модели не зависят от хранилища данных, таким образом, создается слабая связность компонентов между собой, а также независимость от источника данных, например, веб-сервиса, базы данных, файла.

Presenter/Презентатор. Presenter — это компонент, который содержит логику управления графическим интерфейсом. Презентатор получает входные данные от взаимодействия с пользователем и преобразует их соответствующим способом в запросы, которые делегируются в Interactor компонент. Presenter получает результаты от Interactor'a, после которого, обрабатывает и подготавливает данные которые в последствии передаются во View компонент. Entity никогда не пересылаются из Interactor'a в Presenter. Вместо этого используются простые структуры данных, у которых нет поведения. Это препятствует любой "реальной работе" в Presenter'e. Presenter может только подготовить данные для отображения на View.

View/Вид. View — это пассивный компонент, который отображает графический интерфейс. View является делегатом между действиями пользователя и Presenter'ом. Когда пользователь совершает определённое действие на графическом интерфейсе, View компонент отправляет соответствующий вызов в Presenter и ожидает ответ. Данный элемент никогда не запрашивает данные у Presenter'a.

Методы, определенные для представления, позволяют Presenter'y переместиться на более высокий уровень абстракции, выраженной с точки зрения его со-

держимого, а не то, как это содержимое будет отображаться. Presenter не знает о реализации View компонента, Presenter только знает о содержании, которое он поддерживает. Presenter'у лишь необходимо инстанцировать поведение для отображения содержимого на экран.

Router/Маршрутизатор. Router объект несет ответственность за маршрутизацию. Маршрутизация обрабатывает навигацию переходов между различными графическими интерфейсами, как определено в routers, созданных проектировщиком взаимодействия. Router компонент отвечает за создание Interactor, Presenter и View/ViewController и за настройки ViewController.

Так как Presenter содержит логику, чтобы реагировать на ввод данных пользователем, Presenter определяет момент перехода на другой экран делегируя вызовы методов в Router компонент. Presenter является пользователем Router'a.

Выводы. Архитектура «V.I.P.E.R» позволяет разделить программный продукт на слабосвязанные между собой модули. Это разделение соответствует принципу Single Responsibility. Interactor ответствен за бизнес-логику, Presenter ответственный за отображение, а View ответственно за визуальное представление.

Таким образом, «V.I.P.E.R» разделяет большое количество кода одного класса на несколько меньших классов делая минимальную связность компонентов между собой. За счет поддержания единственной ответственности в каждом классе это упрощает разработку и позволяет более быстро реагировать на изменяющиеся требования и создавать лучшее программное обеспечение.

Литература

1. Clean Architecture (Robert C. Martin Series): 1st Edition. Prentice Hall; 1 edition (July 8, 2017).
2. Guide to the Software Engineering Body of Knowledge (SWEBOK(R)): Version 3.0 IEEE Computer Society Press; 3 edition (January 17, 2014).
3. Software Architecture in Practice: Hardcover — December 30, 1997.
4. Essential Software Architecture: Springer; 2nd ed. 2011 edition (May 5, 2011).
5. Test Driven Development: By Example; Addison-Wesley Professional; 1 edition (November 18, 2002).

А.В. Ковтун,

студент факультету інформатики та обчислювальної техніки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

В.Г. Павлов,

кандидат технічних наук, доцент кафедри обчислювальної техніки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЕЛЕКТРОНИЙ МУЛЬТПРОЇЗНИЙ НА БАЗІ СМАРТФОНУ

Анотація. У статті розглянуто методи реалізації електронних квитків. Розроблено мобільний додаток на платформі Android для купівлі та контролю електронного квитка на громадський транспорт. Отримано експериментальні результати, аналіз яких показав доцільність використання розробленого додатку на громадському транспорті.

Ключові слова: міський транспорт, пасажиропотік, штриховий код, QR-код, електронний квиток.

Постановка проблеми. Стан міського транспорту - один з найважливіших критеріїв комфортності проживання людей в сучасному мегаполісі, що потребує впровадження ефективних методів його управління. Однією з головних складових систем диспетчерського управління міським транспортом є облік пасажиропотоку, що дозволяє швидко реагувати на виникаючі проблеми і перерозподіляти транспортні засоби на більш завантажені маршрути.

Стан дослідження. Існуючі методи визначення пасажиропотоку, які ґрунтуються на анкетуванні та обліку талонів, проданих кондукторами, є досі застарілими, потребують багато часу для отримання результатів, а тому не годяться для оперативного реагування диспетчерів на зміну ситуації [1].

За даними статистики Державної адміністрації залізничного транспорту, за перше півріччя 2017 продажі квитків онлайн зросли в 5,3 рази в порівнянні з аналогічним періодом 2014 року. 54,1 % пасажирів українських залізниць купують квитки через Інтернет [2]. Але на міському транспорті, окрім, можливо, метро, немає сучасних засобів обліку кількості пасажирів. Неефективне управління призводить к збиткам, отже, відповідно до наявної у незалежних аудиторів інформації у 2015 році результатом діяльності КП «Київпастранс» у 2016 році став збиток у сумі 279,3 млн. грн.

Впровадження електронного проїзного квитка надасть наступні переваги:

- надає більшої зручності пасажирам у оплаті проїзду;
- дозволяє диспетчерській службі швидко отримувати дані про кількість пасажирів на тому чи іншому маршруті;
- заощаджує чималі гроші за рахунок скасування друку великої кількості проїзних талонів, кіосків з їх продажу та скорочення чисельності персоналу.

Запровадження електронних квитків у міському пасажирському транспорті сприятиме ефективному плануванню маршрутів і графіків пасажирських

перевезень, підвищенню економічних показників роботи транспортних підприємств та контролю оплати проїзду й прозорості розрахунків перевізників, у тому числі щодо відшкодування витрат на перевезення пільговиків.

До недоліків можна віднести суттєві витрати на встановлення відповідного обладнання та купівлю програмного забезпечення. Тому розробка власного вітчизняного програмного забезпечення та використання в якості абонентських терміналів смартфонів дозволяє значно скоротити ці витрати.

Виклад основного матеріалу. На початку XXI століття ситуація зі зберіганням, передачею, обробкою і пошуком інформації істотно змінилася. Використання INTERNET-технологій дозволяє швидко звертатися до баз даних різних комп'ютерних систем. Суттєво зросли швидкість передачі та обробки інформації, а також ємність інформаційних сховищ. Все це дозволило реалізувати технології електронних квитків.

Зазвичай будь-який проїзний квиток засвідчує договір перевезення між пасажиром та компанією, що надає дані послуги. Але на відміну від паперового квитка, де інформація фіксується на спеціальному бланку, електронний засвідчує існування такого договору у вигляді спеціального коду, який є доступний на електронних носіях. Ця інформація повинна бути захищена від випадкового або навмисного спотворення, щоб унеможливити її втрату або крадіжку.

Оскільки ідентифікація - це встановлення характеру і призначення виробу для з'ясування його характеристик, що визначають унікальність, то на першому етапі був здійснений аналіз технологій безконтактної ідентифікації, а саме:

- штрихового кодування;
- радіочастотної ідентифікації;
- карткові технології на основі магнітної смуги, смарт-карти, оптичної карти;
- біометричної ідентифікації.

За результатами порівняльного аналізу було запропоновано використовувати в якості засобу ідентифікації електронного квитка двовимірний штриховий код, оскільки ніж вона забезпечує найбільш простий і одночасно надійний спосіб вводу даних. Це пов'язано з тим, що ЕОМ легше зчитує широкі і вузькі штрихи і проміжки між ними, тобто значно простіше будується пристрій зчитування (рідер).

Як відомо, двовимірний штрих-код (2D barcode), є новітньою розробкою в галузі штрихового кодування. Даний вид штрих-коду ґрунтується на принципі кодування інформації не тільки по горизонталі, як звичайні лінійні штрих-коди, а й по вертикалі [3].

Далі було розглянуто два основних види двовимірних штрих-кодів: Stacked linear і Matrix, та продемонстровано, що останній має здатність зберігати більшу за обсягами інформацію на той же площині.

За наступним кроком проведений аналіз найбільш поширених матричних штрих-кодів:

- Aztec Code;
- Data Matrix;
- QR код;

- PDF417.

Ці штрих-коди порівнювалися за кількома ознаками, важливими для майбутньої розробки. Враховувались наступні властивості:

- відкритість для використання;
- кількість інформації яку можна закодувати;
- розмір;
- відновлюваність інформації;
- сприйнятливість до поворотів камери.

Після детального аналізу, було вирішено використовувати саме QR-код. Вирішальним фактором, який визначив цей вибір, було те, що сучасні смартфони «вміють» як генерувати, так й зчитувати QR-код.

Таким чином, запропонована схема буде мати вигляд (Рис. 1):

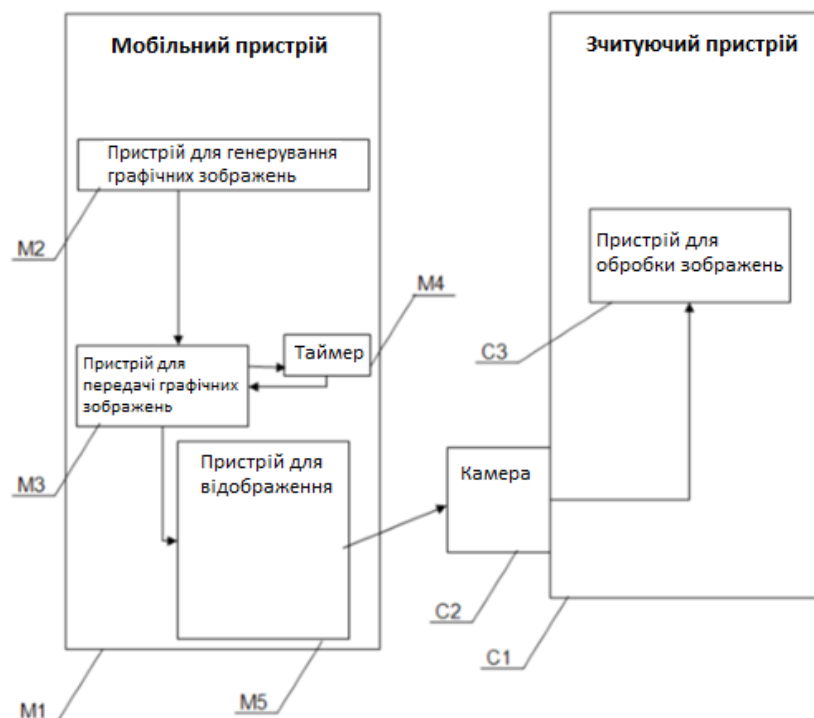

Рис. 1. Загальна схема рішення

Як показано на Рис. 1, система містить мобільний пристрій M1, пристрій M2 для генерації графічних зображень, пристрій M3 для послідовної передачі графічних зображень, таймер M4, а також пристрій M5 відображення. Система також містить пристрій, що зчитує C1, що містить засіб для зчитування графічних зображень у вигляді камери C2, а також пристрій для обробки зображень C3. Мобільний пристрій і пристрій, що зчитує зв'язуються шляхом безперервного отримання зображень з камери C2, на яких зображений екран мобільного пристрою M1.

Для корекції помилок, які можуть виникнути під час передачі повідомлення, використане кодування за алгоритмом Ріда-Соломона [4].

Як результат генерації рядка за допомогою кодів Ріда-Соломона для вихідного повідомлення, буде згенерований набір десяткових значень. Їх необхідно перетворити в бінарний формат і конкатенувати з вихідним рядком з правого

боку. Результатом всіх попередніх етапів буде рядок в бінарному форматі, що містить в собі вихідні дані повідомлення плюс коди Ріда-Соломона, для того щоб забезпечити можливість корекції помилок в декодованому повідомленні.

При розробці програмного додатку розглядалися та були реалізовано декілька сценаріїв, які відповідають різним режимам використання системи:

- сценарій авторизації користувача в системі;
- сценарій перегляду пасажиром детальної інформації про білет;
- сценарій купівлі пасажиром білету;
- сценарій сканування контролером білету для перевірки.

Для розробки відладки та тестування програмного додатку використовувалося Android Studio — інтегроване середовище розробки (IDE) для платформи Android, представлене 16 травня 2013 року на конференції Google I/O [5]. Пакет інсталяції цього середовища можна завантажити з сайту «<http://developer.android.com/sdk/index.html>», який включає в себе необхідний мінімум. При необхідності можна запустити Android SDK Manager та перевірити наявність нових версій SDK.

Для відлагодження програм використовується емулятор, який є віртуальною машиною на якій запускається програма.

Невід’ємною частиною життєвого циклу програмного продукту є процес тестування або перевірки роботи програми згідно вимог, які були зазначенні при початку реалізації продукту.

Головною проблемою при розробці програм для ОС Android є наявність великого різноманіття портативних приладів з різним розширенням екранів та різними версіями операційної системи. Тому важливо, щоб розроблена програма однаково відображала графічний інтерфейс при різних розширеннях екрану та однаково функціонувала для різних версій Android. Однакове відображення забезпечується за рахунок створення окремих папок з графічним інтерфейсом для різних розмірів портативних пристроїв, а для надійного функціонування застосовуються бібліотека Support Library.

Також було проведено функціональне тестування на перевірку правильності роботи функцій з метою усунення виявлених помилок та недоліків.

Нарешті, здійснено тестування наступних типів нефункціональних вимог системи:

- інсталяційне тестування;
- тестування продуктивності;
- навантажувальне тестування;
- тестування перериванням.

Також були проведені виміри часових параметрів програмного продукту. В результаті моделювання отримано час, який витрачає людина, що бажає скористатися громадським транспортом для переміщення. У варіанті придбання квитка у касі попереднього продажу — 270 секунд для купівлі одного білету, а час, який витрачає людина, у варіанті придбання квитка через мобільний додаток — 120 секунд. Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що дана система економить для кожного пасажиру 150 секунд часу для купівлі одного

квитка — що є значним показником, враховуючи те, що людина часто купує білети на громадський транспорт.

Висновки.

Запропоноване рішення, яке дозволяє значно покращити диспетчерське управління міським транспортом за рахунок оперативного отримання інформації щодо пасажиропотоків.

Шляхом порівняльного аналізу виявлено найбільш перспективний напрямок розробки електронного квитка на основі QR-коду.

В якості пристрою, в якому формується та зберігається QR-код, запропоновано використовувати смартфон пасажиру, що не потребує додаткових витрат.

Розроблено програмний додаток на платформі Android. Результати тестування розробленого додатку показали, що програма є універсальною і може використовуватися на смартфонах з різною роздільною здатністю екранів, а також на планшетах. Під час функціонального тестування також встановлено, що додаток не має критичних або ж блокуючих помилок.

Література

1. Менеджмент на транспорте: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / под ред. Н.Н. Громова, В.А. Персианова. — М.: Академия, 2003. — 612 с.
2. Удосконалення залізничної пасажирської системи в умовах використання інтернету [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.
3. ДСТУ ISO / IEC 24778-2010 Інформаційні технології. Технології автоматичної ідентифікації та збору даних. Специфікація символіки штрихового коду.
4. Вернер М. Основы кодирования / Мартин Вернер. — М.: Техносфера, 2004. — 288 с.
5. Android Studio — среда мобильной разработки на базе технологий JetBrains [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://soft.mail.ru/pressrl_page.php?id=51774

С.В. Лисинчук,

студент факультету комп'ютерних інформаційних технологій
Тернопільського національного економічного університету

науковий керівник: **І.В. Турченко,**

кандидат технічних наук, доцент кафедри інформаційно-обчислювальних систем та управління
Тернопільського національного економічного університету

ПРОАКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ ІТ ПРОЕКТУ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню концепції проактивного управління командою. Розглянута методика управління, яка забезпечує оптимальне використання людських ресурсів для отримання максимального результату та високої ефективності роботи.

Ключові слова: проактивне управління, лідерство, мотивація, командна робота, особистісний підхід.

Постановка проблеми. У сучасному світі ефективність роботи залежить від правильного, своєчасного та якісного виконання завдань. Це стосується як роботи окремого індивіда, так і команди в цілому. Тому правильна організація управління відіграє одну з найважливіших ролей для отримання хорошого результату.

Багато організацій досі використовують застарілий підхід до управління командою. Найпоширеніший його формат керівник — підлеглий. Інколи, звичайно він приносить свої результати, але в загальному з часом викликає невдоволення, конфлікти, непорозуміння у колективі.

Стан дослідження. Більшість сучасних організацій активно використовує проактивне управління. Це забезпечує створення дружньої атмосфери та рівності у колективі. Що у свою чергу впливає на результат роботи. Лідер завжди готовий об'єктивно оцінити можливості та знання своїх колег та направити роботу у вірне русло [1].

Так у статті Г.І. Ємельянова Проактивне управління та методи підвищення ефективності роботи команди розглянуті найактуальніші питання проактивного управління з точки зору використання привілеїв та заміни керівництва на лідерством. Проте слід додати що важливим аспектом є врахування психологічної складової та темпераментів працівників, але ця тема в даній роботі не представлена.

Виклад основного матеріалу. Проактивне управління у свою чергу є більш ефективним та сучасним методом менеджменту. Адже тут керівник виступає не в ролі сурового спостерігача, а перспективним лідером, який активно бере участь у вирішенні поставлених завдань та моніторингу атмосфери у команді.

Проактивний підхід до управління базується на:

- грамотному підбору персоналу;
- мотивації;
- постійному особистісному розвитку кожного з членів колективу;
- правильному використанні командної роботи;
- моніторингу атмосфери у колективі та відносин між працівниками;
- максимальному використанні сильних сторін кожного для досягнення загального результату;

- постійному вдосконаленню методів управління;
- активному впливі на робоче середовище.

Проактивна концепція управління персоналом базується на науковому відборі персоналу та його мотивації; плануванні життя, кар'єри і діяльності; особистісному розвитку управлінців і персоналу; використанні командної роботи і лідерства; оптимізації і системному підході до усіх компонентів циклу роботи з персоналом [2].

Проактивне управління доречно використовувати кожному менеджеру. Для початку важливо дізнатись максимально про команду, особливо важливими є дрібниці. Кожного члена команди слід розглядати особистісно, адже лише правильно зібравши всі частинки можна скласти пазл.

Також, потрібно аналізувати тип особистості, темпераменту, природну схильність та задатки, ментальність, характер, хобі. Створюючи команду потрібно підбирати людей котрі маючи спільні інтереси все ж залишаються різними та можуть доповнювати одне одного.

Також необхідно створювати та підтримувати дружню атмосферу у колективі, так як це дає змогу досягти вищих результатів уникаючи морально-психологічного перевантаження працівників. Проактивний підхід до управління передбачає саме знаходження “балансу” між роботою та суспільним життям. Наприклад, команда може вирішити переглянути свої цінності і завдання, після чого розробити нові або модифікувати існуючі плани дій, щоб позбутися від дисбалансу, виявленого в робочих відносинах [3].

На прикладі фірми 7PRISM розглянемо проактивний підхід до управління.

У компанії є декілька відділів, які у свою чергу відповідають за частину загальної роботи. Кожен відділ працює автономно та керується менеджером з проактивним підходом. Він у свою чергу дуже ретельно підбирає членів команди вивчаючи кожного працівника, аналізуючи характер, темперамент, інтереси, поведінку та розраховуючи як вплине поєднання особистих рис кожного на загальний результат. Такий аналіз дає змогу краще оптимізувати роботу, мотивувати працівників та спонукати їх до розвитку. Саме така манера управління і є проактивною, більше того в психології використовують окреме визначення проактивності. Проактивність є стійкою характеристикою зрілої особистості, яка виражається в таких аспектах як: самодетермінована поведінка (поведінка, яка викликана внутрішніми мотивами особистості, а не зовнішніми стимулами); стресостійкість (здатність протистояти ситуацій, які потенційно можуть викликати стрес); здатність вибудовувати поведінкові стратегії, які орієнтовані на майбутнє; здатність ставити значущі цілі і прагнути до їх досягнення; готовність активно впливати на умови середовища [4].

Висновки. Актуальність проактивного управління важко не помітити, особливо якщо врахувати ефективність цього методу. Зараз в Україні проактивне управління починає активно використовуватись у молодих компаніях, адже дозволяє досягти високих результатів роботи та допомагає розвиватись як компанії в цілому, так і кожному її члену.

Література

1. Барко В.І. Психологія управління персоналом органів внутрішніх справ (проактивний підхід) : [Монографія] / В.І. Барко. — Київ : Ніка-Центр, 2003. — 448 с.
2. Ерзин А.И. Понятие проактивности в современной психологии / А. И. Ерзин, Г. А. Епанчинцева // Теоретическая и экспериментальная психология. — 2013. — Т. 6. — №1. — С. 79—83.
3. Иванова С.В. Развитие потенциала сотрудников: Профессиональные компетенции, лидерство, коммуникации / С. Иванова, Д. Болдогоев, Э. Борчанинова. — Москва : Изд-во : Альпина Паблишер, 2014. — 278 с.
4. Пэйн К. Системный подход / К. Пэйн. // Практика социальной работы. — Под ред. Кр. Ханвея, Т. Филпота. — Киев—Амстердам : Ассоциация психиатров Украины, 1996. — С. 20-35.
5. Редлих А. Модерация конфликтов в организации / А. Редлих, Е. Миронов. — Санкт-Петербург : Речь, 2009. — 240 с.
6. Сидоренко Е. В. Мотивационный тренинг / Е. В. Сидоренко. — Санкт-Петербург : Речь, 2000. — 234 с.
7. Эдмюллер А. Модерация : искусство проведения заседаний, конференций, семинаров // А. Эдмюллер, Т. Вильгельм ; [пер. с нем. М. М. Дремина, К. А. Мартыновой]. — Изд-во «Омега-Л», 2007. — 119 с.

ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

В.О. Скринник,

студент експлуатаційного відділення Полтавського коледжу нафти і газу
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

науковий керівник: ***С.М. Жабський,***

викладач спецдисциплін Полтавського коледжу нафти і газу
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

АНАЛІЗ СТАНУ ТРУБОПРОВІДНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

Україна має розвинену нафто- та газотранспортну системи, які є одними з найпотужніших в Європі. Трубопровідний транспорт — це найбільш економічний вид транспортування нафти, нафтопродуктів та газу з місць їх видобутку та виробництва до місць їх переробки та використання. Його особливостями є відсутність рухомого складу, а звідси і порожніх пробігів, постійний режим роботи незалежно від стану погоди та кліматичних умов, простота в експлуатації та режимі управління перевезеннями. За останні десятиріччя трубопровідний транспорт розвивався швидкими темпами. Нафтопровідний транспорт України включає в себе 12 основних нафтопроводів. Мережа нафтопроводів менш густа. Місцеві нафтопроводи короткі, ними перекачується нафта від місць видобутку до нафтопереробних заводів. Газопровідний транспорт є не лише найбільш ефективним, а й фактично єдиним видом транспорту в Україні для транспортування газу [3, с. 410—412].

Газотранспортна система складається з мережі магістральних газопроводів та газопроводів-відгалужень, що являє собою єдиний технологічний комплекс, який працює в безперервному робочому режимі.

Основним показником ефективності роботи трубопровідного транспорту є рівень його експлуатаційної надійності, техногенно-екологічної безпеки, відсутність техногенних аварій.

Відомо, що основна частина газотранспортної системи України була побудована в 60—80-ті роки минулого століття. До теперішнього часу знос основних фондів лінійної частини магістральних газопроводів становить більше половини.

Велика частина магістральних газопроводів має підземну конструктивну схему прокладки. На підземні трубопроводи впливають корозійно-активні ґрунти. Під впливом корозійного зносу металу зменшується товщина стінки труб, що в

свою чергу може привести до виникнення аварійних ситуацій на магістральних газопроводах.

Довготривала експлуатація трубопроводів, починаючи від транспортування та зберігання труб, спричиняє різні види їх пошкоджень, зокрема це: пошкодження ізоляційного покриття; корозійні пошкодження, забоїни в металі труби, розгалужені тріщини, тріщини у зварних швах тривалої експлуатації і тріщини біля зварних швів. Вказані пошкодження за подальшої експлуатації трубопроводів знижують їх надійність. Такі пошкодження при контакті із зовнішніми технологічними середовищами спричиняють корозійні, механічні та корозійно-механічні процеси, що призводять до руйнування труб.

Як правило, більшість дефектів на газопроводах з'являється в результаті корозійних і механічних пошкоджень, визначення місця і характеру яких пов'язане з рядом труднощів і великими матеріальними витратами. Цілком очевидно, що розтин газопроводу для його безпосереднього візуального обстеження економічно невиправдано. До того ж обстежити можна тільки зовнішню поверхню об'єкта. Тому протягом останніх років в нашій країні і за кордоном зусилля спеціалізованих науково-дослідних і проектних організацій спрямовані на вирішення проблеми визначення стану підземних і надземних промислових, магістральних нафтопродуктопроводів без їх розкриття. Ця проблема пов'язана з великими технічними труднощами, проте при використанні сучасних методів і засобів вимірювальної техніки вона успішно вирішується.

Сучасні системи магістрального трубопровідного транспорту нафти і газу за час експлуатації піддаються значним навантаженням як ззовні так і з середини, що може призвести до аварій з викидом нафтопродуктів та забрудненням навколишнього природного середовища. Повністю виключити можливість виникнення аварійних ситуацій на виробничих підприємствах неможливо, тому надзвичайно важливо виявити та дослідити найбільш ймовірні фактори, що можуть призвести до аварійних ситуацій та застосовувати на практиці заходи із забезпечення їх безпеки.

Основна вимога до трубопроводів як до транспортних систем підвищеної відповідальності з точки зору забезпечення безпеки полягає у збереженні герметичності та конструкційної цілісності протягом всього терміну служби. Тому будь-яка подія, пов'язана з порушенням герметичності конструкції трубопроводу, має бути класифікована як відмова. Для газопроводів, як правило, локальне порушення герметичності (свищ, тріщина) вже являє собою критичну відмову. Нафтопроводи є більш живучими об'єктами, ніж газопроводи. Тому, як наслідок, нафтопровід зі свищем або наскрізним отвором може зберігати часткову працездатність [1, с. 25].

Окрім розгерметизації трубопроводів можливі також їх прориви через порушення технології перекачки внаслідок помилок оперативного і ремонтного персоналу, зупинок перекачки при раптовому зниженні напруги в мережі електроживлення. Останнім часом на магістральних трубопроводах збільшилась кількість аварій, що виникають в результаті зовнішнього механічного впливу на

лінійну частину трубопроводу (внаслідок силового впливу механічними засобами) з метою викрадення транспортованих продуктів.

Практика експлуатації газотранспортних систем у складних умовах виявила недостатню надійність газопроводів, прокладених в умовах боліт, заболоченої й обводненої місцевості. Ґрунти в такій місцевості характеризуються структурною нестійкістю, значним стисненням і малою заземлюючою здатністю. Ділянки газопроводу в непроектному положенні відносяться до потенційно-небезпечних ділянок, а аналіз їх технічного стану повинен носити комплексний характер. Відсутність постійного контролю для вищенаведених ділянок магістральних газопроводів, особливо у важкодоступній місцевості, може призвести до розвитку незворотних аварійних процесів [1, с. 27].

Попередити аварійні ситуації на трубопроводах можливо за рахунок впровадження ефективних методів контролю та інспекції на всіх стадіях життєвого циклу конструкції. Актуальною на сьогодні є розробка методів та засобів діагностики і моніторингу технічного стану магістральних трубопроводів. Отже безпека об'єктів трубопровідного транспорту повинна бути максимально високою для забезпечення надійних і безперебійних поставок вуглеводневої сировини, а загрози виникнення аварійних ситуацій — зведені до мінімуму.

Література

1. Підвищення рівня екологічної безпеки трубопровідних мереж нафтогазового комплексу України / [Л.Я. Побережний, А.В. Яворський, В.С. Цих та ін.]. // Науково-технічний журнал «Техногенно-екологічна безпека». — 2017. — №1. — С. 24–31.
2. Владимирова А.И. Промышленная безопасность и надежность магистральных трубопроводов / А.И. Владимирова, В.Я. Кершенбаум. — Москва: Национальный институт нефти и газа, 2009. — 696 с.
3. Качан Є.П. Регіональна економіка / Є.П. Качан. — Київ: Знання, 2011. — 670 с.

АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

Ya. Vasylyshyn,

Professor of the Department of Architecture and Urban Development,
Ivano-Frankivsk National Technical University Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine

V. Vasylyshyn,

Ph.D., Associate Professor of Engineering and Computer Graphics,
Ivano-Frankivsk National Technical University Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, Ukraine

LANDSCAPE DESIGN OF NORTHERN JAPAN PART 1

Japanese design has always been focused on the tasks of humanizing the environment of the human environment, the search for conformity of the technical and spiritual sphere. Being an integral part of its distinctive culture, the design bears in itself features of this identity. Hokkaido, the northernmost island of the Japanese archipelago, is known all over the world for its richness of unique nature. In Hokkaido, a large number of wetlands, which are the source of life for many rare species of plants, birds and other living things, have been preserved in their original form. A natural feature of the landscape of the northern island of Hokkaido and their habitats are the vast forests, wide ridges, clear lakes, marshy swamps, a long coastline. Foxes, deer, wild boars, herons, eagles, owls, cranes, ducks and swans can often be found in the bosom of nature, and not at the zoo. The problem of ecology is one of the paramount for design, and in Japan, its decision is taken very seriously. The natural disaster on March 11, 2011 showed the world that even Japan, technologically developed, can not cope with earthquakes and tsunamis of such enormous power. The north-eastern part of Japan, which was famous throughout the country for vegetable growing, livestock and fisheries, and fed most of the country, turned out for a variety of reasons, including an accident at the nuclear power plant, derived from active efforts to provide the population with the necessary products. The island of Hokkaido, also known for the products of various branches of the economy, began to perform the functions of the "breadwinner" of the country. Japanese architects and designers, as a priority, took on the tasks of establishing normal life in the affected area and measures to prevent and combat catastrophes. On the peculiarities of history, the way of development and life of the inhabitants of the northern island, we should say the following. Hokkaido was mastered in the second half of the 19th century by settlers from all parts of Japan. The island occupies 21 % of the total territory of the country, but it is home to only 5.3% of the population of Japan. The territory of Hokkaido is divided almost in half between the

plains and mountains, washed by the Pacific Ocean, the Sea of Japan and the Sea of Okhotsk. Hokkaido Island does not have such a long history as the main, central part of Japan. The indigenous population is the Ainu. The island, bearing the name of Edzo, was given to the feudal principality of Matsumae in 1604. Only after 1868 and the transformation in Japan, associated with the Meiji revolution, began a large-scale economic development of the northern part of Japan. In Hokkaido, the island was re-named in 1869, becoming after a while prefecture as a single administrative unit. The next phase of active development of Hokkaido began in post-war Japan. Then, for the development of virgin lands, a lot of people were sent to the northernmost island of Japan, who, after the war, were left without work, roofs and livelihoods. Apparently from that time on, and maybe even earlier, for central Japan, Hokkaido is a province. Provinciality in the distance from the capital center. In the uncharted for the central part of the expanses of fields and forests, not populated and not crowded cities, including the largest city - Sapporo. Nature, with rather severe and very snowy winters, differs from a warmer, at different times of the year, climate of the central islands. Currently, living conditions in Hokkaido are small, than they differ from other regions of the country. Just like the population of central Japan, locals are accustomed to comfort, which is largely provided by the efforts of designers.

In the north of Japan is the Association of Designers of Hokkaido. This association was founded in 1982. The association unites 18 firms and 183 individual designers.

The main tasks of the association are:

1. Propagation of professional activity of designers (festivals, competitions, design days, publications, exhibitions, etc.).
2. Assistance in the implementation of design developments.
3. Development of regional design of Northern Japan.
4. The introduction of design consciousness in the broad masses of consumers through the propagation of design achievements. Every year Sapporo hosts a "Design Week".

Exhibitions, contests, festivals, television programs, publications in newspapers and magazines contribute to the fact that design becomes a style of life, and design values are part of public consciousness. Due to the above regional features, Hokkaido's design is developing mainly in the following areas:

1. Design of the environment, landscape design. The complex of the entire spatial environment of the island, including the solution of many related problems by means of design.

It is an urban environment, a large and small architecture, an environment for work and leisure, gardens, parks, streets, transport routes and interchanges, railway stations, seaports, airports.

2. Signs of navigation. Visual communication. Since the main mode of transport is still a private car, visual communications on the roads are given great attention. They are simple, understandable, modern, accessible for the perception of both local residents and tourists coming to Hokkaido from central Japan and foreign countries.

3. Architectural design and interior design. The design area is very attractive for designers and widely mastered by them.

In Hokkaido, the construction of railway stations, public buildings, museums, shops, restaurants, hotels, cafes, private houses is quite active. Naturally, this construction is not conceivable without the involvement of designers. Active sports activities for all Hokkaido residents and sports tourism are an integral part of the life of the northern island. Mountain skiing, golf, baseball, swimming, climbing mountains, fishing, are a favorite holiday. The vastness of Hokkaido allows for sports all year round.

Skiing is a favorite activity during the weekend in the winter for many residents of the island. It is successfully provided with all necessary: modern equipment of ski bases, means of delivery of skiers to the mountain and places for comfortable rest. And, as a rule, landscape designers, interior designers and designers - graphics work in cooperation, comprehensively solving the set tasks, creating a full-fledged, comfortable subject-space environment for human life. Hokkaido is famous for its richest national natural landscape parks, such as Daisetsudzan, Niseko, Shiretoko, Abashiri, Sikotsu – Toya and others. One of the most interesting, in terms of design solutions, Hokkaid Park – Moerenum. This park is also one of the favorite recreation places for Hokkaido residents, especially the city of Sapporo, in the vicinity of which it is located. This park is quite young and in every sense of the word special. Its unusuality is that it occupies a huge territory, was created long enough, has its own concept and the philosophy of construction.

So, a little about the history of the creation of the park Moerenum. It was conceived as part of the ring of the green zone surrounding the young city of Sapporo. In the heart of this ring, in the north-eastern part of the city, is the park Moerenum. It became the largest modern park, in which there is everything for recreation and entertainment of the inhabitants and guests of Sapporo. «Moerenuma» is translated as "swampy terrain". In addition, the territory, as unattractive for construction and generally for human stay, for a long time was used as a place to collect urban fireproof debris. It was conceived that the proposed park project would resolve the conflict of using a large territory of garbage disposal and cleansing of land by a creative method. Preparation of the site began in 1970 with the disposal of garbage in the first part of the zone, which was developed for construction in 1979. The main works on the construction of the park began in 1982. Fertile soil was introduced and trees were planted in the very place where the waste was buried. In the end, this territory has taken under the burial 2740000 tons of fireproof garbage, and the project was completed in 1990. The general plan of the Moerenum Park was created by Isamu Noguchi.

Isamu Noguchi (1904–1988), sculptures, architect, designer, thinker, one of the most revered creators of the 20th century. He was the son of an American teacher and a Japanese poet, absorbing and combining East and West in his work.

In 2002–2003, the park of Moerenum was awarded the grand prix of the most prestigious Japanese design contest Good design. The park is a visual embodiment of the Japanese attitude to nature, ecology, man.

The territory of the park Moerenum is huge. The first thing that immediately catches the eye is the pyramids of artificial mountains and the original modern structure, as if soaring in the air. On the plan the building is designated as «Hidamari», that is, the place where «the sun is delayed». It is a kind of «gateway» to the park, its symbol.

In the interior of Hidamari there are: the Isamu Noguchi Gallery, exhibition and conference rooms, information center, cafe, restaurant, gift shop and printed products, an original transparent elevator, lifts up to the observation platforms for viewing the entire park landscape. Different in height and configuration, Hidamari's internal premises provide an opportunity to use them for recreation, exhibitions, meetings, viewing the park from various heights and in different angles. Glass, metal, stone, wood, white surfaces of walls of various textures were used in interior decoration. Clear communication, easy orientation in space, the ability to move easily to children, adults, the elderly and wheelchair users, create a friendly environment.

The next remarkable object of the park is Play Mountain. This is a mountain, which must necessarily rise, to feel the poetry of space and the beauty of the artificially created landscape. It should be noted that the organization of the plan involves a movement that provokes certain qualities of the terrain — constant descents and ups, changes in the dynamics of traffic. Even in hot weather here, on the mountain, always blows a light breeze. At the top is a round viewing platform. You can climb it up the stairs or along the beaten path. This climb has a symbolic meaning for the Japanese: overcoming, aspiration upwards, the opportunity alone, together, in the group to feel the triumph of the conqueror of the summit, although it is at an altitude of only 30 meters. And at the very top, on the paved round platform, admire the panorama opened not only the park, but also the city. And this panorama varies according to the pattern and color, depending on the time of day and season. But always this is an impressive and majestic picture of the universal scale: a huge dome of the sky above the head with flying airplanes and birds, the geometry of the park landscape and its composite dominants: sculptures, fountains, a few buildings. It is a spectacle of the endless panorama that Isamu Noguchi conceived and brilliantly embodied his followers.

References

1. Ashton D. Noguchi. East and West. London, 1992.
2. Design travel. Hokkaido. D& Department project, 2009.
4. Moere. Access Moerenuma park. Japan, 2008.

ЛІТРАКОН – БУДІВЕЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ МАЙБУТНЬОГО

Сьогодні, архітектурно-будівельна система, повинна сприяти підвищенню якості, енергоефективності, комфортності будівель що зводяться, що неможливо без застосування нових будівельних матеріалів, конструкцій та технологій їх виготовлення [1, 2].

Бетон — це штучний будівельний матеріал, який утворюється в результаті раціонального підбору в'язучої суміші, різних заповнювачів, води і в окремих випадках спеціальних добавок. Бетон є одним із основних будівельних матеріалів, який застосовується для виготовлення різних будівельних конструкцій, виробів, а також для будівництва монолітних бетонних і залізобетонних споруд.

На сьогоднішній день важко собі уявити будь-яке будівництво без бетону, але, уявляючи будівництво з застосуванням даного матеріалу, ми часто цей процес асоціюємо з неестетичністю і з зовнішньою непривабливістю, яку необхідно завжди прикривати різними видами штукатурки, фарби, навісними фасадами та іншими оздоблювальними матеріалами. Все це лише поверхневі методи, але з появою таких нових видів матеріалів як прозорий бетон, або як ще його називають літракон, можна змінити своє уявлення про цей матеріал, адже він дозволив змінити зовнішній вигляд бетону зсередини, зробивши його прозорим і світлопропускним. Несподіванкою і крахом стереотипу з приводу даного поширеного будівельного матеріалу ми можемо віддати належне архітекторам з Угорщини — Аерону Лошонци тощо. Даний винахід прозорого бетону відносять до початку 2000-х років.

Основним завданням прозорого бетону є створення додаткового освітлення в офісних та житлових приміщеннях. Відразу треба зауважити, що прозорість цього бетону не така, як скла. В ясну погоду крізь стіну можна побачити тільки силует предмета або колір, а у похмурий день будинок з прозорого бетону майже нічим не буде відрізнятися від звичайного бетону. Це пояснюється тим, що всі унікальні властивості проявляються при додатковому джерелі світла (лампочка у приміщенні, сонце на вулиці).

Можна відзначити і те, що даний матеріал не тільки не поступається експлуатаційним характеристикам бетону, а деякі навіть перевищує. Наприклад, по міцності на стискання і опір при згині. Більше того він має дуже низький, як для бетону коефіцієнт поглинання вологи, високу морозостійкість і досить високі теплоізоляційні і звукоізоляційні характеристики.

В даний час існують блоки і панелі із світлопропускного матеріалу з встановленими розмірами [3].

Перший літракон (прозорий бетон) являв собою дрібнозернистий бетон, який армувався світлопровідним оптичним волокном, яке укладалося шаром, паралельно при заливанні панелей. На сьогоднішній день патенти на виробництво

прозорого бетону закупило багато європейських компаній, які вносять у технологію виготовлення невеликі зміни і розробляють різні схеми укладання оптичних ниток, монтують спеціальні системи підсвічувань. На сьогоднішній день по всьому світі можна зустріти прозорий бетон у різних модифікаціях, кольірних гамах, текстурах і формою розташування ниток оптичного волокна, що підсвічується. Оскільки технологічний процес виробництва дійсно якісного матеріалу дуже складний і дорогий, то виробники намагаються хоча б якимось чином здешевити кінцеву продукцію, замінивши оптичне волокно на полімерні матеріали, при цьому зменшуючи товщину ниток діаметром до декількох мікронів.

До даного виду будівельного матеріалу прикута увага дизайнерів усього світу, оскільки його потенціал дуже значний — панелі і блоки з прозорого бетону дають величезну кількість цікавих світлотіней і ефектів. Візерунки всередині бетону неймовірно змінюються при різній інтенсивності та зміні напрямку світла.

У тому, як щільний і важкий матеріал несучих конструкцій стає прозорим є щось казкове та неймовірне. Із літракону виконують традиційні несучі стіни. У США визнали прозорий бетон оптимальним будматеріалом для огорож навколо урядових будівель, а в Швеції і Японії з світлопровідного бетону вже побудували кілька будівель, але, зважаючи на те, що вартість прозорих бетонів і на сьогоднішній час досить висока, то він ще не досить широко дає можливість втілювати ідеї конструкторів та архітекторів.

Отже, даний новітній матеріал можна використовувати у якості матеріалу для несучих стін, декорування приміщень, створення цікавих предметів дизайну, виготовлення меблів, а також у якості енергоефективного матеріалу, за допомогою якого можна створювати будівлі-шедеври. По мірі зниження вартості, застосування літракону розповсюджуватиметься на інші галузі.

Література

1. Джирма С.А. Конкурент традиционных технологий — безопалубочное формование железобетонных конструкций / Джирма С.А., Плотников О.А. // Збірник праць «Наукові записки». — КНТУ, 2013. — Вип. 13. — С. 213–215.
2. Баранцев Д.А. Сборные железобетонные конструкции в современной домостроительной системе «КУБ» / Баранцев Д.А., Джирма С.А. // Збірник тез доповідей студентів і магістрантів на XLVI Науковій конференції 19 квітня 2012 року. — КНТУ, 2012. — С. 586–587.
3. Litracon. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.litracon.hu/en/products>

В.Б. Шевченко,

викладач Вінницького коледжу будівництва і архітектури
Київського національного університету будівництва і архітектури

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ БУДІВЕЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. В статті наведено досвід використання інформаційних технологій і підготовці техніків-будівельників. Обґрунтовано необхідність структурування навчальної інформації, що забезпечує розуміння інформатизації процесів сучасного будівельного виробництва і формування на цій основі інформаційної культури фахівця.

Ключові слова: інформаційні технології, програмне забезпечення, навчальний процес.

Постановка проблеми. Глобальний процес формування сучасного інформаційного середовища, що відбувається у суспільстві, створює нові можливості розвитку людини, більш ефективного вирішення багатьох її професійних, економічних, соціальних і побутових проблем. Однак процес інформатизації суспільства вимагає від фахівця досить високого рівня інформаційної культури, що забезпечує йому можливість ефективного вирішення професійних завдань в сучасних умовах. У зв'язку з цим проблеми інформатизації системи освіти в Україні продовжують залишатися досить актуальними і значущими [2, с. 103].

Стан дослідження. Проблеми, пов'язані з методикою використання інформаційних технологій в процесі підготовки студентів будівельних спеціальностей, вимагають додаткового дослідження. Це обумовлено тим, що поряд з процесами, що відбуваються в інформатизації системи вищої школи, є недостатня концептуальна розробленість дидактичних основ використання інформаційних технологій в процесі професійної підготовки студентів технічних вузів.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, розробка та впровадження методики підготовки студентів будівельних спеціальностей вищих навчальних закладів з використанням сучасних інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. У сучасному будівництві розширилося коло професійних обов'язків техніків-будівельників, пов'язаних з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення. В результаті освоєння основної освітньої програми технік-будівельник повинен володіти такими професійними компетенціями з використанням інформаційних технологій: підбирати будівельні конструкції і розробляти нескладні вузли та деталі конструктивних елементів будівлі; розробляти архітектурно-будівельні креслення з використанням інформаційних технологій; виконувати нескладні розрахунки і конструювання будівельних конструкцій; брати участь в розробці проекту виробництва робіт із застосуванням інформаційних технологій; проводити оперативний облік об'ємів виконуваних робіт і витрати матеріальних ресурсів; здійснювати заходи по контролю якості виконуваних робіт; здійснювати оперативне планування діяльності структурних підрозділів при

проведенні будівельно-монтажних робіт і реконструкції будівельних об'єктів; забезпечувати роботу структурних підрозділів при виконанні виробничих завдань; контролювати і оцінювати діяльність структурних підрозділів; брати участь в діагностиці технічного стану конструктивних елементів експлуатованих будівель [4, с. 145].

Таким чином, в процесі підготовки техніків-будівельників необхідно формувати їх професійну компетентність в області інформаційних технологій [1, с. 315], і тим самим вирішити завдання: організувати навчальний процес з систематичним, об'єктивним і раціональним застосуванням інформаційних технологій; привити і розвивати інтерес студентів до інформаційних технологій; навчити студентів можливостям використання інформаційних технологій у будівельній галузі; формувати усвідомлення значущості володіння інформаційними технологіями; виховати потребу у використанні інформаційних технологій в освітньому процесі і професійній діяльності.

При підготовці спеціалістів необхідно цілеспрямовано працювати над формуванням готовності майбутніх фахівців до освоєння нових знань, придбання багатофункціональних умінь, а також професійної мобільності і конкурентоспроможності випускника, що відповідає запитам сучасного і перспективного ринку праці.

Для професійної підготовки сучасного фахівця-будівельника важливе значення має впровадження в процес навчання сучасних інформаційних технологій, що пов'язано з масштабним проникненням комп'ютера в усі сфери діяльності людини, у тому числі у будівельну галузь. Володіння інформаційними технологіями на рівні досвідченого і упевненого користувача — одна з вимог, які працедавці пред'являють до фахівця. Сучасний будівельник має бути з комп'ютером на «ти». Для якісної підготовки робочих кадрів для будівельної галузі одним з пріоритетних завдань є істотне розширення спектру комп'ютерних програм, які вивчаються, що дозволяє наблизити професійну підготовку випускників до потреб реального виробництва.

На думку роботодавців, підготовка техніків-будівельників, здатних ефективно працювати в ХХІ столітті, повинна здійснюватися через збільшення кількості впроваджуваних в освітній процес комп'ютерних програм, що використовуються на підприємствах будівельної галузі, таких як програмний комплекс для виконання кошторисних розрахунків «АРОС», «Кошторисний калькулятор», системи автоматизованого проектування AutoCad, ArchiCad, Компас тощо.

Викладачами спеціальних будівельних дисциплін інформаційні технології повинні застосовуватися на різних етапах навчального процесу: на етапі пред'явлення інформації студентам, на етапі засвоєння матеріалу, повторення і закріплення засвоєних знань, при організації роботи над курсовими роботами і дипломними проектами.

Найголовніше достоїнство такого навчання: набуті навички роботи будуть використані студентами в подальшій професійній діяльності, оскільки з цими програмою працюють на виробництві.

Професійна підготовка техніків будівельників повинна здійснюватися по трьох взаємозв'язаних напрямках:

1) теоретична підготовка — припускає вивчення основ інформатики і обчислювальної техніки, а також інформаційних технологій і можливості їх використання в професійній діяльності;

2) практична підготовка — припускає формування професійних компетенцій на основі використання інформаційних технологій в професійній діяльності техника-будівельника: створювати і аналізувати виробничо-технічну документацію (наряди на виконання роботи, облік робочого часу, звіти і так далі), виконувати і коригувати будівельні креслення різних марок, працювати з кошторисною документацією, периферійними пристроями. А також застосовувати інформаційні технології при самоосвіті, при рішенні навчальних завдань, в процесі підготовки до зайняття і так далі;

3) психологічна підготовка — припускає формування мотивації до вивчення інформаційних технологій, їх застосування в професійному і повсякденному житті, формування уявлення про роль і значущість володіння інформаційними технологіями в сучасному суспільстві, усунення технофобії [3, с. 423].

Підготовка будівельника до використання інформаційних технологій в професійній діяльності це безперервний багаторівневий процес, який здійснюється як шляхом використання інформаційних технологій в навчальному процесі, так і шляхом безпосередньої підготовки до їх оволодіння. Згідно з вимогою часу техникам-будівельникам необхідно вирішувати такі професійні завдання як проектування і редагування будівельних креслень, складання проектно-кошторисної, звітно-технічної, виконавської документації, проведення інструктажів і багатьох інших з використанням інформаційних технологій, що передбачено освітніми стандартами третього покоління і припускає використання навчально-методичного забезпечення складеного з урахуванням міждисциплінарних зв'язків і професійної діяльності фахівців.

Висновки. Таким чином, розширення спектру комп'ютерних програм, що вивчаються студентами будівельних спеціальностей, дозволяє наближати професійну підготовку випускників до вимог сучасного виробництва. Представники будівельних спеціальностей будуть затребувані завжди. Навіть в період фінансової кризи людям потрібні житлові будинки, офісні будівлі, торгові центри і дороги, тому проектувальники, прораби, кошторисники і менеджери по будівництву без роботи точно не залишаться. Проте, очевидно, що для успішної професійної діяльності молоді техніки-будівельники повинні вільно володіти комп'ютером і спеціальним програмним забезпеченням.

Література

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : [Монографія] / В.Ю. Биков. — К.: Атака, 2008. — 684 с.
2. Біла книга національної освіти України / Т.Ф. Алексеєнко, В.М. Аніщенко, Г.О. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В.Г. Кременя ; НАПН України. — К.: Інформ. системи, 2010. — 342 с.
3. Метод проектів : традиції, перспективи, життєві результати : практико-орієнтований збірник. — К.: Департамент, 2003. — 500 с.
4. Інформаційні технології в навчанні. — К.: Видавнича група BHV, 2006. — 240 с.

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА

УДК 636.7.09:616.711-001.6:616-08

Р.В. Білошицький,

аспірант кафедри хірургії і патофізіології ім. акад. І.О. Поваженка
Національного університету біоресурсів і природокористування України

науковий керівник: ***В.П. Сухонос,***

доктор ветеринарних наук, професор кафедри хірургії і патофізіології ім. акад. І.О. Поваженка
Національного університету біоресурсів і природокористування України

КОМПЛЕКСНЕ ЛІКУВАННЯ СОБАК З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПАТОГЕНЕЗУ ЗА ХРЕБЕТНО-СПИННОМОЗКОВИХ ТРАВМ

Анотація. Хребетно-спинномозкові травми завдають значної шкоди спинному мозку через швидкий розвиток набряку на 2-3 сегменти вище і нижче місця ушкодження, часткове або повне порушення цілісності спинного мозку в результаті отриманої контузії. Негайні міри по наданню допомоги вимагають введення високих доз кортикостероїдних препаратів, проведення комплексу діагностичних заходів з виявленням основного і супутнього ускладнення, також проведення хірургічного втручання на протязі 48 годин. Незначні травми спинного мозку часто не мають клінічно вираженого неврологічного дефіциту, в той час як частковий або повний його розрив викликає спінальний шок і мієломаляцію з несприятливим прогнозом. Своєчасна стабілізація хребців шляхом остеосинтезу не допускає вторинного ушкодження м'язів хребта, кровотечі з венозного сплетення і хребетної артерії, виникнення корінцевого синдрому, руйнування міжхребетного диску зі зміщенням пульпозного ядра в хребетний канал. Якісно проведена медикаментозна терапія у до- та після оперативний період сприяє зниженню симптоматики неврологічного дефіциту та попереджає розвиток ускладнень.

Ключові слова: спинний мозок; мієлінова оболонка; компресія; нервові волокна; нейрони; неврологічні синдроми; гліальна тканина; шкала Griffiths.

Скорочення: RTG — рентгенологічне дослідження; МД — міжхребцевий диск; ДР — діюча речовина; ВРН — верхні рухові нейрони.

Постановка проблеми. Ушкодження хребта і спинного мозку у собак в умовах міста часто зустрічаються, мають складний патогенез розвитку спінальної травми, в результаті чого ефективність різних методів надання консервативної і оперативної допомоги є порівняно невисокою.

Стан дослідження. Навіть відносно невелика компресія спинного мозку може викликати значне зниження спинномозкового кровотоку, який компенсується механізмом вазодилатації. Порушення спинномозкового кровотоку спричиняє кисневе голодування спинного мозку та порушення обміну речовин [1,

с. 8]. Одним із факторів порушення провідності спинного мозку є демієлінізація. Відновлення спинного мозку відбувається шляхом утворення синапсів між пересіченими кінцями аксона. Одним із факторів, що цьому перешкоджає є утворення на місці травми грубого гліального та сполучнотканинного рубця, який створює механічну перепону подальшому росту нервових волокон [2, с. 15]. Доведено, що незважаючи на несприятливі умови, які виникають в тканині центральної нервової системи після пошкодження, у ссавців утворюються нові міжнейрональні синаптичні зв'язки. Синапси формують колатеральні відростки і регенеруючі аксони [3, с. 18].

Клінічна картина ушкодження спинного мозку залежить від ступеня і рівня ушкодження, які й визначають наявний неврологічний синдром. Синдром повного поперечного ушкодження спинного мозку характеризується повною втратою рухів і чутливості нижче рівня травми, порушенням функцій органів тазової порожнини. Синдром часткового поперечного ушкодження спинного мозку відрізняється неповним поперечним ушкодженням провідників, частковим збереженням неврологічних функцій нижче рівня травми, у тому числі можливе збереження функцій органів тазової порожнини. За переважного ушкодження передніх та бокових стовпів спинного мозку може бути діагностований передній синдром, а за домінування ушкодження провідників глибокої та тактильної чутливості - задній синдром [4, с. 174; 5].

Корінцевий синдром проявляється великою кількістю симптомів, що викликані компресією спинномозкових нервів. Він характеризується вираженим больовим ефектом в тому відділі хребта, де виникла компресія спинномозкових корінців.

Встановлено, що спинний мозок зовні може виглядати нормальним, незважаючи на присутній глибокий неврологічний дефіцит [4, с. 31]. Останній характеризується зменшенням мимовільних рухів, посиленням або зниженням спільних рефлексів, підвищенням тонусом м'язів.

Лікування у разі травм хребта і спинного мозку передбачає медикаментозне та оперативне лікування. Основні завдання хірургічного лікування з травмою хребта: декомпресія спинного мозку та його корінців; стабілізація хребта з метою ранньої іммобілізації.

Виклад основного матеріалу. Метою дослідження є надання медикаментозної допомоги за різних неврологічних синдромів, що виникли в результаті переломів тіл хребців, за прогресування розвитку гриж МД за класифікацією Hunsen і визначенням макроскопічної оцінки стану спинного мозку з наступним формуванням прогнозу і методів лікування. Об'єктом дослідження були собаки (n=7) різних порід і віку. Всім собакам провели ретельний клінічний огляд на наявність неврологічних порушень та присутність парезів і паралічів грудних або тазових кінцівок. Особливу увагу при цьому приділяли положенню тіла в просторі, больовим синдромом при пересуванні по підлозі чи лежанні, ригідності хребта, присутності/відсутності мимовільного виділення сечі. Після повного неврологічного обстеження, проводили мієлографічні дослідження. Вводили

рентгенконтрастну речовину Томогексол з подальшим RTG дослідженням тораколюмбального відділу хребта.

Виходячи з рентгенологічних даних, набряк спинного мозку має тенденцію поширюватися на кілька рівнів вище або нижче місця ушкодження. Виходить, що чим більший набряк спинного мозку, тим гірший неврологічний результат [4, с. 63].

1. Проведення контрастної мієлографії з встановленням діагнозу і супутніх неврологічних ускладнень

№	Порода собаки	Шлях введення	Діагноз	Неврологічний синдром (супутне ускладнення)
		мг/мл. по ДР*		
1	Німецька вівчарка, 6 р, ♀	Томогексол 240 Люмбо-сакральний	Грижа МД по Hunsen I, L2-L3 екструзія	Корінцевий синдром. Симптоми ураження ВРН
2	Німецька вівчарка, 7 р, ♂	Томогексол 240 Люмбо-сакральний	Грижа МД по Hunsen I, L3-L4 екструзія	Корінцевий синдром. Симптоми ураження ВРН
3	Середньоазіатська вівчарка, 3 р, ♀	Томогексол 240 Люмбо-сакральний	Компресійний перелом L2	Передній спінальний синдром
4	Короткошерстна такса, 2 р, ♀	Томогексол 300 Люмбо-сакральний	Підозра на контузію спинного мозку. Спінальний шок	Не виявлено
5	Мопс, 3.5 р, ♂	Томогексол 300 Люмбо-сакральний	Компресійний перелом L3	Передній спінальний синдром
6	Короткошерстна такса, 4 р, ♂	Томогексол 300 Люмбо-сакральний	Мієліт	Не виявлено
7	Французький бульдог, 4 р, ♀	Томогексол 300 Люмбо-сакральний	Підозра на контузію спинного мозку. Спінальний шок	Не виявлено

Примітки: ДР* - діюча речовина; МД** - міжхребцевий диск.

Для визначення чутливості кінцівок використовували шкалу неврологічних порушень за Griffiths.

2. Визначення ступеня неврологічного ускладнення і вибір методу хірургічного лікування

№	Порода собаки	Ступінь неврологічного ускладнення за Griffiths	Методи хірургічного втручання	Прогноз
1	Німецька вівчарка, 6 р, ♀	2	Геміламінектомія + фенестрація	Обережний-благоприятний
2	Німецька вівчарка, 7 р, ♂	2	Геміламінектомія + фенестрація	Обережний-благоприятний
3	Середньоазіатська вівчарка, 3 р, ♀	3	Фіксація пластиною із використанням кісткового цементу*	Обережний
4	Короткошерстна такса, 2 р, ♀	4	Не проводилося	Обережний-неблагоприятний
5	Мопс, 3.5 р, ♂	3	Фіксація пластиною із використанням кісткового цементу*	Обережний
6	Короткошерстна такса, 4 р, ♂	1	Консервативне лікування	Обережний-благоприятний
7	Французький бульдог, 4 р, ♀	4	Не проводилося	Обережний-неблагоприятний

Примітки: * - поліметиметакрилатний кістковий цемент.

Неврологічні порушення за травм спинного мозку складні і часто не корелюють з морфологічними порушеннями у спинному мозку [4, с. 36]. Незначне здавлювання спинного мозку спричиняє порушення мозкового кровообігу в суміжних сегментах де нарастають гіпоксично-ішемічні явища.

Лікування. Собаки №3 і №5: середньоазіатська вівчарка, 3 р, ♀; мопс, 3.5 р, ♂. Діагноз — компресійний перелом L2 і L3. Провели оперативне втручання з фіксацією хребців пластиною та використанням поліметиметакрилатного кісткового цементу. Собаки №4 і №7: короткошерстна такса, 2 р, ♀; французький бульдог, 4 р, ♀. Діагноз — підозра на контузію спинного мозку. Спінальний шок. Оперативне втручання не проводили. Для лікування застосували комплексну терапію. Собаки №1 і №2: німецькі вівчарки, 6 р, ♀ і 7 р, ♂. Діагноз — грижа МД за Hunsen I в ділянці L2-L3 з екструзією в спинномозковий канал. Провели геміламінектомію з наступною фенестрацією

диска. Собака № 6. Короткошерстна такса, 4 р, ♂. Діагноз: мієліт. Медикаментозне лікування глюкокортикостероїдними препаратами.

Висновки.

1. Рання діагностика хребетно-спинномозкових травм з використанням неврологічного протоколу, контрастних речовин і рентгенологічного методу надає можливість вчасно визначити ступень пошкодження грудопоперекового відділу хребта і спинного мозку. Своєчасно проведене оперативне втручання з усуненням етіологічного чинника створює умови для відновлення проходження імпульсу по нервовій тканині і попереджує розвиток деструктивних змін.

2. Виконання хірургічної операції на осьовому скелеті вимагає досить коштовного матеріально-технічного обладнання і систем моніторингу стану тварини під час проведення декомпресії спинного мозку або стабілізації хребців при компресійному переломі. При неможливості виконання операції на хребті, необхідно використовувати схеми консервативної терапії і методи реабілітації з обов'язковим обмеженням рухів собак шляхом утримання їх у клітках.

Література

1. Цимбалюк В.І., Ямінський Ю.Я Реконструктивно-відновна хірургія спинного мозку / – К.: Авіцена, 2009. – 248 с.
2. Azmitia E.C. Formation of glial scar following microinjection of fetal neurons into the hippocampus or midbrain the adult rat: an immunocytochemical study/ Azmitia E.C., Whitaker P.M. // *Neurosci. Lett.* 1983. – V.38, № 2. – P. 145–150.
3. Tatagiba M. Regeneration of axons in the adult mammalian central nervous system / Tatagiba M., Brösamle Ch., Schwab M.T. // *Neurosurgery*/ 1997. – V.40. № 3. – P. 541–547.
5. Травматичні ушкодження хребта і спинного мозку / Є.Г. Педаченко, М.Є. Поліщук, Є.І. Слинько, М.В. Хижняк, Ю.Є. Педаченко, О.М. Хонда, – К.: Інтерсервіс, 2017. – 468 с.
6. Meek S. Lesson of the week: Fractures of the thoracolumbar spine in major trauma patients. *BMJ.* 1998. Vol. 317. – P. 1442–1443.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

УДК 364

О.О. Баталіна,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,
студентка Київського університету імені Бориса Грінченка

ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА У СІМ'Ї ТА ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА У СІМ'Ї

Анотація. Для сучасного суспільства є дуже актуальною проблема насильства, зокрема насильства в сім'ї. Оскільки батьківська модель поведінки передається дітям, які ненавмисно повторюють її — це може зумовлювати існування насильства віками. Насильство в сім'ї є основою існування насильства в суспільстві, тому що сім'я є одним із перших факторів соціалізації дитини; насильство є порушенням прав людини і членів сім'ї, показує можливість переваги несправедливості з раннього дитячого віку, що суперечить загальнолюдським цінностям та толерантності.

Мета статті. Визначити основні аспекти профілактики насильства у сім'ї та проаналізувати технології соціальної реабілітації дітей, які постраждали від насильства у сім'ї.

Ключові слова: сім'я, попередження насильства у сім'ї, соціально-педагогічна профілактика насильства, жорстоке поводження з дітьми, соціальна реабілітація.

Аналізуючи роботи багатьох вчених, дослідників, суспільних діячів можна дійти висновку, що проблемою насильства дітей у сім'ї цікавилися ще з Давніх часів і Середньовіччя, в ключі виховання дітей методом переконання, а не примусу, в роботах Демокріта, Арістотеля, М. Квінтіліана та ін.

Проблемами жорстокого поводження з дітьми у сім'ї займалися Л.С. Олексієва, В.Я. Бондаровська, М.В. Євська, І.С. Андрєєва, А.В. Орлова. Зокрема, питання соціально-педагогічної роботи щодо реабілітації дітей жертв жорстокого поводження досліджували такі автори, як Н.К. Асланова, А.В. Гулига, О.В. Ладикова, О.М. Руднева, Н.С. Асанова, Н.Д. Щербак.

Сім'я — це головний осередок суспільства, з якого починаються зміни. Соціальні інститути, а особливо такий, як сім'я, виконують декілька важливих функцій, які допомагають зберегти соціальну стабільність, і якнайкраще підтримувати існування суспільства в цілому. Сім'я є основною одиницею для реалізації дітей. Жодне суспільство неможливе без адекватної соціалізації молодих людей. Саме сім'я відіграє надзвичайну роль у життєдіяльності суспільства — через фізичну й соціокультурну зміну поколінь забезпечує

можливість існування держави. У сім'ї створюється найбільше суспільне багатство — людина. Тут вона народжується і формується як особистість. Без неї неможливе відтворення населення, його соціалізація і, нарешті, неможливе утворення всіх інших соціальних інституцій. Саме рівень розвитку сім'ї разом з характером праці зумовлюють суспільний порядок, за яким живуть люди в різних державах, за різних історичних умов.

На жаль, далеко не в кожній сім'ї панує мир та злагода. Далеко не кожна сім'я може виступити прикладом для виховання своїх дітей. Немає якогось чіткого ідеалу щодо сімейних стосунків, виховання дітей, адже у всіх відбуваються конфлікти, суперечки. Але найстрашніше, коли у колі близьких відбуваються прояви жорстокого поводження. І дуже гірко усвідомлювати, що жорстоке поводження може стосуватись найнезахищених членів родини — дітей.

Проблема жорстокого поводження з дітьми, на жаль існує у нашій державі і велика роль падає на державні структурні заклади щодо її вирішення. Розглядаючи шляхи вирішення цієї проблеми в першу чергу потрібно говорити про профілактику та попередження проблеми, і вже потім розглядати технологію соціальної роботи з жертвами насильства.

Насамперед, щоб розібратись як працювати з проблемою насильства у сім'ї над дітьми потрібно з'ясувати його поняття, у цьому випадку доцільно звернутися до розуміння термінів «насильство» і «насильство в сім'ї». Насильство — дії, пов'язані з прямим спричиненням фізичної, психологічної чи моральної шкоди іншій людині, або загроза такого спричинення з метою спонукання до певної поведінки [5].

Насильство у сім'ї — форма деструктивних соціальних взаємин в сім'ї, що відображає її загальне неблагополуччя і порушення в ціннісно-нормативній сфері утворюючих її індивідів [9].

Розглянемо за основу юридичне визначення поняття насильства у сім'ї, яке зазначено в Законі України «Про попередження насильства у сім'ї», «насильство в сім'ї — будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному та психологічному здоров'ю» [4].

Розрізняють основні форми насильства дітей у сім'ї: психологічне (емоційне), фізичне, сексуальне, економічне і нехтування потребами дитини. Кожна з цих форм має свої особливості і наслідки.

Психологічне насильство — це поведінка батьків, яка завдає емоційної шкоди дитині та її почуттю власної гідності. Воно включає словесні нападки, такі як постійна критика, приниження, образи, висміювання, зневажливе кепкування, піддражнювання та небажання (відмова) вислухати дитину. Багато дослідників встановили зв'язок між емоційним насильством і затримкою інтелектуального розвитку у дітей, а також порушенням фізичних функцій їх організму.

Фізичне насильство — це навмисне нанесення фізичної шкоди або травм дитині батьками, чи людьми їх заміняючи, в результаті чого відбуваються серйозні

(потребуючі медичної допомоги) порушення фізичного психологічного розвитку і здоров'я дитини або настає летальний випадок. Його наслідками можуть бути як фізичні понівечення, так і психосоматичні розлади.

Сексуальне — це всі види сексу між дорослими і дітьми, а також примушення дітей займатися сексом між собою. Сексуальне насильство впливає на фізичне та психологічне здоров'я і розвиток дитини, порушує процес соціалізації.

Нехтування основними потребами дитини — відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, вихованні, медичній допомозі з боку батьків, чи осіб, які їх замінюють, у силу об'єктивних причин (бідність, психічні хвороби, недосвідченість) і без таких [8].

Перш ніж говорити про технології соціальної роботи з дітьми, які постраждали від насильства у сім'ї, розглянемо законодавчу базу, що стосується цієї проблеми в цілому.

Щодо попередження насильства в сім'ї існують такі структурні підрозділи, які відповідальні за реалізацію державної політики, у цій сфері:

- служби у справах дітей;
- центри соціальних служб для сім'ї дітей та молоді.

Законодавчу базу складають: Закони України «Про попередження насильства в сім'ї», «Про охорону дитинства», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» тощо.

В чинному законодавстві розглядаються такі поняття.

Попередження насильства в сім'ї — система соціальних і спеціальних заходів, спрямованих на усунення причин і умов, які сприяють вчиненню насильства в сім'ї, припинення насильства в сім'ї, яке готується або вже почалося, притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні насильства в сім'ї, а також медико-соціальна реабілітація жертв насильства в сім'ї [1].

Реальна загроза вчинення насильства в сім'ї — погроза вчинення одним членом сім'ї стосовно іншого члена сім'ї умисних дій фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному та психічному здоров'ю, якщо є реальні підстави очікувати її виконання [6].

Жертва насильства в сім'ї — член сім'ї, який постраждав від фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства з боку іншого члена сім'ї [1].

Корекційна програма — програма, спрямована на формування гуманістичних цінностей та ненасильницької моделі поведінки в сім'ї особи, яка вчинила насильство.

Структурні підрозділи, відповідальні за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї:

✓ координують дії служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та органів внутрішніх справ з питань попередження насильства в сім'ї;

- ✓ направляють жертв насильства та членів сім'ї до спеціалізованих установ для постраждалих від насильства в сім'ї;
- ✓ здійснюють контроль за організацією і діяльністю спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї;
- ✓ ведуть облік даних про організації, установи та заклади, які працюють за напрямом попередження насильства в сім'ї, та послуги, які ними надаються;
- ✓ співпрацюють з громадськими організаціями, об'єднаннями громадян щодо попередження насильства в сім'ї;
- ✓ інформують громадськість про організації, установи та органи, які надають допомогу членам сім'ї, де вчинено насильство або існує реальна загроза його вчинення;
- ✓ організовують проведення семінарів, «круглих столів», конференцій та інших заходів з питань попередження насильства в сім'ї;
- ✓ організовують надання психологічних, юридичних, соціально-педагогічних, інформаційних та інших послуг членам сім'ї, в якій було вчинено насильство або існує реальна загроза його вчинення [3].

Допомогу жертвам сімейного насильства здійснюють як спеціалізовані заклади, кризові центри, притулки для жертв насильства, так і територіальні заклади соціального обслуговування — «Телефон довіри», центри психолого-педагогічної допомоги населенню, центри соціальної допомоги сім'ї та дітям, які консультують своїх клієнтів з всіх проблем особистого життя і надають їм психотерапевтичну допомогу [8].

Соціальний працівник, який працює з дітьми, що зазнали насильства у сім'ї, в своїй роботі обов'язково використовує форми і методи з інших галузей знань і науки. Таким методом, насамперед, є соціально-педагогічна профілактика.

Соціально-педагогічна профілактика, в загальному значенні, — це науково обґрунтований і вчасно застосований вплив на вихованця з метою збереження їх функціонального стану, попередження можливих негативних процесів у їх життєдіяльності: це діяльність із попередження соціальної проблеми, соціального відхилення та нейтралізації причин, які їх породжують.

Профілактика є дієвим способом попередження насильства тому що це — це активний поступальний процес створення умов і формування особистих якостей, які підтримують благополуччя. Такий процес покликаний сприяти:

- забезпеченню безпечного та підтримуючого середовища;
- доступу до інформації;
- допомозі у набутті позитивних і необхідних життєвих навичок.

Найбільш ефективними засобами є:

- забезпечення можливостями консультування;
- забезпечення доступу до спеціалізованих служб допомоги [7].

Сьогодні профілактична робота базується на таких основних принципах:

1. довготривалість та непереривність;
2. послідовність та систематичність;
3. адресність;
4. своєчасність;

5. доступність;
6. інтеграції в навчально-виховний процес;
7. комплексність [9].

Система соціально-педагогічної профілактики насильства дітей у сім'ї — це поєднані у певній послідовності дії соціального працівника та інших фахівців, що включають в себе комплекс заходів первинної, вторинної і третинної профілактики насильства дітей у сім'ї.

Первинна профілактика насильства щодо дітей — це сукупність заходів, спрямованих на запобігання розвитку чинників ризику виникнення насильства щодо дітей; формування у суспільстві ненасильницького світогляду, культури толерантності та чуйності (у т. ч. гендерної); неприйняття насильницької моделі виховання дітей та насильницьких стосунків між людьми загалом. Її інструментом можуть бути превентивні програми різного рівня, покликані розв'язувати такі завдання:

- розроблення та впровадження освітніх та просвітницьких програм з метою змінення соціальних та культурних моделей відповідальної ненасильницької поведінки чоловіків та жінок (дітей та дорослих); викорінення упереджень, звичаїв, інших практик, що ґрунтуються на ідеях меншовартості або зверхності, нетолерантності;

- широке впровадження програм підготовки молоді до сімейного життя; програм для молодого подружжя або тих, хто збирається до шлюбу; формування усвідомленого батьківства; підвищення батьківської компетенції; раннього розвитку дитини тощо;

- розроблення превентивних шкільних програм для позакласного виховання, спрямованих на формування у дітей ненасильницького світогляду [2].

Вторинна профілактика насильства щодо дітей — це сукупність заходів, спрямованих на раннє виявлення ситуацій підвищеного ризику виникнення насильства щодо дітей; виявлення, усунення та подолання чинників, які сприяють скоєнню насильства щодо дитини конкретними особами. Цей вид профілактики виконує такі основні завдання:

- розроблення та впровадження системи раннього виявлення ситуацій підвищеного ризику виникнення насильства щодо дитини;

- виявлення та нейтралізація чинників, які сприяють скоєнню насильства щодо дитини конкретними особами;

- підтримання сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, організування їх соціального супроводу;

- підвищення кваліфікації педагогів, вихователів, інших фахівців, які працюють в установах для дітей (інтернати, у т. ч. спеціалізовані, для дітей з вадами розвитку, будинки дитини, притулки, центри соціально-психологічної реабілітації, приймальники-розподільники для дітей, виховні колонії тощо), щодо збагачення арсеналу методів виховання дітей, які мають девіантну поведінку, психічні відхилення тощо, що забезпечують позитивний результат та унеможливають насильство над дитиною.

Третинна профілактика насильства щодо дітей — сукупність заходів втручання після здійснення насильства щодо дитини, спрямованих на недопущення рецидиву, реабілітацію дитини, яка зазнала насильства, та роботу з агресором. Основні завдання цієї профілактики:

- кризове втручання та вилучення дитини із ситуації насильства;
- надання комплексної допомоги дитині, яка зазнала насильства, та її сім'ї;
- розроблення та забезпечення ефективного функціонування реабілітаційних програм для дітей, які зазнали насильства;
- розроблення та забезпечення ефективного функціонування реабілітаційних програм для осіб, які вчиняють насильство (насамперед — для батьків) з урахуванням їх статі, віку та інших особистісних характеристик [8].

Таким чином, можна сказати, що соціально-педагогічна профілактика насильства щодо дітей — вид соціально-педагогічної діяльності, що спрямований на: попередження, усунення та подолання чинників ризику виникнення насильства щодо дітей; раннє виявлення насильства; організацію системи заходів, спрямованих на надання допомоги дитині, яка постраждала від насильства, а також на роботу з агресором, з метою недопущення повторних випадків насильства.

Соціальна реабілітація дітей, які зазнали насильства — комплекс заходів, спрямованих на відновлення людини в правах, соціальному статусі, на покращення її здоров'я, дієздатності. Цей процес спрямований також і на зміну соціального середовища, умов життєдіяльності, порушених чи обмежених з певних причин [2].

Здійснення соціальної реабілітації значно мірою залежить від дотримання її основних принципів: етапності, диференційованості, комплексності, спадковості, послідовності, безперервності у проведенні реабілітаційних заходів, доступності і переважної безоплатності [9].

Виділяють такі основні принципи соціальної реабілітації:

- принцип врахування регіональних особливостей, соціокультурної та економічної ситуації в регіоні передбачає знання структури установ, кадрової ситуації з метою організації єдиного реабілітаційного простору;
- принцип партнерства (соціальний працівник, соціальний педагог, лікар, психолог — дитина) полягає в єдності всіх психолого-педагогічних і лікувально-реабілітаційних заходів через особистість дитини;
- принцип різнобічності передбачає комплекс різноманітних заходів з реалізації реабілітаційної програми. Виділяють такі сфери реабілітації: сімейну, освітню та інші. У зв'язку з цим стає очевидною роль взаємодія в реабілітаційній програмі таких спеціалістів, як психологи, педагоги, лікарі, соціологи та ін.;
- принцип взаємозв'язку психосоціальних, біологічних і педагогічних методів впливу підкреслює необхідність різнопланового розуміння особистості дитини, враховуючи її психологічні, фізіологічні та патофізіологічні якості;
- принцип поступовості передбачає поступовий перехід від одного реабілітаційного заходу до наступного у зв'язку з основними потребами на даний

момент, у відповідності з віком, станом організму і психосоціальними особливостями особистості;

- принцип індивідуально-особистісного, гуманістичного підходу визначає адресний характер допомоги і передбачає врахування не тільки зони актуального, а й зони наступного розвитку дитини;

- принцип послідовності, комплексності, доступності, диференційованості [10].

Також не менш важливими у роботі з дітьми, які зазнали насильства є етапи та зміст соціальної реабілітації дітей потерпілих від насильства у сім'ї:

1. Діагностичний. Одержання даних про дитину, яка знаходиться у несприятливих умовах, екстремальній ситуації. Діагностика особистості, умов, ситуації, оцінка ресурсів і прийняття рішення про: кризове втручання; взяття клієнта на соціальну реабілітацію (в притулку, денному центрі соціально-психологічної допомоги для дітей з функціональними обмеженнями, як патронаж на дому тощо); здійснення окремої роботи з членами сім'ї: колекційної, попереджувально-профілактичної, навчання самопомозі.

2. Проективний. Пропозиція соціальних послуг клієнту чи членам його сім'ї, визначення мети, завдань, стратегії реабілітації, вироблення мети і завдань роботи (спільно з клієнтом, членами його сім'ї — по можливості спільно з усіма фахівцями, причетними до проблеми клієнта). Моделювання засобів, методів, прийомів соціальної роботи, передбачення можливих труднощів у реабілітації клієнта.

3. Організаторський. Залучення фахівців до здійснення соціальної реабілітації (укладення угод, формування групи фахівців з різних спеціальностей для надання допомоги в конкретному випадку).

4. Практично-діяльнісний — надання соціальних послуг клієнту на основі: кризового втручання в сім'ю і життя дитини, яка зазнала насильства, для відновлення її стану і соціального статусу; допомоги для самопомозі потерпілим від насильства і членам їх сімей для підвищення соціального статусу жертви, подолання агресивності, гендерних стереотипів, самореалізації в позитивний бік тих, хто застосував насильство у сім'ї.

5. Оцінка ситуації і стану клієнта і прийняття рішення про завдання і зміст програми роботи з ними і членами його сім'ї [5].

Методи соціальної реабілітації досить різноманітні, що дає можливість досягти потрібного ефекту в цій дуже важливій і необхідній діяльності. Поряд з універсальними методами інформаційно-консультативної бесіди, психологічного тренінгу, спостереження у ході соціальної реабілітації активно використовуються і такі методи соціальної терапії, як рольові ігри, танцювальна терапія, казко-терапія та інші.

Література

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. — К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007.
2. Журавель Т.В. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей / Т.В. Журавель // Соціальна педагогіка : навч. посібник / за заг. ред. О.В. Безпалько; Авт.-кол. О.В. Безпалько, І.Д. Зверева, Т.Г. Веретенко та ін.: — К.: Академвидав, 2013. — С. 197—209.
3. Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, [...] Мінсім'ямолодьспорт України, МВС України; Наказ, Інструкція, Інформація [...] від 07.09.2009 № 3131/386 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09>
4. Про попередження насильства в сім'ї. Закон України від 15.11.2001 № 2789-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>
5. Соціальна робота (теорія і практика) [Текст] : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М. П. Лукашевич, Т. В. Семігіна. — К. : Каравела, 2009. — 368 с.
6. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна ; Комітет сприяння захисту прав дитини. — К., 2003. — 343 с.
7. Онищенко Ю.В. Насильство в сім'ї: стан та проблеми // Педагогіка толерантності. — 2001. — №3-4, 39—47 с.
8. Соціальна робота в Україні [Текст]: Навч. посіб./ За ред. І.Д.Зверєвої, Г.М.Лактіонової. - К.: Науковий світ, 2003. — 233 с.
9. Харламова І. Попередження домашнього насильства над дітьми / І. Харламова // Соц. педагог. — 2010. — № 12. — С. 23—33.
10. Щербак Н. Д. Соціально-педагогічна профілактика жорстокого ставлення до дітей у сім'ї : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 / Н. Д. Щербак. — Луганськ, 2004. — 20 с.

УДК 364

Ю.Є. Пастушенко,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,
студентка Київського університету імені Бориса Грінченка

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. Варто зазначити, що виховання дітей з особливими потребами досить гостро стоять у нашій країні. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що у наш час батьки, які мають дітей з інвалідністю, не дають їм належного виховання. Вони піклуються тільки про фізичний розвиток своїх дітей, а духовне ставлення відходить на другий план.

Мета статті. Визначити основні аспекти сімейного виховання дітей з особливими потребами, та його роль у соціалізації цих дітей.

Ключові слова: сімейне виховання, діти з інвалідністю, соціалізація дитини, діти з особливими потребами.

Проблемою виховання дітей з особливими потребами займались такі вітчизняні вчені, як Е.М. Мастюкова, А.Г. Московкіна та зарубіжні вчені: Д. Рубейн та С. Хайни. Перш за все, не можна обминати того, що родина є важливим елементом духовно-морального формування особистості дитини та головним інститутом виховання, який відіграє значну роль в розвитку суспільства. Саме в сім'ї дитина отримує належне та повноцінне виховання протягом перших років життя. Діти які не мають сім'ї, більше схильні до запізненого розвитку, ніж ті діти, які є членами сімейних колективів. Необхідність сімейного виховання можна пояснити тим, що сім'я є джерелом емоційного виховання, яке проявляється у батьківській любові до дітей та у таких почуттях, як ласка, ніжність та довіра. Завдяки сім'ї дитина більш повноцінно виявляє свої емоції та інтелектуальні можливості. Саме це допомагає їй швидше розвиватися та пристосовуватись до життя.

З перших днів життя дитини родина поступово залучає її до життя у соціумі, де існують свої правила та вимоги. Вона показує та привчає дитину до певних норм, дотримуючись яких вона досягне успіху в житті та стане гідним громадянином своєї країни. На нашу думку, у вихованні дітей є те, щоб слова батьків не розходились з їхніми вчинками, бо діти є дуже добрими психологами, вони помічають, коли батьки кажуть одне, а роблять зовсім інше. Батьки повинні стати авторитетом для дитини, бо саме це є невід'ємною частиною процесу виховання. Разом з тим, слід підкреслити, що сім'я є найкращим середовищем для розвитку особистості дитини, особливо, якщо ця дитина слабка та обмежена у своїх можливостях. Тому такі діти потребують більше турботи, уваги, ласки та спілкування [11, с. 234].

Стадії розвитку сім'ї дитини з інвалідністю часто не збігаються зі стадіями розвитку сім'ї зі здоровими дітьми. Відзначено, що сім'ї даної категорії повільніше досягають певних етапів життєвого циклу, а іноді і зовсім не досягають. Часто дитина з інвалідністю не може проживати окремо від батьків. Життєвий цикл сім'ї пов'язаний з цінами найважливіших характеристик сім'ї: функцій, структури, способів внутрішньо родинної комунікації. Функції сім'ї — сфера життєдіяльності безпосередньо пов'язана з задоволенням потреб її членів. Виділяють продуктивну, виховну, господарську, економічну, первинного соціального контролю, духовну, соціально-статусну, емоційну сфери і задовольняє потреби кожного члена, допомагає особистих цілей, саморегуляції. Важливою особливістю сімейних функцій є їх комплексність, завдяки чому член сім'ї отримує можливість отриманої реалізації своїх потреб, що свідчить про нормальне функціонування сім'ї. Якщо виникає порушення функцій сім'ї, певні потреби її членів не задовольняються, особисті цілі часто стають нездійсненними. Такі сім'ї називають дисфункціями. В сім'ї, яка виховує дитину з інвалідністю, відбувається зміна функцій сім'ї, з являються нові, раніше не властиві сім'ї, частину функцій і сили для виконання емоційної функції — емоційної підтримки членами сім'ї і один одного. У деяких таких сім'ях батьки страждають від психічних розладів і можуть мати різні психосоматичні захворювання. На сьогоднішній день відсутні дослідження з вивчення того, як склад сім'ї впливає на її функціонування. Так, наявність у складі

дорослих членів сім'ї лише одного з батьків може негативно позначитися на виконанні функцій первинного соціального контролю [1].

Дедалі більше дослідників вважають, що на культурний стиль сім'ї впливають етнічний, соціально-економічний та інші фактори. Відзначено, що культурно зумовлені уявлення пов'язані з пристосуванням сім'ї до особливої дитини і можуть впливати на її взаємодію з соціальними установами. Важливо в роботі з такими сім'ями звертати увагу на погляди, цінності членів сім'ї, що в цілому становить ідеологічний стиль сім'ї. Фахівці повинні знати, якої думки дотримуються члени сім'ї з приводу порушення розвитку дитини, вважаючи це своєю провиною, виною когось чи випадковістю. Дані погляди можуть впливати на взаємини з професіоналами і відношення до лікування дитини. У випадку, коли члени сім'ї відчувають сором і провину, здатність справлятися з хронічною хворобою дитини, знижується. Поняття «зв'язок» передбачає психологічну відстань між членами сім'ї. Разом дана структурна характеристика є в аналізі сімей дуже значущою. Різняться занадто близькі відносини (симбіоз) і дуже далекі (поєднання). Між різними підсистемами (батьківська і дитяча підсистема) є межі — це внутрішні кордони сім'ї, які можуть бути занадто суворі або занадто слабкі [2]. Надмірна проникність кордонів робить людину вразливою ззовні, жорсткі межі обмежують комунікацію та підтримку між членами родини. Системний характер відносин проявляється в сім'ї в тому, що хвора дитина відчуває на собі вплив сім'ї кожен з її членів перебуває під впливом проблем, викликаних захворюванням дитини. Внутрішні соціальні зв'язки можуть бути досить сильними, і тоді всі члени сім'ї включені в життя один одного. Соціальні зв'язки в середині сім'ї можуть бути слабкими, що веде до роз'єднаності членів сім'ї, оскільки їх потреби, цілі, інтереси істотно різняться. Ступінь участі такої сім'ї у житті хворої дитини буде мінімальною [4].

Сім'я, де спостерігається баланс соціальних дій, де кожен член сім'ї пов'язаний з іншим, але при цьому йому надається певна ступінь автономії. Соціальна система, яка характеризується міцними внутрішніми зв'язками заснованими на довірі та відповідальності більш ніж стійка. Зовнішні межі сім'ї також можуть бути жорсткими. Наявність жорстких меж, коли сім'я живе замкнуто, не допускаючи участі в її житті не тільки чужих людей, але часом і родичів, призводить до утруднень у взаємодії з різними соціальними інститутами і структурами. При появі дитини з особливими потребами в розвитку сім'я не здатна швидко мобілізувати наявні ресурси, що призводить до її дезорганізації. Розмиті, недостатньо чіткі кордони роблять сім'ю схожою на «прохідний двір», що тягне за собою втрату інтимності, безпеки сімейної атмосфери. На противагу цьому гнучкі, проникні зовнішні межі сім'ї дозволяють звертатися за допомогою до оточуючих: знайомих, родичів, друзів, що значно полегшує тягар такої сім'ї.

Поняття «ієрархія» характеризує відносини домінантності в сім'ї. Існування в сім'ї надмірного домінування одного члена сім'ї та занадто залежних інших, може бути причиною сімейної дисфункції. Таким домінуючим членом сім'ї може бути не тільки батько чи мати, але і хвора дитина, що стає центром уваги і буквально підпорядковує собі всю сім'ю. В системах, де одна людина займає панівне

становище, а інший приносить себе в жертву, ймовірність дисфункціональності зростає. При роботі з сім'єю яка виховує дитину з інвалідністю фахівець повинен звернути увагу на структуру сімейних ролей, яка регулює взаємовідносини її членів. Поняття ролі пов'язане з уявленнями суспільства про норми, яких повинен дотримуватись член сім'ї. Так, мати в очах суспільства повинна рости і виховувати дітей, утримувати в порядку будинок, бути привабливою для чоловіка, організовувати дозвілля сім'ї. Таким чином, вона виконує одночасно декілька функцій вихователя, домогосподарки, вчителя, привабливої жінки, яка вміє творити затишок і теплу атмосферу в сім'ї. Батько повинен забезпечувати матеріальний достаток сім'ї, захищати її від загроз ззовні, граючи роль «годувальника і захисника». Вимоги до дитини: слухатися батьків, вчителів, освоювати спеціальність, граючи роль «учня.» Невпевненість у виконанні даних ролей, призводить до дисфункції в сім'ї [5].

Сім'ї по-різному реагують на труднощі, пов'язані з появою в сім'ї дитини з особливими потребами. Деякі мобілізуються, в інших відбувається наростання протиріч до розпаду сім'ї. На сьогоднішній день вченими описано різні життєві стратегії сімей даної категорії соціуму [4].

Так були виділені типи стратегій у сім'ї інваліда:

- 1) стратегія інтеграції в соціальне середовище, що допоможе особі з інвалідністю знайти світ за активної участі в цьому, що позитивно позначається на зміні стану характеристик її членів;
- 2) «стратегія умовного успіху», яка проявляється у відкритості і виключності членів родини в зовнішній світ при ізоляції дитини з інвалідністю, що стримує його соціальну мобільність;
- 3) «стратегія сім'я як самоціль», при якій відбувається відмежування сім'ї від зовнішнього світу, але надання свободи дитини з інвалідністю всередині сім'ї. У рамках даної стратегії зміна соціального статусу сім'ї та її членів утруднена, але можлива мобільність в середині сім'ї.
- 4) «стратегія повної ізоляції», яка передбачає відокремлення сім'ї від дій у зовнішньому світі, при авторитарних стосунках у сім'ї. У рамках цих відносин у дитини з інвалідністю немає не тільки можливості зміни статусу в соціальній структурі, але і положенні в структурі сім'ї [3].

У залежності від переважання тих чи інших цінностей, культивованих в родині, були запропоновані наступні життєві стратегії даних сімей:

- 1) сім'ї, які вважають, що важливим орієнтиром людини повинна бути і приносити користь своїм життям. Така сім'я спонукає дитину подумати дитині про своє майбутнє, про норми, які передбачають поєднання індивідуальних і суспільних інтересів індивіда і соціуму;
- 2) провідною цінністю у свідомості будь-якими способами, аби вижити;
- 3) такими можуть виступати не тільки соціально-прийняті способи, але й прагнення викликати до себе позитивне ставлення тих людей, від яких залежить його майбутнє;
- 4) можлива спроба орієнтації сім'ї на поєднання громадського та свого.

Методи, використовувані сім'єю, для формування різного ступеня самостійності у вихованні дитини з інвалідністю, також можуть служити критерієм для визначення різних типів сімейних стратегій щодо дитини з особливими потребами: тотальний контроль за кожним кроком дитини, дитині надано можливість самому втручатися в життя дорослих членів сім'ї, спроба поєднання певної частки самостійності дитини з контролем з боку сім'ї.

Отже, не повинен бути контроль за кожним кроком дитини — це саме дорослий визначає цілі, засоби і результат кожного значущого життєвого результату дитини. Повинна бути надана дитині можливість самій, з мінімальним втручанням батьків, можливість конструювати свій життєвий шлях, починаючи з видів діяльності в різних сферах [6].

Зазначимо, що дитину з особливими потребами ніколи не треба розглядати як «тягар» для батьків чи інших членів родини. Коли ця дитина сприймається як повноцінний член сім'ї, то любов оточуючих зменшує проблеми, з якими зустрічається ця дитина. Таким чином, сім'я стає для неї джерелом надії та радості. Зацікавленість батьків у вихованні дитини з особливими потребами значно впливає на психологічне самопочуття. Внаслідок відсутності зацікавленості батьків у вихованні, а також в силу інших причин діти з особливими потребами часто відчують дискомфорт в сімейних стосунках. У таких сім'ях дитина з особливими потребами відчуває подвійне навантаження: неприйняття суспільством та схильність до феномену відчуження у власній родині [9].

Звичайно, не можна проігнорувати те, що інститут сім'ї не є просто біологічним чи соціальним чинником розвитку дитини. Батьки несуть відповідальність за духовний розвиток своїх дітей, їхній погляд на життя та сприйняття самого життя як дорогоцінного дару, який дається лише один раз кожній людині. Як бачимо, що основним завданням сім'ї, є діти з особливими потребами, є збереження любові до життя та любові до інших людей. У родині дитина повинна відчувати, що її люблять, цінують та піклуються про неї. Батьки повинні турбуватися про те, щоб сімейне життя приносило радість та щастя. Неможливо постійно зосереджуватися на недоліках. Необхідно постійно шукати та виділяти щось гарне у дитини, намагатись розвивати добрі звички. Саме у сім'ї дитина повинна відчувати себе у безпеці, тобто захищеною від оточуючих негараздів та труднощів. Батьки повинні навчити дитину розрізняти поняття добра і зла. Вони повинні прищеплювати їй тільки добрі риси, які допоможуть дитині мати велике та добре серце, яке може співчувати та проявляти любов до інших. Діти з інвалідністю частіше за інших страждають саме через неприйняття та емоційне відчуження у сім'ї. Реалії сьогодення підтверджують, що в сім'ї, де є діти з особливими потребами, характеризуються різними типами негармонійного виховання та низьким рівнем спілкування. Такий сімейний стереотип може привести до своєрідних рис особистості дитини з особливими потребами, а саме високого ступеня залежності від сім'ї, слабких навичок зовнішніх соціальних взаємодій. Елементів аутичної поведінки, гіперкомпенсації в підлітковому віці через неадекватні реакції — невмотивовані відмови, негативізм, істеричні

емоційні прояви, перебільшення своїх недоліків, розвитку різних страхів. Деякі батьки не можуть прийняти той факт, що їхня дитина має інвалідність. Вони намагаються заперечити цей факт, тобто уникати реальності. Але, уникаючи її, батьки тільки погіршують ситуацію. З іншого боку, вони можуть все життя звинувачувати себе чи інших у тому, що їхня дитина народилася з певною інвалідністю. Але це не допоможе вирішити проблему та подолати всі труднощі, які виникають на їхньому життєвому шляху. Іноді батьки не спроможні адаптуватися до реальності. Вони не намагаються сприяти тому, щоб їхня дитина виросла повноцінною особистістю, незалежною та самостійною [7].

Часто батьки проявляють гіперопіку відносно своїх дітей з певними вадами. На перший погляд тут немає нічого поганого, але якщо подивитися глибше на це, то можна побачити, що такою поведінкою вони не дозволяють своїй дитині нормально розвиватися. Той факт, що батьки роблять все замість дитини, не сприяє розвитку її автономії. Батьки повинні зробити все, щоб їхня дитина була щасливою та жила повноцінним життям, не відчувала різниці між нею та іншими дітьми. Тому перед батьками постає важливе завдання — сформуванню світогляду своєї дитини таким чином, щоб вона відчула себе справжньою особистістю, яка може вільно обирати, що для неї важливо, а що — ні. Віра в свою дитину, у її майбутнє, повага до її потреб, мрій, планів допомагають розвитку дитячої ініціативи у світобудові. Саме батькам та іншим членам родини належить вирішальна роль у тому, щоб дитина розвивалася як людина, ставала особистістю, яка може приймати самостійні рішення та займати активні життєві позиції. Адже із народженням дитини ще не народжується особистість, бо вона формується у людському оточенні і, коли людина безпосередньо взаємодіє з іншими. А найближче оточення новонародженого - це його сім'я (мати, бабусі, дідусі, брати та сестри), які завжди поруч. Емоційний фон сім'ї, який включає переживання членів родини, зміни настрою, афекти, емоційні контакти, прояви любові та поваги один одного, дуже впливає на розвиток дітей, а особливо на дітей з особливими потребами, бо вони в більшій мірі відчувають свою залежність від сім'ї, ніж діти без особливих потреб.

Формування взаємодії та спілкування дитини з дорослим є найважливішим джерелом психічного розвитку дітей раннього віку. Взаємодія дорослих з дітьми, що мають певні порушення, повинна сприяти усвідомленню дитиною себе серед дітей та дорослих, сформуванню інтересу та збагаченню уявлення про соціальні та природні явища, сприяти формуванню таких властивостей особистості, як самостійність, ініціативність, відповідальність, виникнення «Я — свідомості». Також, важливим у вихованні дітей з особливими потребами є допомога професіоналів. Батьки повинні постійно взаємодіяти зі спеціальними соціальними працівниками, які займаються наданням консультацій сім'ям, де є діти з особливими потребами. Професіонали повинні допомагати батькам подолати емоційні труднощі, які виникають у процесі виховання таких дітей. Такі сім'ї також вимагають адекватної підтримки з боку спільноти. Адже оточення цих сімей відіграє важливу роль у становленні та розвитку дітей з певними вадами. Якщо суспільство не готове прийняти цих дітей, то це значно впливає на подальший їх

розвиток. Вони просто можуть замкнутися та більше ніколи не спілкуватися з іншими. Тому, треба приймати та включати цих дітей у суспільство, де вони зможуть розкритися та проявити свої таланти, бо кожна людина має певні здібності. Всі діти та підлітки з особливими потребами повинні отримати індивідуальні послуги. У кожного повинен бути свій індивідуальний план надання послуг. Важливим є раннє виявлення проблем та намагання вирішити їх на ранніх стадіях. Адже набагато легше вилікувати та щось поправити з самого початку та не чекати, коли все стане ще гіршим. Послуги з підтримки сім'ї відіграють життєво важливу роль у зміцненні соціальної інтеграції та сприяють умовам, які дозволяють дітям переживати важкі сімейні обставини, брати участь та отримувати якусь користь від певної діяльності [8].

Можна стверджувати, що соціальна інтеграція відіграє важливу роль на різних етапах життєвого циклу, наприклад, коли сім'я розпадається, коли фінансова незабезпеченість може бути проблемою. Раннє втручання та стратегія профілактики, які надають в ці важкі періоди відіграють важливу роль у сприянні соціальній інтеграції. Необхідно сформувані у дітей з особливими потребами певні цінності, а саме: взаємоповагу, тобто людина повинна сприйматися як найважливіша цінність; толерантність, яка має проявитися у терпимому ставленні до людей різних національностей, культур, соціальних шарів та народів; усвідомлення себе частиною існування себе частиною суспільства, що є невід'ємною частиною існування та розвитку людини взагалі; надання можливостей для розвитку навичок та талантів конкретної людини, бо кожна людина має певні здібності, які необхідно розкривати протягом всього життя; взаємодопомоги, яка є також необхідною, бо саме завдяки їй будуються міцні стосунки між людьми та виникає довіра до інших; можливості навчання один у одного, що є запорукою успіху будь-якого процесу навчання та виховання; можливості допомагати самим собі та людям у своїй спільноті. Кожна сім'я повинна плекати певні цінності: моральні, духовні, громадські та інші. Ні одна людина не може бути дійсно щасливою без сім'ї. Сім'я є основою для розвитку повноцінної особистості.

Отже, перед батьками постає важливе завдання — це допомогти своїй дитині розвинути у собі здібності та таланти, необхідні цій дитині для подальшого розвитку, бо діти, які мають певні проблеми зі здоров'ям, повинні хоч чимось компенсувати ті вади, які заважають нормальному фізичному чи психічному становленню. Батьки не повинні відокремлювати свою дитину від інших, а навпаки, намагатися показати, що їхня дитина не гірша за інших. Ще одним важливим чинником розвитку гармонійної особистості дитини з особливими потребами є емоційна та духовна близькість сім'ї. Саме цим пояснюється важливість, що родина повинна стати осередком формування таких вічних цінностей людини, як любов, взаємодопомога, співчуття, доброта, щирість, людяність, чемність та добропорядність. Подальшого розвитку потребує наступний аспект цієї непрості проблеми, а саме: формування сімейних цінностей у родинах, де є діти з особливими потребами [10].

Основними аспектами сімейного виховання дітей з особливими потребами є уміння краще розуміти внутрішній стан дітей та бути компетентними захисниками їхніх прав та інтересів; оцінювати потреби та забезпечувати надання освітніх, соціальних та інших послуг сім'ям дітей з особливими потребами; забезпечувати інформаційною підтримкою для задоволення їхнього професійного зростання у відстоюванні прав і інтересів дітей з особливими потребами; вміння спонукати до розвитку активної громадянської позиції, сприяти створенню батьківських організацій.

Література

1. Айшевурд, М.М. Полноценная жизнь инвалида / М.М. Айшевурд. — М. : Педагогика, 1991. — 88 с.
2. Акатов, Л.М. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы : учеб. пособие для студ. высш. учебных заведений / Л.И. Акатов. — М. Гуманист, изд.центр ВЛАДОС, 2003. — 368 с.
3. Антонов А.И. Семья — какая она и куда движется // Семья в России / под ред. Антонова А.И. — 2005. — № 1-2. — С. 30—53.
4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне страхування» // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 23.
5. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.07.2000 // Праця і зарплата. — 2003. — № 30.
6. Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства» 16.11.2000 №2109 (редакція станом від 28.07.2013) // Праця і зарплата. — 2000. — № 25. — С. 2-3.
7. Конституція України : Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28.06.1996 // Верховна Рада України [Електронний ресурс] : Режим доступу:
8. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-br>, вільний. — Назва з екрану.
9. Курбатов, В.И. Социальная работа : учебное пособие / В.И. Курбатов. — Ростов н/Д : Феникс, 2000. — 576 с.
10. Маслюкова, Е.М. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии / Е.М. Маслюкова, А.Г. Московкина. — М. : ВЛАДОС, — 2004. — 234 с.
11. Мачульская, Е.Е. Право социального обеспечения : учебное пособие для вузов. — 2-е изд., перер. и доп. — М. : Книжный мир, 1999. — 275 с.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про запровадження адресної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/238-99-п>. — Назва з екрану.

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА, БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

А.А. Плаксін,

кандидат педагогічних наук, начальник навчально-методичного відділення
Київського факультету Національної академії Національної гвардії України

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ДИДАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Специфіка й складний характер педагогічної роботи у закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання повинні бути повною мірою відображені в професійній підготовці майбутніх викладачів. Ураховуючи великий обсяг у змісті професійної підготовки слухачів закладу вищої освіти МВС професійно спрямованого навчального матеріалу — інформації, що відображає орієнтаційну основу діяльності працівників МВС, цілеспрямований процес формування дидактичної культури слухачів потребує оптимального використання часово-змістового ресурсу на засвоєння дидактичної складової їхньої підготовки, пошуку специфічної логіки освоєння слухачами цього напрямку професійної діяльності, огляду на системно-структурний, цілісно-діяльнісний, особистісно-орієнтований підходи до проектування та реалізації викладацько-педагогічної та професійно-юридичної складових освітнього процесу.

Результати вивчення практики підготовки здобувачів вищої освіти рівня магістра у закладі вищої освіти МВС дають підстави стверджувати про незадовільність стану розвитку дидактичної культури викладачів, що, в свою чергу, свідчить про недостатність урахування в освітньому процесі магістратури вищенаведених теоретичних узагальнень. Наближення теорії до практики, на нашу думку, є можливим через розробку й упровадження в освітній процес педагогічних умов розвитку дидактичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти МВС України, ґрунтованих на розумінні сутнісних особливостей такої культури, специфіки професійно-педагогічної діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти МВС, існуючих практичних проблем їхньої підготовки.

Різноманітні аспекти розробки й упровадження в освітній процес педагогічних умов розвитку дидактичної культури майбутніх викладачів у своїх працях досліджували ряд науковців, а саме: педагогічні умови професійної

підготовки майбутніх викладачів у закладах вищої освіти (А. Ахмедов, Ю. Бабанський, І. Зязюн, В. Тернопільська, О. Пехота, В. Шаполова, Г. Кондратенко, В. Кубко, Г. Хаєт, П. Куделя, О. Мала та ін.); педагогічні умови формування професійних навичок майбутніх правоохоронців у процесі тактико-спеціальної підготовки у закладах вищої освіти МВС України (С. Полторак, В. Монастирський та ін.); педагогічні умови забезпечення ефективності формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності (В. Уліч); концепція дидактичної культури (Ю. Бабанський, М. Данилов, В. Дьяченко, Б. Єсіпов, В. Лозова, Ю. Мальований, П. Підкасистий, О. Савченко, М. Скаткін та ін.); дидактична культура викладача закладу вищої освіти МВС України (В. Клачко).

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що не існує єдиного підходу до визначення поняття «педагогічні умови», оскільки саме від них залежить ефективність процесу розвитку дидактичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти МВС України. Відповідно, педагогічні умови слід розглядати як систему певних форм, методів, матеріальних умов, певних ситуацій, які було створено природнім або штучним шляхом за для досягнення окремої мети.

На думку Є. Хрикова, сутність педагогічних умов доцільно визначати через поняття обставини, а не чинники. Педагогічні умови визначаються вченим як цілеспрямований чинник або, точніше, зовнішня обставина, яка істотно впливає на перебіг педагогічного процесу, тією чи іншою мірою свідомо сконструйована педагогом, що інтенціонально передбачає, але не гарантує досягнення певного результату педагогічного процесу [2].

У вітчизняній педагогіці виділено декілька рівнів педагогічних умов. Відтак, перший рівень педагогічних умов — це особистісні характеристики студентів, які детермінують успішність протікання освітнього процесу. Другий рівень педагогічних умов — безпосередні обставини реалізації процесу навчання та виховання — власне класичні педагогічні умови : змісту та організації діяльності студентів; міжособистісних відносин; спілкування в групі; відносини педагогів зі студентами; адаптація студентів до освітнього середовища університету [1, с. 91].

На цій основі, педагогічні умови розвитку дидактичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти МВС України ми визначаємо як спеціально організовані педагогічні обставини і сукупності педагогічних впливів, які сприяють динамічному поступу всіх складових дидактичної культури (ціннісно-мотиваційної, когнітивної, технологічної, особистісно-творчої) слухачів.

Отже, до педагогічних умов розвитку дидактичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти МВС України відносимо ті, які цілеспрямовано організовуються в освітньому процесі закладу вищої освіти й забезпечують його ефективне функціонування, як от:

1) спрямування змісту психолого-педагогічних дисциплін на формування у майбутніх викладачів цілісного уявлення про сутність та структуру дидактики, її функції у майбутній викладацькій діяльності на основі контекстного підходу. Сутність даної педагогічної умови полягає в дотриманні та відборі змісту

підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти МВС, принципів сконцентрованості навчальної інформації, мотивації на основі моделювання професійної діяльності, проблемності змісту освіти здобувачів вищої освіти ступеня магістра у закладах вищої освіти МВС, візуалізації змісту дидактичної освіти, єдності інтеграції та диференціації дидактичних знань, тощо.

2) забезпеченість персоналізації процесу формування дидактичної культури майбутніх викладачів завдяки застосуванню особистісно-орієнтованих технологій, інтерактивного навчання, як основи розвитку їхньої суб'єктності. Сутність цієї педагогічної умови розкривається через розуміння персоналізації освітнього процесу в закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання МВС, як процесу набуття суб'єктом викладацької діяльності загальнолюдських, суспільно важливих, індивідуально-неповторних властивостей і якостей, які дозволяють оригінально виконувати роль викладача, творчо будувати спілкування зі слухачами, активно впливати на їхню свідомість шляхом оновлення технологій підготовки здобувачів вищої освіти ступеня магістра закладів вищої освіти МВС на основі принципів активного включення кожного учасника педагогічного процесу в участь у процесі навчання, пріоритету колективної, взаємодоповнюючої діяльності, визнання важливості та неповторності кожної особистості, індивідуалізації форм і методів педагогічного процесу, домінування позитивних оцінок діяльності над негативними; людяності, чуйності, толерантного ставлення викладачів і тактовності в міжособистісній взаємодії.

3) насичення педагогічної практики майбутніх викладачів творчими завданнями, стимулюючи у них прояви педагогічної креативності на основі застосування психолого-педагогічних механізмів ідентифікації, адаптації, емоційної підтримки, рефлексії. При обґрунтуванні означеної педагогічної умови розвитку дидактичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти МВС, суттєвим є те, що у становленні особистості майбутнього педагога важливе місце посідає саме педагогічна практика, що обов'язково має здійснюватися у поєднанні з теоретичною підготовкою фахівців, оскільки лише у цьому випадку одержані майбутніми викладачами знання набуватимуть ґрунтового засвоєння, а навчально-практичні вміння інтегруються у навички майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Характеризуючи сутність даної умови, виходимо з припущення, що підвищенню якості практичної підготовки майбутніх викладачів сприятиме збагачення програми педагогічної практики творчими завданнями, стимулюючи при цьому прояви у практикантів педагогічної креативності на основі застосування психолого-педагогічних механізмів ідентифікації, адаптації, емоційної підтримки, педагогічної рефлексії.

Вона полягає в дотриманні таких педагогічних принципів, як от: домінування інтелектуально-творчої атмосфери в колективі, толерантного ставлення до ідей та рішень всіх учасників педагогічної взаємодії, урахування індивідуальних інтересів усіх учасників педагогічної взаємодії у процесі творчо-пошукової діяльності, заохочення інтуїтивних ідей та рішень, активізації спонукальних мотивів майбутніх викладачів до творчого самовираження у майбутній педагогічній діяльності.

Таким чином, педагогічні умови розвитку дидактичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти МВС України спрямовані на: формування знань про сутність та змістові аспекти дидактики на основі контекстного підходу; використання особистісно-орієнтованих технологій та інтерактивного навчання; підвищення якості практичної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти МВС України.

Література

1. Тверезовська Н., Філіппова Л. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови» / Н. Тверезовська, Л. Філіппова // Нова пед. думка. — 2009. — №3. — С. 90—92.
2. Хриков Є.М. Педагогічні умови в структурі наукового знання [Електронний ресурс] / Є.М. Хриков. — Режим доступу: http://fullref.ru/job_91fdb5ccabfb1e3bd78005e1da0fa97c.html.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Я.І. Мінчук, Н.В. Хімич,

студенти Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України

науковий керівник: **А.Ю. Бабенко,**

старший викладач, заступник завідувача кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України

СУЧАСНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

Розташування України на перетині шляхів «між Сходом і Заходом» значною мірою визначає історичні, культурні, духовні та політичні особливості розвитку нашої держави. Останніми десятиліттями географічне положення України почали активно використовувати з метою нелегальної міграції, переміщення мігрантів та торгівлі людьми. Міграція завжди була властива людству, однак останнім часом її масштаби досягли колосальних розмірів. У результаті постійних воєнних конфліктів у світі, стихійних лих та катастроф надзвичайно виріс наплив біженців. Нелегальна міграція вже давно вийшла за межі окремих держав і перетворилась на світову проблему. Слід розуміти, що вона є реальною загрозою для громадської безпеки, сприяє зростанню злочинності, поширенню небезпечних захворювань, зумовлює створення підпільного ринку праці. Саме тому доцільним та актуальним, є дослідження правової природи такого явища, як «нелегальна міграція», визначення основних причин її виникнення та методів боротьби з нею.

Проблему нелегальної міграції досліджували як вітчизняні так і зарубіжні вчені, зокрема: О.М. Джужа, І.Б. Березовський, В.О. Іващенко, В.В. Коваленко, В.І. Кривенко, О.В. Кузьменко, В.М. Куц, О.А. Малиновська, А.П. Мозоль, О.В. Надьон, В.О. Новік, А.М. Черняк, С.Б. Чехович, В.І. Шакур, М.О. Шульга, М. Війєрс, Р. Вольвенд, В. В. Лунєєв, М. Пуглі, Дж. Солт, Р. Хавсман, П. Холмс, А. Шлоенхард та ін.

Нелегальна міграція — це одна з форм територіального переміщення населення, специфіка якої полягає в тому, що в процесі такого переміщення чи перебування мігрантів (іноземних громадян і осіб без громадянства) у державі, яка їх приймає, порушуються норми міжнародного права і (або)

внутрішньодержавного права відповідних країн. Зокрема, порушеними можуть бути норми, що встановлюють порядок, по-перше, в'їзду і виїзду з відповідної країни чи групи країн, у тому числі візовий режим; по-друге, перебування на території іноземної держави; по-третє, заняття трудовою, підприємницькою діяльністю та інші норми [1, с. 60–61].

Нелегальна міграція з'являлася і поширювалася у великих масштабах саме там, де ставилися обмеження та заборони на шляху легальних форм міграції. Найбільше частку проблем і конфліктів спричиняє нелегальна імміграція, що особливо актуально для України, яка виступає в двох ролях: 1) кінцевого пункту призначення для іммігрантів переважно з країн СНД; 2) транзитної території на шляху до країн Європейського Союзу, переважно для іммігрантів з країн Азії та Африки.

Основними країнами — постачальниками незаконних мігрантів залишаються Китай, Бангладеш, Індія, Пакистан, В'єтнам, Шрі-Ланка, громадяни яких рятуються від безробіття або збройних конфліктів (Ірак, Афганістан, Сомалі тощо). Нелегали проникають на нашу територію через східний кордон — з Росії, Білорусі, через Одеський порт. Тому насамперед слід зміцнювати не західний кордон, на який чомусь держава й робить основний акцент, а східний. Крім того, якщо п'ять років тому Україна була транзитною країною переважно для громадян Китаю, В'єтнаму, Бангладеш, Індії, то нині більшість порушників кордону прибуває з Молдови, Грузії, Чечні, Азербайджану, Вірменії. Це зумовлено, насамперед, можливістю безвізового в'їзду на територію України громадянам з цих регіонів [2, с. 153].

Усвідомлюючи цю статистику, виникає питання, що ж спричинило різке зростання нелегальної міграції та як можна подолати це міжнародне явище? Існує різноманітна кількість чинників під впливом яких формуються напрями та масштаби міграційних процесів. Міграції відбувається під дією економічних, екологічних, політичних, етнічних, освітніх та інших факторів, однак ці чинники взаємодіють одночасно, і виокремити окремо якийсь компонент, під впливом якого відбуваються міграційні процеси, як правило дуже складно.

Будь-який міграційний акт відбувається під дією комплексу мотивів. Вони залежать від суб'єктивних та об'єктивних причин: з одного боку, міграції відбуваються за особистим бажанням — кожен громадянин має право і можливість вибирати для себе місце проживання та праці, тобто задовольнити свої різноманітні потреби матеріального, професійно-кваліфікаційного і духовного характеру [3, с. 27–29].

Вивчення нелегальної міграції дає змогу вважати, що основною причиною є чітко виражений трудовий характер, оскільки головною метою мігрантів є працевлаштування за кордоном. Поїздки з метою заробітку стали звичним способом життя для значної частини населення, оскільки відіграють роль певного компенсатора низького рівня життя в своїй країні і дають змогу трудовим мігрантам виживати і пристосовуватись до складних соціально-економічних умов.

Ще однією з причин нелегальної міграції ми вважаємо втечу від різноманітних конфліктів, пов'язаних з країною постійного проживання.

Політична міграція помітна складова міграційного процесу. Тому міжнародний захист політичних мігрантів розпочинається із забезпечення державами впускання на свою територію особи, яка зазнає утисків. Збройні конфлікти належать до поширених причин, які теж викликають нелегальну міграцію [3].

Поряд з причинами нелегальної міграції, необхідно виділити і расові дискримінації, які ґрунтуються на переслідуваннях за ознаками раси, кольору шкіри, національності тощо. Природні катастрофи також можуть бути причиною нелегальних міграцій.

Загалом, на сьогодні в Україні домінуючою є тенденція боротьби з нелегальною міграцією силовими методами, виходячи з міркувань національної безпеки та вимог західних держав. Однак цей підхід має поступитися місцем більш зваженому та економічно обґрунтованому підходу, що базується на точних оцінках економічної потреби в мігрантах і створенні адекватних каналів для легалізації як тимчасових, так і постійних мігрантів, переході до протидії нелегальній міграції.

Можна визначити два основні напрями протидії нелегальній міграції:

Перший — формування законодавчих механізмів протидії експлуатації мігрантів (розширення легітимного поля трудової міграції, розробка програми поетапної легалізації незаконних мігрантів, присутніх на території України; запровадження спеціальних норм кримінального і адміністративного права проти організаторів нелегальної міграції і їх посібників; розробка і запровадження методик із застосування нових статей Кримінального Кодексу про торгівлю людьми та використання рабської праці; розробка програм захисту жертв і свідків для ефективнішого залучення тих, хто постраждав від незаконних дій властей та працедавців).

Другий напрям — формування інституційних механізмів протидії експлуатації мігрантів (забезпечення адекватної статистики і обліку міграції, виконання наукових досліджень; введення спеціальних функцій з протидії трудовій експлуатації мігрантів у повноваження компетентних органів, навчання їх кадрів, тренінги; розробка та інституціоналізація політики інтеграції мігрантів — створення спеціального підрозділу, в компетенцію якого входили б ці питання; кооперація між відомствами, що здійснюють трудову і міграційну політику, для визначення економічної потреби в мігрантах і найбільш ефективних шляхів забезпечення їх зайнятості, протидії тіньовій зайнятості мігрантів; боротьба з корупцією — розвиток офіційної інфраструктури міграції і служб, які забезпечують безпечну та інформовану міграцію; інформаційні, консультаційні, правові, посередницькі послуги; допомога в працевлаштуванні; доступ до медицини, ринку житла тощо) [4, с. 183].

Отже, нелегальна міграція в Україні є нині дуже гострою проблемою, яка в першу чергу впливає на стан правопорядку, економічну ситуацію і на міжнародний статус усіх держав. Для України проблема нелегальної міграції, стоїть на першому місці, оскільки вона є соціально-небезпечним явищем, яке загрожує громадській безпеці нашої держави. Вона є однією з причин злочинності, а тому держава має вжити вдосталь заходів, щоб запобігти та зупинити нелегальні міграційні процеси.

Література

1. Ионцев В. А. Международная миграция населения: теория и история изучения / Владимир Алексеевич Ионцев. — М. : Диалог—МГУ, 1999. — 367 с.
2. Римаренко Ю.І. Нелегальна міграція та торгівля жінками у міжнародно-правовому контексті / Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв. — Книга перша Ч. 1. — К. : ІДІП ім. В.М. Корецького, КУП, НАВСУ, 2001. — С. 241.
3. Васильченко В.С. Міграційні процеси: сутність, причини, види та показники міграції / В. С. Васильченко, А.М. Гриненко, О.А. Грішнова. — Київ: КНЕУ, 2005. — 403 с.
4. Олефір В.І. Нелегальна міграція в Україні: шляхи протидії та подолання / В.І. Олефір // Актуальні проблеми політики. — 2005. — № 23. — С. 131.

ЗМІСТ

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

<i>А.В. Боярська-Хоменко,</i> ВИТОКИ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ В ЄВРОПІ.....	3
<i>І.П. Васильківський, Р.В. Сопівник,</i> СТИЛЬ ТА СТРАТЕГІЇ ЕМОЦІЙНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	6
<i>К.В. Волинець, Д.В. Пустовойченко,</i> ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	9
<i>В.В. Грейнерт-Жукова, Т.М. Грачова,</i> ПРОБЛЕМИ СПРИЙНЯТТЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ МОЛОДШИМИ ПІДЛІТКАМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ШКОЛІ.....	10
<i>С.В. Ефремов,</i> ПРОЕКТНОЕ ОБУЧЕНИЕ – МЕТОД НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ	12
<i>С.В. Кундик, І.М. Зарішняк,</i> ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	15
<i>В.О. Охріменко, О.М. Тадеуш,</i> ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК НАПРЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТРЕНЕРА ТХЕКВОНДО.....	17
<i>Н.О. Попова,</i> ПРОФЕСІЙНА ПОЗИЦІЯ МАЙБУТНЬОГО МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ	20
<i>О.О. Радченко, Т.М. Грачова,</i> СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ЕПІЧНИХ ТВОРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ШКОЛІ	24
<i>Г.А. Рідкодубська,</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА УКРАЇНІ.....	26
<i>Т.М. Силюк, І.М. Зарішняк,</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ.....	28

А.В. Трутень, Р.В. Сопівник, ЗБЕРЕЖЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЯК ОСНОВНА МЕТА ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВОДНИХ РЕСУРСІВ У СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	32
А.А. Трушик, Н.В. Горобченко, ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗНЗ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	34
Є.В. Шелевей, Д.В. Пустовойченко, ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	39
І.Б. Якайтис, ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	40

Розділ 2

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

Ю.В. Боровик, М.Л. Ліпівіцький, АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ТІЛЕСНІСТЬ» У ФОКУСІ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ РОЗВІДОК	43
О.В. Кузик, ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	45
В.Р. Світлицька, ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У МЕДИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	47
Є.В. Юхно, АКТУАЛЬНІСТЬ ТА НОВИЗНА ПРИКМЕТНИКІВ У ДАВНІХ МОВАХ	50

Розділ 3

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

Ю.С. Гавриш, УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЮ БАЗОЮ ПІДПРИЄМСТВА	52
А.В. Грабова, НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СТВОРЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ТА МАСОВИХ ПОДІЙ: EVENT-МЕНЕДЖМЕНТ (НА ПРИКЛАДІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕСІЛЬ)	55

О.В. Довгаль, СУСПІЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ, ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ЗМІНИ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ	57
Л.В. Іванченкова, МОНІТОРИНГ І КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ.....	60
Т.О. Іванчик, Г.О. Пчелянська, ВПЛИВ ІМІДЖУ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ, ТОВ «БАРЛІНЕК ІНВЕСТ»)	64
О.Д. Мамченко, С.Д. Мамченко, ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК	67
М.І. Мартиненко, Л.В. Проковець, РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СУСПІЛЬСТВІ.....	72
Н.І. Моїсєєва, ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ	74
А.Г. Плisko, О.А. Невоєнна, ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ПРОЩЕННЯ». КОНТЕКСТИ ТА КОРЕЛЯЦІЇ	77
О.С. Сокол, Ю.А. Балан, ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ «ІНТЕРНЕТ-БОТУЛІЗМУ» ЯК ЗАСОБУ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ	80
Н.В. Тарасова, Ю.В. Вербина, ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СПОРТСМЕНІВ ПІДЛІТКОВО-ЮНАЦЬКОГО ВІКУ	85

Розділ 4 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Г.М. Шаульська, СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	90
--	----

Розділ 5 ПРАВО

В.В. Алексейчук, ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДІВ МІСЦЯ КРИМІНАЛЬНОГО ВИБУХУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ	94
Н.М. Змієвська, Ж.А. Огороднік, ЦІЛІ СТВОРЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	98

Ю.О. Капкаєва, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	100
О.С. Кременовська, І.В. Рачок, О.Ю. Минюк, СПОСОБИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	101
А.О. Кушнір, О.А. Зуєва, СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ	103
В.Б. Поліщук, І.В. Павленко, ДЕРЖАВНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ	106
О.С. Сокол, В.А. Бабенко, ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ	108
Н.В. Хіміч, Я.І. Мінчук, О.П. Мельник, ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА РОЛЬ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	112

Розділ 6 БІОЛОГІЯ

Н.С. Зикова, О.В. Зиков, ОТРИМАННЯ ДІЄТИЧНОЇ ДОБАВКИ «НАНОСЕЛЕНІУМ» З УЧАСТЮ КУЛЬТУРИ <i>LACTOBACILLUS ACIDOPHILUS</i>	116
Т.О. Кирильченко, Н.В. Мельниченко, ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИТОСТАТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ <i>VACCINIUM MYRTILLUS L.</i>	118

Розділ 7 МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА

В.С. Іордакі, В.П. Моторний, ОЦІНКИ КОНСТАНТ ЛЕБЕГА ЧАСТНИХ СУМ РЯДІВ ФУР'Є ПО ОРТОГОНАЛЬНИМ ПОЛІНОМАМ	122
К.Ю. Конограй, О.В. Коваленко, АНАЛОГИ ТЕОРЕМ ПОРІВНЯННЯ КОЛМОГОРОВА ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ	126
Б.І. Сафонюк, Є.В. Турчин, КЛАСИФІКАЦІЯ ХВОРИХ ДЕРЕВ ЗА ДОПОМОГОЮ РЕГРЕСІЙНИХ МОДЕЛЕЙ.....	128

В.Б. Петрушевський, О.О. Руденко, АЛГОРИТМИ ТРИВИМІРНОГО СКАНУВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТОЧКОВОГО ЛАЗЕРА.....	130
С.А. Шелудько, С.А. Гончарук, РОЗВИТОК ТА ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	134

Розділ 8 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

А.В. Ковтун, АРХИТЕКТУРА ПРОГРАМНОГО ОБЕСПЕЧЕННЯ V.I.P.E.R.....	139
А.В. Ковтун, В.Г. Павлов, ЕЛЕКТРОНІЙ МУЛЬТПРОЇЗНИЙ НА БАЗІ СМАРТФОНУ	143
С.В. Лисинчук, І.В. Турченко, ПРОАКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ ІТ ПРОЕКТУ	148

Розділ 9 ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ

В.О. Скринник, С.М. Жабський, АНАЛІЗ СТАНУ ТРУБОПРОВІДНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ.....	151
--	-----

Розділ 10 АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

Ya. Vasylyshyn, V. Vasylyshyn, LANDSCAPE DESIGN OF NORTHERN JAPAN. PART 1	154
Д.В. Нижник, ЛІТРАКОН – БУДІВЕЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ МАЙБУТНЬОГО	158
В.Б. Шевченко, ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ БУДІВЕЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	160

Розділ 11 ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА

Р.В. Білошицький, В.П. Сухонос, КОМПЛЕКСНЕ ЛІКУВАННЯ СОБАК З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПАТОГЕНЕЗУ ЗАХРЕБЕТНО-СПИННОМОЗКОВИХ ТРАВМ.....	163
--	-----

Розділ 12
СОЦІАЛЬНА РОБОТА

О.О. Баталіна, ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА У СІМ'Ї ТА ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА У СІМ'Ї.....	168
Ю.Є. Пастушенко, СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.....	175

Розділ 13
**ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА,
БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ**

А.А. Плаксін, ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ДИДАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ.....	183
--	-----

Розділ 14
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Я.І. Мінчук, Н.В. Хіміч, А.Ю. Бабенко, СУЧАСНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ	187
--	-----

Підписано до друку 01.11.2018. Формат 60x84/16. Папір офсетний білий.
Гарнітура «Literaturna». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 12,09.
Зам. № 0511-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., рос., англ.

Віддруковано з готового оригінал-макета ФОП Москвін А.А.
м. Запоріжжя, пр. Леніна, 109, тел. +38-094-133-87-81.

Інститут інноваційної освіти. Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України
e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40